

Sanna Erdoğan

KULMALLA

KULMALLE

KULMALTA

Tutkimus kamppailulajien
sukupuolittuneesta valmentajuudesta

SANNA ERDOĞAN

KULMALLE, KULMALLA, KULMALTA

Tutkimus kamppailulajien sukupuolittuneesta
valmentajuudesta

Akateeminen väitöskirja, joka Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan
suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston B127-salissa elokuun
28. päivänä 2026 klo 12.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2026

Lapin yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta

Väitöskirjan ohjaajat:

Professori Kirsti Lempiäinen, Lapin yliopisto
Professori Anu Valtonen, Lapin yliopisto

Väitöskirjan esitarkastajat:

Apulaisprofessori Hannele Harjunen, Jyväskylän yliopisto
Professori Janne Tienari, Hanken School of Economics

Vastaväittäjä:

Apulaisprofessori Hannele Harjunen, Jyväskylän yliopisto

Taitto: Sisältö- ja suunnittelupalvelut, PunaMusta Oy
Kannen suunnittelu: Sanna Erdoğan
Graafinen toteutus: Mainostella

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 437

ISBN 978-952-337-554-3
ISSN 1796-6310

Sähköisen väitöskirjan pysyvä osoite:
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-554-3>

Tiivistelmä

Sanna Erdoğan

KULMALLE, KULMALLA, KULMALTA: Tutkimus kamppailulajien sukupuolittuneesta valmentajuudesta

Rovaniemi, Lapin yliopisto 2026, 256 sivua

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 437

Väitöskirja, Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

ISBN 978-952-337-554-3

ISSN 1796-6310

Tämän väitöstutkimuksen tavoitteena on tarkastella sosiaalisesti muotoutuvia käsityksiä kilpaurheilijoiden valmentajana toimimisen mahdollisuuksista. Tutkimuksen valmentajat toimivat kamppailulajeissa, tarkemmin judon, nyrkkeilyn ja painin parissa. Valmentajat ovat osa vapaaehtoisuuteen perustuvaa kamppailulajien seura-, kilpailu- ja valmennustoimintaa. Tutkimuksen pääkysymys on: miten valmentajuus tuotetaan kamppailulajien toimintakentässä? Pääkysymystä lähestytään kolmen alakysymyksen avulla: a) millaisia sosiaalisia odotuksia liittyy valmentajuuteen, b) millaiset sukupuolittuneet tavat määrittelevät valmentajuutta ja c) millaisia eroja sukupuoli tekee valmentajuuteen?

Tutkimus on feministinen etnografia, jonka aineisto koostuu valmentajien ryhmäkeskusteluista (n=8), kamppailulajien harjoituksista (n=34), kilpailutapahtumista (n=3) ja tutkimuspäiväkirjan teksteistä. Feministinen etnografia yhdistää aineistot kokonaisuudeksi, jota läpäisevät valmentajien teot, käsitykset, odotukset ja tiedon muodostamisen tavat. Empiriaa käsitellään moniulotteisena ristiriitoja sisältävänä kokonaisuutena, ja sen analyysissä sovelletaan reflektiivistä temaattista menetelmää. Aineiston luennassa keskustellaan sosiologisten, feminististen ja kriittisten miestutkimusten teorioiden kanssa. Tutkimuskysymysten vastaukset eritellään kolmena pääteemana, joissa valmentajuuden määrittelyä, sosiaalisia kategorisointeja, sukupuolittuneita ominaisuuksia ja valmentamiseen liitettyjä tekoja merkityksellistetään ja arvotetaan monitulkintaisilla tavoilla.

Lajikulttuuriset merkityksenannot ja valmentajien toiminnot muotoilevat sitä, mikä tunnistetaan ja tunnustetaan kilpaurheilijoiden valmentajuudeksi kamppailulajien toimintakentällä. Valmentajuutta tuotetaan tavoilla, joissa vakiintuneita valmennusprosesseja ja niiden sisältämiä arvojärjestyksiä normalisoidaan antamalla arvoa kokemustiedolle ja -taidolle. Normalisointi vahvistaa käsityksiä hyväksytystä ja tavoittelemisen arvoisesta valmentajien keskinäisestä toiminnasta. Valmentajien tekemistä kehystävät maskuliinisuuteen perustuvat toistamisen tavat, jotka tuottavat ideaalia mielikuvaa valmentajuudesta. Määrittelyprosesseja ympäröivät valmentajien väliset asemoinnit sekä käsitykset valmentajuuden ja sukupuolen välisistä yhteyksistä. Sukupuolta käytetään valmentajien positoiden määrittelyissä, joissa tuotetaan uudelleen vakiintuneita sukupuolittuneita toimintajärjestyksiä.

Valmentajien sukupuolittunut tekeminen sisältää moniulotteisia toistamisen tapoja. Yhtäältä valmentajuutta oikeuttavia tekoja jäsenetään linjassa miestapaisuuden kanssa, mikä vahvistaa käsityksiä valmentamisen ja miesnormatiivisuuden liitoksesta. Toisaalta naiset valmentajina kiinnittyvät maskuliiniseen valmennuskulttuuriin ja irtautuvat traditionaalisista feminiinisistä toiminnoista. Huolimatta naisten maskuliiniseksi luokitelluista teoista sukupuolesta muotoutuu erotteleva tekijä lajikulttuureja myötäilevissä sosiaalisissa arvojärjestyksissä. Naisten valmentajuus sukupuolittuu, eikä siksi tule täysin tunnistetuksi tai tunnustetuksi miesten tottumuksiin nojautuvissa valmennuskulttuureissa. Erityisesti naisten ruumiillisuudesta tuotettuja käsityksiä käytetään erottelun keinoina prosesseissa, joissa määritellään valmentajien taitoja, kykyjä, tapoja ja sosiaalisia yhteenliittyviä.

Tutkimuksen johtopäätökset kertovat siitä, että sukupuolta on osittain vaikea tunnistaa, kun se liittoutuu valmennuksessa toistettavien tavanomaiseksi muotoutuneiden tekojen kanssa. Sukupuolen tunnistamatta jääminen vahvistaa sukupuolittuneiden tapojen normatiivisia toimintamuotoja, jotka vastaavasti tuottavat uudelleen valmentajuuden määrittelyä. Valmentajuuden sukupuoli tulee näkyväksi keskinäisessä toiminnassa, jossa sosiaalisilla kategorisoinneilla tuotetaan erotteluja valmentamisen

mahdollisuuksissa. Tutkimuksessa esitetään, että sukupuolittuneiden mallien ja normien tutkiminen vaatii laajempaa tarkastelua niiden häivyttämisen sijaan.

Asiasanat: sukupuoli, ruumis, ikä, feministinen etnografia, urheiluvalmentaja, kamppailulajit, toimijuus

Abstract

Sanna Erdoğan

KULMALLE, KULMALLA, KULMALTA: Tutkimus kamppailulajien sukupuolittuneesta valmentajuudesta

Rovaniemi, University of Lapland 2026, 256 pages

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 437

Doctoral Thesis: University of Lapland, Faculty of Education

ISBN 978-952-337-554-3

ISSN 1796-6310

This dissertation examines coaches in judo, boxing, and wrestling, referred to as combat sports. Coaches are part of volunteer-based sports clubs. In this study, they discuss competition-level coaching activities. The main question of the research is: how is coaching socially constructed in the field of combat sports? The main question is approached with the help of three sub-questions: a) what kind of social expectations are associated with coaching, b) what kind of gendered habits define coaching, and c) what kind of differences gender does in coaching?

The study is a feminist ethnography, consisting of data from focus group discussions (n=8), combat sports training sessions (n=34), competition events (n=3), and the author's research diary. Feminist ethnography compounds extensive data on coaches' actions, habits, perceptions, expectations, interpretations, and ways of forming knowledge. Altogether, empirical data is a multidimensional entity, containing intersecting contradictions. The data is analysed using reflexive thematic analysis. It is interpreted using theories from sociology, feminist research and critical studies on masculinity. The answers to the sub-questions are provided across three empirical chapters, in which the definitions of coaching, social categorisations, gendered characteristics, and actions associated with coaching are given nuanced meaning and values.

The analysis shed light on the socially shared, cultural understandings of what is recognised as competition-level coaching in combat sports.

Hierarchical coaching positions establish the value of experiential coaching knowledge and skills, constructing masculine performance styles that maintain the perception of coaching habits. These repetition processes strengthen the male-dominated coaching culture and engagement with socially shared age bonding. Acting as a coach with masculine behaviours is understood as a synonym for a legitimate coaching position. Additionally, masculine coaching habits are constructed as promises of getting social acceptance. Thus, both men and women are unwilling to coach with traditional feminine characteristics.

Despite women's willingness to coach in line with masculine performance norms, gender matters within the sport's male-dominated culture and social value systems. Constructions of women's embodied capacity are emphasised in discussions evaluating coaching skills, abilities, habits, and social inclusion. The history of women in sports and the traditional gender order prevent women from taking responsibility in coaching. Gender, as a category, becomes visible when evaluating the possibilities of taking a coaching position. Women are gendered and not fully recognised as coaches in a sport-specific culture that relies on men's habits.

The conclusions indicate that gendered coaching styles involve multidimensional repetitions. Gender can be challenging to identify when it aligns with actions that have become habitual in coaching. Subsequently, the lack of gender recognition reinforces normative gendered habits, which, in turn, reproduce male normativity in coaching. Hence, gender becomes visible in activities, where social categorisations construct gender-based exclusion from coaching. The study suggests that gendered habits and norms require a more extensive examination rather than ignoring gender in coaching.

Keywords: gender, body, age, feminist ethnography, sports coach, combat sports, agency

Kiitokset

Väitöstutkimukseni prosessi on ollut täynnä useita opettavaisia tilanteita. Olen kiitollinen ohjaajilleni, professori Kirsti Lempiäiselle ja professori Anu Valtoselle, saamastani tuesta ja kannustuksesta jatko-opintojeni aikana. Kiitän professori Leena-Maija Rossia sukupuolentutkimuksen seminaareista ja erityisesti opponointiseminaarissa saamastani palautteesta. Sain arvokasta kokemusta ja mahdollisuuden keskustella tutkimuksesta myös opponointiin suostuneen yliopisto-opettaja Reetta Pahtajan kanssa. Seminaarissa antamanne kommentit auttoivat viimeistelemään käsikirjoituksen esitarkastukseen. Kiitän lämpimästi professori Janne Tienaria tarkkaivaisesta esitarkastuslausunnosta. Kiitos apulaisprofessori Hannele Harjuselle sekä esitarkastuslausunnossa esitetystä huomioista että suostumisesta vastaväittäjäkseni.

Nöyrimmät kiitokseni tutkimukseeni osallistuneille valmentajille. Teidän kanssanne yhdessä tuotettu aineisto on ollut monin eri tavoin merkittävä, ja kannan teidän kanssanne koettuja yhteisiä hetkiä mukana. Keskustelutuokioiden merkityksellisyys korostuu paitsi jaettuna kokemuksena myös vahvistuksena sille, että valmentajien keskinäisille keskusteluille on tarvetta. Kiitos myös teille, joiden harjoituksia sain seurata ja keskustella valmentamiseen liittyvistä osa-alueista. Lisääarvoa toivat keskustelut, joita ilokseni sain lajin parissa mukana olevien ihmisten kanssa käydä.

Kamppailulajien toiminnassa rakentuvat merkitykset punoutuivat väitöstyöprosessin aikana nykyisyyden ja menneisyyden kanssa. Useamman kerran palasin mieleenpainuvaan yhteistyöhön kamppailijoiden (kyllä, kamppailijoiden) koulutusvastaavien kanssa. Vaikka yhteinen matkamme työelämässä on päättynyt jo aikoja sitten, sisarverkoston kanssa yhdessä ja erikseen käydyt keskustelut tutkimusaiheen merkityksellisyydestä ovat tukeneet jatko-opintojen eri vaiheissa.

Merkittävä tekijä tutkimustyön muodostumisessa on ollut saamani mahdollisuus työskennellä Suomen Valmentajien Valmentaa kuin nainen -hankkeissa. Se johdatti ensin tutkimaan naisia valmentajina ja sen seurauksena tämän tutkimuksen tekemiseen. Kiitos monista vuosista, joiden

aikana olen saanut oppia valmennuksen tasa-arvotilanteesta Suomessa. Tutkimukseen liittyvää osaamista vei eteenpäin myös Jyväskylän yliopiston kanssa yhteistyössä toteutettu Naiset Valmentajina Suomessa -tutkimushanke. Näiden ohella olen saanut mahdollisuuden laajentaa valmentajiin liittyvää kompetenssiani myös SAVALin toiminnassa. Lämmin kiitos molempien valmentajayhdistysten välle kiinnostuksesta tutkimukseni eri vaiheita kohtaan ja mahdollisuudesta keskustella niistä kanssanne.

Olen ollut onnellisessa asemassa, sillä olen voinut jakaa väitöstutkimukseen sisältyviä oppimisprosessin eri vaiheita todella monen ihmisen kanssa. Varsinkin haasteellisissa vaiheissa olen saanut tukea ja kannustusta niin monelta, että kaikkien nimeäminen on mahdotonta. Kiitän kaikkia, jotka ovat lukeeet ja kommentoineet käsikirjoituksen eri versioita tai kuunnelleet siihen liittyviä ideoitani. Niillä on ollut valtava merkitys työn valmiiksi saattamisessa. Siksi toivonkin, että juuri Sinä tunnistat itsesi kiitettujen ihmisryhmien joukosta.

Lapin yliopiston upea väitöskirjatutkijoiden joukko ohjaajineen on ollut tukenani jatko-opintoseminaareissa. Olen saanut hyödyllistä palautetta ja näkökulmia jatkaa keskeneräisten tekstipätkien parissa. Opintokurssien kautta olen saanut uudenlaisen tiedon lisäksi uusia ystäviä. Kiitos avartavista keskusteluista, teeseurasta, majoituksesta ja eläinystäviin tutustuttamisesta! Ajatusten vaihtaminen tutkimustyön vivahteista on ollut merkittävä osa tutkimustyön edistymistä. Kiitos keskusteluiden lisäksi jätelöseurasta ja yöpymismahdollisuuksista!

Aktiivinen osallistumiseni erilaisiin seminaareihin on mahdollistanut tutustumisen tutkijoihin, joiden kannustavat kommentit ja palautteet ovat auttaneet väitöstutkimuksen aikana. Haluan kiittää sukupuolen ja urheilun tutkijoiden verkostoa sekä urheilusosiologiaan ja eettisyyteen liittyvien aihepiirien tutkijoita, joiden kanssa olen saanut tehdä yhteistyötä. Olen häkeltyneen kiitollinen uusista tutkijaystävistäni, joiden vankkumaton tuki on valanut uskoa omaan tekemiseen useaan otteeseen. Kiitos urheilun historiaan perehdyttämisestä, yöpaikan tarjoamisesta ja eläinystävien antamasta kirjoitusseurasta. Nöyrimmät kiitokset tuesta, jota olen etäyhteyksin saanut kokeneemmilta tutkijoilta. Jokaisella keskustelulla on ollut

merkityksensä jonkun kivikon yli kapuamisessa tai käsiteviidakon selvittämisessä.

Lopuksi kiitän saamastani Lapin yliopiston neljän kuukauden rehtorin apurahasta, jonka turvin sain viimeistellyä käsikirjoituksen esitarkastusvaiheeseen. Kiitos Suomen Nyrkkeilyliitolle ja Suomen Ammattivalmentajat SAVAL ry:lle myöntämistänne stipendeistä.

Sydämellinen kiitos ystäväilleni ja perheelleni tuesta ja kannustuksesta.

Riihimäellä toukokuussa 2026

Sanna Erdoğan

Sisällys

Tiivistelmä	3
Abstract.....	6
Kiitokset.....	8
1 Johdanto	14
1.1 Valmentajat aikaisempien tutkimusten valossa	17
1.2 Tutkimuksen paikantaminen ja tavoitteet	24
2 Teoreettinen viitekehys.....	30
2.1 Valmentajuutta ympäröivät toimintakentät ja sosiaaliset määrittelyprosessit	33
2.2 Sukupuolen tekeminen ja sosiaalinen kategorisointi.....	40
2.3 Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden järjestykset urheilussa	47
2.4 Ruumiillisuus ja ikä sosiaalisina kategorisointeina.....	53
3 Tutkimuksen metodologia.....	61
3.1 Tutkimuskysymykset.....	61
3.2 Feministinen etnografia	64
3.3 Aineistot	66
3.4 Temaattinen analyysi	75
3.5 Tutkijan positio ja tutkimuksen eettisyys.....	80
4 KULMALLE: Valmentajuuden reunaehtojen rakentumisia	87
4.1 Kamppailusaleilla rakentuva yhteisöllinen järjestys.....	87
4.2 Valmentajuutta määritteleviä pääomien muotoja.....	96
4.3 Auktoriteetin ja kuuliaisuuden hiljainen sopimus.....	106
4.4 Ruumiillisen osallistumisen sukupuolittuneet merkitykset	112
4.5 Yhteenveto.....	120
5 KULMALLA: Valmentajuuden sukupuolittuneiden tapojen määrittelyjä	123
5.1 Järjestelmällisyyden ja tunteiden kehystämät kilpailutapahtumat	123
5.2 Luottamuksesta kumpuava valmentajuus	130
5.3 Sosiaalisessa iässä rakentuva valmentajuus.....	137
5.4 Toimijapositioita uusintava valmentajuus.....	144
5.5 Yhteenveto.....	148

6 KULMALTA: Valmentajuudesta tehtäviä erotteluja.....	151
6.1 Sukupuolitetun ajan mekanismit.....	151
6.2 Hyväntahtoisuus erojen piilottamisen mekanismina	160
6.3 Maskuliinisen pärjäävyyden ja miesnormin liittouma.....	172
6.4 Kohti toisin tekemisen mahdollisuuksia	177
6.5 Yhteenveto.....	183
7 Johtopäätökset ja tutkimuksen kontribuutiot.....	186
7.1 Valmentamisen sukupuoli ja sukupuolittuneet tekemisen tavat.....	191
7.2 Valmentajuuteen vaihdettavissa olevat pääomat	199
7.3 Tutkimustulosten yleistettävyyys ja jatkotutkimukset	202
7.4 Tutkimuksen arviointi ja metodologiset kontribuutiot.....	207
Lähdeluettelo.....	213
Liitteet	247
Liite 1. Tutkimuksen tiedote.....	247
Liite 2. Tutkimuksen suostumislomake ryhmäkeskustelujen osalta.....	248
Liite 3. Tutkimuksen suostumislomake kamppailulajien harjoitusten osalta	249
Liite 4. Ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden valmentajien taustatiedot	250
Liite 5. Ensimmäinen projektiivinen tehtävä ryhmäkeskusteluissa	252
Liite 6. Toinen ryhmäkeskustelujen projektiivinen tehtävä.....	254

Lista taulukoista ja kuvioista

Taulukot

- Taulukko 1. Bourdieun teoreettisten käsitteiden analyyttinen käyttö tutkimuksessani
- Taulukko 2. Ryhmäkeskustelut
- Taulukko 3. Etnografinen aineisto kamppailulajien harjoituksista
- Taulukko 4. Valmentajien ja urheilijoiden lukumäärät seuraamissani harjoituksissa ja niiden yhteenlaskettu ajallinen kesto
- Taulukko 5. Esimerkkejä aineiston anonymisoinnista
- Taulukko 6. Ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden valmentajien taustatiedot
- Taulukko 7. Ryhmäkeskustelujen ensimmäisen projektiivisen tehtävän yhteenveto

Kuviot

- Kuvio 1. Katsaus aikaisemmista valmentajia koskevista tutkimuksista
- Kuvio 2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja tärkeimmät teoreettiset keskustelut
- Kuvio 3. Tutkimuksen johtopäätökset

1 Johdanto

Astuessani sisään nyrkkeilysalin ovesta vastaan leimahtaa niin pistävän voimakas hien haju, että on epämukava hengittää. Jo eteisestä näkee parhaillaan käynnissä olevat harjoitukset ja kuulee lyöntien aikana hampaiden välistä päästettävää suhinaa. Aulan puolelle siirtyessä näkee paremmin koko harjoitusalueen, missä nyrkkeilijät hakevat salin reunoille jätetystä kasseista kypäriä tai heittävät niihin liukkaan hikisiä nyrkkeilyhanskoja. Harjoituksia leimaa keskittynyt tekeminen. Kovaääninen eräkello keskeyttää tekemisen kolmen minuutin välein. Oman harjoitusvuoroni alkaessa ikkunat ovat jo valmiiksi huurussa kosteasta ilmasta. Alkulämmittely on fyysisesti vaativa ja pinnistelen jaksakseni sen loppuun asti. Lämmittelyosuuden jälkeinen tekniikkaharjoittelu on kiinnostavaa, motivoivaa ja mielenkiintoista. Olen sellaisen lajin parissa, missä on itse vastuussa siitä, miten hyvin siinä pärjää. Siinä, missä harrasteliikunnassa liikkeiden puoliteholla tekeminen vaikuttaa lähinnä kuntotasoon, nyrkkeilyssä jokainen tekemättä jättäminen vaikuttaa omaan kehittymiseen suhteessa muihin ja varsinkin siihen, millaiseksi minuutit köysillä vuoratun kehän sisällä muodostuvat. (Tutkimuspäiväkirja 18.11.2022)

Tutkimuspäiväkirjaani kirjoittamani henkilökohtainen muisto sijoittuu vuoteen 2001, jolloin aloitin nyrkkeilyn harrastamisen. Oma kokemustaustani ensin kilpaurheilijana ja sen jälkeen valmentajana sekä valmentajakouluttajana on merkittävä osatekijä väitöstyöni kokonaisuudessa. Vaikka tutkimukseni ei rakennu henkilökohtaisten tapahtumien varaan, tekemäni feministinen etnografia kiinnittää matkani kamppailu-urheilun parissa osaksi tutkimusprosessia. Taustani vapaaehtoisena valmentajana ja valmennusosaamisen asiantuntijana muotoili tutkimuksen tavoitteita. Kun aloitin tutkimukseni, eletty elämä kamppailulajien parissa sekä kokemuk-

seni valmentajien välisestä vuorovaikutuksesta vaikuttivat tutkimusaiheen valintaan. Päätös valita kamppailulajeista nyrkkeilyn lisäksi judo ja paini perustui tavoitteeseen saada laajempi näkökulma valmentajuuden tuottamisen mekanismeista. Kolmen lajikulttuurin tarkastelemisella halusin lisätä ymmärrystä siitä, miten sosiaalisessa yhteistoiminnassa ja rakenteellisissa järjestyksissä tuotetaan valmentajien keskinäistä toimintaa.

Tutkimusaiheen valintaan johdattivat lukuisat keskustelut, joiden aiheiksi nousivat valmentajien lukumäärä, sukupuoli ja erilaiset toimintamahdollisuudet seurojen rakenteellisissa järjestyksissä. Vapaamuotoisissa keskusteluissa pohdittiin sitä, miksi kamppailuseuroissa ei havaita suuria määrällisiä muutoksia valmentajien osalta. Keskusteluissa käytiin läpi mahdollisia selittäviä tekijöitä vuosikymmeniä jatkuneille tilanteille, joissa valmentajien joukko vaikuttaa pysyneen samankaltaisena. Pohdintoja taustoittivat seurakulttuureissa tottumukseksi muodostuneet rakenteelliset hierarkkiset järjestykset kilpaurheilijoiden valmentajien ja harrasteryhmien ohjaajien välillä. Yksi aihepiiriin liittyvistä keskusteluista tapahtui ollessani työtehtävissä kouluttajana kamppailulajien valmentajakoulutuksessa:

Olen kouluttajana kamppailulajien valmentajakoulutuksessa, jonka päätavoitteena on antaa valmentajille työkaluja kilpaurheilijoiden vuositason harjoitus- ja kilpailusuunnitelman laatimiseen. Koulutus koostuu useammasta viikonlopputapaamisesta urheilupistolla, ja kullakin kokoontumiskerralla käymme läpi yhtä osaa harjoitusvuodesta. Lähiopetusjaksojen välissä valmentajat suunnittelevat ja toteuttavat harjoitusjaksoja omissa toimintaympäristöissään. Ensimmäisen tehtävänannon jälkeen yksi koulutukseen osallistuvista valmentajista tulee tauon aikana luokseni ja kysyy, voisiko hän keskustella kanssani annetun tehtävän tekemisestä. Keskustelun aikana käy ilmi, että hänellä ei ole mahdollisuuksia toteuttaa suunnitelmaa kilpaurheilijoiden kanssa, sillä häntä ei oteta mukaan kilpailijoiden valmentamiseen. Seurassa on tällä hetkellä henkilö, joka pitää kilpaurheilijoiden valmennustoimintaa omas-

sa hallinnassaan. Keskustelutuokion aikana kuulen, että nykyinen valmentaja on edelleen kiinnostunut olemaan kulmalla, minkä vuoksi hän ei päästä muita siihen. (Tutkimuspäiväkirja 15.9.2021).

Kuten valmentajakoulutuksesta kirjoittamassani esimerkissä käy ilmi, kamppailulajien kilpailukulttuurissa valmentajuus on sidoksissa kulmalla olemiseen kilpaotteluiden aikana. Kulmalla olemisesta on muodostunut kamppailulajeissa yleisesti valmentajaan viittaava puhetapa, jolla tarkoitetaan myös kilpavalmentajan positiota. Keskustelu vahvisti aikaisempia havaintojani siitä, että kulmalla olemista eli valmentajuutta tuotetaan valmentajien keskinäisessä toiminnassa tavoilla, jotka muotoilevat sosiaalista eriarvoisuutta. Ne muotoilevat hierarkkisia positioita ja kilpaurheilun valmentamisen reunaehtoja. Näihin kiinnittyvät pyrkimisen ja pääsemisen prosessit ovat tutkimukseni keskiössä. Pyrkimisellä viitataan yksilöllisiin, henkilökohtaisiin tavoitteisiin toimia kilpaurheilijoiden valmentajana. Pääseminen viittaa sosiaalisissa prosesseissa rakentuviin käsityksiin siitä, millä ehdoin valmentaminen on mahdollista. Jälkimmäisten merkitys korostuu tutkimusasetelmassani, joka kohdistuu jo olemassa oleviin kamppailulajien seuroihin ja niiden toimintaan. Tarkastelen valmentajien muotoilemia tehtäviä, tekoja ja odotuksia sekä niiden muodostamia mielikuvia valmentajuudeksi tunnistettavista toiminnoista. Valmentajat kiinnittyvät kamppailuseurojen valmennuskulttuurien lisäksi kilpailupaikkojen rakenteellisiin järjestäytymisen tapoihin. Valmentajuuden sosiaalinen ulottuvuus sisältää keskinäisen arvonannon prosesseja ja käsityksiä siitä, keiden ehdoilla valmentamisen kriteerejä määritellään. Olen kiinnostunut siitä, millaisilla teoilla on merkitystä nykyisen toimintajärjestyksen asettamisessa kehyksissä ja miten valmentajuuteen liittyviä odotuksia muodostetaan lajikulttuurien sisäisissä toiminnoissa.

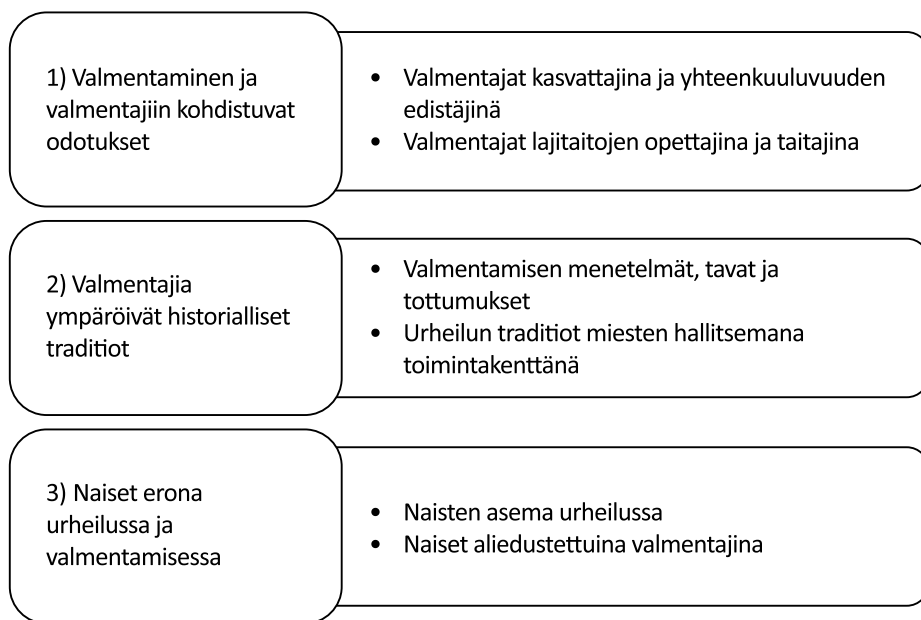
Tutkin valmentajien sukupuolen merkitystä viitekehyksessä, jossa naisille soveltuvia ja tyypillisiä kiinnostuksen kohteita arvioidaan miesten ehdoin luodussa kamppailu-urheilussa. Sosiaalisesti tuotetut ajalliset määrittelyt kiinnittyvät paitsi valmentajien positioiden jatkuvuuteen myös laajempiin yhteiskunnallisiin merkityksiin sukupuolittuneesta toiminnas-

ta. Valmentajana olemisen pitää sisällään sosiaalisesti jaettuja käsityksiä sukupuolittuneista tekemisen tavoista, joilla muotoillaan valmentajuutta. Sukupuoli järjestää tiloja ja positioita sekä uudelleen määrittelee vakiintuneita sukupuolitettuja toimintamuotoja. Näihin sisältyvät lajikulttuuriset käsitykset sukupuolittuneista ominaisuuksista, resursseista ja kyvyistä. Tottumukset, keskinäinen kunnioitus ja arvostus luovat merkityksiä rakenteellisissa ja sosiaalisissa toimintatavoissa, jotka ovat sukupuolittuneesti merkittäviä.

Kokoan yhteen vapaaehtoistyönä toimivien valmentajien toimintaa kamppailulajien kulttuureissa. Asetan keskiöön kysymykset siitä, keiltä valmentajuus mahdollisesti loppuu ja mistä alkaen se voi alkaa jonkun muun kohdalla. Olen kiinnostunut siitä, millaiset ajalliset kestot määrittelevät ja kehystävät valmentajien toimintaa. Keskeisenä tavoitteenani on kerätä tietoa siitä, miten valmentajien keskinäiset neuvottelut ja osallistumisen ehdot kiinnittyvät kamppailulajeissa tuotettuihin sukupuolittuneisiin tekemisen tapoihin. Tarkasteluni keskiössä ovat käsitykset sukupuolesta, sukupuolittuneista teoista, sukupuolelle tyypillisistä kiinnostuksen kohteista ja sukupuolen mukaan järjestetyistä toimintakentistä. Tuon näkyväksi valmentajien arviointeja toisin tekemisen mahdollisuuksista ja pohdin, millä tavalla sukupuoli häviää tai korostuu kamppailulajien valmentajien keskinäisessä toiminnassa.

1.1 Valmentajat aikaisempien tutkimusten valossa

Teen tässä luvussa katsauksen aikaisempaan valmentajia koskevaan tutkimukseen kuvioon yksi tekemäni jaottelun mukaisesti: 1) valmentaminen ja valmentamiseen kohdistuvat odotukset, 2) valmentajia ympäröivät historialliset traditiot ja 3) naiset erona urheilussa ja valmentamisessa.

Kuvio 1. Katsaus aikaisemmista valmentajia koskevista tutkimuksista

Valmentajia koskevissa tutkimuksissa on tuotettu tietoa valmentajista suhteessa urheilijoihin, urheiluseuroihin ja niissä tapahtuvaan sosiaaliseen toimintaan. Valmentajat on asetettu keskeiseen rooliin vapaaehtoistoimintaan perustuvan harrastustoiminnan mahdollistamisessa, organisoimisessa ja eri urheilulajien toiminnan jatkuvuuden turvaamisessa (Balduck ym., 2015; Hall ym., 2003; Nichols ym., 2013; Schlesinger & Nagel, 2018). Valmentajat ovat osa urheiluseurojen kollektiivista tekemistä, jossa vahvistetaan yhteisesti jaettavia lajitietoja ja ylläpidetään lajikulttuurisia perinteitä (Heinilä & Koski, 1991; Koski, 1994, 2000a, 2000b; Koski & Mäenpää, 2018). Sen lisäksi, että valmentajat järjestävät lajikohtaista toimintaa, he saavat itse mahdollisuuden viettää vapaa-aikaansa itseään kiinnostavan urheiluharrastuksen parissa (Aarresola ym., 2019; Koski, 2016; Koski & Lämsä, 2015; Mikkonen ym., 2022). Valmentajien toimintaa ohjaavat lajikohtaiset traditiot, seuratoiminnan elinvoimaisena pitämisen tavoitteet ja urheiluun kiinnittyvä arvomaailma (Giulianotti ym., 2019; Itkonen, 2021; Lehtonen & Hakonen, 2013; Oja & Lehtonen, 2022; Mikkonen ym., 2022;

Skille, 2011). Tämä vahvistaa käsityksiä siitä, että ideaalitulanteessa urheilu on toimintaa, jossa toteutuvat pitkäjänteinen osallistuminen, omistautuminen ja lajikulttuurin elinvoimaisena pitäminen. Valmentajat ottavat aktiivisesti osaa toimintaan, jossa edistetään yhdessä toimimista ja vaalitaan lajikulttuurien elinvoimaisena jatkumista (Cropley ym., 2021; Hill ym., 2021; Misener & Doherty, 2013; Purdy & Potrac, 2016; N. Ronkainen ym., 2022). Urheilukulttuuriin on esitetty muodostuneen syvälle juurtunut käsitys siitä, että valmentamisen edellytyksenä on lajirakkaudeksi kutsuttu intohimoinen suhde tiettyä urheilulajia kohtaan (Kaski, 2013; Kaski & Kinnunen, 2021).

Urheilututkimuksissa on tyypillistä, että valmentajien toimintaa tarkastellaan suhteessa urheilijoihin. Suomalaiset väitöstyöt ovat käsitelleet valmentajia esikuvina, roolimalleina, kasvattajina ja valmennussuhteesta vastuussa olevina henkilöinä (Hämäläinen, 2008; Juntumaa, 2008; Kokko, 2010; Saarinen, 2023). Valmentajien toiminta on rinnastettu urheiluhistorian tutkimuksessa kansalaiskasvatukseen, jolloin valmentajien vastuulla on opettaa urheilijoille sääntöjen noudattamista, järjestelmällisyyttä ja kilpailemisesta aiheutuvien erotteluiden sietämistä (Lidman, 2024, 181–183). Kasvatuksellisuus yhdistetään käsityksiin siitä, että urheiluun osallistuminen yhdessä lajikulttuuristen kilpailuelementtien kanssa tuottavat suotuisalla tavalla yhdessä toimimista, iloa, reippautta ja järjestystä (Itkonen, 2003, 327–330; Isosomppi, 2025). Mielikuvat siitä, että urheilu on merkittävä osa sosiaalista yhteistoimintaa, pysyvät sitkeästi yllä. Urheilun positiivisia merkityksiä korostetaan vuosikymmenestä toiseen suotuisina vaikutuksina, joita kehystävät urheilun eettisyyttä vaalivat arvopohjaiset toimintatavat (Oja, 2024).

Tutkimuskirjallisuus kuvailee valmentajilla olevan tärkeä tehtävä harastamisen tai kilpailemisen mahdollisuuksien tarjoamisessa eri urheilulajeissa. Valmentajien toiminnan keskiössä on vastuu urheilijoiden lajitaitojen kehittämisestä, harjoituskokonaisuuksien suunnittelemisesta ja niiden mukaisesta harjoittelusta (Côté & Gilbert, 2009; Gilbert & Côté, 2013). Valmentajien johtamien harjoitusten sisältämistä monipuolisista valmennusmetodeista, opetustavoista ja arviointitaidoista on saatavilla kattavas-

ti tutkimuskirjallisuutta (Erickson ym., 2008; Holmes ym., 2021; Leeder ym., 2021; Mallett ym., 2016; Perondi ym., 2022; Van Woezik ym., 2022). Lajitaitojen opettamiseen sisältyy kyky tukea urheilijoita jatkuvaan oppimiseen, yhteistyössä toimimiseen ja vastavuoroisuuteen (Culver & Trudel, 2008; Isosomppi, 2025; Jowett, 2017; Şenel ym., 2024; Zhao & Jowett, 2023). Valmentajien toiminta voi parhaimmillaan edistää urheilijoiden yhteenkuuluvuuden tunnetta, pätevyyden kokemusta ja urheiluun kiinnittymistä (Amorose & Horn, 2000; Bartholomew ym., 2009; Hollembeak & Amorose, 2005; Mageau & Vallerand, 2003; Sarı & Bayazıt, 2017).

Valmentamisen eri osa-alueiden kehittämiseen on saatavilla tukea valmentajakoulutuksista, joissa valmentajakouluttajat ottavat suunnittelutyössä huomioon valmentajien osaamistarpeet osana lajikulttuurien, urheilijoiden tavoitteiden ja valmentamiseen liittyvien kompetenssien kokonaisuutta (Hämäläinen & Blomqvist, 2016; Siltanen ym., 2025). Valmentajakoulutuksia on tutkittu oppimistilanteina, joissa valmentajat omaksuvat arjen valmennustyöhön sovellettavissa olevia uusia taitoja (Cushion ym., 2003; Cushion & Nelson, 2014; Lyle & Cushion, 2017; Nelson & Cushion, 2006; Partington ym., 2015). Tutkimusasetelmissa on muotoiltu ehdotuksia siitä, miten formaalia tietoa tulisi jalkauttaa valmentajien käytännön toimintaan mahdollisimman kattavasti (Avner ym., 2017, 2025; Cushion ym., 2021; Stodter & Cushion, 2019). Valmentajakoulutuksia koskevat tutkimukset huomioivat valmentajien toimintakulttuureissa ja eri yhteiskunnissa tapahtuvia muutoksia esimerkiksi teknologian kehittymisen, vuorovaikutustaitojen korostumisen ja valmentajiin liittyvien odotusten muuttumisen näkökulmista (Danielsen ym., 2025; Thue Bjørndal, 2025).

Valmentajia koskevissa tutkimuksissa on tuotu esille, että valmennustapojen kehittämistavoitteet voivat törmätä lajikulttuuriin traditioihin ja muuttumattomiin valmennusmenetelmiin (Barker-Ruchti & Tinning, 2010; Herrala, 2015; Mills ym., 2020; Mills ym., 2022; Saarinen, 2023). Valmentamista on tutkittu muun muassa soveltamalla Michel Foucault'n teorioita tuottavan vallan, kuuliaisen ruumiin ja itsetarkkailun osalta (Foucault, 1970, 1976, 1977, 1980, 1983, 2002). Tuottava valta on tunnistettu keinoksi, jolla luodaan tarpeelliselta näyttäytyvää toimintaa lajiharjoittelun

ohjelmoinnin tarpeellisuudesta ja siihen sitoutumisesta (Markula, 2003, 2006, 2014; Markula & Pringle, 2006). Näihin sisältyvät käsitykset siitä, että itsekontrolliin perustuvat harjoitusmenetelmät ovat tehokkaita ja tuloksia tuottavia, jolloin tiukkojen harjoitusrutiinien noudattaminen asettuu keinoksi mitata omaa pätevyyttä ja kykyä toimia kuuliaisien ruumiin tavoin (Denison ym., 2017; Gerdin & Pringle, 2017, 2022; Markula, 2014; Mills & Denison, 2018; Pringle, 2016). Tottumukset yhdessä odotusten kanssa uudistavat käytössä olevien valmennusmenetelmien vankkumatonta asemaa ja vahvistavat lajikulttuurisesti tunnistettuja tekemisen tapoja (Markula, 2023; Mills ym., 2025; Mills & Denison, 2018).

Tutkimukset ovat tehneet näkyväksi valmentajia ja valmennusmenetelmiä ympäröiviä urheilun perinteisiin nojautuvia toimintakulttuureja. Traditionaaliset valmentajien toiminnot pitävät yllä odotuksia siitä, että valmentaja kantaa vastuuta urheilijoiden tavoitteellisesta ja päämäärätietoisesta harjoittelusta. Järjestelmällisyys yhdistyy kurinalaisuuteen ja valmentajan kykyyn pitää harjoitustilanne hallinnassaan (Shogan, 1999, 2002). Perinteiseksi määritellyyn valmentamiseen liittyy valmentajajohtoinen autoritääriinen tapa, jossa harjoitustilanteen hallinta on valmentajan kontrollissa (Barker-Ruchti & Tinning, 2010; Markula, 2003). Valmentajien toiminnan taustalla operoivat käsitykset kilpaurheilun vaatimuksista, joihin on tunnistettu liittyvän uskomuksia etukäteen asetettuja tavoitteita kohti etenemisestä lineaarisesti, rationaalisesti, kurinalaisesti ja pitkäjänteisesti (Mills & Denison, 2018). Lineaariseen etenemiseen kiinnittyy mielikuva syy-seuraussuhteista urheilullisissa taidoissa kehittymisen suhteen, minkä vuoksi normiksi asettuu vaatimus osallistua urheilemiseen kokonaisvaltaisesti ja sitoutuneesti (Kavoura & Ryba, 2020; Saarinen ym., 2019).

Kuuliaisuus, itsekontrolli ja autoritääriinen valmennuskulttuuri kiinnittyvät urheilun traditionaaliseen maskuliinisuutta tuottavaan toimintaan sekä laajempiin yhteiskunnallisiin käsityksiin sukupuolittuneista ominaisuuksista. Tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esille, että syvälle juurtuneet käsitykset mieheyden ja maskuliinisuuden liitoksesta ovat hitaasti muuttuvia, kun niitä toistetaan jo lapsuudessa ja koululiikunnassa (Fisette, 2013; Garrett, 2004; Hills, 2006; Peltola, 2025; Peltola & Phoenix, 2022; Scraton &

Flintoff, 2013; Stride & Flintoff, 2018). Historiallinen painolasti ylläpitää tilannetta, jossa tytöt ja naiset neuvottelevat toimintamahdollisuuksistaan maskuliinisuutta vaalivien urheilulajien keskellä (Azzarito ym., 2006; Bevan ym., 2021; Ekholm ym., 2019; McSharry, 2017; Þrastardóttir & Kjarran, 2023). Lisäksi urheilussa toistettavaan maskuliinisuuteen on havaittu kiinnittyvän oletus heteroseksuaalisuudesta, mikä tekee seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden urheiluun osallistumisen hankalaksi ja epämieluisaksi (Anderson, 2009; Berg & Kokkonen, 2021; Forestier & Larsson, 2023; Larsson ym., 2014; Kavoura & Kokkonen, 2021).

Sukupuolen mukaan eriytetyt järjestämisen tavat ovat saaneet vakiintuneen aseman urheilussa, vaikka tutkijat ovat esittäneet niiden ylläpitämisen tuottavan eriarvoisuutta ja ulossulkemista (Berg & Kokkonen, 2016; Kananen, 2022; Kavoura & Kokkonen, 2021; Kokkonen & Kauravaara, 2020; Lahti ym., 2020; Lehtonen ym., 2022; Rikala & Korsberg, 2022). Feministisessä urheilututkimuksessa on osoitettu, miten sukupuolta merkityksellistetään ja rajataan urheilussa normien ja ihanteiden muodoissa (J. Coffey, 2013, 2019; Cooky, 2017; Stride & Flintoff, 2018). Normit operoivat erityisin tavoin naisruumiin esittämisessä ja ymmärtämisessä (Harjunen, 2009, 2019, 2023; Kaivosari, 2017, 2024; Pirinen, 2001, 2006). Ihanteet sisältävät koko joukon sukupuoleen liitettyjä käsityksiä, mielikuvia, säännönmukaisuuksia ja kussakin toimintakulttuurissa korostuvia merkityksiä (Ehrlén & Turtiainen, 2025). Mediassa välitetyillä valokuvilla ja teksteillä on vaikutusta sukupuoleen liitettyjen stereotyyppisten käsitysten vahvistamisessa (Azzarito, 2010). Urheilevaan naiseen kohdistuvan väheksynnän, syrjinnän, epäasiallisen kielenkäytön ja seksismin on havaittu kohdistuvan suoraan urheileviin naisiin heidän sosiaalisen median kanaviensa kautta (Turtiainen, 2012, 2024). Vuosikymmeniä jatkuneesta feministisen tutkimuksen osoittamasta kritiikistä huolimatta näyttää siltä, että naiset nähdään yhä edelleen erona urheilussa rakennetusta miehisestä normatiivisuudesta.

Urheilijoiden keskuudessa kohentunut sukupuolten välinen määrällinen tasa-arvokehitys ei toistaiseksi ole tehnyt merkittäviä muutoksia laajemmassa mittakaavassa: miehillä on yliedustus urheilun johtotehtävissä,

urheiluorganisaatioiden hallituksissa ja seuratoiminnan päätöksenteossa (Aalto-Nevalainen, 2018; Aarresola ym., 2019; Blomqvist ym., 2020; Cunningham, 2022; Cunningham & Ahn, 2019; Mikkonen, 2023; Sartore & Cunningham, 2007). Sukupuolten välinen määrällinen epätasa-arvo koskee myös valmentajia. Naiset ovat aliedustettuina valmentajina esimerkiksi Pohjoismaissa, muualla Euroopassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa (Fasting ym., 2019; Goorevich ym., 2024; Kane & LaVoi, 2018; Norman, 2010b; Norman ym., 2021; Pfister, 2013). Miesten prosentuaalinen osuus valmentajina kasvaa sitä mukaa, mitä vaativammasta valmennustehtävästä on kyse (Blomqvist ym., 2020; Jones ym., 2023; Norman & Simpson, 2022; Reade ym., 2009; Wikström & Ihalainen, 2023). Miehet ovat yleisimmin kilpa- tai huippu-urheilun valmentajina ja naiset vastaavasti lasten tai harrasteryhmien ohjaajina (Baxter ym., 2021; Blomqvist ym., 2020; LaVoi & Dutove, 2012; Reade ym., 2009; Wikström ym., 2023). Lisäksi intersektionaalista näkökulmaa soveltaneet tutkimukset ovat osoittaneet, että valmentajien joukossa aliedustettuja ovat erityisesti naiset, jotka kuuluvat johonkin marginalisointia kohtaavaan väestöryhmään, esimerkiksi etnisiin tai seksuaalivähemmistöihin (Saad & Carter, 2005; Sartore & Cunningham, 2009; Symons, 2022; Walker & Melton, 2015).

Sukupuolten välisen määrällisen epätasa-arvon ohella naisten on havaittu jäävän valmentajien keskuudessa vähempiarvoiseen asemaan (McLeish ym., 2025). Sukupuolen on todettu muuttuvan valmennuksessa näkyväksi, kun tarkastellaan valmennusosaamiseen ja valmentajana toimimiseen liittyviä odotuksia (Jones ym., 2023; LaVoi, 2016; Monserrat-Revillo ym., 2025). Valmentamisen tarkastelu naisten näkökulmasta heijastaa käsityksiä naisille asetetusta hoivavastuusta, mikä muodostaa haasteita eri elämän osa-alueiden yhteensovittamiseen (Hogan ym., 2021; Leberman & LaVoi, 2011; Raudasoja & Ryba, 2024; Sisjord ym., 2023). Naiset ovat raportoineet valmentajana toimimisen esteiksi tuen puutteen, huonon palkkauksen, työn epävarmuuden, hankaluudet urheilijoiden vanhempien kanssa sekä iltaisin ja viikonloppuisin tehtävän työn (Kubayi ym., 2017). Valmentajana toimimista ovat estäneet naisten sukupuoleen perustuva syrjintä, stereotyyppiset miesnormatiiviset käsitykset valmenta-

misesta ja organisaatioiden tuen puute uralla etenemisessä (Soares Moura, 2022; Surujlal & Vyas-Doorgapersad, 2015). Tutkijat ovat esittäneet naisten kohtaavan tyypillisesti enemmän esteitä kuin tukea valmentajina (Burton & LaVoi, 2016; LaVoi, 2016; LaVoi & Dutove, 2012). Naisten määrällinen kasvu urheilussa ei ole toistaiseksi tehnyt merkittäviä muutoksia organisaatioiden rakenteissa tai miesten hallintavallassa päätöksenteossa (Kavoura & Ryba, 2020; Ryba ym., 2021; Sotiriadou & de Haan, 2019). Jatkuva ja muuttumattomana pysyvä arvostuksen puute, syrjivät toimintamallit ja vähemmistönä oleminen saattavat johtaa pois jäämiseen valmentajan tehtävästä (Norman, 2010a, 2010b, 2016; Norman ym., 2018; Norman & Simpson, 2022).

1.2 Tutkimuksen paikantaminen ja tavoitteet

Tutkimustani kehystää eurooppalaisessa kulttuuriperinnössä tuotettu kahden sukupuolen järjestelmä ja sen mukaan järjestetty yhteiskunta, joka vaikuttaa ihmisten rakentamiin organisoitumisen tapoihin ja eri toimintoihin liitettyihin käsityksiin (ks. de Beauvoir, 2009, 2011; Moi, 1999). Urheilun toimintakentässä tuotetut sukupuolittuneet merkitykset ovat sidoksissa yhteiskunnassa muodostettuihin sukupuolittuneisiin tulkintoihin ja käsitteisiin (Hearn, 1992, 2014; Messner, 1992, 2002). Valmentajuuden tuottamisen prosessit kiinnittyvät keskusteluihin sukupuolen merkityksestä työelämässä, harrastuksissa ja perhe-elämässä, joissa sukupuolta tehdään ja tuotetaan osana rakenteellisia järjestyksiä. Ne sisältävät sukupuolten välisiä valta-asetelmia, sukupuoleen liittyviä kulttuurisia käsityksiä ja mielikuvia sukupuolittuneesta tekemisestä (Connell, 2002b, 2006). Sukupuoleen kiinnittyvät sosiaaliset merkitysjärjestelmät tuotetaan yhteiskunnallisissa toiminnoissa, joissa sukupuoli asetetaan yhä uudestaan järjestystä luovaksi ja määritteleväksi tekijäksi (Koivunen & Liljeström, 1996; Lempiäinen, 2003, 2007; Lund & Tienari, 2019).

Tarkastelen, miten sukupuolta tehdään ja tuotetaan valmentajuudessa. Tekemisen tarkastelu kertoo lajikulttuurisiin näkemyksiin kietoutuvista tavoista tuottaa sukupuolta valmentamisessa. Sukupuolen ymmärtäminen

tekemisenä on keino tuoda näkyväksi tapoja, joiden oletetaan olevan yhteisiä ja jaettuja, vaikka ne voivat olla myös erottelevia ja eriarvoistavia (Butler, 1990, 1993, 2004; Rossi, 2003, 2010). Sukupuolen tutkiminen yhdessä valmentajien toimintojen kanssa lisää ymmärrystä normatiivisuuksista ja niiden kautta muodostuvista etuoikeuksista. Normatiivisuuden ja erojen tuottaminen pitää sisällään sukupuolittuneita tekemisen tapoja, sosiaalista toimintaa ja rakenteellisesti tuotettuja luokitteluja. Normatiivisuutta tuottavien prosessien paljastaminen on tärkeä osa tutkimustani, koska niiden tunnistamisen kautta on mahdollista tehdä näkyväksi myös niissä tehtyjä eroja. Samanlaisuutta ylläpitävien mekanismien näkyväksi tekeminen tuo esiin niiden alle peittyviä eriarvoisuutta tuottavia ulossulkemisen prosesseja. Ulossulkemisia ovat esimerkiksi sukupuolen tuottamisen prosessit, jotka ovat sidottuja rajallisiin, rajoitettuihin tai ehdollistaviin toimintatapoihin. Valmentajien päivittäin toistuvat toiminnot muokkaavat, suojelevat tai kieltävät sukupuolen tuottamisen tapoja. Sukupuoli on sosiaalisesti muodostettu kategorisoinnin keino, joka mahdollistaa tai rajoittaa osallistumista toimintaan (Skeggs, 1997, 2004b).

Tutkimuksessani sukupuoli risteää sosiaalisesti muodostetun iän kategorian kanssa ja muokkaa valmentajien välisiä asemoiteja. Sosiaalinen ikä kulkee lineaarisen aikakäsityksen rinnalla valmentajien positioden tarkasteluna, joka ei ole suoraan verrannollinen kalenteriajan kanssa. Lineaarisella aikakäsityksellä viitataan urheilussa vakiintuneeseen mielikuvaan siitä, että valmentajilla on mahdollisuus edetä kokemuksen tai koulutuksen kautta erilaisiin valmennustehtäviin, kuten kilpaurheilun valmentamiseen. Lineaarista etenemistä tukee käsitys ”valmentajan polusta”, joka esitetään yleisesti kaikille saavutettavana valmentajien toimintaa ohjailevana mallina (Danskanen, 2016). ”Valmentajan polusta” on muodostunut suomalaisessa urheilukentässä viitekehys, joka ohjaa suunnittelemaan valmennustaitojen asteittaista kehittämistä ja siirtymistä erilaisten valmentajien positioden välillä (N. Ronkainen ym., 2020). Tavoitteenani on saada selvyyttä siitä, miten lineaarisesti luotu malli ja metafora ”polusta” ottaa huomioon sosiaalisesti muodostettuja iän ja sukupuolen kategorioita.

Sukupuolen ja iän kategorioiden lisäksi selvitän, millaisia yhteyksiä ruumiillisilla teoilla on valmentajien toiminnassa, keskinäisissä kanssakäymisissä ja valmentamisen tottumuksissa. Huolimatta urheilukulttuurissa vakiintuneen aseman saaneesta keho-sanan käytöstä, käytän feministisessä tutkimuksessa vakiintunutta ruumis-termiä (ks. Jokinen ym., 2004; Kiviovaari, 2024; Parviainen ym., 2016). Ruumiillisuus sisältää maskuliiniseksi ja feminiiniseksi muotoiltuja tekemisen tapoja, joita analysoin sukupuolituneina ominaisuuksina. Olen kiinnostunut sukupuolen ja ruumiintekojen välisestä suhteesta valmentajuutta muodostavien ja oikeuttavien tekojen sosiaalisissa arvioinneissa. Tutkin sukupuolittuneita ominaisuuksia ja ruumiillisia tekoja sekä naisten että miesten osalta ja lisään ymmärrystä siitä, millaisia käyttöarvoja niille annetaan kamppailulajien toimintakulttuureissa.

Sukupuolen, iän ja ruumiillisuuden kategoriat ovat käsitteitä, jotka ovat jatkuvasti muuttuvia ja monia vivahde-eroja sisältäviä. Eri kategorioihin luokiteltujen ihmisten välillä on useita risteäviä eroja, vaikka itse kategorisoinnin keinot voivat sisältää hallitsevan aseman ottaneita normalisoinnin muotoja (Collins & Bilge, 2016; Crenshaw, 1991). Eri kategorioihin liitettyjen käsitysten tarkastelu on osa hierarkkisten asetelmien muotoutumisen tunnistamista ja edellytys niiden haastamiselle (Hawkesworth, 2007; Saresma, 2018). Intersektionaalisen teorian käyttöarvona on ymmärrys sukupuolen risteämisestä aina jonkun muun kategorisoinnin kanssa. Sovellan teoriaa irrotettuna alkuperäisestä, rodun kategorian huomioivasta tarkastelutavasta (vrt. Crenshaw, 1991). Intersektionaalisuus kertoo useiden erilaisten ulossulkevien kategorioiden kerrannaisvaikutuksista. Se tuottaa tietoa valmentajuuden mahdollisuuksista, ehdoista ja eronteista.

Käyttämäni feministinen etnografia suuntaa katseeni valmentajien toimintakenttään (ks. Davis & Craven, 2020; Skeggs, 1997, 2007). Kamppailuseurat ovat valmentajien lajikulttuurisia tapahtumapaikkoja, jotka kantavat mukanaan paikallista lajihistoriaa. Olen tutkijana osa maantieteellisesti, rakenteellisesti ja tilallisesti paikantuneita seuraorganisaatioita, joilla on yhdistystoimintaan nojautuva vapaus määritellä seurakohtaisia rakenteellisia järjestäytymisen tapoja. Paikannun valmentajien toimintaan

erilaisissa seurakulttuureissa, jotka hahmottuvat elettyinä tapahtumina ja yhteisöllisinä kuulumisen tunteina. Metodologinen valintani tuottaa tietoa valmentajien toiminnasta, lajikulttuureista ja sosiaalisissa kanssakäymisissä muodostuvista suhteista. Feministinen etnografia auttaa ymmärtämään sitä, miten valmentajat muotoilevat sukupuolittuneita toimintoja, valta-asemia ja valtasuhteiden muotoilemia valmennusprosesseja.

Kamppailulajeissa tapahtuvaa toimintaa ympäröivät käsitykset yksilöllisistä valinnoista ja mahdollisuuksista päättää vapaa-ajan harrastamisen paikoista. Seuroissa järjestettävä toiminta on sidoksissa yhteiskunnallisesti muodostettuihin käsityksiin mahdollisuuksien tasa-arvosta, mikä viittaa ensisijaisesti käsityksiin avoimista osallistumisen mahdollisuuksista. Laajemmin kyseessä on meritokraattinen ajattelumalli ”kaikille” tasavertaisista mahdollisuuksista edetä haluamiansa tavoitteita tai päämääriä kohti (ks. esim. Holli ym., 2007; Kantola ym., 2020). Olen kiinnostunut siitä, onko tasa-arvoisuuden käsite yhteensopiva valmentajuuden tuottamisen tapojen kanssa. Muun muassa kasvatustieteellisissä tutkimuksissa on tuotu esille sukupuolten välisen mahdollisuuksien tasa-arvon ongelmakohtia (ks. Brunila, 2009; Ikävalko, 2016; Ikävalko & Brunila, 2011; Ylöstalo, 2012). Tarkastelen sukupuolten välisen määrällisen (epä)tasa-arvon tarkastelua sekä (epä)oikeudenmukaisuuteen liittyviä pohdintoja valmentajien osalta.

Valmentajuus viittaa tutkimuksessani henkilöihin, jotka ovat vastuussa kilpaurheilijoiden valmentamisesta ja osallistuvat urheilijoiden kanssa kansallisen tason kilpailutoimintaan. Valitsemani näkökulma tarkastella kilpaurheilijoiden valmentajia rajaa tarkasteluni kilpailemiseen ja kilpailutapahtumiin liittyviin tekoihin. Valmentajuus muotoutuu lajikulttuurisesti toistetuissa tavoissa ja sosiaalisesti luoduissa odotuksissa. Urheilijat, valmentajat ja seuratoimijat tuottavat uudelleen periaatteita ja lajikulttuurisia tottumuksia. Ne luovat käsityksiä siitä, keille valmentajuus vaikuttaa olevan mahdollista ja keitä se puolestaan sulkee ulkopuolelle. Jatkossa kirjoittaessani valmentajuudesta viittaan nimenomaan tutkimuskohteena olevaan kilpailijoiden valmentajana toimimiseen.

Tuotan tietoa valmentajien keskinäisestä toiminnasta, valmentajuuteen liitettyjen tekojen arvioinneista ja kamppailuseurojen sosiaalisesta toi-

minnasta. Tutkimukseni tavoitteet poikkeavat luvussa 1.1 esittelemistäni tutkimuksista, jotka analysoivat urheilijoiden valmentamista. Valmentajien toiminta urheilijoiden kanssa on väistämätön osa valmentamiseen liittyviä tekoja, mutta ne eivät ole analyysini keskiössä. Urheilijoiden valmentaminen on valmentajuutta raamittava toiminnallinen järjestys, jonka avulla voi saada tietoa valmentajuudeksi tunnistettavista tavoitteista, päämääristä ja menetelmistä. Väitöstyöni eroaa aikaisemmista valmentajien toimintakulttuureja koskevista tutkimuksista, joissa sukupuoli jätetään taustamuuttujaksi tarkemman analysoimisen sijaan. Analysoin sukupuolittuneita valmentamisen tekoja, sukupuolen tekemisen tapoja ja sukupuolittunutta toimintakenttää. Olen kiinnostunut siitä, muuttuuko tapa määritellä valmentajuutta silloin, kun sitä tarkastelee sukupuolentutkimuksen keinoin.

Monitieteellisen tutkimukseni kontribuutiot kiinnittyvät sukupuolen tutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisten feminististen urheilututkimusten keskusteluihin. Sukupuolentutkimuksen väitöskirjani on avaus valmentajuuden, sosiaalisen yhteistoiminnan, rakenteissa muodostetun järjestyksen ja kategorisointien tekemisen välisten yhtäläisyyksien ja erojen tarkastelulle. Tutkimukseni tarvetta puoltaa pitkään samanlaisena jatkunut tilanne suomalaisessa seuratoiminnassa ja valmentamisessa. Suomalaista valmennuskulttuuria on tutkittu jo viime vuosisadalta nykyaikaan saakka, mutta valmentajien sukupuolittunut toiminta on jäänyt huomiotta. Monitieteellisellä tutkimuksellani on painoarvoa valmentamisen, valmentajaksi kehittymisen ja seuratoiminnan sukupuolittuneiden järjestysten tiedonmuodostuksessa. Lisään ymmärrystä teoista, toiminnasta, tavoista ja normatiivisuuksista, joita toistetaan valmentajien keskuudessa.

Väitöstyöni kuuluu ensimmäisiin suomalaisiin tutkimuksiin, joissa valmentajuutta tarkastellaan sosiaalisesti muodostettuja kategorisointeja analysoimalla. Kansainvälisestä viitekehyksestä tarkasteltuna urheiluvallmentajien sosiaalisesta iästä on saatavilla vain vähäisesti tutkimusta. Sosiaalisen iän kategorian tutkiminen kalenteriaikaan sidotun valmentajuuden sijasta on uudenlainen tapa lähestyä valmentajuutta. Monitieteisen feministisen tutkimukseni tärkeyttä korostaa kriittisten näkökulmien esille nostamisen tärkeys nykyisessä valmennus- ja urheilukulttuurissa. Osallis-

tun feministisen urheilututkimuksen keskusteluihin muutoksen tekemisen tarpeellisuudesta. Tarvittavien muutoskohtien esittäminen edellyttää ymmärrystä siitä, miten valmentajat tuottavat sosiaalista järjestystä, jonka kautta tuotetaan uudelleen valmentajien keskinäisen tilanteen muuttumattomuutta.

Seuraavassa luvussa käsittelen tutkimukseni teoreettisen perustan ja ne keskustelut, joiden kautta tutkimuskohdettani tarkastelen. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimukseni metodologian ja tutkimuskysymykset sekä kirjoitan tavastani lähestyä valmentajien toimintakenttää kokonaisvaltaisesti niin rakenteellisia, yksilöllisiä kuin sosiaalisia elementtejä tutkien. Kyseisessä luvussa pureudun tutkimusmenetelmään, aineiston analyysiin, etiikkaan ja eettisyyteen liittyviin valintoihin. Luvuissa neljä, viisi ja kuusi käyn läpi empiriaani vastaamalla kolmeen tutkimukseni apukysymykseen. Seitsemännessä luvussa esitän johtopäätökset väitöstutkimuksen tieteellisestä merkityksestä ja valmennustoimintaan kohdistamistani huomioista. Lopuksi rakennan tulkintaa valmentajuudesta hyödyntäen sukupuolentutkimuksen tieteenalan ymmärrystä. Kokoan yhteen tutkimukseni johtopäätökset ja kontribuutiot sekä tuon esille mahdollisuuksia niiden hyödyntämisestä muissa tutkimuksissa.

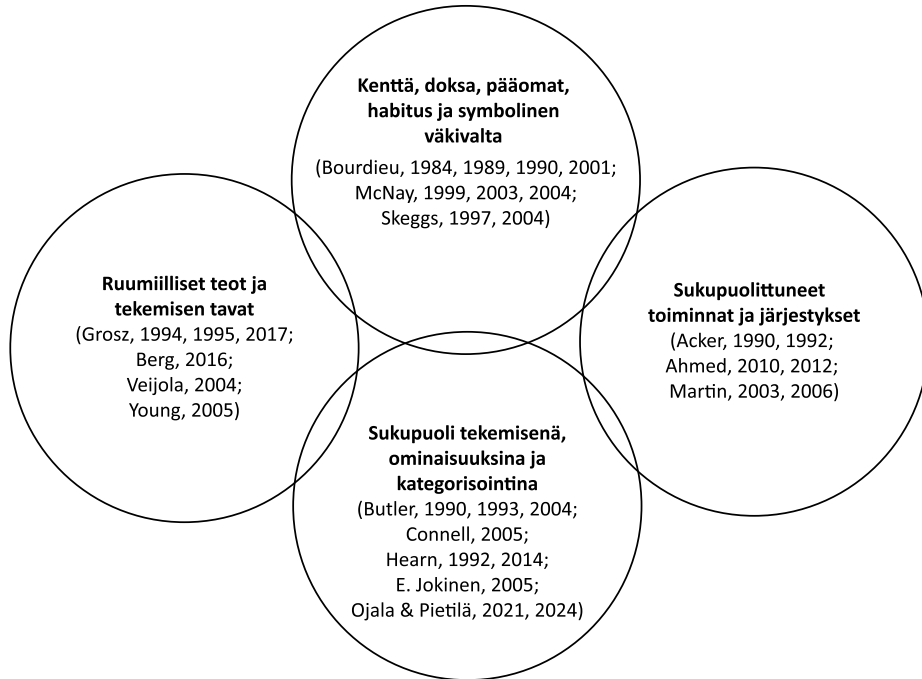
2 Teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni pääkäsitteenä on valmentajuus, jolla viitataan kilpaurheilijoiden valmentamisesta vastuussa oleviin henkilöihin toimijoina. Yksilöiden näkökulmasta tarkasteltuna valmentajuus toimijuutena sisältää kyvyn päättää omaa elämää koskevista valinnoista ja omaehtoisten ratkaisuiden tekemisestä (ks. Gordon, 2005, 119). Tarkasteluni lähtökohtana on oletus siitä, että ihmiset valitsevat itselleen mieluisan kamppailulajin, jonka seuratoimintaan he päättävät osallistua. Omaehtoinen ratkaisu sisältää henkilökohtaisia valintoja siitä, mitä kukin haluaa kamppailulajien parissa tehdä. Ihmisillä on näkemyksiä sekä mielekkäästä ja kiinnostavasta seura- ja valmennustoiminnasta että ymmärrys siitä, millainen toiminta ei vastaa henkilökohtaisia kiinnostuksen kohteita. Toimintaan osallistuminen ja erilaiset toimijapositiot muokkaantuvat yksilöiden mukanaan kantamasta omakohtaisesta eletystä elämästä ja sosiaaliin toimintatapoihin sulautumisesta (ks. S. Ronkainen, 1999, 50–54). Pelkän seuran jäsenyyden sijaan valmentajat osoittavat mielenkiintoa juuri tiettyä kamppailulajia kohtaan, ja lajin harrastaminen yhdessä muiden kanssa muodostaa osallistumisvuosien myötä kiintymyksen ”oman” seuran toimintaan.

Valmentajuudesta käytävät neuvottelut punoutuvat sosiaaliin kanssakäymisiin ja erityisesti kilpailijoiden valmentamiseen kiinnitettyihin toimiin. Yksilölliset valinnan mahdollisuudet limittyvät kamppailuseuroissa rakennettuihin organisoitumisen muotoihin, jotka samanaikaisesti sekä muokkaavat että rajaavat valmentajuuden ehtoja. Nämä yhdessä tuottavat käsityksiä siitä, millaisin ehdoin toiminta valmentajuutena mahdollistuu kilpaurheiluun sidottujen, lajikulttuurissa rakennettujen ehtojen sisällä. Valmentajat ottavat osaa sosiaalisesti luotuihin järjestyksiin, joiden sisäiset mekanismit vaikuttavat siihen, millaiset asemoinnit ovat kenellekin mahdollisia (ks. Ojala ym., 2009). Valmentajuus positiona viittaa toimintaan, joka merkitsee mahdollisuuksia tulla tunnistetuksi muiden joukossa näkyvänä toimijana (ks. Butler, 2005, 12–15).

Rakenteelliset järjestykset ja sosiaalisesti muokkaantuvat merkityksennannot määrittelevät käsityksiä erilaisten toimintojen ja toimijapositionien pysyvyydestä. Se, mikä toimintakulttuurin sisältä katsottuna näyttää vakiintuneelta järjestykseltä, on toistojen tulosta ja siten alati sosiaalisen toiminnan muokkaamaa (ks. Ahmed, 1999). Sosiaalinen toiminta urheilu-, laji-, kilpailu- ja seurakulttuureissa muotoilee rakenteita, järjestelmiä ja periaatteita. Valmennustoiminnassa mukana olevista henkilöistä muodostuu kollektiivinen joukko ihmisiä, jotka muokkaavat ja määrittelevät valmennuskulttuureja ja valmentajiin kohdistuvia odotuksia. Näiden prosessien kautta rakenteelliset järjestykset saavat merkityksensä erilaisina valmentajien positioina ja niihin kiinnitettyinä tehtävinä: kilpaurheilijoiden valmentaminen merkitsee tiettyä asemaa seurojen toiminnassa ja valmentajien välisessä toiminnassa. Näin ollen henkilökohtaiset positiot ovat relationaalisia niitä määrittäviin asemiin ja käsityksiin toiminnallisesta tyylistä (ks. S. Ronkainen, 1999, 35–38).

Lähtökohta, jossa valmentajuutta tuotetaan moniulotteisena toiminnan, keskinäisen vuorovaikutuksen, toimintakulttuurien ja sukupuolittuneiden kategorioiden risteymänä muodostaa tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen (kuvio 2). Tarkastelen tutkimusaihetta sosiologisen, feministisen ja kriittisen miestutkimuksen teorioita hyödyntämällä. Ne tuovat näkyväksi sukupuolen tekemisen prosesseja ja taustoittavat tapaani tarkastella valmentajien toimintakenttää monimutkaisena, ristiriitoja sisältävänä ja monissa eri asiayhteyksissä rakentuvana kokonaisuutena. Hyödynnän luennassani urheilututkimuksissa tuotettuja näkemyksiä valmentajista ja urheilun sukupuolittuneesta toimintakentästä. Eri tieteenaloja käyttämällä etsin keinoja tunnistaa normatiivisuuden ja ulossulkemisen toistamisen keinoja.

Kuvio 2. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja tärkeimmät teoreettiset keskustelut

Esittelen teoreettisen viitekehylene eri osa-alueet seuraavissa alaluvuissa. Aloitan teorioilla, jotka käsitteellistävät tutkimusaihetta erilaisten sosiaalisten toimintojen näkökulmista. Jatkan keskusteluilla sukupuolen tekemisen ja tuottamisen tavoista. Esittelen organisaatiotutkimuksia, joiden teoreettinen lähestymistapa on yhteneväinen tutkimukseni kanssa. Käyn läpi sukupuolittuneita ominaisuuksia ja tekemisen tapoja sekä ruumiillisuuden ja iän sosiaalisia kategorisointeja. Yhdistän kategorisointeihin liittyvät merkitykset toisiinsa jatkuvasti muokkaantuviksi normatiivisuuden ja siitä ulossulkemisen mekanismeiksi. Teoreettinen viitekehys kokoa yhteen sukupuolitettujen tekemisen tapojen, ideaalien ja ihanteiden tarkastelua sekä niiden tuottamia ulossulkemisen mekanismeja.

2.1 Valmentajuutta ympäröivät toimintakentät ja sosiaaliset määrittelyprosessit

Tutkin valmentajuutta kokonaisuutena, jossa valmentajat ovat sidoksissa urheilun ja kamppailulajien kulttuureihin, niissä toistettaviin toimintatapoihin ja sosiaalisiin vuorovaikutusprosesseihin. Tarkastelen näiden liitosta hyödyntämällä sosiologi Pierre Bourdieun (1977, 1984, 1990, 1998, 2001) kentän, doksan, pääomien ja symbolisen väkivallan käsitteitä (taulukko 1). Täydennän viitekehystä Bourdieun teoriaan nojautuneiden urheilututkimusten havainnoilla sekä Bourdieun käsitteiden kanssa keskustelevilla Lois McNayn ja Beverley Skeggsin feministisillä teoretoisoinneilla (McNay, 1999, 2000, 2003, 2004; Skeggs 1997, 2004a, 2010).

Taulukko 1. Bourdieun teoreettisten käsitteiden analyttinen käyttö tutkimuksessani

Käsitteet	Bourdieuin teoriassa	Tutkimuksessani
Kenttä	Sosiaaliset tilat ja niiden rajaama toiminta.	Valmentajien keskinäinen sosiaalinen toiminta lajikulttuurien sisällä.
Doksa	Rutiinit ja luonnolliselta näyttäytyvät järjestykset.	Valmennuksen traditiot ja itsestäänselvytykset.
Pääomat	Toistamisen kautta muodostuneet käsitykset tarvittavista resursseista.	Valmentajuudessa tarpeelliseksi luokitellut tiedot, taidot ja kyvyt.
Habitus	Kyky omaksua kentillä arvostettuja olemisen tapoja.	Valmentajuudeksi tunnistettavat teot ja tekemisen tavat.
Symbolinen väkivalta	Sosiaalinen eriarvoisuus ja hierarkiat.	Valmentajuutta ehdollistavat ja rajaavat käsitykset.

Bourdieuin teoriassa keskiössä ovat jatkuvasti muokkaantuvat ja toistuvat prosessit sekä sosiaalisesti rakentuvat toiminnot. Nämä tapahtuvat kentillä eli sosiaalisissa tiloissa, joissa muodostetaan sääntöjärjestelmiä ja neuvotellaan toiminnan sisäisistä periaatteista (Bourdieu & Wacquant, 1992, 98–99). Sääntöjärjestelmät vastaavasti muokkaavat rakenteellisia järjestyksiä, joiden puitteissa käydään neuvotteluja henkilökohtaisten kykyjen

ja sosiaalisen toiminnan välisistä yhteyksistä (Bourdieu, 1989; McNay, 2003). Tutkimuksessani kentän käsite viittaa kamppailulajien rakenteellisesti järjestettyihin tiloihin, lajikulttuuriseen yhteistoimintaan, valmentajien keskinäisiin toimintoihin ja sosiaalisesti tuotettuihin järjestyksiin. Valmentajat kiinnittyvät kentälle tilanteisesti, sosiaalisesti ja lajikulttuurisesti (Grenfell, 2018).

Bourdieun (1984, 1989) teoriassa sosiaalista toimintaa muotoillaan kentillä toistetuissa tapahtumissa ja keskinäisissä arvonannon prosesseissa. Niiden relationaalisuus merkitsee Lois McNayn (2004) mukaan sitä, että ihmisten toimintaa ei voi tarkastella ainoastaan ontologisena ”kokeuksena”, sillä ihmiset ovat erottamattomasti liitoksissa kohtaamisiin ja sosiaalisiin suhteisiin muiden ihmisten kanssa. Tavoittelemisen arvoiseksi määritellyjä toiminnan tapoja muotoillaan päivittäisissä kanssakäymisissä, jotka samalla muotoilevat rakenteellisia järjestyksiä (McNay, 2003). Relationaalisuus sisältää toistuvia sosiaalisten suhteiden, toimintojen ja toimintamahdollisuuksien välisiä arviointeja ja uudelleen muotoilemisen prosesseja (Bourdieu, 1989). Nämä ovat kokoelma henkilökohtaisia tekoja, joissa muotoillaan käsityksiä niin omasta kuin muiden valmentajuuteen liittyvistä mahdollisuuksista (Partington & Cushion, 2024).

Kenttien sisäisissä yhteistoiminnan prosesseissa muotoillaan tavoitteita ja vakiinnutetaan sosiaalista toimintaa (Bourdieu, 1990, 1998). Toistetut tavat vakiinnuttavat jaettua ymmärrystä vallitsevista olosuhteista ja niiden tarpeellisuudesta (Bourdieu, 1990, 66–69). Toistojen muuttuessa rutiineiksi eli doksaksi niistä tulee itsestään selvyiksi kunkin kentän sosiaalisessa järjestyksessä (Bourdieu, 1977, 164). Urheilussa rutiinit kietoutuvat moniulotteisiin prosesseihin, joissa sovitetaan omaa toimintaa itsestään selvänä pidettyihin toimintamuotoihin ja juurrutetaan toimintakentillä jaettuja tottumuksia (Blackett ym., 2017). Doksassa on kyse ajan saatossa luoduista tavoista, merkityksellistämisen keinoista ja valmentajille ominaisten tapojen monimutkaisesta liitoksesta. Nämä yhtäältä vahvistavat tarkoituksenmukaisiksi asetettuja toimintaperiaatteita ja toisaalta etäännyttävät siitä poikkeavan toiminnan toimintakentälle sopimattomaksi (Knoppers ym., 2021).

Tyypilliset käsitykset kentän toiminnoista yhdistyvät ymmärrykseen valmentamisessa tarvittavista resursseista. Sovellan näiden tutkimisessa Bourdieun (1984) kulttuurisen ja sosiaalisen pääomien käsitteitä. Ne auttavat tarkastelemaan, millaiset asiat muotoilevat valmentajuuden rakentumista ja saavat arvostusta valmentajien keskinäisessä toiminnassa. Kulttuurinen pääoma tarkoittaa muun muassa valmentajakoulutuksesta saatavaa tietoa, valmentamisessa hyödynnettävissä olevaa osaamista, seuraorganisaatiossa olevaa asemaa sekä palkkatyön ja perhe-elämän asettamia raameja. Sosiaalinen pääoma muotoutuu valmentajien välisissä suhteissa sekä yksittäisten kamppailuseurojen sisäisissä järjestyksissä että muiden kamppailulajitoimijoiden välisissä verkostoissa. Kamppailulajien kentällä pääomia ja niiden arvojärjestystä arvioidaan esimerkiksi lajikoh- taisten kokemusvuosien, valmentamiseen liittyvien taitavuuden tasojen ja valmennukseen sitoutumisen välittämällä.

Pääomien muotojen tiedostaminen ja tavoittelemisen muodostaa jat- kumon, jossa arvostettuna pidetyt pääoman muodot ylläpitävät käsityksiä niiden tarpeellisuudesta (Bourdieu, 2018; Bourdieu & Wacquant, 1992). Pääomien merkitys korostuu ihmisten välisenä arviointina ja erilaisten pääomien luokitteluna: käsitykset tarpeellisiksi luokitelluista resursseis- ta ohjaavat ihmisiä tavoittelemaan niiden mukaista toimintaa, mikä vas- taavasti lisää niihin kiinnittyvää arvoa (Bourdieu, 1984, 1989). Beverley Skeggs (1997, 2004a) esittää, että pääomat ovat sidoksissa kulttuurisiin ja sosiaalisiin asemiin, instituutioiden sisäisiin valtajärjestelmiin, sosiaalisiin suhteisiin ja tottumuksiin pääomien mukaisista hierarkkisista organisoitu- misen tavoista. Skeggsin mukaan pääomat kertovat siitä, millaisia mahdol- lisuuksia ihmisillä on hankkia kentällä arvostettua osaamista, valjastaa sitä käyttöönsä ja ottaa osaa niiden mukaisesti järjestäytyneisiin kulttuurisiin toimintoihin (Skeggs, 2004b, 2011). Pääomiin liittyvien arvonmuodostuk- sien juurtuminen kenttien sosiaaliseen toimintaan muovaa käsityksiä nii- den ”luonnollisuudesta”, minkä vuoksi niiden muodostamaa hierarkiaa ja arvojärjestystä ei välttämättä tunnisteta (McNay, 1994).

Tavoittelemisen arvoisten tapojen ja tekojen toistaminen muodostaa habitusta, joka viittaa sekä yksilöllisiin ominaisuuksiin että kykyyn omaksua

kentillä jaettuja sosiaalisia arvojärjestyksiä (Bourdieu, 1987, 1989, 1990). Habituksen käsitteessä oleellista on sen käyttöarvo jatkuvan tekemisen analysointikeinona: habitus ei ainoastaan kerro arvostetuista ominaisuuksista, vaan se on myös kyky omaksua ja ennakoida muutoksia (Bourdieu, 1990; McNay, 1999). Se sisältää sisäistetyt informaalit ja tiedostamattomat käytännöt, joista muokkaantuu toistettavia, toimintaa ohjaavia periaatteita (Bourdieu, 1990, 56; McNay, 1999, 100–101). Nämä vastaavasti muotoilevat toiminnallisia odotuksia ja sisäistettyjä käyttäytymisen tapoja (Bourdieu, 2018, 2001). Tunnustuksen saavissa osallistumisen tavoissa on ensisijaisesti kyse rutiinien ylläpitämiseen nojautuvista jäljittelemiseen, matkimiseen ja toistamiseen tähtäävistä tekemisistä (Bourdieu, 1990, 66–69; Wetherell, 2012, 105–106). Toiminnassa tapahtuu jatkuvasti limittäisiä tapahtumaketjuja, jotka muovaavat käsityksiä pääomista, habituksesta ja kentän sisäisistä sääntöjärjestelmistä (Adkins, 2003).

Urheilussa habitus koostuu aktiivisen osallistumisen kautta ylläpidetyistä sosiaalisista prosesseista, jotka samanaikaisesti sekä muokkaavat että vakiinnuttavat käytössä olevia toimintaperiaatteita (Thorpe, 2009, 2010). Habitus sisältää kollektiivisia käsityksiä hyödyllisistä valmennusmenetelmistä, valmentajien lajikohtaisista taidoista ja kiinnostuksesta toimia lajikulttuuristen odotusten mukaisesti (Blackett, 2021; Blackett ym., 2017). Se kertoo valmentajien kesken käytävistä neuvotteluista, tunnustuksen saavista teoista ja sosiaalisista asemoinneista (Partington & Cushion, 2024). Habitus kietoo yhteen eletyn elämän, lajikulttuuriset tavat ja sosiaalisen arvonannon prosessit (Wacquant, 2011). Näihin kiinnittyvät merkityksenannot ovat sosiaalisen toiminnan määrittelemiä ja rajaamia (Hill ym., 2021; Singh, 2024).

Merkityksellisyyttä tuottavat sosiaaliset arvonannon prosessit punoutuvat kilpailutuloksia kunnioittavaan ja kilpailu-uralla saavutettuja tuloksia korostavaan kulttuuriin (Skille & Chroni, 2018; Chroni ym., 2020). Kilpaurheilussa hallitsevassa asemassa oleva voittamiseen tähtäävä kulttuuri myötävaikuttaa siihen, että kansainvälistä kilpailukokemusta hankkineiden urheilijoiden jatkaminen lajin parissa valmentajan tehtävässä nähdään arvokkaana resurssina (Blackett, 2021). Menestyksekkäällä urheilijan koke-

muksella varustettu valmentaja saa erityislaatuista arvostusta esikuvana ja roolimallina (Chroni ym., 2021). Kilpaileminen tuottaa erityislaatuiseksi arvioitua valmennusosaamista, sosiaalista arvostusta ja keskinäistä kunnioitusta. Näihin kiinnittyy jaettu ymmärrys kilpaurheilun vaatimustasosta ja siihen liittyvästä sitoutumisesta. Tämän vuoksi kilpauran läpi käyneet ja kovaa harjoittelua kestäneet saavat arvostusta jo pelkästään raatamiseen ja uhrautumiseen liittyviin vaiheisiin sitoutumisesta (Hämäläinen, 2008, 90–93).

Näkyväksi tehty ja tunnistettu osaamisen arvostus muodostaa symbolista pääomaa eli sosiaalisesti luotuja käsityksiä ensisijaisista pääomien muodoista (Bourdieu, 1984; McNay, 2000; Skeggs, 2004a). Symbolinen pääoma kertoo oikeuttamisen prosesseista, joissa pääomien toistaminen vahvistaa niiden käyttökelpoisuutta ja tarpeellisuutta (Bourdieu & Wacquant, 1992). Valta-asemassa olevat henkilöt vahvistavat omaa asemaansa määrittelemällä symbolisen pääoman tunnusmerkkejä omista lähtökohdistaan käsin (Bourdieu, 2001, 33–35). Tarpeelliseksi esitetyt pääomien muodot punoutuvat rakenteellisiin, hierarkkisiin järjestyksiin ja rakentavat eroja osallistumisen mahdollisuuksissa ja arvostuksen saamisessa (Bourdieu, 1984, 474; Bourdieu & Wacquant, 1992, 94–115). Hallintamekanismit piiloutuvat tarkoituksenmukaisilta näyttäytyviin arvojärjestyksiin mahdollistaen hallitsevassa asemassa olevien henkilöiden aseman ja päätöksenteon ylläpitämisen (Bourdieu, 1990, 52). Symbolisen pääoman käyttöarvoa on hankala murtaa, sillä niiden mukainen toiminta tuottaa arvostettua ja tavoiteltua asemaa kentän sosiaalisissa järjestyksissä (Bourdieu, 2001, 39–40).

Urheilussa symbolinen pääoma vahvistaa nojautumista tunnistettuihin ja käytettävissä oleviin toimintatapoihin, jotka yhdistyvät lajikulttuurisesti hyväksyttävien ja arvostettujen osallistumisen tapojen kanssa (Grenfell, 2018). Symbolinen pääoma koostuu lajikulttuuristen taitojen hallussa pitämisestä, toimintatapojen toistamisesta, vallitseviin järjestyksiin sopeutumisesta ja sosiaalisesti rakentuviin arvontoihin kiinnittymisestä (Olive ym., 2013; Olive & Thorpe, 2011). Hallitsevassa asemassa olevien pääomien arvo vakiintuu niille osoitettavan tunnustuksen ja kunnioituksen myötä

(Thorpe, 2009, 2010). Symbolinen pääoma muodostaa asetelmia, joissa oikeutuksen saavat arvostettuna pidetyt resurssit muodostavat valmentajien keskinäisiä arvojärjestyksiä. Arvonmuodostus punoutuu lajikulttuurissa jaettuuihin käsityksiin symbolisen pääoman ja legitimitietin välisestä yhteydestä (Blackett, 2021). Legitimiteetti pitää sisällään lajikulttuurisen valmentajuuden tunnistamisen ja siihen sisältyvien pääomien muotojen oikeuttamisen. Valmentajien osalta symbolisessa pääomassa keskeistä on se, millaisilla teoilla oikeutetaan pääomiin perustuvaa arvojärjestyä.

Symbolisen pääoman kääntöpuolena muodostuu symbolista väkivaltaa (Bourdieu, 1977). Se kertoo pääomien arvojärjestyksillä tehtävistä eroteluista ja sosiaalisista järjestyksistä, joiden vuoksi ihmiset eivät saa samankaltaisesti tunnustusta tekemisistään tai osaamisestaan (Bourdieu & Wacquant, 1992, 167; Skeggs, 2011, 508). Symbolinen väkivalta kiinnittyy päivittäisiin toimintoihin muodostamalla eriarvoisia positioita. Hallitsevassa asemassa olevat henkilöt ensin määrittelevät arvostettuna pidetyt pääoman muodot ja sitten käyttävät näitä luokittelun välineinä (Bourdieu, 2001, 139; McNay, 2000, 37). Valta-asemassa olevat henkilöt ylläpitävät toimintakulttuurisia järjestyksiä tavoilla, jotka saavat ne näyttämään luonnollisilta ja tarkoituksenmukaisilta (Bourdieu, 2001, 42). Symbolinen väkivalta tuottaa rajoja normatiivisuuden ja eriarvoisuuden välille. Se ylläpitää käsityksiä siitä, että ihmisten eteen tulevat haasteet johtuvat henkilökohtaisista ominaisuuksista sen sijaan, että tunnistettaisiin niiden taustalla vaikuttavat rakenteelliset valtamekanismit (Skeggs, 2011).

Symbolisen väkivallan käsite kertoo valmentajien keskinäisessä arvonnassa muodostuvista ehdollistamisen ja ulossulkemisen keinoista. Mikäli urheilukulttuurissa pidetään yllä käsitystä siitä, että valmentajalla on suotavaa olla kokemusta urheilijana, lajिताustan puutteesta muodostuu mahdollinen este valmentajan positiossa toimimiselle (Blackett, 2021). Kilpaurheilussa korostuneen aseman saanut urheilumenestyksen ensisijaiseksi asettaminen ja sen kyseenalaistamaton arvostaminen saattavat jättää muunlaisen osaamisen vähempiarvoiseen asemaan (Blackett ym., 2017). Huolimatta siitä, että kaikki valmentajana kilpailumenestystä saavuttaneet henkilöt eivät omaa henkilökohtaista menestyksestä urheilijauraa ei-

vätkä kaikki menestyneet urheilijat ole hyviä valmentajia, kilpailumestyksen arvioimista käytetään valmentajien välisen sosiaalisen arvonnannon määrittelyissä (Ewing, 2019). Vaikka lajikulttuurissa tunnustetaan toisin tekemisen mahdollisuuksia, niiden toteuttamista rajoittaa sosiaalisen arvonnannon prosessien kiinnittyminen jo aiemmin todennettuihin tekoihin (Chroni ym., 2020; Jones ym., 2023). Näin ollen symbolinen väkivalta kieoutuu kanssakäymisiin, joissa hallitsevan aseman saaneet pääomat näyttäytyvät oikeutetuilta ja tarpeellisilta (Bourdieu, 1977, xiii).

Bourdieun teoriaa kritisoinut kriittisen realismin tutkija Margaret Archer (2000, 2003) esittää, että ihmisiä ja rakenteita on analysoitava ensin erillisinä, jotta niiden vuorovaikutusta voi tutkia toisiinsa limittyvinä prosesseina. Archer (2003) asettaa keskiöön ihmisten henkilökohtaisesti asetetut päämäärät ja merkitykset. Nämä vaikuttavat ihmisten tekemiin valintoihin ja niiden muotoilemiin toimintajärjestyksiin (Archer, 2003). Archerin (2000) mukaan ihmisten ja rakenteiden välisessä relationaalisuudessa on ennen kaikkea kyse sosiaaliseen toimintaan kohdistuvasta aktiivisesta osallistumisesta sosiaalisen mukautumisen sijaan. Toiminta rakentuu henkilökohtaisen ja sosiaalisen ympäristön vuoropuheluna, jolloin ihmisillä on mahdollisuus uusintaa tai muuttaa vallitsevia rakenteita (Archer, 2000). Archerin kritiikki kohdistuu eniten siihen, että Bourdieu sivuuttaa yksilöllisten päämäärien ja niihin sisältyvien valintojen mahdollisuudet (Archer, 1995).

Bourdieun teoriaa on lisäksi kritisoitu siitä, että keskittyminen arvossa pidettyjen pääomien tarkastelemiseen synnyttää illuusion kaikille avoimista mahdollisuuksista saada tunnustusta osaamisestaan. Beverley Skeggs (2011) kirjoittaa, että Bourdieun teoria soveltuu erinomaisesti kussakin kulttuurisessa ilmapiirissä arvostetun pääoman muotojen tarkasteluun, mutta se ei tarjoa juurikaan keinoja tarkastella niiden ihmisten asemaa, jotka jäävät näiden määrittelyjen ulkopuolelle. Judith Butler (1999) on esittänyt Bourdieun teorian vahvistavan sosiaalisesti muodostetuista positioista toteutettavissa olevia järjestelmiä. Tämän seurauksena muun muassa epäoikeudenmukaisuutta tuottavat prosessit jäävät yhä uudelleen murtamatta (Butler, 1999, 125). Butlerin mukaan Bourdieu ei huomioi

riittävästi sosiaalisen toiminnan rajoittumista olemassa olevien käsitejärjestelmien varaan. Tällä Butler viittaa esimerkiksi siihen, että toimintaan mukaan osallistuvat henkilöt sukupuolitetaan sellaisilla sanoilla kuin ”nainen” (Butler, 1999, 120–121). Olen samaa mieltä Skeggsin ja Butlerin kritiikistä sen suhteen, että Bourdieun teoria ei käsittele sukupuolta tai teoretisoi sukupuolittuneita toimintakulttuureja. Omassa tutkimuksessani käytän Bourdieun teorian lisäksi feministisiä teorioita, joiden avulla tutkin sukupuolittuneita rakenteita ja toimintatapoja sekä analysoin sukupuolen tuottamia merkityksiä valmentajuudessa.

2.2 Sukupuolen tekeminen ja sosiaalinen kategorisointi

Sukupuolta käytetään niin yhteiskunnassa kuin urheilussa sekä sosiaalisen kategorisoinnin keinona että rakenteellisten luokittelujen välineenä. Sukupuolen sosiaalisella kategorisoinnilla luodaan lähtökohtia merkityksille ja teoille, joita käytetään määriteltäessä yhteiskunnallisia toimintajärjestyksiä (Adkins, 2003; Butler, 1999; Moi, 1999; Skeggs, 2004a). Määrittelyprosessit kiinnittyvät kunkin aikakauden sosiaalisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin sekä hierarkkisiin sukupuolittuneisiin järjestyksiin (Hearn, 1992, 2005, 2014, 2015). Nämä toistavat sukupuolittuneita valta-asetelmia sekä niiden muodostamia monikerroksellisesti rakentuvia yhteiskunnallisia toimintoja (Moi, 1999). Valta-asetelmia kehystävät tiedon tuottamisen prosessit ja tietämistä merkitsevät asemoinnit, joilla on toiminnallinen yhteys ihmisten välillä (S. Harding, 1987, 2007). Tiedon ja tekojen välisessä yhteydessä tuotetaan sukupuoleen perustuvia toimintoja ja hierarkkisia positioita (S. Harding, 1991, 1993). Ne tuottavat uudelleen sukupuolittuneita toimintajärjestyksiä, uskomuksia ja tiedon muodostamisen tapoja (Haraway, 2004; Hawkesworth, 2007).

Valmentajien osallistuminen kamppailulajien toimintaan on sidoksissa yhteiskunnan sukupuolittuneisiin järjestyksiin. Valmentaminen kamppailuseuroissa tapahtuu kodin ulkopuolella, minkä vuoksi sen voi luokitella näkyväksi ja siten julkiseksi tehtäväksi. Huolimatta siitä, että valmentaminen ei ole tässä tutkimuksessa palkkatyötä, se rinnastuu perheen ja kodin

toimintapiiristä erilliseksi toiminnaksi. Valmentajat sovittavat arjessaan yhteen ansiotyötä, valmentamista ja perhe-elämää eri tavoin, jolloin valmentajuuden muotoutumisen elementit rinnastuvat perhe- ja työelämän vaatimuksien ja niihin liittyvien käsitysten tarkasteluihin (ks. esim. E. Jokinen, 2010; Julkunen, 2010). Tottumuksiin nojautuvat odotukset muotoilevat käsityksiä sukupuoleen kiinnittyvistä tavoista ja niiden suhteesta sukupuolittuneisiin yhteiskunnallisiin järjestyksiin (Kantola, 2008, 2010; Kantola ym., 2020; Korvajärvi, 1998, 2016). Näiden yhteisvaikutuksesta syntyy käsityksiä siitä, millaisiin tehtäviin ihmiset kokevat kiinnostusta tai millaiset toimet vaikuttavat jo lähtökohtaisesti saavuttamattomilta (Käyhkö, 2006; Lammi-Taskula & Salmi, 2016; Raudasoja ym., 2022). Yhteiskunnalliset, sukupuolittuneet odotukset palkkatyöhön, perhe-elämään ja harrastuksiin liittyvistä valinnoista sekä niihin kiinnitetyistä sukupuolittuneista toiminnoista koskettavat myös valmentajia (ks. Paasonen, 2010, 39–41).

Alun perin Candace Westin ja Don Zimmermanin (1987) esittelemä sukupuolen tekemisen käsite on rakentanut ymmärrystä sosiaalisesta sukupuolesta. Sukupuolta tehdään sosiaalisten ja toiminnallisten ulottuvuuksien osana, mikä vakiinnuttaa sukupuolittuneita asemoiteja eri kulttuureissa (West & Zimmerman, 1987). Nämä ovat Judith Butlerin (1990, 1993, 2004) teoriassa osa yhteiskunnissa muodostettuja käsityksiä, joissa sukupuolen tekeminen nojautuu performatiivisuuteen eli sukupuoleen liittyvien piirteiden toistuvaan esittämiseen jonkun kanssa tai joillekin eri kulttuureissa (Butler, 1990, 1993). Teot, asennot ja käyttäytyminen välittävät viestejä sekä vahvistavat mielikuvia eri sukupuoliin kiinnitetyistä tekemisen tavoista (Butler, 2004, 2005). Sukupuoliteot eivät useinkaan ole tiedostettuja, vaan ennen kaikkea sosiaalisten roolien kautta opittuja ja matkittuja tapoja valita kiinnostuksen kohteita tai omaksua käyttäytymisen tapoja (Butler, 1993). Rutiinit, eleet ja olemisen tavat muuttuvat toistojen välityksellä sukupuolinormeiksi, joiden säännönmukaisuus verhoutuu niiden sisältämiin tavanomaisuuksiin (Butler, 1990). Toistamisen kautta muodostuvat normatiiviset toimintatyyli vahvistavat käsityksiä hyväksynnän arvoisista tekemisen ja osallistumisen tavoista (Butler, 1999,

2010). Vastaavasti normiksi asettuvat teot muotoilevat ja rajaavat sukupuoliittuneiden ominaisuuksien ja toimintatapojen määrittelyprosesseja (Butler, 2004, 2005). Sukupuolen tekeminen kiinnittyy jatkuviin arviointeihin ihmisten toimintamahdollisuuksista erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa (Butler, 1999).

Sukupuoleen liitettyjä rooleja hallitaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotetuilla normatiivisilla teoilla, joita Eeva Jokinen (2005) kuvailee yhteiskunnan rakenteiden ja järjestelmien luomina odotuksina. Arkipäiväistyneet ennako-odotukset muodostavat käsityksiä sukupuoliittuneesta pätevydestä, osaamisesta tai keskinäisestä arvonannosta (mt.). Jokisen (2005) mukaan ihmiset muodostavat arjen toimintojen keskellä mielikuvia naisille ja miehille tyypillisistä toiminnan ja kiinnostuksen kohteista. Nämä kiinnittyvät stereotyyppisesti vain yhden sukupuolen ominaisuudeksi, jolloin syntyy mielikuvia siitä, että ne vastaavat naisten ja miesten kiinnostuksen kohteita (mt.). Perinteisesti kiinnostus urheilemiseen on mielletty miestapaiseksi ja perheestä huolehtimisen priorisointi naistapaiseksi. Eri tavoin sukupuoliitetut tehtävät muuttuvat toistettuina yhteiskunnallisesti tavoittelemisen arvoisiksi toiminnoiksi, jolloin niitä mukailevat teot käsitellään itse tehdyiksi valinnoiksi. Näiden prosessien seurauksena muodostuu intuitiivisia käsityksiä miesten ja naisten tekemisistä, joita Jokinen nimeää sukupuoliitapaisuudeksi (mt.).

Tapaisuudet ja stereotyyppiset käsitykset vakiintuvat sukupuoliittuneeksi toiminnaksi, kun niiden toistaminen asettaa sukupuolen lähtökohdaksi erilaisten toimintatapojen muodostamisessa (Liljeström, 2004; Ronkainen, 2001). Ajallisen, paikantuneen, toiminnallisen ja kulttuurisen toistamisen myötä tapaisuuksista muokkaantuu kestävä näyttäytyvä järjestys. Tämä ohjaa sopeuttamaan ja arvioimaan omaa toimintaa olemassa olevien toimintakulttuurien mahdollistamissa puitteissa (Adkins, 2003; E. Jokinen, 2016). Näin ollen myös valmentajuuteen vaikuttavat intuitiivisesti hahmotetut käsitykset siitä, mitä miehillä ja naisilla on tapana tehdä. Kun valmentaminen on ollut miesten hallitsemaa toimintaa, sen muuttaminen on hidasta siihen kietoutuvan luonnollisena näyttäytyvän logiikan vuoksi. Miesten hallitseva asema valmentajina ylläpitää urheilukulttuurissa

muodostuneita tottumuksia ja uudistaa käsityksiä miesten ”sopivuudesta” valmentajiksi (Berg, 2016, 72). Tätä sekä heijastaa että uusintaa käytäntö, jossa kilpaurheilijoiden valmentajiksi valikoituu tyypillisesti miehiä (de Haan & Knoppers, 2020; Hovden & Tjønndal, 2022; Norman, 2010a).

Sukupuoli on sisäänkirjoitettu vakiintuneen aseman saaneisiin arvioihin ja arvostuksen mekanismeihin, joissa sukupuoli tulkitaan joko resurssiksi tai sosiaalisista toiminnoista ulossulkemisen perusteeksi (Lempiäinen & Rantalaiho, 2023). Kulttuureihin kiedottu tekeminen kantaa mukanaan historiaa, jossa toimintaan osallistumista arvioidaan ja arvotetaan sukupuolittuneina merkityksenantoina. Tietyntyyppiset sukupuolittuneet esittämisen tavat muodostuvat normatiivisuudeksi ja saavat vakiintuneelta näyttävän muotonsa olettamusten tai edellytysten toistamisena (ks. Rossi, 2010, 30–31). Ne kertovat yhtäältä sukupuoleen tai sukupuolittuneisiin ominaisuuksiin liittyvistä vakiintuneista käsityksistä, luokitteluista tai nimeämisistä ja toisaalta normatiivisuudesta ja siitä poikkeamisesta. Poikkeavuutta määritellään vertaamalla tekemisen tapoja oletusarvoiseen, kontekstisidonnaiseen normiin, josta poikkeavat toiseutetaan (Riitaoja, 2013, 32–34). Toiseuttaminen merkitsee erojen tekemistä sukupuolittuneina toimintakulttuurisina tapoina ja sosiaalisena hierarkiana.

Sukupuoli ja sillä tehtävät erot ovat erottamattomasti läsnä valmentajien toimintaa ympäröivissä rakenteellisissa järjestyksissä. Urheiluun osallistuminen on lähtökohtaisesti sukupuolittunutta, kun sukupuolta tuotetaan ja pidetään yllä urheilussa (Mikkonen, 2023). Sukupuoli kiertyy valmennuskulttuureihin, valmentajien tapoihin ja urheilun pitkällisiin perinteisiin (Markula, 2006). Sukupuolittuneet tekemisen tavat muodostavat hierarkkisia rakenteita sekä uusintavat sukupuoleen liitettäviä odotuksia ja normeja (Schippers & Sapp, 2012, 29–30). Yksittäiset toiminnot, henkilökohtaiset valinnat ja erilaiset ratkaisut ovat sidoksissa kamppailulajeihin sisäänkirjoitettuihin sukupuolitettuihin tekemisen tapoihin (Johansson & Svender, 2025). Huolimatta siitä, että valmentajilla on kyky vaikuttaa toiminnan järjestämiseen määrittämällä rakenteita ja järjestämällä erilaisia organisoitumisen muotoja, sukupuolen tekeminen on lähtemätön osa valmentajien toimintakenttää. Täten valmentajuuden tarkasteleminen ai-

noastaan valmennusosaamisen, tietotaidon tai kokemuksen perusteella on epäsopivaa urheilussa, koska sukupuoli on merkittävä osallistumista säätelevä tekijä erilaisten positioiden, resurssien jakamisen ja arvostuksen antamisen suhteen (Cunningham, 2022; Cunningham & Ahn, 2019; Lee & Cunningham, 2019; Sartore & Cunningham, 2007).

Valmennuskulttuurien sukupuolittuneiden tapojen, tapaisuuksien ja tottumuksien liitoksilla on yhteneväisyyksiä miesvaltaisten toimialojen organisaatiotutkimusten kanssa, joissa on tuotettu tietoa sukupuolittuneista toimintarakenteista (Johansson ym., 2017; Jyrkinen, 2014; Riach & Cutcher, 2014; Seeck & Kantola, 2022; Smolović ym., 2021). Tutkimuksissa on havaittu, että sukupuolittuneet puhetavat, toiminnot ja menetelmät jäävät usein työntekijöiden keskuudessa tunnistamatta silloin, kun kokemuseräinen ja käytännönläheinen tapa toimia asettuu ensisijaiseksi tekemisen tavaksi (Gherardi, 2009, 2012; Gherardi & Poggio, 2001). Työntekijöiden kertomien käsitysten ja toiminnan välillä on havaittu olevan ristiriita: vaikka sukupuoli jää tunnistamatta työntekijöiden keskuudessa, sukupuolella tehdään eroja työkulttuurissa, ilmapiirissä, keskinäisessä yhteistoiminnassa ja tekemisen tavoissa (Martin, 2001, 2003, 2006). Työtehtäviin, -järjestelyihin, -tiloihin ja -välineisiin liittyvät valinnat ja toiminnot muodostavat hierarkkisia, sukupuolittuneita organisaatorakenteita, jotka vaikuttavat myös siihen, millä tavoin työntekijöiden informaaliset kohtaamiset todentuvat sukupuolittuneen toimintakulttuurin sisällä (Katila & Meriläinen, 1999, 2002; Lund & Tienari, 2019; Peteri ym., 2021, 2024).

Sukupuolittuneilla tekemisen tavoilla on yhteys sosiaaliseen toimintaan, keskinäisen arvostuksen muodostumiseen ja työntekijöihin kohdistuviin odotuksiin (van Amsterdam ym., 2023; Veijola & Jokinen, 2008, 2018). Joan Ackerin (1990, 1992) tutkimukset osoittavat, että tavanomaisiksi luokitellut toimintatavat toistavat vakiintuneita sukupuolittuneita työtehtäviä. Miesvaltaisilla toimialoilla työntekijöitä koskevat tottumukset rakentuvat miesten luomiin toimintamalleihin ja ajan saatossa muodostuneisiin käsityksiin normatiivisista tekemisen tavoista (Acker, 1992). Normatiivisuutta muotoillaan sosiaalisesti tavoiteltavan ja ihanteellisen työntekijän mallina, jota ympäröivät miehille luontaisempina pidetyt omi-

naisuudet (Acker, 1990). Acker (2012) esittää, että miesten keskinäisen toiminnan muuttuessa jaetuksi ymmärrykseksi tavanomaisuudesta se samalla muodostaa käsityksiä sukupuolineutraalista toimintakulttuurista. Sukupuolen piiloon jääminen vahvistaa normatiivisuutta ja väistää sen epätasa-arvoisuutta ylläpitäviä toimintamalleja (Acker, 2012). Ackerin teoriaa soveltaneet urheilututkijat ovat esittäneet, että mikäli päätöksentekijät kieltävät sukupuolen merkityksen, jäävät sukupuolten väliset valta-asetmat tarkastelun ulkopuolelle (Claringbould & Knoppers, 2012). Miesten hallitseva asema vaikuttaa siihen, että päätöksenteossa tehdyt ratkaisut suosivat miesten asemia urheiluorganisaatioissa ja jättävät konkreettiset keinot naisten tukemisen osalta puutteellisiksi (Claringbould & Knoppers, 2007). Kun sukupuolittuneita rakenteita ei tunnisteta, sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen jää organisaatioissa näennäiselle tasolle (Smolović ym., 2021; Stierncreutz & Tienari, 2023).

Homososiaalisuuden käsitteen kautta on saatu tietoa siitä, millaisia miesten keskinäisiä verkostoja ja toimintakulttuureja organisaatioissa muodostuu (Kanter, 1977; Lipman-Blumen, 1976; Sedgwick, 1985). Homososiaalisuus on tulkittu taipumukseksi vaalia yhteistä arvopohjaa, jolloin organisaatioiden toimintatavat pysyvät samanlaisina ja suosivat tyypillisesti enemmistönä olevien näkemyksiä. Miesvaltaisten toimintakulttuurien analysointi on tuottanut tietoa muun muassa siitä, että mitä samankaltaisempia lähtökohtia työntekijöillä on, sitä painokkaammin toistetaan yhdessä tekemistä osoittavia maskuliinisia tekoja (Murphy, 2022). Sukupuolittuneet tekemisen tavat vahvistavat maskuliinisia ominaisuuksia ihannoivaa työkulttuuria ja toistavat traditionaalisia maskuliinisia tekoja (Johansson ym., 2017; Riach & Cutcher, 2014; Seeck & Kantola, 2022). Miesten keskinäisten verkostojen on esitetty vaikuttavan siihen, että urheiluorganisaatioihin valitaan mukaan henkilöitä, joiden oletetaan sopivan joukkoon ja edistävän yhteisiä tavoitteita (Knoppers ym., 2021; Pape, 2020; Piggott, 2022).

Sara Ahmed (2012) esittää, että toimintakulttuuristen odotusten ja rakenteellisten järjestäytymisen tapojen merkityksellisyys tiivistyy valta-asiemien oikeuttamiseen ja niihin kiinnitettyjen etuoikeuksien häivyttämiseen.

Itseään toistavat toimintakulttuurit perustuvat hallitsevassa asemassa olevien henkilöiden ylläpitämiin, totumuksiksi muodostuneisiin tapoihin (Ahmed, 2010). Valta-asemassa olevat henkilöt oikeuttavat vakiintuneita toiminnantapoja perustelemalla niiden tarpeellisuutta, minkä seurauksena ne näyttäytyvät yhä hankalammin purettavissa olevilta (Ahmed, 2019, 70). Tottumuksiin kietoutuneiden ja ”hyväksi” miellettyjen toimintamenetelmien jatkaminen vahvistaa tunnetta ”oikein” tekemisestä. Tämä kannustaa vaatimaan myös muilta niiden noudattamista (Ahmed, 2010, 58–59). Vakiintuneiden toimintatapojen keskellä muutosta edistävät henkilöt kohtavat syvälle juurtuneet valtarakenteet ja epäoikeudenmukaisuutta ylläpitävät käytännöt, jotka piiloutuvat rakenteellisiin järjestäytymisen tapoihin (Ahmed, 2012, 156–157, 174–175). Enemmistöön kuuluvien henkilöiden ylläpitämät institutionaaliset normit, käytännöt ja toiminnot pitävät yllä paikalleen jähmettyneitä toimintatapoja, minkä vuoksi muutosten tekeminen on hidasta tai lähes mahdotonta (Ahmed, 2012, 116–121). Mitä vähemmän valta-asemassa toimivien henkilöiden tasolla tapahtuu muutoksia, sitä todennäköisemmin muutosta edistävät henkilöt saavat osakseen negatiivisen kriitikon leiman (Ahmed, 2017, 2023).

Samankaltaisuuden voi ymmärtää jatkuvuuden ja turvallisuuden vaatimisena vastakohtana muuttuvien tilanteiden luomaan epävarmuuteen. Philomena Essedin ja Theo Goldbergin (2002) kehittämä kulttuurisen kloonaamisen käsite viittaa systemaattiseen samankaltaisuuden ja samanaisuuden tavoitteluun. Kulttuurista kloonaamista tuotetaan yhdessä tekemisenä muiden samankaltaisesti ajattelevien kanssa, ja huolimatta ihmisten välisistä eroavaisuuksista samankaltaisuuden tavoittelu peittää yksilölliset erot alleen (Essed & Goldberg, 2002). Urheilussa valtaa pitävien henkilöiden on havaittu suojelevan omaa asemaansa siten, että he valitsevat mukaan itsensä kanssa samanlaisia tai samankaltaisesti ajattelevia ihmisiä (Gosai ym., 2024a; Walker, 2016). Muutosten tekemistä estetään jättämällä huomioimatta henkilöt, jotka poikkeavat nykyisten toimijoiden muodostamista käsityksistä organisaation tehtävissä vaadituista taidoista, tiedoista, luonteenpiirteistä tai käyttäytymisen tavoista (Kempe-Bergman ym., 2020; Mikkonen, 2023; Spaaij ym., 2020).

2.3 Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden järjestykset urheilussa

Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden välinen vertailu, järjestys ja arvostaminen ovat kautta aikojen olleet urheilututkimusten keskiössä. Sosiaalisesti muodostetut käsitykset feminiinisuudesta ja maskuliinisuudesta ovat muokanneet ja rajanneet sekä urheilukulttuurin rakentumista että urheiluun osallistumisen mahdollisuuksia (Hargreaves, 2000; Montez de Oca, 2013). Historiallisesti tarkasteltuna maskuliinisuuden tuottaminen on yhdistetty paitsi urheilullisen kyvykkyyden mittaamiseen myös miehisen pätevyyden osoittamiseen (Hall, 1996; Hargreaves, 1994; A. Jokinen, 1994; Messner, 1992; Nieminen, 2010). Mieheyden ja maskuliinisuuden liitokseen on sisällytetty itsensä kovettaminen urheilun vaatimusten alla, kovan fyysisen kontaktin sietäminen, kivusta valittamatta jättäminen ja epävarmuuden peittäminen (A. Jokinen, 2000, 43; A. Jokinen, 2003a, 8–11; Giazitzoglu, 2020, 74–78; Lidman, 2024, 186). Fyysisen voimakkuuden tavoittelemisen ja sen osoittaminen ovat muodostuneet vakiintuneeksi oletukseksi urheiluun kuuluvista maskuliinisista tekemisen tavoista (Laine, 2004; Pfister & Bandy, 2018; Pfister & Hartmann-Tews, 2005). Mielikuvat miesten kiinnostuksesta kilpaurheiluun, erityisestä kapasiteetista fyysiseen pärjäävyyteen ja halusta osoittaa muille pärjäämistä pysyvät sitkeästi yllä (S. N. Harding, 2022; Lidman, 2024, 181–183).

Näkemykset siitä, että urheilukilpailuissa on kyse fyysisten voimakkuuksien mittaamisesta, ylläpitävät käsityksiä urheilun ja mieheyden liitoksesta (Hargreaves & Anderson, 2016). Samalla ne määrittelevät eroavaisuuksia, joissa miesten suoritukset asetetaan ylivertaisiksi naisiin verrattuna (Tiihonen, 2002, 141; Wellard, 2007). Ajatus miehisen pätevyyden osoittamisesta on aikojen saatossa muodostanut liitoksen urheilussa tuotettavasta maskuliinisuudesta (Alsarve & Tjønndal, 2020; Thorpe, 2010). Tämä on vahvistanut mielikuvia siitä, että maskuliinisuutta osoitetaan kovettamalla itseään urheilun vaatimusten alla erityisesti kovaa kontaktia vaativissa urheilulajeissa (Giazitzoglu, 2020). Maskuliinisuuden ja mieheyden toisiinsa yhdistämisen on havaittu uusintavan perusteluja sukupuolittuneesti ero-

tetuille toimintatiloille (Bevan ym., 2021; Gerdin & Larsson, 2017; Larsson, 2014, 2024).

Maskuliinisiin tekemisen tapoihin nojautuvien valmennuskulttuurien performatiivinen toistaminen pitää yllä myös valmentajiin kohdistettuja odotuksia (Hovden & Tjønndal, 2019, 2022). Miesten hallinnassa olevat valmennuskulttuurit ja yliedustus valmentajina vahvistavat mielikuvia valmentajuuden, mieheyden ja maskuliinisuuden välisestä yhteydestä (Norman, 2008, 2010a; Reade ym., 2009). Tottumukset miesten suorapuheisuudesta ja kovapintaisuudesta tukevat olemassa olevia käsityksiä valmentajiin kohdistuvista sukupuolittuneista odotuksista (Burton & LaVoi, 2016; Burton & Newton, 2022). Vakiintuneet valmennuskulttuurit uusintavat tyypillisiä, arjen toimintoihin kiinnittyviä käsityksiä feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta (Burton, 2015; Jones ym., 2023). Maskuliiniset teot yhdistetään suoriutumiseen, rationaalisuuteen, toiminnallisuuteen ja itsevarmuuteen, ja vastaavasti feminiiniset emotionaalisuuteen, empatisuuteen ja yhteistyökykyyn (A. Jokinen 2003a, 8–11). Itsestään selväksi muodostuneen luokittelun ohella sukupuolittuneita ominaisuuksia muokkaa kamppailulajeihin sisäankirjoitettu arvojärjestys (Lindsay ym., 2023; Maclean, 2019). Kun valmentajat tavoittelevat arvostusta maskuliinisilla teoilla, muodostuu oletuksia siitä, että feminiiniseksi mieltyvät epävarmuus, heikkous tai herkkyyttä ilmentävät tekemisen tavat eivät sisälly valmentajana toimimiseen niiden vähäisemmän arvostuksen vuoksi (Levi ym., 2023).

Sosiaalinen toiminta koostuu yksilöllisistä valinnoista ja kollektiivisista käsityksistä. Näistä muodostuva kehä samanaikaisesti toistaa ja ylläpitää sukupuolittuneita ihanteita ja malleja (McDonald, 2018). Maskuliinisiin tekoihin nojautuva toiminta sisältää mielikuvia niiden tuomasta arvostetusta asemasta muiden joukossa, jolloin maskuliinisten tapojen toistaminen vahvistaa olemassa olevia ideoita (Waling, 2019b). Kamppailulajeissa maskuliinisuuden on tunnistettu olevan tuottava voima, jonka avulla on totuttu tavoittelemaan arvostettua asemaa lajiyhteisössä (Alsarve & Tjønndal, 2020; Crews & Lennox, 2020). Valmentajien toimintakenttää ympäröivät traditionaaliset näkökulmat urheilun vaativuudesta, mieheyttä ko-

rostavista tekemisen tavoista ja maskuliinisuutta uusintavista toiminnoista (Lindsay ym., 2023). Valmentajiin kohdistuvia odotuksia ja tavoitteeksi asettuvaa maskuliinisuutta voi tarkastella hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen avulla. R. W. Connellin (2005) hegemonisen maskuliinisuuden käsite viittaa tekojen ja toistojen kautta tuotettuun maskuliinisuuteen, joka asettuu ihailtavaksi esikuvaksi tai malliksi. Maskuliinisuus tavoitettavana merkitsee tarpeelliseksi ja tavoittelemisen arvoisiksi asettuvia tekoja ja tapoja (Connell, 2000, 84; Connell, 2005, 54–56). Oletus maskuliinisuudella saavutettavista etuoikeuksista muokkaantuu yhä uudestaan tavoitelluksi tavaksi tuottaa maskuliinisuutta (Connell, 2000, 10–11; Connell, 2005, 204–205).

Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen analyyttinen käyttö paljastaa tavat, joilla tavoiteltava maskuliinisuus eroaa feminiinisyydestä tai ei-hegemonisesta maskuliinisuudesta (Waling, 2019a). Ihmiset muodostavat mielikuvia maskuliinisuudesta ja feminiinisyydestä arjessa toistettavien tekojen ja tapojen perusteella (A. Jokinen, 2010, 128–130). Näkemykset yhteiskunnallisista asemista ja tekemisen tavoista muotoilevat arvojärjestystä, jolloin maskuliinisuus ei ole kaikille sama (Nieminen, 2006, 2010, 2023). Keskinäinen vertailu tulee esille siinä, miten näkemykset maskuliinisuuden tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta luovat arvojärjestystä ihmisten välille (Tiihonen, 1994, 1999). Tietyntylaiset maskuliiniset ominaisuudet kantavat mukanaan perinteitä ja historiaa arvostettuina ja tavoiteltavina toiminnan tapoina, ja niihin kiinnittyvät mielikuvat rakentavat yhä uudelleen hierarkkista järjestystä erityisesti miesten keskuudessa (A. Jokinen, 2003b; de Boise, 2023; Kimmel, 2005). Hegemonista maskuliinisuutta onkin kritisoitu sen tuottamasta kapeasta maskuliinisuuden käsitteellistämisestä. Miestutkimuksen metodologiassa on esitetty vaihtoehtoja yhdenlaisen, standardoidun maskuliinisuuden laajentamiseksi (Aho ym., 2021). Tutkijat ovat tunnistaneeet ja nimenneet maskuliinisuuden olevan kunnioitettavaa, inklusiivista tai hoivaavaa sisältäen feminiinistä välittämistä, tunteista puhumista ja lempeää vuorovaikutusta (Aho & Peltola, 2023; Anderson, 2009; Bridges & Pascoe, 2014; Elliott, 2016, 2020; Hanlon, 2022).

Miesten keskinäisen toimintajärjestyksen lisäksi hegemonisen maskuliinisuuden käsite merkitsee maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välillä rakennettuja eroja, kun feminiinisyys on toistuvasti liitetty yhteiskunnallisesti vähempiarvoisuuteen (Connell, 2000b, 2005; Hearn, 2005). Mimi Schippers (2007) toteaa naisten feminiinisuuden rakentuvan aina suhteessa maskuliinisuuteen. Hän kutsuu hegemoniseksi feminiinisyudeksi perinteisesti naiseuteen yhdistettyjä ominaisuuksia, joiden kautta vahvistetaan miesten hallitsevaa asemaa suhteessa naisiin (Schippers, 2007, 94). Naisten maskuliinisuus on keino rikkoa patriarkaatista johdettua naisten alisteista asemaa yhteiskunnassa, kun naiset ottavat käyttöönsä perinteisesti miehisiä käyttäytymisen tapoja (Schippers, 2007, 95). Schippers peräänkuuluttaa keinoja tuottaa vaihtoehtoja feminiinisyyttä: se mahdollistaisi sukupuolittuneiden valtasuhteiden purkamisen, jolloin maskuliinisuuden ei tarvitsisi asettua feminiinisuuden yläpuolelle (Schippers, 2007, 98). Eri feminiinisyysien tulkinnoista huolimatta lopulta kyse on siitä, miten sukupuolittuneita ominaisuuksia arvostetaan eri toimintakulttuureissa ja millaisia mahdollisuuksia niiden kautta tunnistettavaksi tehty osaaminen luo (Schippers & Sapp, 2012).

Keskustelut maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välille rakennetuista eroista sisältävät myös vähäiset tutkimukset naisten maskuliinisuudesta (Rossi, 2003). Jack Halberstam (1998) toteaa, että länsimaisissa yhteiskunnissa tunnistetaan vain kapea, tyypillisesti miehen ruumiiseen perustuva kuva maskuliinisuudesta, vaikka yhteiskuntien eri kulttuurimuodoissa on laaja kirjo maskuliinisia representaatioita, jotka eivät edellytä miehen ruumista. Vaikka naisten maskuliinisuus on keino haastaa sukupuolittuneita normeja, sen toistamisen vapautta rajoittavat miehiin ja naisiin kohdistetut kapeat odotukset (Halberstam, 1998). Näiden välisiä yhtymäkohtia ja eroja on todennettu muun muassa nuorten parissa havainnollistamalla tapoja, joilla tyttöjen maskuliinisuus vertautuu poikiin ”poikatyön” käsitteen kautta (Francis, 2010; Halberstam, 1998). Samanaikaisesti pojat korostavat maskuliinisia toimintoja ja niiden liitosta mieheksi kasvamiseen, joita painottamalla he korostavat eroansa tyttöihin (Peltola & Phoenix, 2022, 57–60). Käsitteet sukupuolittuneista ominaisuuksista ovat hitaasti muut-

tuvia, kun yhä edelleen pojille tyypillisemmäksi mielletty käyttäytyminen tulkitaan tyttöjen osalta sukupuolittuneiden odotusten vastaiseksi (Peltola, 2025, 10–12).

Sen lisäksi, että tutkimuksissa on tuotettu tietoa maskuliinisuuden erilaisista tuottamisen tavoista, sukupuolittuneita ominaisuuksia on tarkasteltu ilman yhteyttä yhteen sukupuoleen (Peltola, 2025; Peltola & Phoenix, 2022). Mieheyden ja naiseuden sekä maskuliinisuuden ja feminiinisyyden rajaamisen sijaan niiden kehyksiä voi venyttää. Sukupuolittuneet teot ja tavat eivät ole kiinni yhdessä sukupuoleessa, vaan ne ovat toistettavissa oleva joukko esittämisen tapoja, jotka ovat muutettavissa (Rossi, 2003, 58–86; Waling, 2019a, 369–370). Sukupuolittuneiden ominaisuuksien erilaiset vivahde-erot murtavat hallitsevan aseman saanutta mielikuvaa yhdenlaisesta maskuliinisuudesta tai stereotyyppisestä feminiinisyydestä. Muutoksista kertovat muun muassa työelämässä käytävät neuvottelut siitä, että feminiiniseksi mielletty välittäminen, vuorovaikutus ja hoiva nähdään voimavaroina sukupuolesta riippumatta (Lund ym., 2019; Veijola & Jokinen, 2008).

Valmentajuuden tutkimisen näkökulmasta tarkasteltuna maskuliinisuuden ja feminiinisyyden tulkinnat kiertyvät lukuisiin lajikulturneisiin traditioihin. Sukupuolittuneita käyttäytymisen tapoja verhoavat tottumuksiin perustuvat säännöt sille, millaisia maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä osoittavia tekoja sallitaan ja kenelle (Metcalf, 2018). Rajaamista tehdään muun muassa tunnekokemusten kontrollointina ja tunteiden näyttämisen määrittelynä. Vaikka urheilussa erityisesti kilpailutilanteet ovat tyypillisesti voimakkaiden tunnekokemusten välittämiä, tunteiden esittämisen tavoissa on eroavaisuuksia. Urheilun rajoitetut säännöt muodostavat toimintakentän, jossa urheilijoiden kokemat tunteet tunnistetaan ja hyväksytään (Messner, 1992, 67–68). Urheilijoiden tunteiden näyttämistä ja niistä puhumista ei yhdistetä feminiiniseen käyttäytymiseen samalla tavoin kuin muualla yhteiskunnassa (Murray & White, 2017). Samoin urheilutapahtumissa urheiluasuoritusten jälkeiset tunteenpurkaukset koetaan urheiluun eläytymiseksi, eikä niitä koeta tarpeelliseksi piilottaa muilta (de Boise & Hearn, 2017, 787). Toisaalta urheilijat opetetaan jättämään tunteet taka-alalle varsina-

sen kilpailutilanteen aikana ja keskittymään suorituspainneiden hallintaan (Tuncel, 2019, 62–63). Erityisesti kamppailulajeissa tunneimpulssien kontrolloiminen ja kovan luonteen kasvattaminen punoutuvat kunniallisuutta ja periksiantamattomuutta määritteleviksi ominaisuuksiksi (Crews & Lennox, 2020).

Valmentajien osalta tunteet ovat urheilijoihin verrattuna erilaisia, kun heidät asemoidaan ottamaan vastuuta kilpailutilanteiden etenemisestä. Valmentajiin kohdistuu odotuksia olla vastuussa kilpailutilanteen hallinnasta, minkä vuoksi heidän odotetaan esiintyvän maskuliinisesti nautuen kovuuteen, rohkeuteen ja tunteiden piilottamiseen (Burton & Newton, 2022). Kamppailulajeihin sisäänkirjoitettu maskuliininen käyttäytymisen normi luo paineita peittää tunteita, jotka viestisivät ulospäin epävarmuutta tai haavoittuvuutta (Crews & Lennox, 2020). Urheilun sisäisten sääteilyjärjestelmien mukainen toiminta sisältää sosiaalisesti omaksuttuja tapoja säädellä tunteita erilaisissa vuorovaikutustilanteissa (Avner ym., 2023). Valmentajien toimintaan liitetty päättäväisyys yhdessä maskuliinisten traditioiden kanssa kaventaa saatavilla olevia tekemisen tapoja, jolloin valmentajat voivat vältellä omien tunteidensa ilmaisua niihin liitetyn femiinisyyden vuoksi. Tunteiden hallintamekanismit limittyvät valmentajien osalta sukupuolittuneisiin ja sosiaalisesti jaettuihin näkemyksiin pätevyydestä, osaamisesta ja keskinäisestä arvonannosta.

Tunteiden hallinta on sidoksissa sekä ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin että kulttuureissa muotoiltuihin odotuksiin erilaisten tilanteiden mukaisesta käyttäytymisestä (de Boise, 2018). Etukäteen asetetut odotukset vaikuttavat siihen, missä yhteyksissä tunteista voi puhua tai kenelle niiden näyttäminen on sallittua (Hanlon, 2012). Sosiaalinen toimintakulttuuri muodostaa odotuksia sukupuolitettujen odotusten mukaisesta toiminnasta (Reeser 2023, 44–45). Tunteiden näyttämistä ja niistä puhumista voivat rajoittaa kapeat käsitykset miestyypillisestä käyttäytymisestä (Mellstrom, 2016; Tähkä ym., 2024). Vakiintuneen aseman saaneisiin sukupuolitettuihin käyttäytymisen tapoihin kohdistuvat odotukset rajaavat mahdollisuuksia toimia niitä vastaan (Peltola & Phoenix, 2022, 60–62). Tunnekokemusten jakaminen saattaa vaatia yhteisölliseksi koetun tilan,

johon osallistuvilla on mahdollisuus hakea vertaistukea muilta (Dinh & Tienari, 2022).

Arlie Russel Hochschildin (2003) teoriassa tunteiden tarkoituksenmukaisessa säätelemisessä on kyse tunnetyöstä. Se on kulttuurisesti rakennuttanut ymmärrystä siitä, milloin tunteista on mahdollista puhua ja milloin niistä tulisi vaieta (mt.). Hochschildin (2003) mukaan ihmiset omaksuvat toimintakulttuurisia sääntöjä, joiden kautta he tekevät jatkuvasti havaintoja itsestään ja muista vertaamalla käsityksiään tunteiden ilmaisemiseen liittyviin sääntelyihin. Sääntöjärjestelmien ja tunteiden välinen yhteys sisältää sosiaalisesti muodostetun käsityksen siitä, miten ihmisten odotetaan säätelevän tunnekäyttäytymistään suhteessa toisiinsa erityisesti julkisissa tilanteissa, kuten valmennuksessa (Potrac & Marshall, 2011). Valmentajia koskevissa tutkimuksissa on esitetty, että valmentaminen perustuu vuorovaikutukseen urheilijoiden kanssa, minkä vuoksi se sisältää väistämättä myös tunteisiin liittyvää hallintaa (Nelson ym., 2025; Potrac ym., 2017a).

2.4 Ruumiillisuus ja ikä sosiaalisina kategorisointeina

Sukupuolen tekeminen kiinnittyy sukupuolittuneisiin ruumiillisiin toimintoihin, joiden merkityksiä korostetaan urheilun sosiaalisesti tuotetussa kontrolloidussa järjestelmässä (Berg, 2016). Kamppailulajeissa ruumiille annetaan korostunut merkitys, sillä ihminen itsessään on yhtä aikaa kamppailutilanteen ”väline” ja sillä tehtävä teko (Wacquant, 2004, 127). Ottelutilanteisiin on sisäänkirjoitettu kilvoittelu fyysisistä voimatasoista ja tavoite osoittaa mielenlujuutta vaihtelevien tilanteiden hallitsemisena (Heiskanen, 2012). Kilpailusuorituksen keskiössä oleva kaksinkamppailu muotoilee lajikulttuurissa tavoittelemisen arvoiksi asettuvia ruumiillisia ja psyykkisiä kapasiteetteja (Wacquant, 2011). Fyysistä kapasiteettia, ruumiin ulkomuotoa ja näiden tarkoituksenmukaista käyttöä käytetään keinoina pätevyyden ja sosiaalisen arvonannon tavoittelussa (Gurandel & Mennesson, 2007; Leng ym., 2012; Woodward, 2007).

Kamppailulajien toiminta rinnastuu kilpaurheilun traditioiden kanssa, joissa fyysinen voima on oleellinen lähtökohta urheilulajeihin liittyvien

toimintatapojen ja lajikohtaisten ideaalien tavoittelussa (Hall, 1996; Hargreaves, 1994; Tamburrini, 2016; Theberge, 1993). Urheilemiseen liitetty ajatus miesten fyysisestä aktiivisuudesta vertautuu naisten vähäisempään kokemukseen urheilussa (Brennan, 2016). Naisruumiin erityisyyttä on vuosikymmenten saatossa korostettu ja suojeltu sekä tarkasteltu tyyppillisesti suhteessa ja erona mieheen (Larsson, 2014). Vertailuasetelmaa on uusintanut erontekoihin perustuvien käsitysten toistaminen, kuten naisruumiin heikkouden, voimaominaisuuksien puuttumisen ja haurauden korostaminen (Eichberg, 1987; Hargreaves & Anderson, 2016; Kaivosaari, 2017; Pirinen, 2006). Eronteot näkyvät sukupuolittuneessa ruumiinkäytössä, jossa naisten oletetaan olevan kiinnostuneita esteettisyyttä ja ilmaisullisuutta korostavista urheilemisen muodoista (Laine, 1992, 2000, 2004, 2013). Naisruumiin eroa korostavat lisäksi käsitykset, että raskaana oleva nainen ei täytä urheilunormin kriteereitä (Raudasoja & Ryba, 2024).

Sosiokulttuuriset näkemykset sukupuolittuneesta ruumiillisuudesta kulkevat rinnakkain urheilukulttuureissa omaksuttujen tottumusten kanssa, joissa eri sukupuolet toimivat suhteessa sosiaalisesti muotoutuneisiin, sukupuolittuneisiin järjestyksiin ja normeihin (Olive ym., 2013; Olive & Thorpe, 2011). Iris Marion Young (2005) esittää, että miesten hallitseva asema muodostaa käsityksiä siitä, mitä toimintaan osallistuessa tulisi tietää tai millaiselta vakiintuneen toiminnan tulisi näyttää. Ruumiillisia tekoja kehystävät historiaan nojautuvat syntymekanismit ja hallitsevassa asemassa olleet miesten ruumiillisiin tekoihin nojaavat urheilukulttuuriset perinteet (Young, 2005). Ruumiillinen tieto on paikantunut urheilun toimintakulttuureihin, sukupuolittuneisiin rakenteisiin ja sosiaalisesti jaettuihin käsityksiin sukupuolinnormeista, tavoista ja ruumiillisista valtasuhteista (mt.). Ruumiillisuuteen perustuva tekeminen muodostaa prosessin, jossa toimintaan osallistuvat henkilöt arvioivat omaa ruumiillista kykyään suhteessa sosiaalista arvontoa saaviin tapoihin (Thorpe, 2009, 2010).

Sukupuoli ja ruumis kietoutuvat ajallisiin ja kontekstisidonnaisiin tarkasteluihin niihin kiinnittyvistä tyyleistä. Ruumiin ja sukupuolen liitoksen ymmärtäminen tyylinä sisältää kulttuurisesti muodostettuja arvolähtökoh-
tia ja niissä rakentuvia sukupuolittuneita eroavaisuuksia (Heinämaa, 1996,

2021; Törmä, 2015). Jaana Parviaisen (2011) tutkimus esittää, että sukupuolen tyylihteilyminen ja ruumiillisiin esikuviin nojautuminen uusintaa tavoiteltavia urheilullisia piirteitä ja ajatusta niiden tarkoituksenmukaisesta käytöstä. Ruumiin käyttöä kohtaan asetetut odotukset määrittelevät ja rajoittavat sitä, millaisia liikkumisen tapoja ja ruumiillisia asentoja odotetaan toistettavan (Parviainen, 2018). Odotukset heijastuvat sukupuolitettujen ruumiiden osallistumisen mahdollisuuksien, valintojen tekemisen ja arvostusta saavien toiminnan muotojen rakentumisiin (Berg, 2016). Sukupuolitettut osallistumisen tavat muotoilevat, ehdollistavat ja rajaavat ruumiin käyttöä urheilussa ja liikunnassa (Gerdin & Larsson, 2017).

Soile Veijola (1997, 2004) on tutkinut sukupuolen, ruumiillisuuden ja urheilukulttuurin liitosta modaalisuuden käsitteen avulla. Veijola (1997) osoittaa, että asiat eivät vain joko tapahdu tai ole tapahtumatta, vaan ne ovat myös mahdollisia tai välttämättömiä urheilussa. Erilaisissa toimintakulttuureissa ihmiset ovat tietoisia siitä, mikä on mahdotonta tai mahdollista, jolloin modaalisuudet vaikuttavat ratkaisevasti toimijoiden tapoihin jäsentää mahdollisia vaihtoehtoja (mt.). Ruumiillisiin kyvykkyyksiin punoutuvat arvioinnit ovat sukupuolittuneen toiminnan ympäröimiä, jolloin toimintaan osallistumisen edellytykset ovat väistämättä aikaisempien tottumusten välittämiä: se, mikä ei aikaisemmin ole ollut tavanomaista, ei välttämättä ole kuviteltavissa olevaa toimintaa (Veijola, 2004). Samalla vahvistuu taipumus arvioida kyvykkyyttä sukupuolittuneena kategorisointuna tapana, jossa välttämättömäksi asettuvat epäviralliset sääntelyn tavat toistavat muuttumattomana näyttäytyvää toimintaa (mt.).

Etukäteen muodostuneet käsitykset potentiaalisuuksista vaikuttavat siihen, miten valmentajat suhteuttavat osaamistaan ja kyvykkyyttään valmentamisessa tarpeelliseksi määriteltäviin taitoihin. Odotukset valmentajien kyvyistä käyttää ruumistaan lajiharjoitusten aikana muotoilevat lajikultuurisia odotuksia tarpeelliseksi luokitelluista valmentamisen menetelmistä ja keinoista (Rodrigues ym., 2025a). Ruumiilliset, lajikohtaiset tekemisen tavat saavat erityistä painoarvoa kamppailulajeissa, joissa valmentajat tyypillisesti ottavat aktiivisen roolin harjoitustuntien aikana ja kantavat vastuuta lajikohtaisista tekniikoista käytännönläheisiä opetusta-

poja toteuttamalla (Rodrigues ym., 2025b). Valmennusmenetelmien toistaminen vahvistaa käsityksiä valmentamisessa tarvittavista ruumiillisista teoista, kun ne eivät ole irrotettavissa lajikulttuurisista tekemisen tavoista tai aiemmin kertyneestä kokemuksesta. Toistot viittaavat paitsi edellytyksiin osallistua toimintaan myös sukupuoleen kiinnitettyihin sosiaalisiin arviointeihin, jolloin ruumiillisuus on aina kulttuurin ja historian muokkaamaa (ks. Lempiäinen & Liljeström, 2000).

Aktiivinen ja materiaallinen ruumis on feministisessä uusmateriaalisessa teoriassa osa kulttuurista ymmärrystä sukupuolittuneesta tekemisestä (Alaimo & Hekman, 2008). Ruumis tulee olemassa olevaksi toiminnan ja toimintakulttuurien jatkuvasti muokkautuvissa liitoksissa (Thorpe & Marfell, 2019). Ruumiin materiaalisuus on sidoksissa sosiaaliseen toimintaan ja kulttuuriseen ymmärrykseen sukupuolesta (Meriläinen ym., 2015; Valtonen & Närvänen, 2022). Elizabeth Grosz (1994) esittää sukupuolen kiinnittyvän ruumiin materiaalisuuteen sekä psyykkisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Ruumiillista toimintaa toistetaan dynaamisena, jatkuvana ja siten aina hiukan muuttuneena henkilökohtaisena materiaalisena tekemisenä toimintakulttuurin mahdollistamissa puitteissa (Grosz, 1994, 161–163). Ruumiilliset teot kiinnittyvät joko aikaisempiin henkilökohtaisiin tekemiin tai tietoisuuteen toimintakulttuurisista tapahtumaketjuista (Grosz, 1994, 187). Ihmisten, toimintakulttuurien ja sukupuolen liitokset korostuvat ruumiilliseen tekemiseen nojautuvissa toimintakulttuureissa, jotka ovat jo etukäteen sukupuolittuneesti merkittyjä (Grosz, 1994, 81–82).

Feministinen uusmaterialistinen teoria tarkastelee kriittisesti tottumuksia, joissa oikeutetaan joko biologista ja luonnollisen aseman saavaa sukupuolta tai kulttuureissa toistettuja ruumiillisten toimintojen tapoja (Grosz, 1995, 2012). Materiaalisuuden huomioiva tarkastelu tuo näkyväksi ruumiillisen osallistumisen muovaamia käsityksiä niin omasta kuin muiden ruumiillisuudesta suhteessa aiemmin hankittuihin kokemuksiin (Grosz, 2017). Ruumiin materiaalisuus kietoutuu tunnistamisen ja tunnustamisen prosesseihin sekä toiminnassa muodostuviin sukupuolen sosiaalisiin määrittelyprosesseihin (Grosz, 2010, 101–103). Näihin kuuluvat muun muassa käsitykset luonnollisista tai olemuksellisiksi asetetuista sukupuolittuneista

tekemisen tavoista (Grosz, 1995, 30–32). Sukupuolittuneisiin järjestyksiin kiinnittyy syvälle juurtuneita käsityksiä miesten ja naisten eroista, joita tuotetaan tyypillisesti vastakkaisina ja suhteisina toisiinsa (Juvonen ym., 2010, 12–13). Vastakkaisuutta korostavat vakiintuneet käsitykset ihmisten biologisista ominaisuuksista sekä oletukset sukupuolittuneista käyttäytymisen ja mielenkiinnon kohteista (Fausto-Sterling, 2012). Ruumiin materiaalisuuden ja sosiaalisen toiminnan liitos tulee merkitykselliseksi valmentajille tilanteissa, joissa normatiivisuudet ja valta-asetelmien muokkaamat järjestykset muodostavat vastakkainasetteluja eri sukupuolten välillä. Binäärinen jaottelu korostuu urheilussa erojen toistamisena ja sukupuolitettuina merkityksenantoina (Larsson, 2014, 2024).

Tottumukset tietynlaisista ruumiillisista osallistumisen tavoista muodostavat normatiivisuutta, mikä rajaa toimintamahdollisuuksia urheilussa. Hannele Harjunen (2019) osoittaa tutkimuksessaan, että urheilussa tuotetut normatiiviset ruumiilliset teot vaikuttavat siihen, miten erityisesti naisten toimintamahdollisuudet muotoutuvat urheilun sisäisessä toimintakulttuurissa. Ruumiilliset normit ehdollistavat osallistumista tilanteissa, joissa urheilullisen ruumiin omaavat ihmiset urheilevat keskenään muodostaen etuoikeutettujen joukon, johon normista poikkeaviksi luokiteltujen on hankalaa tai vähintään epämieluisaa tulla mukaan (Harjunen, 2019). Odotukset, sosiaalinen arvostus ja toimintamahdollisuudet limittyvät yhteen muodostaen syvälle juurtuneita ajatusmalleja siitä, millaista ruumiillista tekemisen tapaa tulisi esittää täyttääkseen toiminnalliset ja ulko-muodolliset kriteerit (Harjunen, 2009). Näiden ulkopuolelle jäävät saavat osakseen ulossulkemista ja väheksyntää sen sijaan, että normatiivisuutta tuottavien näkemysten purkamiseen käytettäisiin merkittäviä voimavaroja (Harjunen, 2025). Sosiaalisesti muodostetut käsitykset hyväksyttävästä ruumiista välittyvät yhä uudelleen keskinäisessä toiminnassa, josta poikkeavat asetetaan itse vastuuseen ”normista” poikkeamisestaan (Harjunen, 2023, 30–31).

Valmentajuuden määrittelyprosessit risteävät sukupuolittuneen ruumiin lisäksi iän kategorian kanssa. Jeff Hearn (1995) esittää miesten osalta ruumiin ja iän liitoksen korostuvan toimintakulttuurien virallisissa ja epä-

virallisissa sääntöjärjestelmissä. Ikä kiinnittyy valtasuhteisiin, miesten keskinäiseen arvontoon, fyysisen voiman ja kapasiteetin arviointiin sekä ruumiillisten piirteiden mittailemiseen (Hearn, 1995). Ikää ja aikaa kestävä ruumis on osoitus maskuliinisuudesta, jonka avulla voi osoittaa kykynsä toimia toimintakulttuuristen odotusten mukaisesti. Fyysinen kapasiteetti yhdistyy käsityksiin miehille tyypillisistä teoista, joissa ruumiillisen toiminnan kollektiivinen arviointi on sidoksissa sosiaaliseen toimintaympäristöön (Hearn, 1995). Ikä viittaa keskinäiseen ja toisten kunnioittamista korostavaan toimintaan, jossa annetaan sosiaalinen hyväksyntä ikääntymiselle (Ojala, 2016). Kollektiivinen ikääntyminen jättää huomioimatta ikääntymisen mahdolliset kielteiset vaikutukset ja arvostettuna pidetyt sukupuolittuneet ominaisuudet kulkevat rinnakkain ikääntymisen kanssa (Riach & Cutcher, 2014).

län kategorisoimisella on vahva sidos toiminnallisiin mahdollisuuksiin yhteiskunnallisissa rakenteissa, jotka viitoittavat tietä elämän lineaariseen kulkuun ja ajallisiin merkityksiin yhdessä yksilöllisten valintojen kanssa (Jyrkämä, 2001). Kollektiiviset ymmärtämisen tavat nojautuvat niin historiaan, nykyhetkeen kuin käsityksiin ikäsidonnaisista mahdollisuuksista osallistua erilaisiin toimintoihin (Jyrkämä, 2013). Ikä on niin tottumuksiin kuin rakenteellisiin järjestyksiin kiinnitetty kategoria, joka yhteiskunnallisessa viitekehyksessä toimii ajallisena jatkumona määritellen sosiaaliseen toimintaan osallistumisen suositeltavia rajoja (Pietilä, 2013, 201–205). Eri vaiheisiin kiinnittyvät tilanteet antavat oikeutuksen toimia ikävaiheeseen tyypillisesti liitettyllä tavalla, kun ikää käytetään tuotettaessa, osoitettaessa tai vastustettaessa erilaisia toimijapositionia (Ojala, 2016). Toimintaa rajavat kronologiseen kalenteri-ikään kiinnittyvät käsitykset siitä, mitä missäkin iässä on mahdollista tai suotavaa tehdä, jolloin ikääntymiseen liittyvät merkitykset ovat kulttuurisesti värittyneitä (Pietilä & Ojala, 2011). Eri toimintakulttuureissa muodostuu ikään liittyviä aktiivisuuden, osallistumisen ja näkyväksi tehdyn toiminnan sosiaalisia ulottuvuuksia (Pietilä & Ojala, 2024). Yhteistoiminnassa muotoutuva sosiaalinen ikä on kalenteri-ikää laajempi ja moniulotteisempi samankaltaisuutta ja yhteneväisyyttä vaaliva kategorisoinnin väline (Pietilä & Ojala, 2021).

Ikä risteää sukupuolen kanssa muodostaen sukupuolittuneita odotuksia, käsityksiä ja normeja (Jyrkinen & McKie, 2012). Naisten iällistä kategoriaa merkityksellistetään tyypillisesti työelämän, perheen ja vapaa-ajan välisissä rakenteellisissa ajanjaksoissa (Jyrkinen, 2014; McDowell, 2009; Reay, 2004). Tottumukset perhe-elämään liittyvistä toiminnoista korostavat naisen sukupuolen ja iän ajallisia rajallisuuksia (Korvajärvi, 2016; Lammil-Taskula & Salmi, 2016). Naissukupuoleen liitetyt ajalliset merkitykset vahvistavat perhe-elämää koskevia mielikuvia ylläpitämällä kapeaa kuvaa sukupuolittuneista yhteiskunnallisista ja urheilullisista toimintatiloista (Raudasoja ym., 2022; Raudasoja & Ryba, 2024). Sosiaalisen toiminnan muotoilema eletty elämä muodostaa käsityksiä siitä, millaista on tiettyyn ikäkategoriaan sidottu normatiiviseksi katsottu toiminta (Nikander, 2000, 2002). Iän kategorisointi luo kehykset vertailulle, jossa omaa ikää tarkastellaan suhteessa odotuksiin eri ikävaiheisiin liitetyistä toiminnoista ja niiden tyypillisistä määrittelyjen ehdoista (Irni, 2009, 2010). Iän ja sukupuolen kategorioiden liittymäkohtien tutkiminen on osa valmentajuudessa tuotettujen iän sosiaalisten ulottuvuuksien tarkastelua.

Sukupuolittuneen ruumiillisuuden ja iän toisiinsa risteävissä sosiaalisissa elementeissä on kyse kategorisoinneilla muodostetuista eroista ja erojen tekemisestä. Ihmiset rakentavat toimintaansa suhteessa ympäristöön, itseen ja toisiin, jolloin niissä risteävien luokittelujen näkyväksi tekeminen on keino tuottaa ymmärrystä niiden ulossulkevista mekanismeista (Tiainen ym., 2020). Näiden risteämiä voi tutkia intersektionaalista feminististä teoriaa soveltamalla (Crenshaw, 1991). Se mahdollistaa eriarvoisuutta tuottavien asetelmien tutkimisen tilanteissa, joissa monien risteävien erojen yhteenliittymät asettavat osan henkilöistä marginaaliseen asemaan verrattuna normatiiviseksi muodostuneeseen etuoikeutettujen joukkoon (Collins, 2019; Collins & Bilge, 2016). Intersektionaalisen teorian käyttöarvoksi on tunnistettu sen avulla analyysin kohteeksi asettuvat luokittelumekanismit, jotka ylläpitävät jaottelua valtavirran ja vähemmistöryhmiin luokiteltujen toimijoiden välillä (Collins, 2019; Misra, 2018; Naples, 2009).

Intersektionaalisuudessa on kyse risteävien kategorioiden yhteisvaikutuksessa rakentuvista valta-asetelmista ja hierarkkisiin positioihin asetta-

misista (Karkulehto ym., 2012; Saresma, 2018). Useat eri kategorisoinnit muodostavat monikerroksellisia risteymiä, joissa luodaan hyväksytyksi tai ulossuljetuksi tulemisen prosesseja (Elonheimo ym., 2022; Rossi, 2022; Sinevaara-Niskanen, 2022). Tutkijat ovat käyttäneet muun muassa sukupuolen, yhteiskuntaluokan ja rodun kategorisointeja analyysinsä osina, jolloin niiden tarkastelu yhdessä paljastaa erontekojen tekemiseen kiinnittyviä taustamekanismeja (Mankki, 2023; Peltola, 2014). Urheilututkimuksissa on tuotu näkyväksi tapoja, joilla sosiaalisesti tuotettujen kategorisointien kautta osa ihmisistä suljetaan toiminnasta ulos pelkästään kategorisointiin perustuvien jaotteluiden nojalla (Azzarito & Solomon, 2005; Gearity & Metzger, 2017; Sherry ym., 2024). Jaottelujen kautta muodostettujen erontekojen analyysi on tuottanut tietoa toiseutta tuottavista sosiaalisista järjestyksistä (Rönkkö, 2023).

Tässä tutkimuksessa intersektionaalisuus on irrotettu sen alkuperäisestä, erityisesti rotuun liittyvästä tarkastelusta. Rakennan käsitteen avulla ymmärrystä moniulotteisista ja toisiinsa risteävistä kategorioinneista, joita käytetään eronteon mekanismeina. Valmentajuutta ohjailevien sosiaalisten kategorisointien väliset erot korostuvat tutkimuksessani, joka paikantuu urheilun sukupuolitettulle toimintakentälle. Kategoriat muokkautuvat ajallisessa jatkumossa ja rakenteiden rajoittamissa tai määrittelemissä toiminnoissa. Toimintakentän järjestysten eriarvoistavien kategorisointien paljastaminen on samanaikaisesti toisin tekemisen mahdollisuuksien tarkastelemista. Valmentajuus on sosiaalisten lajikulttuuristen toimintojen ja toimintaodotusten välittämää tekemistä, jolloin siihen kiinnittyviä arvontamisen prosesseja on myös mahdollista muuttaa.

3 Tutkimuksen metodologia

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni metodologian. Ensimmäiseksi avaan tutkimukseni pääkysymyksen ja siihen johdattelevat alakysymykset. Määrittelen tutkimukseni tavoitteet ja epistemologiset lähtökohdat, jotka rajaavat tietoteoreettisia lähestymistapoja. Esittelen feministisen etnografian menetelmän ja tapani soveltaa sitä useiden aineistojen yhdistämisessä. Käyn läpi tutkimuksen aineiston tuottamisen osa-alueita ja hyödyntämiä menetelmiä. Esittelen soveltamani reflektiivisen temaattisen analyysin vaiheet ja kerron menettelytavoistani aineiston järjestämisessä ja luokitteluissa sekä kokoon yhteen aineiston analyysiprosessin muodostamat teemat.

Lopuksi tuon näkyväksi tutkijan positioni ja pohdin tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Käsittelen feministisen etnografian periaatteita yhdessä paikantumiseen ja tutkimusetiikkaan liittyvien kysymysten kanssa. Selvennän, miten oma roolini tutkijana on yksi osa-alue eettisten kysymysten reflektomisessa. Kuljen läpi tutkimusprosessin vaiheita ja tuon esiin niihin sisältyneitä valintoja ja eettisyyteen liittyviä näkökulmia.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni keskeisin tavoite on saada selkoa siitä, millä perustein kamppailulajien keskinäisessä, sosiaalisessa toiminnassa tehdään valmentajuutta. Tekemisen tapojen analysointi lisää ymmärrystä siitä, millaista valmentajuutta kamppailulajien toiminnassa toistetaan, edellytetään tai mahdollistetaan. Tutkin sitä, miten valmentajuutta muokataan sukupuolittuneessa toimintakentässä ja millaisia sukupuolittuneita käsityksiä valmentajuudesta tuotetaan uudelleen. Tutkimukseni tavoitteen, teoreettisen viitekehyksen ja aineiston analyysin yhdistävä pääkysymys ja sen alakysymykset ovat:

1. Miten valmentajuutta tuotetaan kamppailulajien toimintakentässä?
 - a. Millaisia sosiaalisia odotuksia valmentajuuteen liittyy?
 - b. Millaiset sukupuolittuneet tavat määrittelevät valmentajuutta?
 - c. Millaisia eroja sukupuoli tekee valmentajuuteen?

Ensimmäisen alakysymyksen kautta tarkastelen valmentajuutta ympäröiviä sosiaalisia prosesseja. Alakysymyksen tavoitteena on saada selvyyttä siihen, millaisia sosiaalisia odotuksia tai vaatimuksia valmentajuuteen liitetään. Olen kiinnostunut siitä, millaiset tekemisen tavat asettuvat tavoittelemisen arvoiksi tai jopa välttämättömiksi luokitelluiksi tavoiksi kamppailulajien sisäisissä arvojärjestyksissä. Kokoan yhteen näkemyksiä valmentamiseen liitetystä odotuksista, vaatimukseksi asetetuista pääomista ja keskinäisen sosiaalisen arvonannon muodostumisen reunaehdoista. Toisen alakysymyksen kautta selvitän, millaiset sukupuolittuneet ominaisuudet asettuvat merkityksellisiksi valmentajuutta koskevissa keskusteluissa. Tarkastelen, miten sukupuolittuneet ominaisuudet määrittelevät valmentajuudelle asetettuja vaatimuksia. Olen kiinnostunut sukupuolittuneiden tapojen ja valmentajuuden välille tuotetusta suhteesta ja näiden merkityksistä legitimoidun valmentajuuden muodostumisessa. Kolmannen alakysymyksen kautta tutkin, millaista valmentajuutta kamppailulajeissa mahdollistuu, kun huomioidaan toiminnan sukupuolittunut kehys. Siirrän katseeni normatiivisuuksien tunnistamisesta erojen tuottamisen mekanismeihin. Tarkastelen, millaisena sukupuoli näyttäytyy valmentajien keskinäisissä järjestyksissä, seurojen toiminnoissa, valmentamisen mahdollisuuksissa ja muutosten tekemisen valmiuksissa. Analysoin naissukupuolen merkitystä valmentajuuteen vaihdettavissa olevana pääomana.

Nojaudun feministiseen jälkistrukturaaliseen teoriaan, jossa ihmisten käyttämä puhekieli kuvaa heidän käsityksiään tutkimuskohteista (Weedon, 1987, 1999). Ihmiset luovat, muovailevat ja tuottavat uudelleen erilaisia käsityksiä ja normeja (Weedon, 1999). Puhekieli sisältää kerrontaa vallitsevista tottumuksista, sosiaalisista toiminnoista, henkilökohtaisista käsityksistä ja kulttuurisista merkityksistä (Weedon, 1987). Ihmisten ku-

vailemat teot tuovat näkyväksi sosiaalisesti jaettuja tekoja, tekemisen tapoja ja yksilöllisiä valintoja määritteleviä ehtoja (Ahmed, 1999, 2010). Judith Butlerin (1993) mukaan käytämme vain sanoja, joiden merkityksen tiedämme tai ajattelemme tietävämme. Huolimatta ihmisten yksilöllisestä olemassaolosta heihin liittyviä käsityksiä tuotetaan kielellisten ja toiminnallisten tekojen välittämänä (Butler, 1997). Sanat eivät itsessään muodosta ”todellisuutta” – niiden välityksellä on mahdollista tarkastella, millaisia merkityksiä sanojen käyttämiseen kiinnittyy (Butler, 1993, xi).

Tutkimuksen aineisto sisältää ihmisten tiedostetun ja tiedostamattoman toiminnan, käsitykset tiedon tuottamisen tavoista, puhekielen rakenteista ja näihin punoutuvista historiallisista tarkastelukulmista (Weedon, 1987, 1999). Ne koostuvat kielellisten kerrostumien välittämistä moniulotteisista toiminnan, vuorovaikutuksen ja tilanteiden kokonaisuuksista (Riach, 2023, 159–161). Tutkimustilanteissa tuotetut sanat kiinnittyvät tekoihin, aikaisempiin kokemuksiin, tietämisen tapoihin, sosiaalisiin kanssakäymisiin ja toimintakulttuuriin ymmärryksiin (Markula, 2023). Ihmisten jakamia merkityksenantoja ympäröivät moniulotteiset määrittelevät, kollektiivinen toiminta, kulttuuriset toistamisen tavat ja sosiaaliset kategorisoinnit (Riach, 2023, 161–162). Toimintakulttuureissa luodaan käsityksiä siitä, miten ihmisten odotetaan käyttäytyvän puheessa ja toiminnassa muodostettujen normien mukaisesti (Allen, 1996; Butler, 1997; Foucault, 1980; Weedon, 1987). Sosiaalisen yhteistoiminnan kautta muotoillaan rakenteellista järjestystä ja toistetaan sosiaalisesti muodostuvien käsitysten mukaista toimintaa (Ahmed, 1999; Butler, 2005; McNay, 1999).

Jälkistrukturaalisessa teoriassa on kyse teoista ja niiden sanallisista määrittelemisistä: yhtäältä sanat luovat merkityksiä kiinnittymällä käsitetjärjestelmiin ja toisaalta ne tuottavat käytännöllistä urheilutoimintaa (Markula & Pringle, 2006; Saarinen, 2023, 22–23). Valmentajien tutkimustilanteessa käyttämä kieli ei ole neutraalia, vaan se sisältää niin henkilökohtaisia kuin kamppailulajien toiminnassa syntyneitä käsityksiä ja mielipiteitä. Omakohtainen eletty elämä limittyy kamppailulajien toimintaan ja siinä tuotettuihin käsityksiin valmentajuudesta. Aikaisemmat tapahtumat vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä sanojen kuvaamalle toiminnalle ja

siihen liittyville käsityksille annetaan (Kavoura, 2018; Kavoura ym., 2015). Ne luovat normatiivisia ja toiminnallisia järjestyksiä, jotka muodostavat mielikuvia tavoiteltavasta valmentajan olemuksesta, käyttäytymisestä ja toiminnan tavoista (Gosai ym., 2024b; Kenttä ym., 2020; Markula, 2023; Mills ym., 2025). Sanat saavat merkityksensä valmentajien tekemisen tavoissa, toiminnan muodoissa ja lajikohtaisissa tottumuksissa. Puhekieliset käsitteet täydentävät valmentajuuden käytännönläheistä puolta ruumiillisen ja sosiaalisen rakentumisen osana. Vaikka toimintaa kuvaillaan vakiintuneisiin tottumuksiin perustuvaksi, se on jatkuvasti muuttuvaa ja neuvottelun kohteena olevaa (Hautaniemi, 2023, 23–24). Valmentajat tuottavat ja muokkaavat puheillaan seurakulttuureja, sosiaalista yhteistoimintaa ja tekemisen tapoja.

3.2 Feministinen etnografia

Tutkimukseni paikantuu feministiseen etnografiaan, jonka avulla kuvailen, tulkitsen ja käsitteellistän kamppailulajien kulttuurista ilmapiiriä ja tapahtumia (ks. Davis & Craven, 2020; Pillow & Mayo, 2007; Skeggs, 1999, 2007). Feministinen etnografia mahdollistaa eri tilanteissa tuotettujen aineistojen yhtäaikaisen käytön, jolloin ne osin täydentävät ja selittävät toisiaan, mutta tuovat näkyville myös ristiriitaisuuksia (Davis & Craven, 2016). Feminististä etnografista tutkimusta on määritelty muun muassa vuorovaikutustutkimuksena ja monipaikkaisena etnografiana (Peltomaa, 2022; Poutiainen, 2024).

Tutkimukseni eroaa niin kutsutusta perinteisestä etnografiasta, jossa tutkija viettää kauan aikaa tutkimuskohteen parissa ja läsnäolonsa kautta tavoittelee mahdollisimman autenttista tarkkailuasetelmaa (ks. Hammersley & Atkinson, 2019). Perinteisessä etnografiassa tutkijan osallistumisen avulla muodostuu käsitys siitä, millaista tutkimuskohteen elämä on (esim. Hautaniemi, 2023; Kauravaara, 2013; Rönkkö, 2023). Usein lähtökohtana on se, että tutkijalla on vähän aikaisempaa henkilökohtaista kokemustausta tutkimuskohteesta (esim. Heiskanen, 2012; Theberge, 2005; Wacquant, 2004). Kamppailulajien parissa on tehty myös etnografista tutkimusta

siten, että tutkijat ovat itse osallistuneet ruumiillisesti tutkimuskohteen tapahtumiin (Kavoura, 2018; Kumate & Falcous, 2017).

Tutkimukseni yhtenee perinteisen etnografian määrittelyjen kanssa siitä näkökulmasta, että sen avulla voi tuottaa tiheää kuvausta tutkimuskohteesta yhdistäen sekä yksityiskohtaisia huomioita että aineiston laajempaa kontekstointia (ks. Paloniemi & Collin, 2018). Oleellinen osa aineiston tuottamisesta tapahtuu tarkkailemisen kautta mahdollistuvista havainnoista (Denzin, 1997, 35). Tutkija tulkitsee tapahtumia ja tunnelmia sekä välittää tietoa katsojan, kuulijan ja aistijan roolista käsin (Gherardi, 2019). Etnografia onkin keino tuottaa kattavampi aineisto, kuin mitä esimerkiksi haastatteluihin perustuvan metodin kautta olisi mahdollista saada. Tutkijan aktiivinen rooli tutkimusprosessin aikana vaikuttaa aineiston laajuuteen ja kattavuuteen (Bourdieu & Wacquant, 1992, 62–71).

Lähestymistavassani on perinteisen etnografisen tutkimuksen tavoin tavoitteena ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja tutkittavia heidän omista lähtökohdistaan käsin (ks. Denzin, 1997). Toiminnassa mukana oleminen tuottaa tietoa tutkimuskohteen kulttuurista ja tuo näkyväksi tulkintoja sen sosiaalisesta rakentumisesta (Denzin 1997, xii; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2018, 7–8). Tutkijan läsnäolo ja tulkinnat yhdistyvät tutkimukseen osallistuneiden käsitysten kanssa tuottaen kokonaiskuvan toiminnan sosiaalisesta luonteesta (Gherardi, 2019). Tutkimusprosessin aikana kertyneet kokemukset, tiedot, mielikuvat ja mielialat vaikuttavat tutkimuksen lopputulokseen, kun tutkimuskohteesta kerätty tieto yhdistyy tutkijan tulkintoihin (Alava, 2016, 114). Tutkijan tekemät havainnot ja oma persoonallinen tyyli tulevat näkyväksi osana tutkimuksen raportointia (Coffey, 1999).

Feministisessä etnografiassa huomioidaan tutkimukseen osallistuvien henkilöiden ympärillä olevat rakenteelliset järjestäytymisen tavat, toimintakulttuurit ja erilaisiin toimijapositioneihin kietoutuvat merkitysjärjestelmät (Skeggs, 1999, 36–37). Tutkijan oma ruumis ja persoona toimivat tutkimusvälineinä tutkijan jalkautuessa tutkittavien pariin (Kallinen & Kinnunen, 2023). Tutkijaa ja tutkimuskohdetta ympäröivät kulttuuriset normit, odotukset ja oletukset, joiden kriittinen reflektointi on feministisen tutki-

muksen keskiössä (Valtonen, 2004a). Feministisessä tutkimuksessa tutkija on näkyvä osa tutkimusprosessia, ja tutkijan omat kokemukset limittyvät aineiston kanssa. Niin sanotun luonnollisen aineiston, kuten työn, mukaan ottaminen tutkimukseen tarjoaa lukijalle mahdollisuuden nähdä tutkimuskohteen sisälle. Kirjoittamalla tutkijan kokemustaustasta ja suhteesta tutkittaviin lisääntyy ymmärrys tekijöistä, jotka vaikuttavat tehtyihin tulointoihin. Tutkimuksen lukija saa käsityksen siitä, millaisten ”lasien” kautta tutkija tarkastelee, tutkii ja analysoi tutkimuskohdetta (Behar, 1996).

Tämän tutkimuksen aineiston tuottaminen tapahtui puolentoista vuoden aikana, vaikkakin olin kerrallaan yhdessä paikassa muutamasta tunnista pariin päivään. Osallistuin vaihteleviin tilanteisiin, joissa olin vuorovaikutuksessa tutkimukseen osallistuneiden kanssa (ks. Davis & Craven, 2016; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2018, 10–15). Feministinen etnografiani sisältää moninaisia kohtaamisia, vuorovaikutustilanteita ja toimimista ihmisten kanssa. Se koostuu kamppailulajien valmentajien havaintojen, näkemysten ja mielipiteiden tulkinnoista sekä omien havaintojeni välisestä vuoropuhelusta. Ne kertovat valmentajien sosiaalisesta toiminnasta ja tuovat esille, millaisena valmentajuus näyttäytyy sukupuolittuneiden kategorisointien muotoilemissa toimintakulttuureissa (ks. Davis & Craven, 2016, 9–11). Eri tilanteissa tuotettujen aineistojen yhtäaikainen käyttö osin täydentävät ja selittävät toisiaan, mutta tuovat näkyville myös eroavaisuuksia. Ne tuovat näkyväksi kamppailulajien monitahoisia lajikulttuurisia toimintatapoja ja rakentavat ymmärrystä siitä, miten sosiaalisessa toiminnassa tehdään valmentajuutta.

3.3 Aineistot

Tutkimukseni aineisto on tuotettu vuosina 2021–2023 sisältäen suunnitteluvaiheen, aineiston koostamisen periodimaisen jakson, analyysivaiheen ja kirjoitusprosessin (ks. Hammersley & Atkinson, 2019). Aineisto koostuu ryhmäkeskusteluista, havaintomuistiinpanoista kamppailulajien seurojen harjoituksista ja kilpailuista sekä tutkimuspäiväkirjastani.

Valitsin ryhmäkeskustelut osaksi metodologisia keinoja, koska halusin kerätä kokemuksia valmentajien eri tavoin rakentuvista näkemyksistä tutkimusaiheeseen liittyen (ks. Michell, 1999; Morgan & Scannel, 1998; Valtonen, 2004b; Valtonen & Viitanen, 2020). Hyödynsin lumipallomenetelmää ja kokosin 3–6:n valmentajan ryhmiä, jotta osallistujilla olisi aikaa keskustella riittävän pienen ryhmäkoon turvin (ks. Morgan & Scannel, 1998, 73–74). Kokosin yhteensä kahdeksan ryhmää (taulukko 2), joiden keskustelua valmentamiseen ja valmentajuuteen liittyvistä teemoista moderoin kahden projektiivisen tehtävän avulla. Ryhmäkeskustelut eivät olleet ryhmähaastatteluita, joissa jokaiselle osallistujalle olisi esitetty sama kysymys, vaan annoin keskustelijoille mahdollisuuden vuorovaikutukselliseen tilanteeseen, jossa heillä oli mahdollisuus ottaa kantaa toistensa mielipiteisiin (ks. Valtonen, 2005, 223–224). Ryhmäkeskustelun alussa kerroin osallistujille, että tavoitteena on saada aikaan keskustelutilanne, jonka aikana esitän tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä (ks. Pietilä, 2017; Valtonen & Viitanen, 2020). Luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin kautta tavoittelin rikasta aineistoa, jossa ryhmän kesken syntyvät ideat, kommentit ja ajatukset ruokkivat toinen toisiaan ja synnyttävät mahdollisesti myös uusia näkökulmia (ks. Moss, 2007; Pietilä, 2017; Valtonen, 2005). Kaikissa ryhmissä oli osallistujia kunnioittava asenne eikä keskustelujen aikana syntynyt konfliktitilanteita.

Tiesin ryhmäkeskusteluihin osallistuneista henkilöistä suurimman osan entuudestaan aikaisemman lajitaustani kautta. Kukaan heistä ei ollut läheinen tuttavani tai henkilö, jonka kanssa olen ystävyys-suhteessa. Mahdollisimman kattavan, laajan ja tutkimuksen tavoitetta palvelevan osallistujajoukon muodostamiseksi lähetin kutsuja tutkimukseen myös seuroille ja henkilöille, joita en tuntenut entuudestaan. Osaan viesteistä sain kieltävän vastauksen ja joihinkin sähköpostiviesteihin ei vastattu ollenkaan, jolloin otin yhteyttä puhelimella kysyäkseni kiinnostuksesta osallistua tutkimukseeni. Joissakin seuroissa puheenjohtaja kertoi ottaneensa asian keskusteluun johtokunnan kokouksessa ja kysyneen valmentajilta halukkuutta osallistua tutkimukseen, mutta kukaan ei ollut ilmoittautunut mukaan. Tavoittelin näillä yhteydenotoilla henkilöitä, joihin minulla ei olisi aikaisem-

paa tuttavuutta. Joissakin seuroissa ei haluttu osallistua ryhmäkeskusteluihin, mutta toivotettiin tervetulleeksi seuraamaan harjoituksia. Lopulta tavoitin tutkimuskutsulla suomalaista valtaväestöä, joten tutkimuksestani puuttuu muun muassa eri syntyperää olevien henkilöiden ääni.

Osallistujat saivat etukäteen tutkimuksen tiedotteen tutustuttavaksi, ja heillä oli mahdollisuus esittää kysymyksiä. Tiedotteessa selvitin tutkimuksen aiheen, tavoitteen, toteutuksen ja suunnitelman aineiston säilyttämisestä (ks. Ranta & Kuula-Luumi, 2017, 415–416). Kerroin osallistujille tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja keräsin tutkimusluvan kirjallisella suostumuksella (ks. liitteet 2–3). Kävin läpi luottamuksellisuuden säilyttämisen periaatteita ja aineiston anonymisointiin liittyviä käytänteitä (ks. Kuula, 2006; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023).

Kahdeksan ryhmäkeskustelua sijoittui maantieteellisesti ympäri Suomen. Mahdollisimman laajan alueellisen kattavuuden lisäksi ryhmissä oli vaihtelevuutta, kun ne koostuivat joko pelkästään nais- tai miesosallistujista, useasta sukupuolesta ja erilaisista lajiyhdistelmistä. Kuusi ryhmäkeskustelua toteutettiin paikan päällä, yksi kokonaan etänä minun koronatartuntani vuoksi ja yksi hybridinä kahden tutkimukseen osallistuneen koronatartunnan vuoksi.

Taulukko 2. Ryhmäkeskustelut

Tapaamispaikka	Kamppailulajit	Miehet	Naiset	Yhteensä
Pohjois-Suomi A Hybridi	nyrkkeily	3	1	4
Pohjois-Suomi B Kokoushuone	nyrkkeily, judo ja paini	3	1	4
Itä-Suomi Kokoushuone	nyrkkeily ja judo	6	0	6
Keski-Suomi Etätapaaminen	paini	3	0	3
Länsi-Suomi Kokoushuone	nyrkkeily, judo ja paini	5	0	5
Päijät-Häme Kokoushuone	paini ja nyrkkeily	0	3	3
Etelä-Suomi A Kokoushuone	nyrkkeily, judo ja paini	3	1	4
Etelä-Suomi A Kokoushuone	nyrkkeily ja judo	0	5	5
Yhteensä		23	11	34

Lähetin osallistujille Webropol-kyselylomakkeen taustatietojen keräämiseksi ennen ryhmäkeskusteluiden toteuttamista (ks. liite 3). Osallistuneista 16 on lajitausta nyrkkeilystä, 9 judosta ja 9 painista. Valmentajista 23 identifioitui mieheksi ja 11 naiseksi. Kahdella ei ole ollenkaan valmentajakokemusta, kolmella kokemusta on kertynyt alle kaksi vuotta, seitsemällä 3–5, kolmella 6–10, yhdeksällä 16–20, kuudella 21–30 vuotta ja kolmella on yli 30 vuotta valmentajakokemusta. Kilpa- ja huippu-urheilun parissa kuudella valmentajalla ei ole ollenkaan kokemusta, kahdella valmentajalla on alle yksi vuosi, neljällä on 1–2, neljällä 3–5, viidellä 11–15, viidellä 6–10, kuudella 16–20 vuotta ja kahdella yli 20 vuotta. Huolimatta siitä, että joillakin tutkimukseen osallistuneilla ei ollut ryhmäkeskusteluiden aikana kertynyt valmentajakokemusta, käytän kaikista valmentajan nimekettä.

Määrittelin tutkimuskutsussa ryhmäkeskustelun kestoksi puolitoista tuntia, jotta osallistujilla oli mahdollisuus arvioida kiinnostustaan ja mahdollisuuksiaan ottaa osaa tutkimukseen. Huolehdin siitä, että noin viisi minuuttia ennen sovittua päättymisaikaa kysyin palautetta tutkimustilanteesta. Valmentajilla oli mahdollisuus tuoda esille asioita, joita ei ollut tul-

lut esille keskustelun aikana. Riippuen loppupuheenvuoroista keskustelut venyivät 5–10 minuuttia yli etukäteen asetetun keston. Kerroin loppukeskustelun aikana, että minulla on mahdollisuus jäädä paikalle niin kauaksi aikaa, kun keskustelua riittää. Osallistujilla oli mahdollisuus täydentää keskustelun aiheita ilman aikarajoitetta. Valmentajat kuvailivat ryhmätilannetta mieluisaksi ja sen ajankäyttöä riittäväksi. Toisaalta osa valmentajista totesi ajan menneen nopeasti, ja he toivoivat, että vastaavanlaisia keskustelutilaisuuksia järjestettäisiin myös jatkossa valmentajien kesken. Osassa keskusteluista osallistujat mainitsivat minun taustani tai jonkin kokemuksen, joka heillä kanssani oli. Oma roolini vaihteli keskusteluiden aikana tutkijan ja vertaisen välillä (ks. Farquhar & Das, 1999).

Hyödynsin ryhmäkeskusteluissa kahta projektivista tehtävää, joiden avulla houkuttelin tutkittavien ajatuksia ja mielikuvia mukaan keskusteluihin (ks. Valtonen, 2005, 237–238). Kokeilin ensin erilaisia projektivisia menetelmiä valmentajakoulutuksen yhteydessä. Siinä oli kamppailulajien valmentajien lisäksi myös muiden lajien valmentajia. Koulutuksessa toteutetun testitilanteen perusteella valitsin ensimmäisen ryhmäkeskusteluissa käyttämäni menetelmän. Valintaani vaikutti se, että tehtävä aiheutti vilkasta keskustelua ja jopa kiihtymistä testitilanteessa koulutukseen osallistuneiden valmentajien keskuudessa. Toisen projektivisen tehtävän löytämiseksi käytin pienempää kamppailulajien valmentajien testiryhmää. Toteutin ryhmän kanssa kolme erilaista tehtävää ja kirjoitin ylös koeryhmän vastauksia ja reaktioita. Valitsin ryhmäkeskustelujen toisen projektivisen tehtävän sillä perusteella, että se aiheutti monipuolista ja pohdiskelevaa keskustelua testitilanteen aikana.

Valitsemani projektiviset tehtävät auttoivat tuomaan kattavasti esille valmentajien näkemyksiä lajikulttuurisista merkityksistä ja tutkimusaiheeseen liittyvistä pohdinnoista, haaveista, pettymyksistä ja mahdollisuuksista. Ensimmäinen tehtävä liittyi kamppailulajien kilpailutilanteeseen ja siellä oleviin valmentajiin. Pyysin osallistujia eläytymään kirjoittamaani lyhyen tarinaan (ks. liite 4), jossa kuvailin osia kamppailulajien kilpailutapahtumasta. Tarina johdatti kilpailupaikalle tarkkailemaan tilanteessa vallitsevaa tunnelmaa. Pyysin valmentajia kuvittelemaan mielessään ilma-

piiriä, toimintaa, tekemistä ja valmentajien keskinäistä yhteyttä. Tarinaan eläytymisen jälkeen näytin kymmenen erilaista valokuvaa. Valmentajat merkitsivät antamaani kaavakkeeseen, näkivätkö he kuvitelmassaan kilpailupaikalla samankaltaisia henkilöitä, kuin kuvissa oli. Lomakkeen täyttämisen jälkeen keskustelimme siitä, kuinka monta merkintää eri sarakkeisiin tuli, ja jatkoimme lukumäärien vertailusta laajempiin asiakokonaisuuksiin. Keskustelut etenivät kiinnittyen valokuvien tukeen niin keskusteluaiheiden avaajina kuin henkilökohtaisten kokemusten ja tottumusten välisenä viestinnän keinona.

Tutkimustilanteissa valokuvat auttoivat palaamaan eri asiayhteyksiin keskusteluiden aikana, ja ne siivittivät dialogia osallistujien välillä. Ne jänsensivät mielipiteiden vaihtoa, ohjailivat muistoihin palaamista ja kokemuksista kertomista (ks. Törrönen, 2017). Erilaisten valokuvien avulla valmentajat pohtivat mielikuviaan valmentajien tapaisuuksista ja vertailivat aikaisempia kokemuksiaan lajien parissa. Osallistuin keskusteluihin kysymällä valmentajien erilaisista näkemyksistä, jolloin puheenvuoroissa syntyi vertailua eri lajikulttuurien välillä. Esitin tarkentavia kysymyksiä valmentajien toiminnoista ja toimintakulttuureihin kiinnittyvistä näkemyksistä. Välillä omat henkilökohtaiset muistoni kamppailulajien parista vuorottelivat muiden valmentajien kerronnan ja mielipiteiden kanssa. Ensimmäinen projektiivinen tehtävä kesti ryhmästä riippuen 50–60 minuuttia.

Toinen projektiivinen tehtävä liittyi valmentajiin ja valmentamisen mahdollisuuksiin seuraympäristöissä. Esittelin kaksi valmentajaa, jotka haluaisivat tulla valmentajiksi tutkimukseeni osallistuneiden valmentajien seurojen kilparyhmiin (ks. liite 5). Toisella valmentajalla (henkilö A) on kansainvälistä kilpailumenestystä omalta urheilu-uraltaan ja kokemusta valmentamisesta, mutta ei valmentajakoulutusta. Toisella valmentajalla (henkilö B) on kansallisen tason kilpailutausta, kokemusta valmentamisesta ja valmentajakoulutuksia. Pyysin valmentajia tekemään perustellun valinnan, kumman näistä henkilöistä he ottaisivat seuraansa valmentajaksi. Keskustelun aikana en antanut näistä kuvitelluista henkilöistä muita taustatietoja. Valmentajien oli kuitenkin mahdollista kertoa, mitä lisätietoja he haluaisivat saada, mikäli kyseessä olisi todellinen tilanne. Tämän toisen projektiiv-

visen tehtävän aikainen keskustelu eteni ryhmä- ja valmentajakohtaisesti hyvin vaihtelevasti. Joissakin ryhmissä valmentajilla oli selkeä näkemys siitä, millainen valmentaja olisi sopiva hänen seuransa toimintakulttuuriin ja keskustelu eteni vauhdikkaasti. Joissakin ryhmissä asiaa pohdittiin harkiten ja minun roolikseni muodostui tarkentavien kysymysten esittäminen ja keskustelun kuljettaminen eteenpäin. Toinen projektiivinen tehtävä kesti ryhmästä riippuen 30–40 minuuttia.

Tutkimukseni toinen aineisto-osa koostuu kamppailulajien harjoituksista keräämistäni havainnoista ja niistä kertyneistä muistiinpanoista. Omakohtaisen, tutkijan roolissa tekemäni havainnoinnin kautta syvensin tietämystäni kamppailulajien kulttuurisista käytännöistä, niihin sisältyvistä toimintakulttuureista ja toiminnan tavoista (ks. esim. Berg, 2010; Herrala, 2015; Markula & Silk, 2011; Olive & Thorpe, 2011). Toiminnasta keräämieni havaintojen muodostaman aineiston kautta sain kattavamman käsityksen tutkimuskohteestani (ks. Davis & Craven, 2016).

Vierailin yhteensä 34 harjoituksessa. Näistä yksitoista oli judon, kahdeksan nyrkkeilyn ja neljätoista painin harjoituksia. Kolme judoseuraa, kolme painiseuraa ja neljä nyrkkeilyseuraa olivat sellaisia, joiden valmentajia osallistui ryhmäkeskusteluihin. Empiirinen aineistoni sisältää näin ollen 23 harjoitusta seuroista, joiden valmentajat eivät muulla tavoin osallistuneet tutkimuksen aineiston tuottamiseen. Yhden harjoituksen kesto oli 1–2 tuntia. Seuraamieni harjoitusten yhteenlaskettu kesto oli 50,5 tuntia (paini 23 h, judo 16,5 h ja nyrkkeily 11 h). Havaintomuistiinpanoja kertyi 40 sivua (kirjainkoko 11, riviväli 1). Seuraamissani 33 harjoituksessa oli 48 miesvalmentajaa ja 14 naisvalmentajaa. Naisista viisi oli harjoituksen päävalmentajia tai yksin vastuussa harjoituksesta. Muissa harjoituksissa naiset olivat apuvalmentajan roolissa, jossa tehtävänä on seurata päävalmentajan luomaa harjoittelurunkoa ja opastaa urheilijoita toteuttamaan annettuja ohjeita.

Taulukko 3. Etnografinen aineisto kamppailulajien harjoituksista

Maakunta	Judo	Nyrkkeily	Paini
Etelä-Pohjanmaa		1	2
Pohjois-Pohjanmaa	2	3	3
Keski-Suomi			2
Lappi	2	1	1
Pirkanmaa		2	2
Päijät-Häme	2	1	
Satakunta	1	1	1
Uusimaa	4		4
Yhteensä	11	8	14

Taulukko 4. Valmentajien ja urheilijoiden lukumäärät seuraamissani harjoituksissa ja niiden yhteenlaskettu ajallinen kesto

Laji	Harjoitukset	Nais-valmentajat	Mies-valmentajat	Nais-urheilijat	Mies-urheilijat
Nyrkkeily	n=8, 11 h	2	8	13	46
Judo	n=11, 16,5 h	5	20	65	127
Paini	n=14, 23 h	7	20	36	134

Havainnoin ensisijaisesti valmentajien toimintaa, mutta kiinnitin huomiota myös yleiseen ilmapiiriin. Tein muistiinpanoja valmentajien käyttäytymisen tavoista, olemuksesta, tekemisestä ja vuorovaikutuksesta urheilijoiden kanssa. Kirjasin ylös, millaisia toimintoja valmentajat tekevät ja mitä eri osioita yhteen harjoitustuntiin sisältyy. En käyttänyt valmista mallia, jonka mukaisesti olisin kirjannut havaintojani, vaan keskityin kirjoittamaan havaintojani valmentajien toiminnasta harjoituksen aikana (ks. Vilka, 2018). Lisäksi minulla oli mahdollisuus kysyä harjoitusten valmentajilta lisätietoja seuran toiminnan organisoitumisen tavoista, valmentajien rekrytointiin liittyvistä käytännöistä ja seurassa laadituista toimintalinjauksista. Osa keskusteluista käytiin harjoituksen loppupuolella harjoituksen ollessa vielä käynnissä, ja toisinaan jäin keskustelemaan harjoituksen päätteeksi valmentajien kanssa. Välillä keskustelut jatkuivat harjoitustilojen ulkopuolella parkkipaikoilla tai kotia kohti suuntautuvilla junamatkoilla. Kirjasin käymä-

ni keskustelut ylös ja olen hyödyntänyt niitä tutkimuskohteen syvällisemmän ymmärryksen luomisessa, mutta en ole käyttänyt näitä keskusteluja aineisto-otteina.

Kolmas aineisto-osa koostuu kilpailuista kerätyistä havainnoista, joita on judon osalta kahdesta ja painin osalta yhdestä kilpailutapahtumasta. Käytin kilpailutapahtumista tuotettavassa aineistossa saturaation periaatetta. Siinä aineistoa kerätään siihen asti, kunnes se alkaa toistaa itseään tai vaikuttaa riittävältä (Alasuutari, 1999, 106–110). Ajattelin, että kerään aineistoa kilpailuista lisää, mikäli siihen tulee tutkimuksen edetessä tarvetta. Analyysivaiheessa havaitsin, että kilpailutapahtumista keräämäni havainnot täydensivät riittävällä tasolla muuta empiiristä aineistoa, vaikka sitä on huomattavasti vähemmän muuhun aineistoon verrattuna. Kilpailuita koskeva aineisto koostuu 12 sivusta muistiinpanoja (kirjainkoko 11, riviväli 1).

Nyrkkeilykilpailuiden osalta hyödynsin omakohtaisia kokemuksia ja tutkimuspäiväkirjaani kirjoitettuja havaintoja. Kirjoitin nyrkkeilykilpailuihin liittyvistä rutiineista samalla tarkkuudella kuin muista lajeista. Vaikka hyödynsin omakohtaisia kokemuksiani aineiston keräämisen aikana, en silti ole metodologisesti sitoutunut autoetnografiseen tutkimukseen, jossa tutkimus kohdentuu omaa elämää koskevaan tarkasteluun (ks. esim. Adams ym., 2015; Ettorre, 2017; Rannikko & Rannikko, 2021). Autoetnografista lähestymistapaa käytetään tyypillisesti silloin, kun omien kokemusten reflektointi on merkittävässä roolissa ilmiön käsitteellistämisen suhteen (ks. esim. Chawansky, 2005; Ray, 2019; Soini, 2022; Tienari, 2019; Valério ym., 2022).

Kilpailutapahtumien aikana olin aina jollain lailla osallinen tapahtumiin. Nyrkkeilykilpailuissa olin välillä itse valmentajana. Muiden lajien kilpailuissa katsomossa on ollut tuttuja ihmisiä, joiden kanssa olen keskustellut. Olen kuullut yleisössä istuvien henkilöiden kommentteja ja mielipiteitä otteluista, keskustellut muiden valmentajien kanssa tai kertonut kiinnostuneille tutkimuksestani. Huolimatta siitä, että en ollut kilpailuissa täysin erillisen tutkijan roolissa, jossa olisin istunut hiljaa tarkkailemassa ja tekemässä muistiinpanoja, kirjoitin ylös mahdollisimman selkeästi kilpailujen

tapahtumia kiinnittäen huomiota valmentajien tekoihin. Tarkkailin valmentajien toimintaa ennen ja jälkeen otteluiden sekä niiden aikana. Kiinnitin tietoisesti huomiota siihen, että en tulkitse näkemääni, vaan kirjoitan siitä niin neutraalisti kuin pystyn.

Kilpailutapahtumien kuvailemisen lisäksi olen hyödyntänyt kirjoittamani tutkimuspäiväkirjaa yhtenä aineiston osana erityisesti oman tutkijanpositioni tarkastelussa (ks. Engin, 2011). Kirjoitin päiväkirjaan kokemuksiani valmentajana toimimisesta muistelun kaltaisesti syksyllä 2021 aloittaessani tohtoriopintoja. Sen lisäksi kirjoitin tutkimukseen liittyviä havaintojani päivittäisistä kohtaamisista eri työtehtävissä urheilun parissa, kohtaamisista muiden valmentajien kanssa ja lajikulttuuriin liittyvistä havainnoistani osallistuessani itse harjoituksiin harrastajan roolissa. Aikaisemmat ja tutkimusprosessin aikana syntyneet kokemukset, tiedot, mielikuvat ja mielialat olivat peili, jonka kautta pohdin tekemiäni tulkintoja (ks. Alava, 2016, 114). Lukemani, näkemäni ja kokemani tapahtumat muotoilivat tarkastelun painopisteitä ja tukivat valintojen tekemistä tutkimuksen edetessä. Kirjoittamani muistiinpanot auttoivat minua tekemään ja perustelemaan tutkimuksellisia valintoja ja rajouksia. Tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen ja siihen palaaminen olivat merkittäviä itsereflektiota tukevia keinoja. Se auttoi tarkastelemaan omia asenteita ja tulkintojen taustalla vaikuttavia seikkoja (ks. Alava, 2016, 122). Tutkimuspäiväkirjan tekstit sijoittuvat syksyn 2021 ja kevään 2024 välille. Tutkimuspäiväkirja sisältää 27 sivua tekstiä (kirjainkoko 11, riviväli 1). Esittelen luvussa 3.5 tarkemmin tutkimuspäiväkirjaani tutkijanposition ja itsereflektion näkökulmista, mikä jälkeen peilaan tutkimustapaani suhteessa tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen.

3.4 Temaattinen analyysi

Ensimmäisessä vaiheessa litteroin itse ryhmäkeskusteluissa tuotetun aineiston, jotta voisin huolellisesti kuunnella, lukea, tutustua ja tarkastella sen sisältämiä asiakokonaisuuksia (ks. Ruusuvuori & Nikander, 2017). Samalla anonymisoin aineiston, tein pseudonymisointeja ja jatkoin aineiston

huolellista lukemista (ks. Kuula, 2006, 214–216). Jatkoin varsinaiseen analyysiin soveltamalla refleksiivistä temaattista analyysiä (ks. Braun & Clarke, 2022). Valitsin kyseisen menetelmän, koska sen avulla on mahdollista järjestää, kuvata, analysoida ja raportoida aineiston luennan aikana tunnistettuja teemakokonaisuuksia (ks. Braun & Clarke, 2019). Sen etuna on erityisesti rikkaiden aineistojen järjestäminen ja ristiriitaisten tulkintojen hyväksyminen temaattisen järjestelyn osana (ks. Braun & Clarke, 2006). Laadullisessa tutkimuksessa analyysi muotoutuu hahmottamalla aineiston kokonaisuutta, löytämällä kiinnostavia aineistokohtia, erittelemällä erilaisia näkemyksiä sekä luokittelemalla yhtäläisyyksiä ja eroja (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 111–115).

Luettuani ryhmäkeskustelujen aineiston useamman kerran läpi tulkitin sitä merkitsemällä valmentajien puheenvuoroja koodeilla, joiden avulla luokittelin aineistoa ja pohdin sen sisältämiä merkityksiä (ks. Hennink, 2007, 226). Käytin tietokoneohjelmaa NVivo apuna aineiston järjestämisessä ja koodien luomisessa. Järjestin, luokittelin ja jäsensin aineistoa järjestelmällisesti tulkiten sen sisältöä suhteessa tutkimuskysymykseen (ks. Huttunen, 2010, 40–43). Analyysin alkuvaiheessa kiinnitin erityistä huomiota siihen, että koodit olivat selkeästi rajattuja ja ne kuvasivat täsmällisesti aineiston kokonaisuutta (ks. Eskola & Suoranta, 2000, 154–159). Tein ensimmäisessä vaiheessa koodeja, joilla jaottelin lajikohtaisia erityispiirteitä ja toimintatapoja.

Toisessa vaiheessa otin analyysiini mukaan kirjoittamani havaintomuistiinpanot ja käsittelin aineistoa kokonaisuutena, jossa huomioin seuratoiminnan, kilpailutapahtumien mahdollistamat kohtaamiset ja valmentamiseen liittyvät lajikulttuuriset tekijät. Erittelin tutkimuskohteeni toimintakulttuureja, järjestelin eri aineistojen osia laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja tein arviointia aineiston kattavuudesta sekä suhteestani tutkimuskohteeseen (ks. Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2018, 26–28). Jatkoin analyysiprosessia tarkastelemalla säännönmukaisuuksia, yhtäläisyyksiä, vastakohtia ja ristiriitoja sekä vertailemalla näitä asettamiini tutkimuskysymyksiini ja tutkimuksen tavoitteisiin (ks. Coffey & Atkinson, 1996, 26–52).

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisellä tavalla analyysi oli prosessi, jossa pohdin, tarkastelin ja vertailin erilaisia lähestymis- ja tulkintatapoja (ks. Kiviniemi, 2018). Analyysiprosessin jatkuessa totesin, että yhdistämässäni aineistoissa oli samankaltaisuuksien lisäksi myös eroavaisuuksia. Käsitellessäni ryhmäkeskusteluiden aineistoa havaitsin, että valtaosa valmentajien keskusteluista käsitteli valmentamista eli niitä tekoja, joita he valmentajina tekevät. Tekeminen liittyi tyypillisesti urheilijoiden valmentamiseen ja valmentajan rooliin suhteessa urheilijoihin. Samalla valmentajat kertoivat valmennuksen kiinnittyvän lajikulttuurisiin tottumuksiin, joiden ympäröimänä valmentamisen tekoja tehdään. Ryhmäkeskusteluiden aikana valmentajat puhuivat vain harvoin oma-aloitteisesti itsestään valmentajina. Heillä oli kuitenkin verrattain selkeä mielikuva muista valmentajista ja valmentamisen reunaehdoista. Kirjasin tekemäni aineistohavainnon muistiin, jotta voisin tutkia sen merkitystä tarkemmin analyysin myöhemmissä vaiheissa.

Ryhmäkeskusteluiden aineistosta poiketen havaintomuistiinpanoni sisälsivät ensisijaisesti havaintojani valmentajista valmentamisen sijaan. Vaikka havaintomuistiinpanojen teksteissä valmentajat toimivat suhteessa urheilijoihin, tutkijana tekemäni havainnot kiinnittyivät valmentajien oleukseen, toimintaan ja tekoihin. Havaintomuistiinpanoissa korostuivat merkinnät, joissa valmentajat olivat aktiivisia toimijoita ja vuorovaikutuksessa muiden valmentajien kanssa. Muistiinpanoni sisälsivät havaintoja valmentajien tavoista, ja tuottamani aineisto sisälsi kirjoituksia siitä, millaisina valmentajien toiminnot näyttäytyvät ulkopuolisin silmin katsottuina. Merkitsin aineistojen rinnakkain lukemisen aikana havaitsemani eroavaisuuden ylös toteamalla, että vaikka kentältä kerätty aineisto ei olisi muodostunut ilman sen toimijoita, kirjoittamani havainnot rajoittuivat siihen, mitä tutkijan roolissa olin saanut tallennettua (ks. Pillow & Mayo, 2007). Toisin sanoen työvälineenäni käyttämäni visuaalinen tarkkaileminen yhdessä valitsemani näkökulman kanssa vaikuttivat siihen, mitä aineistoni kautta oli mahdollista saada näkyväksi (ks. Denzin, 1997, 35). Kun luin aineistojani rinnakkain, ne muodostivat rikkaan luennan siitä, miltä toiminta näyttää ulkopuolisin silmin tarkasteluna ja millaiseksi sen parissa aktiivisesti mukana olevat valmentajat sen itse kokevat.

Kolmannessa vaiheessa luokittelin ja yhdistin koodeja luodakseni teemoja, jotka yhdistäisivät koodeissa ilmeneviä aineiston osia. Käsittelin aineistoa vuorotellen pienempinä osina ja suurempina kokonaisuuksina huolehtien siitä, että aineisto järjestyi merkityksiä tuottaviksi osiksi (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2002). Teemojen kautta toin koodeja yhteen siten, että ne sekä esittelevät kerätyn aineiston että auttavat vastaamaan tutkimuskysymykseen (Brown & Clarke, 2022). Koodien järjestelyprosessissa loin aineistosta viisi teemaa: aika, ikä, ruumis, tapaisuus ja sukupuoli. Ajan teema sisälsi kalenteriaikaan, historiaan, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen kiinnittyviä valmentajien toimintoja. Ikä merkitsi tässä kohtaa analyysiprosessia kalenteri-ikään kiinnittyviä käsityksiä ja valmentajien ikään liittyviä toimijapositioita. Ruumiillisuuden teemaan sisällytin valmentajien fyysiset teot ja ruumiilliseen toistamiseen liittyvät käsitykset. Tapaisuus sitoi yhteen sukupuolittuneet ominaisuudet eli maskuliinisuutta tai feminiinisyyttä ilmentävät toimintamallit. Sukupuoli oli tässä kohtaa kokonaisuus, jossa toin yhteen sukupuolen tekemisen, toistamisen, ylläpitämisen, normatiiviseksi asettumisen ja erottelun tapoja.

Analysoin, miten viiden teemakokonaisuuden sisältämä aineisto joko vahvistaa nykyisiä toimintakulttuureja ja muodostaa normatiivisuuksia tai tekee eroja ja luo ulossulkevia mekanismeja. Tässä vaiheessa otin mukaan teoreettista keskustelua ja luin aineistoa yhdessä teorian kanssa (ks. Jackson & Mazzei, 2012). Muodostin empiriasta erilaisia ryhmittelyjä eritellen asiakokonaisuuksia mahdollisimman selkeärajaisiksi osiksi. Analyysiprosessin jatkuessa kävi selväksi, että tunnistamani teemat sekä toistuvat että kiertyvät toisiinsa siten, että niiden erillisiksi irrottaminen hävittäisi osan niiden sisältämisestä merkityksistä. Palasin uudestaan litteroidun aineiston pariin ja totesin, että tunnistamani teemat saattoivat punoutua yhteen jo lyhyenkin keskusteluosuuden aikana. Tämän vuoksi kokosin aineiston yhteen teemoittain siten, että säilytin aineiston keskustelunomaisen luonteen, vaikka se lisäsi jonkin verran toistoa empiriassa. Jatkoin analyysin tekemistä tavalla, joka huomioi teemojen limittäisyyden, risteämisen ja yhdistymisen.

Neljännessä vaiheessa tulkitsin aineistoa ja tutkailin sitä erilaisten kysymystenasettelujen valossa. Keskitin huomioni tutkimuksen päätavoitteeseen selvittää, millä tavoin valmentajuutta tuotetaan, keitä nykyinen valmennuskulttuuri suosii ja keitä se jättää ulkopuolelle. Tämän kysymyksenasettelun kautta tunnistin teemoja yhdistävän sosio-ajallisuuden, joka yhtä aikaa luo etuoikeuksia ja rakentaa eriarvoisuuksia. Tämä näkyi siinä, miten aika, ikä, ruumiillisuus, tapaisuudet ja sukupuoli saivat merkityksiä ajallisessa kestossa tai aikaan sidotussa tarkastelussa. Näihin kiinnittyi sosiaalinen ja relationaalinen suhde valmentajien kesken ja välillä. Säilytin aineiston monimuotoisuuden ja luokittelin sosio-ajalliset teemakokonaisuudet kolmen kokonaisuuden alle seuraten tutkimukseni alakysymyksiä. Keräsin yhteen aineistoni osat, jotka tulkintani mukaan muodostavat normatiivisuuksia ja mahdollistavat valmentajuutta. Toiseksi toin yhteen empirian, joka tuotti tietoa valmentajien keskinäisestä sosiaalisesta toiminnasta ja valmentajuutta määrittelevistä pääomien muodoista. Lisäksi yhdistin aineiston osat, jotka luennassani viittasivat ulossulkeviin käytäntöihin, eriarvoistaviin mekanismeihin ja valmentajuutta estäviin tekijöihin.

Viidennessä vaiheessa järjestin aineiston kolmeen empiriseen lukuun. Kulmalle -aineistolukuun kokosin aineistoni osia valmentajuuden reunaehtojen rakentumisista. Keräsin yhteen aineistoni osat, jotka auttavat hahmottamaan valmentajien toimintakulttuureja ja tutkimukseeni osallistuneiden toimintaa. Se sisältää olennaiset tiedot siitä, millaisia vakiintuneita toimintamalleja kamppailulajien seuratoimintaan kiinnittyy ja ketkä tällä hetkellä ovat mukana valmennustoiminnassa. Kulmalla -aineistoluku tarkoittaa sosiaalisesti muodostettuja ja jaettuja näkemyksiä siitä, millaisia ovat valmentajien teot, tapaisuudet ja keskinäiset osallistumisen muodot. Se koostuu aineistoni osista, joissa valmentajuus kiinnittyy valmentamiseen kilpailutoiminnassa ja valmentajien ylläpitämiin käsityksiin siitä, millaista sukupuolittunutta toimintaa valmentajana odotetaan toistettavan. Viimeiseksi kulmalta -aineistoluvussa keskityn erityisesti valmentajuuden kalenteriajalliseen ulottuvuuteen ja sukupuoleen liitettyihin käsityksiin. Se sisältää erittelyjä tapaisuuksista, joita valmentajuuteen ei tutkimukseen osallistuneiden näkemysten mukaan sisälly. Erilaisten erottelun mekanis-

mien keinojen esittelemisen lisäksi kokosin viimeiseen empiriseen lukuun aineistoni osia, jotka kertovat toisin tekemisen mahdollisuuksista ja muutosalmiuksista.

3.5 Tutkijan positio ja tutkimuksen eettisyys

Feministinen tutkimusote näkyy oman tutkijanpositioni ja tutkimuskoh-teeseeni liittyvän suhteeni tiedostamisena (ks. Davis & Craven, 2016, 77–78). Vaikka olen tavoitellut vuorovaikutuksellista suhdetta tutkimuskohteeni kanssa, se ei ole poistanut tutkijanpositiooni liittyvää asemaani (ks. Ikävalko, 2016, 92). Olen huomioinut sen, että olen tutkijana akateemisen tiedon äärellä ja sen vaikutuksesta eri asemassa tutkimukseen osallistuneiden kanssa (ks. S. Ronkainen, 1999, 14–16). Tämän vuoksi tuon seuraavaksi näkyväksi tutkimuspäiväkirjaan kirjoittamani reflektoinnin kokemustaustastani ja suhteestani tutkimukseni kontekstiin ennen varsinaista aineiston tuottamisen ajanjakson alkamista. Sen avulla tutkimustani lukevat saavat käsityksen siitä, millaisten taustamekanismien kautta tarkastelen, tutkin ja analysoin tutkimuskohdetta (ks. Behar, 1996).

Tutkimuskohteeseen kiinnittyvien omakohtaisten kokemusten kertyminen alkoi vuonna 2001, kun tulin mukaan kamppailu-urheiluun. Kilpaurani nyrkkeilyssä ja potkunyrkkeilyssä oli verraten lyhyt vuosina 2003–2006. Sen aikana kertyi yhteensä noin 50 ottelua. Minua valmensivat miehet, mutta kilpailijoina oli tyypillisesti saman verran miehiä ja naisia. Välillä naisia oli enemmistö. Kilpailin kansallisella ja pohjoismaisella tasolla sitoutuen kilpaurheilulle tyypilliseen joustamattomaan harjoitus- ja kilpailusuunnitelmaan. Vaikka olen ollut kiinnostunut fyysisten kykyjen kehittämisestä, en ole tavoitellut kamppailu-urheilun kautta voimakkuutta, jonka kautta voisin vahingoittaa vastustajaa. Minulle kilpailemisessa on aina ollut kyse taitojen kehittämisestä, itsensä haastamisesta ja parhaansa tekemisestä. Kiinnostukseni onkin suuntautunut pää-

asiassa lajitaidoissa kehittymistä tukevien ratkaisujen pohtimiseen.

Aloitin harrasteryhmien ohjaamisen samaan aikaan kuin kilpailin vuonna 2003. Kävin samalla myös lajiliiton järjestämiä ohjaaja- ja valmentajakoulutuksia. Kilpaurani päättymisen jälkeen otin osaa kilparyhmän valmentamiseen yhdessä niiden valmentajien kanssa, jotka olivat valmentaneet minua. Suoritin valmentajan ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon samalla kun toimin aktiivisesti kilpavalmentajana. Viimeisin valmennusjakso sijoittuu vuosiin 2018–2022, jolloin olen ollut kilparyhmän valmentaja yhdessä kolmen muun valmentajan kanssa. Vastuullani oli nyrkkeilykilpailuihin osallistumisen koordinointi ja yleisesti valmentamiseni on painottunut viimeisimmät vuodet nyrkkeilyyn.

Pääsin seuraamaan nyrkkeilyä sen ytimestä työskennellessäni Suomen Nyrkkeilyliitossa ensin koulutus- ja valmennuspäällikkönä ja sittemmin koulutus- ja nuorisopäällikkönä. Yhteensä kuuden työvuoden aikana keskityin koulutusjärjestelmän uudistamiseen, kehittämiseen ja toteuttamiseen. Vastasin päävalmentajan puuttuessa maajoukkuetoiminnan organisoinnista ja olin usein maajoukkueen mukana joukkueenjohtajana kansainvälisissä kilpailuissa. Omasta aloitteestani organisoin kamppailulajien yhteisiä valmentajakoulutuksia, joissa oli parhaimmillaan kahdeksan lajiliittoa mukana. Toimin lisäksi aktiivisesti urheilun kattojärjestöjen verkostoissa kehittäen suomalaista valmentajakoulutusjärjestelmää ja valmentajien osaamista.

Työskenneltyäni välillä kuntasektorilla liikunnan koulutussuunnittelijana palasin takaisin urheilun lajiliittojen ja muiden liikuntajärjestöjen palvelukseen vuonna 2018. Olen sen jälkeen tehnyt pääasiassa koulutusten suunnittelutyötä lajiliitoille ja hanketoita eri urheiluorganisaatioille. Vastasin pitkään tarkkuuslajien (kei-

lailu, curling, jousiammunta ja ammunta) valmentajakoulutusten pedagogisesta suunnittelusta ja toteuttamisesta. Nämä toimeksiannot ovat avartaneet näkemystäni seuratoiminnasta ja urheilusta kamppailulajien ulkopuolelta. Viimeisempänä olen työskennellyt Suomen Valmentajien johtamassa ”Valmentaa kuin nainen” -hankkeessa vuosina 2020–2024. Työn myötä olen osallistunut sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen työhön erilaisissa verkostoissa. Otin osaa Suomen Valmentajien ja Jyväskylän yliopiston yhteistyössä toteuttamaan tutkimukseen Naiset valmentajina Suomessa vuonna 2024. Olen kasvattanut osaamistani ja laajentanut näkökulmia suomalaisesta urheilukentästä toimimalla Suomen Ammattivalmentajat SAVAL ry:n valtakunnallisena luottamushenkilönä vuodesta 2023 alkaen.

(Tutkimuspäiväkirja 6.11.2024)

Edellä kuvailtujen kamppailu- ja urheilukulttuurista kertyneiden kokemusten taustoittamana olen suunnitellut ja toteuttanut tutkimukseni. Henkilökohtainen sidos kamppailulajien kulttuuriseen toimintakenttään toimi yhtenä tutkimusvälineenä, kun olen jalkautunut tutkimuskohteen pariin (ks. Kallinen & Kinnunen, 2023). Aikaisemmat ajattelutapani ja näkemykseni ovat kulkeneet mukana aineiston tuottamisessa (ks. Coffey, 1999). Ne ovat ohjanneet valintojen tekemistä ja vaikuttaneet siihen, mikä on kiinnostanut tutkimusprosessin aikana (ks. Hesse-Biber & Piatelli, 2007, 143–146). Johdattelin keskusteluja, kysyin kysymyksiä ja sivuutin asiat, jotka eivät mielestäni kuuluneet tutkimuksen tavoitteisiin tai joilla ei ollut merkitystä aineiston rakentumisessa (ks. Denzin, 1997). Osaamiseni on ollut tietämisen väline, jonka kautta analysoin aineiston, huomioin lajikulttuuriset toiminnot ja niiden sisältämät merkitysjärjestelmät (ks. Alava, 2016). Tekemäni tulkinnat ovat muovautuneet tutkimusta läpileikanneessa tiedon muodostamisen prosessissa (ks. Hämeenaho & Koskinen-Koivisto, 2018). Kirjoitin analyysivaiheessa läpikäymistäni pohdinnoista ja valinnoista tutkimuspäiväkirjaani muun muassa seuraavasti:

Olen hämmentynyt ja jopa epätoivoinen. Jokainen analyysikierros päättyy umpikujaan. Mikäli teen yleistyksiä, niin yksilöiden väliset erot häipyvät yhtenäisen ryhmän sekaan. Yleistäminen yhtäältä loukkaa henkilöitä, joita se ei koske. Toisaalta se vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä ja normeja. Mikäli otan huomioon yksilölliset tekijät, saan muodostettua irrallisia tarinoita valmentajien teoista, jotka eivät varsinaisesti kerro mitään tutkimuskohteesta. Jätän analyysin tekemisen hetkeksi tauolle ja palaan feministisen etnografian kirjallisuuden pariin. Pääsen irti ”yleistettävyyden ongelmasta” ja tutkimukseni tavoitteeksi kirkastuu saada näkyväksi neuvottelut, joita valmentajien välillä käydään. Samalla siirrän huomiota valmentajien muokkaamiin rakenteisiin ja toimintatapoihin. Syy-seuraussuhteiden vaihtaminen kysymyksiin miten ja millainen auttaa jäsentämään aineiston lopulta siten, että pääsen käsiksi sosiaalisiin kanssakäymisiin liittyviin neuvotteluihin. (Tutkimuspäiväkirja 4.5.2022)

Yhtä aikaa, kun olen reflektoinut tutkimusprosessin aikana tekemiäni valintoja, olen kiinnittänyt erityistä huolellisuutta analyysiprosessin eri vaiheisiin (ks. Nowell ym., 2017). Tutkimuksen alusta alkaen olen sitoutunut hyvän tieteellisen käytännön ohjeisiin sekä ihmistieteiden eettisiin periaatteisiin, joita ovat muun muassa tutkimuskohteen ja tutkittavien kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen, yksityisyys ja tietosuojat (ks. Fairdata, 2016; Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Näiden toteuttamiseksi vaihdoin lajeihin liittyvät termit sanoiksi, jotka eivät muuta asiayhteyttä, mutta takaavat paremmin valmentajien anonymiteetin. Jätin aineisto-otteista pois ne kohdat, joissa selkeästi viitataan lajikohtaisiin käytäntöihin, joita on hankala kiertää jollain toisella ilmaisulla. Esimerkiksi judon vyöarvoihin viittaaminen jollain toisella tapaa on hankalaa ja osin näennäistä. Sen sijaan otin analyysissäni huomioon vyöarvoihin sidotun arvojärjestelmän, jonka kautta aineisto-otteeseen liittyvä merkitys tulee ilmi ilman, että lajiyhteys paljastuu. Tuon lajikohtaisia eroja esille analyysissäni kamppailulajien toimintakulttuureista, sillä ne ovat oleellisessa osas-

sa tutkimuskohteeni kuvailemisessa. Toisin sanoen kirjoitan lajikohtaisista toiminnoista vain silloin, kun tulkitSEN tekemiäni havaintoja, mutta muilta osin jätän valmentajien osalta lajitaustan mainitsematta lisätäkSen heidän anonymiteettiänsä. Olen seurannut ohjeistuksia pseudonymisoinnista anonymisoinnin keinona (ks. Ranta & Kuula-Lummi, 2017, 419–422). Taulukossa viisi on esimerkki tekemistäni lajikohtaisista muutoksista.

Taulukko 5. Esimerkkejä aineiston anonymisoinnista

Alkuperäinen teksti	Anonymisointi
Kehässä, painimassa, matolla	Ottelussa
Painissa, judossa, nyrkkeilyssä	Lajissa/kamppailulajeissa
Pistareiden lyöminen, vyörytys, ukemi	Lajitekniikka
Vääntää, painii, heittää	Urheilla/tehdä lajisuoritusta
Painija, judoka, nyrkkeilijä	Urheilija

Pseudonyymien lisäksi olen tutkimukseen osallistuvien suojelemiseksi poistanut seurojen tai aineistossa esille tulevien ihmisten nimiä. Kamppailulajien kilpavalmentajia on suhteellisen vähän ja vähintäänkin oman lajin parissa toimivat valmentajat tiedetään tai tunnetaan lajikulttuurissa. Olen ollut erityisen huolellinen aineisto-otteiden valinnassa ja niiden anonymisoinnissa. Erityisesti naisia on vähän kilpavalmentajina, minkä vuoksi en ole tehnyt osallistujista eriteltyä listaa, jossa olisi esimerkiksi tutkimukseen osallistuneiden kokemustausta valmentajina.

Tein tutkimuskohteen anonymiteettiin liittyviä ratkaisuja myös kirjoitusvaiheessa jättämällä valmentajien pseudonyymit pois tekstistä. Kirjoittamani analyysi ja siihen liitetyt teoreettiset keskustelut kulkevat tekstissä teemojen mukaisesti. Vaikka valitsemisani aineisto-otteissa valmentajien pseudonyymit ovat näkyvillä, en viittaa heihin nimellä analyysissä. Valitsemani aineisto-otteet ovat esimerkkejä tietystä osasta aineistoa ja analyysissä muodostamistani teemoista. Valinnallani korostan tutkijan rooliani, jossa tulkitSEN tutkimukseen osallistuneiden kanssa tuottamaani aineistoa, jolloin teen ”tulkinnan tulkintaa” (ks. Raatikainen, 2004, 13–14).

Tekemieni tutkimuseettisten valintojen myötä sitoudun tieteen etiikan näkökulmiin, joissa tutkimuksen tavoitteena on tuottaa enemmän hyötyä kuin haittaa (ks. Murphy & Dingwall, 2007, 341–342). Jälkimmäisen välttämiseksi edistin aineiston keräämisen aikana vuorovaikutusta, joka toivottavasti esti tutkimukseen osallistuneiden epämieluisia kokemuksia tutkimustilanteessa. Tutkimusprosessin aikana pohdin, millainen kirjoittamisen tapa vähentäisi mahdollista mielipahaa, mikäli analyysin perusteella tehdyt tulkinnat aiheuttavat harmia tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa. Mielipaha voi syntyä tilanteessa, jossa tutkimus esittää tottumuksista poikkeavan näkökulman eletystä elämästä. Tämän välttämiseksi tein huolellista arviointia sen suhteen, millä tavoin esittelen laji- ja urheilukulttuurisia elementtejä (ks. Markula & Silk, 2011, 4). Samalla arvioin niiden suhdetta tutkimusetiikkaan liittyviin ratkaisuihini (ks. Pillow, 2003, 175–177):

Olen saavuttanut jonkinlaisen selätyksen painiessa itseni, tutkimuksen, tutkimuskohteen ja sen jälkeisen elämän kanssa. Ajattelen, että vaikeneminen ei muuta mitään. Vaietuista asioista kirjoittaminen on ainoa keino tehdä muutosta. Tukeudun rohkaiseviin kollegoihin, pukuhuoneissa käytyihin keskusteluihin, kahvihuoneeseen juuttuneisiin pohdintoihin ja uskomukseen työn merkityksellisyydestä. (Tutkimuspäiväkirja 25.3.2024)

Hyödynsin feministisen epistemologian mukaisia itsereflektoinnin keinoja aineistonkeruun aikana, sen analyysissä, tulkintojen tekemisessä ja kirjoitusvaiheessa tuottaakseni mahdollisimman luotettavan kuvauksen empiiristäni (Clough, 1994; Deitch, 2020; Valtonen, 2004a). Käytin feminististä teoriaa tukemaan tutkimusprosessin eri vaiheiden näkyväksi saattamista ja tieteen etiikan noudattamista yhdessä refleksiivisen lähestymistavan kanssa (ks. Koro ym., 2023). Olen pohtinut kriittisesti tiedonmuodostusta, tarkastellut tulkintojani ja pohtinut sosiaalisissa tilanteissa vallitsevia valtasuhteita (ks. Skeggs, 1997, 23). Huomioin analyysiprosessin aikana suhteeni tutkimuskohteeni toimintakulttuuriin ja olen jättänyt näkyväk-

si empiriani osia, joissa roolini tutkijana on vaihtunut osittain vertaiseksi valmentajien kanssa. Osuuteni ja osallistumiseni valmentajien kanssa käymissäni keskusteluissa tulee näkyväksi valitsemassani kirjoitustavassa, jossa osoitan näiden eri roolien vaihtumista ja toisiinsa kietoutumista (ks. Richardson & St. Pierre, 2018). Tämän kautta lisään avoimuutta tarkastella osallistumiseni vaikutuksia empiriaan, luentaan, tulkintaan ja kirjoittamisen tapaan (ks. Thorpe, 2012). Tutkijan avoimuus valintojen tekemisessä lisää luotettavuutta tutkimuksen arvioinnissa, jolloin vähentyy tarve erottaa itseään tutkimuksesta (ks. Haraway, 2004). Tämän vuoksi osittain korostan omaa rooliani tutkijana kirjoittamalla minä -muodossa ja käyttämällä omaa nimeäni aineisto-otteissa (ks. Ikävalko, 2016, 78).

Kirjoittaminen on ollut osa analyysia, teoreettista keskustelua ja eettistä pohdintaa. En ole käyttänyt tekoälyä apuna tutkimusprosessissa. Tekemäni feministinen etnografia läpäisee koko tutkimuksen ja tulee näkyväksi tieteellisenä, kirjoitettuna tekstinä. Empiriasta kirjoittaminen tuo näkyväksi toimintakulttuureja ja tulkintoja sosiaalisesta kanssakäymisestä (ks. Peltomaa, 2022, 55–57). Kirjoittaminen pitää sisällään tiedon lisääntymisen, eri näkökulmien huomioimisen, teoreettisen viitekehyksen ja aikaisempien tutkimustulosten huomioimisen. Teoreettinen ajattelu on tärkeä osa tutkimustani, vaikka pääpaino tutkimuksessani on empirialla (ks. Jackson & Mazzei, 2012). Empirian näkyväksi saattaminen on sidoksissa kirjoittamiseen, joka ilmentää tutkijana käyttämiäni käsitteitä. Etnografia on samalla myös lukemista, sillä kirjoittamani teksti perustuu tekemääni luentaan (Hammersley & Atkinson, 2007, 205–206). Teksti on saanut lopullisen muotonsa henkilökohtaisen tutkijanposition ja empirian muodostamasta kokonaisuudesta (ks. Gherardi, 2019). Sen rinnalla käyn keskustelua aikaisempien tutkimusten ja teorioiden kanssa. Tulkintani ovat tutkijanpositioni vuoksi osin ainutlaatuisia, minkä vuoksi luotettavuuden arviointi perustuu toistettavuuden sijaan tutkimusetiikan noudattamiseen (ks. Behar, 1996; Koro ym., 2023).

4 KULMALLE: Valmentajuuden reunaehtojen rakentumisia

Tässä luvussa esittelen tutkimuskohteeni tarkastelemalla kamppailulajien seuroissa muotoiltuja valmennuskulttuureja. Rakennan kuvaa siitä, millaista toimintaa kamppailulajien valmentajat tuottavat ja ylläpitävät kamppailuseuroissa toteutettujen lajiharjoitusten aikana. Tarkastelen valmentajuutta rakenteellisesti järjestäytyneenä ja seurakulttuureihin kiinnittyneenä toimintana. Kiinnitän huomiota normatiivisiksi muodostuneisiin valmennuksen rutiineihin, jotka opitaan ja omaksutaan kamppailulajien seuratoiminnassa. Tarkastelen, miten valmentajuutta määritellään suhteessa rakenteellisesti järjestäytyneisiin organisoitumisen tapoihin ja niissä tuotettuihin ehtoihin. Kiinnitän huomiota sosiaalisesti muodostuviin arvojärjestyksiin, joilla tuotetaan käsityksiä valmentajuudessa tarvittavista pääomista.

Luku toimii johdatteluna valmentajien toimintaan ja tuo näkyväksi valmentajuuden tuottamisen prosesseja. Kirjoitan ensisijaisesti niistä toimintatavoista, jotka tuottavat normatiivista käsitystä valmentamisesta. Tuon näkyväksi valmentajuuden tuottamista ruumiillisena tekemisenä ja osallistumisena sekä sukupuolittuneena toimintana. Tarkastelen normatiivisen ruumiillisen valmentamisen tekoja osana sosiaalista yhteistoimintaa, jossa sukupuolen tekeminen on osa valmentajuuden toistamista. Neljässä alaluvun analyysissä vastaan alakysymykseen siitä, millaisia sosiaalisia odotuksia sisältyy valmentajuuteen.

4.1 Kamppailusaleilla rakentuva yhteisöllinen järjestys

Kamppailulajien harjoituspaikkaa kutsutaan saliksi, ja se on hyvin usein paikassa, johon ei saavu sattumalta. Löydän saleja väestönsuojista, vanhojen kerhotalojen alakerroista, kyltittömien rautaovien takaa tai rakennuksista, joiden ovissa ei ole mitään merkintöjä. Joskus salin ikkuna on auki ja löydän perille suunnistamalla kamppailulta kuulostavien äänten perusteel-

la. Osaan tunnistaa nyrkkeilysäkin lyömisestä, paininukun heittämisestä tai judon japaninkielisistä tervehdyksistä syntyvät äänet. Välillä on hiljais- ta, ja paikannan salin ikkunoihin teipatun seuran nimen tai rakennuksen ulkopuolelle asetetun nimikyltin kautta. Salin visuaalisen paikantamisen jälkeen etsin kulkuovea sisälle joko kiertäen taloa ympäri, kulkemalla lo- puttomalta tuntuvia pitkiä käytäviä tai kapuamalla kiemuraisia portaikko- ja. Juuri kun ajattelen eksyneeni ja totean mielessäni, että ainakaan täällä sali ei voi olla, olen saapunut perille. Jätän kengät eteiseen ja etsin pu- kuhuoneen, minne voin jättää ulkovaatteet. Kahden sukupuolen mukaan jaetuissa pukuhuoneissa urheilijat pukevat päälle rutiininomaisesti laji- varusteita noudattaakseen lajisääntöihin merkittyjen koodistojen mukaista lajikulttuurista toimintaa. Valmentajille ei yleensä ole omia pukuhuoneita, joten he valmistautuvat harjoituksiin samoissa tiloissa urheilijoiden kanssa ja kohtaavat oman sukupuolensa edustajia ennen ja jälkeen harjoitusten vaatteiden vaihtamisen yhteydessä.

Judossa käytetään kilpailuasua eli judogia myös harjoituksissa. Siniseen tai valkoiseen asuun kuuluvat housut ja takki. Jälkimmäinen sidotaan kiini kankaisella vyöllä, jonka väri riippuu suoritetusta vyöarvosta. Kaikilla naisilla ja osalla miehistä on judotakin alla paita. Koska harjoittelemine- tehdään paljain jaloin, jalkaterät pestään pukuhuoneen suihkussa ennen harjoituksia ja harjoitussaliin tultaessa tehdään aina kumarrus. Harjoitus- alusta on tatami, joka koostuu neliön muotoisesta ottelualueesta ja sen ympärillä olevasta suoja-alueesta. Käytännössä ottelualueet eivät ole har- joituksissa merkityksellisiä, sillä harjoituksessa mukana olevat täyttävät koko tilan harjoittelutuntien aikana.

Painijoilla on jaloissaan painitossut. Harjoitustunnin alussa urheilijat pujottavat painitrikoot jalkoihin. Asun yläosa jätetään vyötärölle rullalle ja ylävartalon peitoksi puetaan paita. Painitrikoot puetaan kokonaan päälle vasta silloin, kun harjoitustunnin lopussa painitaan. Valmentajalla on usein päällään verryttelyhousut, T-paita ja painitossut. Lattian peittävät molskit eli eriväriset kumimatot, joissa ottelualue on merkitty ympyrän muotoi- sella raidalla. Matot peittävät lähestulkoon koko tilan jättäen reunamille kapean kaistaleen vapaata lattiatilaa. Reunoilla on yllättävän usein puisia

voimistelupenkkejä, vaikka niitä ei havaintojeni mukaan käytetä muuhun kuin harjoitusta seuraavien henkilöiden istuma-alustaksi. Niiden lisäksi salilla saattaa olla jonkinlaisia voimailuvälineitä, leuanvetotanko tai erillinen alue voimailuvälineille.

Nyrkkeilyssä harjoituksiin pukeutuminen on vaihtelevampaa. Yleisin harjoitusasu on shortsit tai verryttelyhousut yhdessä jonkinlaisen paidan kanssa. Urheilija tarvitsee useita henkilökohtaisia varusteita: kypärän, hammassuojat, otteluhansikkaat, säkkihansikkaat sekä mahdollisesti oman hyppynarun. Valmentaja pukeutuu valitsemaansa urheiluasuun ja tarvitsee harjoituksissa omat hansikkaat tai pistekäsinehansikkaat, ellei sellaisia ole valmiiksi salilla. Osa saleista on melko pieniä, ja nyrkkeilyäkit rajoittavat tilan käyttöä entisestään. Erilaisille varusteille kuten hyppynaruille, tennispalloille ja kuntosalleille varatut hyllyt vievät osan pinta-alasta. Nyrkkeilyssä lattia vaihtuu eri salien mukaan, eikä sille ole oikeastaan muuta kriteeriä kuin että se ei saa olla liian liukas tai tahmea.

Harjoitukset alkavat täsmällisesti etukäteen määritellyn kellonajan mukaan. Viikkokalenteriin kirjoitettu aloitusaika todentuu salin kellon viisareista ja harjoituksen alkaminen tulee todeksi liikehdintöinä, liikkumisena ja keskittyneinä ilmeinä. Rutinoitunut aloituskäytäntö perustuu tyypillisesti siihen, että kaikki seuraavat salilla olevaa kelloa huolehtien myöhästymisen välttämistä. Hiukan joustavampi aloitus tapahtuu ilman kellotaulun seuraamista valmentajien sanoessa: ”Riviin.” Välillä valmentajat tokaisevat vähäeleisesti: ”No niin, aloitetaan.” Näille kaikille yhteistä on valmentaja-johtoinen toiminta, jossa valmentajat ovat vastuussa harjoitusten etenemiseen liittyvistä toiminnoista heti alusta alkaen. Käytännössä harjoitus alkaa silloin, kun valmentaja tulee läsnä olevaksi tilassa. Tällöin urheilijat siirtyvät salin reunustoilta tai pukuhuoneista harjoitusalueen puolelle:

Valmentaja määrää alkulämmittelyn alkavaksi asettumalla keskelle salia, jolloin urheilijat aloittavat juoksemisen ympyrän muodossa hänen ympärillään. Juokseminen vaikuttaa urheilijoiden omaksumalta rutiinilta, jonka aloittamiseksi valmentajan ei tarvitse antaa sanallisia ohjeita. Juoksemisen aikana valmentaja ohjeistaa urhei-

lijoita yhdistämään siihen erilaisia liikkeitä kuten käsien pyörityksiä, jaloilla potkiskelua, vartalon taivutuksia ja eri suuntiin tehtäviä kierähdyksiä ja pyörimisiä eri tasoissa, välillä lattiapintaa koskettaen. Aina kun valmentaja haluaa urheilijoiden tekävän jotain liikettä, hän sanoo liikkeen nimen. Välillä nimeämisen lisäksi hän näyttää liikesuorituksen itse kerran tai kaksi malliksi. Valmentaja ei sano liikkeistä mitään muuta nimen lisäksi, kuten mihin urheilijoiden tulisi kiinnittää huomiota tai millä liikelaajuudella liike tulisi tehdä. Hän sanoo tekemisen lomassa usein: ”Hyvä.” Valmentajan kasvoilla on tavanomainen, neutraali ilme. Hänen kasvoistansa on vaikea tunnistaa, onko hän iloinen, innostunut, tylsistynyt, jännittynyt tai jotain muuta. (Havaintomuistiinpano 10.3.2022)

Tyypillisesti harjoitukset alkavat urheilijoiden jonossa etenevällä juoksulla salin reunustoja mukaillen, jolloin he muodostavat ympyrän muodon salin keskellä seisovan valmentajan ympärille. Valmentajat antavat urheilijoille ohjeita yhdistää juoksun lomaan esimerkiksi käsien pyörittelyä ja vartalon kiertoja puolelta toiselle. Alkuhölkän jälkeen painissa ja judossa on tavanomaista, että urheilijat tekevät salin päästä päähän eteneviä liikkeitä. Painiharjoituksissa tehdään useita erilaisia permanto- ja voimisteluliikkeitä kuten puolivoltteja ja siltakiertoja, judossa kuperkeikkoja ja kärrynpyöriä. Valmentajien toimintaa raamittaa tiivis yhteys salin pinta-alaan, sen varusteluun ja niiden yhdessä muodostamaan tilaan. Käytettävissä oleva tila ja urheilijoiden määrä vaikuttavat harjoitteiden toteuttamisen muotoihin ja toiminnan organisoimiseen. Valmentajat tekevät huomioita tilan turvallisuudesta käytöstä urheilijoiden juostessa, loikkiessa, kieriessä tai liikkuesssa ympäri salia. Harjoitustilanteessa tapahtuvat pienimuotoiset muutokset sulautuvat valmentajien ylläpitämiin rituaaleihin ja rutiineihin, joiden hallintamekanismit verhoutuvat tutuiksi muodostuneiden harjoitustapojen alle (ks. Kumate & Falcous, 2017).

Valmentajien toiminta rakentuu tilallisen asemoinnin kautta viestittävän aseman ja urheilijaryhmän haltuunoton yhdistelmänä. Keskelle asettuminen mahdollistaa järjestyksen ylläpitämisen, kun urheilijoiden tekemisen

seuraaminen katseella on mahdollista pään tai ruumiin asentoa siirtämällä. Valmentajien tarkkailevaa asemaa helpottaa urheilijoiden järjestäytyminen liikkuvaan jonomuodostelmaan, joka jatkuvana etenemisenä sulautuu ympyrän muotoa mukailevaksi muodoksi. Tekemisen jatkuvuus saa ensisijaisen merkityksen, kun liikehdintöjen sulautuminen tasaisesti jatkuvaksi virraksi kietoutuu seesteiseen tehokkuuteen, josta kaikenlaiset epälineaariset elementit on riisuttu pois. Urheilijoilla luotetaan olevan kyky poimia olennaiset asiat valmentajien mallintamista liikkeistä ja kiinnostus niiden toistamiseen. Valmentajat todentavat harjoitteiden sujuvaa rutiininomaista etenemistä lyhyiden, toteavien sanavalintojen myötä. Tunnelma kietoo sisäänsä valmentajien ja urheilijoiden keskinäisen ymmärryksen siitä, että vain valmentajien pyytämät liikesuoritukset ovat sallittuja.

Valmentajien lyhytsanaisuus näyttäisi olevan osa alkulämmittelyiden toistuvuutta. Valmentajien paikallaolo lähinnä varmistaa liikesuoritusten häiriötöntä etenemistä. Harjoitukset etenevätkin sujuvasti urheilijoiden noudattaessa valmentajien antamia lyhytsanaisia ohjeita, jotka sulautuvat kamppailulajien toimintakulttuurissa omaksuttuun paikan ottamiseen, käyttäytymiseen ja liikkumiseen tilassa. Valmentajien hallussa pitämä tila rajautuu aina hetkittäin suhteellisen pienelle alueelle. Seisominen sisältää asennonvaihtoja, kääntyilyä tai painon siirtoa jalalta toiselle. Valmentajien tarkkaileva läsnäolo ei juurikaan sisällä pitkiä puheellisia osioita, minkä vuoksi on mahdotonta päätellä, sisältääkö se esimerkiksi arviointia urheilijoiden eroista fyysisessä taitavuudessa, voimassa, nopeudessa tai ketteryydessä. Tilanteissa tapahtuva arviointi jää piilotetuksi käytännöksi, joka ei näy ulospäin, mutta josta osallistujat itse voivat olla tietoisia (ks. Thorpe ym., 2020, 11).

Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden mukaisesti valmentajien vastuulle asettuu harjoitteluun, tilankäyttöön ja sosiaalisesti rakentuvaan toimintajärjestykseen liittyvä kontrolli (Crews & Lennox, 2020). Valmentajien ja urheilijoiden välinen yhteistoiminta on ajan saatossa opittua ja omaksuttua (Mills & Denison, 2018). Tämä näkyy sosiaalisesti jaettuna ymmärryksenä siitä, miten harjoitustilanteissa kuuluu toimia (Gearity ym., 2023, 20–21). Toiminnan kietoutuminen toistuvuuteen vähentää valmentajien tarvetta

ponnistella urheilijoiden kontrolloimiseksi (Markula, 2019). Valmentajien ja urheilijoiden keskinäistä toimintaa ohjaavat sekä ennalta määrätty roolit että tilaan asettumiseen liittyvät opetellut tavat. Urheilijoiden tehtäväksi jää valmentajien määrittelemien tehtävien toistaminen näiden etukäteen määriteltyjen toimintarajojen puitteissa (Crews & Lennox, 2020, 148–149).

Siinä, missä alkulämmittelyn aikana valmentajat tyypillisesti kontrolloivat yleisellä tasolla harjoitusten sujuvuutta, osallistumisen intensiteetti muuttuu alkulämmittelyn vaihtuessa lajikohtaisiin harjoitteisiin. Lajitekniikoiden opetustuokiot kestävät tyypillisesti usean minuutin ajan. Niiden aikana valmentajat näyttävät ja suusanallisesti selittävät tekniikoiden yksityiskohtia. Opetustilanteet toteutetaan keskellä salia, ja valmentajat ovat keskeisellä paikalla urheilijoiden ympäröimänä:

Tekniikkaharjoittelun alkaessa urheilijat asettuvat puolikaareen. Valmentaja näyttää lajisuoritukseen kuuluvan liikkeen ja perustelee, miksi se kannattaa opetella. Opetushetki kestää noin viisi minuuttia. Sen jälkeen urheilijat harjoittelevat liikettä pareittain ja valmentaja käy neuvomassa ja ohjaamassa. (Havaintomuistiinpano 2.3.2022)

Valmentajien toiminta muuttuu aktiivisemmaksi harjoitusten tekniikkaosuuksissa. Valmentajien keskeiseksi tehtäväksi asettuvat lajitekniikoiden opettaminen urheilijoille, niihin liittyvien taitavuuden kriteereiden määrittely ja urheilijoiden ohjeistaminen liikkeiden tekemiseen harjoitteluparin kanssa. Valmentajien aktiivisuuden muutos myötäilee harjoitustunnin rakennetta, johon urheilijat ovat tottuneet. Valmentajuuden rakentuminen lajitaitojen varaan on normalisoitunutta toimintaa, jota urheilijat odottavat tapahtuvaksi harjoitusten aikana. Valmentajat ottavat lajitietäjän aseman, kun he esittelevät henkilökohtaista lajiosaamistaan ja kertovat urheilijoille kussakin harjoitteessa olevista tavoitteista.

Valmentajat keskittyvät seuratoiminnan ytimessä olevaan tavoitteeseen opettaa lajikohtaisia taitoja urheilijoille samankaltaisesti tutkimuksissa tunnistetuilla tavoilla. Lajitekniikan opettaminen vahvistaa tottumuksia

valmentajien ylläpitämästä järjestyksestä, mikä helpottaa urheilijoiden kanssa toimimista ja vähentää rutiineista poikkeamista (Mills ym., 2022). Valmentajien ja urheilijoiden tekeminen sulautuu yhteen ja limittyy toistuviksi ruumiillisiksi kohtaamisiksi, joiden taustalla vaikuttaa valmentajien hallinnassa pysyvä struktuuri (Markula, 2023). Lajiharjoitusosuudesta rakentuu toistuvien liikkeiden ja paikallaan olemisen välinen suhde, jossa sopeudutaan vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen ja siinä luotuihin sääntöjärjestelmiin (Partington & Cushion, 2024). Toiminta kietoutuu rutiinotuihin tottumuksiin, jotka toistuessaan muodostavat itsessään perustelut niiden tarpeellisuudesta (Markula & Pringle, 2006, 41–42). Tavoitteeksi asettuu edistää urheilijoiden onnistumista sekä lajisuorituksen tarkoituksenmukaisuudessa että sosiaalisesti jaettujen normien noudattamisessa (Redelius ym., 2009).

Opetustuokion jälkeen valmentajien asemointi ja liikkuminen ympäristä sulautuvat osaksi urheilijoiden vaihtelevia liikehdintöjä. Valmentajat mutkittelevat tekniikoita harjoittelevien urheilijoiden joukossa ja tekevät arviointeja lajisuoritusten onnistumisesta. He seuraavat urheilijoiden keskittyneitä tekemistä ja kunkin harjoitusparin etsimiä keinoja toteuttaa lajisuoritusta asetettujen tavoitteiden suunnassa. Lajitekniikoiden opetus ja niiden harjoittelu toistuu tyypillisesti useita kertoja harjoituksen aikana, ja urheilijat jäljittelevät liikesuorituksia soveltaen niitä henkilökohtaisten mieltymysten mukaisiksi. Tekniikkaharjoitusten aikana nyrkkeilijät päästävät lyödessään lyhyitä suhahduksia, joiden tempo ja voimakkuus vaihtelevat suorituksen intensiteettiä mukaillen. Judossa onnistunut, kauhis heitto lähtee kuin äänettömyydestä, jossa ruumis laskeutuu liikeradan kaarta hivellen pehmeästi tatamiin. Täysin vastakkaisen äänimaiseman muodostavat painissa käytettävät harjoitusnuket, joiden alas heittäminen saa aikaan kovan paukkeen kumipintojen läjähdellessä toisiaan vasten. Harjoitustilanne muuttuu hetkellisesti ajalliseksi epämääräisyydeksi, kun lajitekniikoihin keskittyminen tai niiden hallitseva asema määrittelevät kokonaisuudessaan harjoitustilan käytettävyyttä. Syklisyys toistuu kaikissa lajeissa samankaltaisena, vaikka itse lajisuorituksissa on eroja. Ne rytmit-

tävät harjoitustuntia hienovaraisia eroja sisältävinä toistoina, joissa vaihtelevat laajakaariset heitot ja vähäeleiset ruumiilliset kamppailut.

Tekniikkaosuuksien jälkeen osassa harjoituksista tehdään kilpaottelun omaisia harjoitteita, jolloin valmentajat joko jäävät sivusta seuraajan rooliin tai ottavat osaa harjoituksiin urheilijoiden parina. Nyrkkeilyssä valmentajien osallistuminen otteluharjoitteisiin on harvinaista, mutta judossa ja painissa hyvinkin tyypillistä. Mikäli harjoitustunnin lopuksi tehdään vielä lihaskunto-osuus, osallistuvat valmentajat siihen pääsääntöisesti myös itse. Fysiikan vahvistaminen eli loppujumpan tekeminen näyttää olevan valmentajille mieluisa tapa ylläpitää omaa kuntotasoaan ja mitailla fyysistä pärjäävyyttään. Punnerrusten, istumaan nousujen ja kyykkyjen tekeminen yhdessä urheilijoiden kanssa vahvistaa liitosta valmentajien omaan urheilu-uraan ja jaettuun historiaan tekoina, jotka kietoutuvat kamppailulajiseurojen tiloihin ja niiden sisäisiin toimintoihin. Joskus harjoitustunnin lopuksi on venyttelyä, mutta tyypillisesti harjoitukset päättyvät lyhytkestoiseen jäähdyttelyyn, joka sisältää aktiivista liikuskelua ja dynaamisia liikesuorituksia. Judossa harjoitukset päättyvät rivissä tehtävään kumarrukseen. Painissa ja nyrkkeilyssä harjoitukset voivat päättyä vapaamuotoisemmin siirtymällä salin reunustoille tai pukuhuoneisiin.

Valmentajien osalta toiminnot eivät välttämättä pääty harjoituksen kanssa yhtä aikaa tai kestä ainoastaan sen keston verran. Valmentajien toiminta muodostaa kokonaisuuden, jossa vuorottelevat näkyvät valmentamisen teot ja näkymättömiksi jäävät seuratyön arjen toiminnot. Varsinaisten lajiharjoitusten lisäksi valmentajat tekevät yleistä seuratyötä, johon kuuluu esimerkiksi ovien avaaminen, valaistuksen säätteleminen, varusteiden kunnossa pitäminen, tilassa olevien esineiden siivoaminen, roskakorien tyhjentäminen tai varustehyllyjen järjestäminen. Viimeisen harjoitustunnin ollessa kyseessä valmentajan tehtäväksi jää suihkussa käyvien odottelu, vessapaperien lisääminen, ilmoitustaulun järjesteleminen tai urheilijoiden kilpailuasujen etsiminen. Ennen salilta poislähtöä valmentaja varmistaa kaikkien lähteneen tilasta, jotta voi laittaa ovet lukkoon ja kytkeä hälytykset päälle.

Kokonaisuudessaan lajikulttuurisiin toimintoihin kiinnittyminen rinnastuu valmentamista kohtaan osoitettavaan kiinnostukseen ja seurakohtaiseen paikantumiseen. Käytössä olevat menetelmät ja toiminnassa oppiminen muodostavat seurakohtaisen ymmärryksen siitä, millainen toiminta on hyväksyttävää ja tavoittelemisen arvoista. Valmentajien toiminta muovautuu yhdessä tekemiseksi, jossa erilaisiin tilanteisiin etsitään sopivia ratkaisuja hyödyntämällä aikaisempia tottumuksia. Toiminnasta muokkautuu jatkumo, jossa seurojen jäsenenä sitoudutaan noudattamaan sosiaalisesti luotuja toimintaperiaatteita, jotka vahvistavat yhteiseksi koettuja näkemyksiä siitä, miten seuran sisäisiä sääntöjä noudatetaan. Valmentajien toiminnasta muodostuu salietiketti, joka pitää sisällään kunkin seuran toimintatavat, valmennuskulttuurit, sääntöjärjestelmät ja ajattelutapoja ohjaavat arvot (ks. Cushion & Jones, 2014, 281–282). Niiden kunnioittamista pidetään sekä itseisarvona että toimintaan osallistumisen vaatimuksena (ks. Hall ym., 2003).

Kamppailulajien seurakulttuureissa on tunnistettavissa samankaltaista rutinoitunutta konkreettista toimintaa, jota Silvia Gherardi (2000) on havainnut työelämään kohdistuvissa tutkimuksissaan. Rutiineista muodostuu jatkumo, jossa samanlaisena toistettujen tekemisen tavat helpottavat niiden hyödyntämistä arkisissa toiminnoissa (ks. Gherardi, 2012). Gherardin huomio siitä, miten pyyteetön, omaan mielenkiinnon kohteeseen perustuva tekeminen saa aikaan sekä henkilökohtaisen hyvän olon tunteen että kokemuksen kollektiivisesti jaetusta yhteisestä tekemisestä, kuvaa osuvasti havaintojani valmentajien toiminnasta (ks. Gherardi, 2009). Valmentajat sitoutuvat seurakulttuureissa ylläpidettyihin sääntöihin ja sitoutuvat seuran jäsenten keskinäisiin järjestäytymisen tapoihin (ks. Gherardi, 2009, 537–538).

Bourdieulaisittain tulkittuna valmentajien toiminnassa korostuu kamppailuseurassa muodostuneiden toimintatapojen noudattaminen ja perinteiden kunnioittaminen (ks. Bourdieu, 1977, 80). Kiinnostus kamppailulajien harjoittelun erityispiirteitä kohtaan vahvistuu toistamalla rutiininomaisia toimintatapoja (ks. Bourdieu, 1998, 43). Niistä muodostuu ajan kuluessa intuitiivinen ymmärrys toimintatapojen tarpeellisuudesta ja sosiaalisten ti-

lanteiden toimintaperiaatteista (ks. Bourdieu, 1998, 43). Valmentajuuteen liitetyissä tekemisen tavoissa ja käyttäytymisen muodoissa on kyse normien ja itsestään selvinä pidettyjen tottumusten liitoksesta (ks. Bourdieu, 1990, 56). Nämä vahvistavat toistettavuutta ja ennustettavuutta muodostaen ajan saatossa implisiittisen, julkilausumattoman muodon, jota vahvistetaan kokemusperäisillä tietämisen tavoilla (ks. Bourdieu, 1990, 54). Tällä varmistuu se, että toiminnassa mukana olevat ihmiset luovat määritelmiä siitä, millaisia ”hyväksytyksi” katsottuja osallistumisen tapoja toimintakulttuurissa tunnustetaan (ks. Bourdieu, 1977, 164). Toistamisen myötä toimintatavoista muodostuu ”tarpeellisia,” mikä vastaavasti saa valmentajat tavoittelemaan niiden mukaista käyttäytymistä (ks. McNay 1999).

4.2 Valmentajuutta määritteleviä pääomien muotoja

Sitoutuminen seurakohtaisiin tapoihin asettuu keskusteluissa tärkeäksi valmentajuutta kehystäväksi elementiksi. Valmentajat kiinnittyvät tyypillisesti kamppailuseuraan, johon on omasta asuinpaikasta kohtuullinen maantieteellinen etäisyys. He pysyvät lähtökohtaisesti sen seuran jäseninä, missä he ovat alun alkaen aloittaneet lajin harrastamisen. Mitä pidempään lajin parissa on mukana, sitä voimakkaammin osallistumisvuosien kertyminen vahvistaa sitoutumista erityisesti ”oman seuran” salikulttuuriin. Sen toimintatavat muodostuvat vuosien ja vuosikymmenten aikana tutuiksi ja rutiininomaisiksi (ks. Cushion & Jones, 2014; Grenfell, 2018).

Seurojen valmennus- ja kilpailutoiminta rakentuu henkilövetoisesti nojautuen puheenjohtajan tai pää- tai vastuupalmentajaksi nimetyn henkilön kantamaan vastuuseen. Ei ole tavatonta, että yksi henkilö on näissä molemmissa rooleissa. Tällöin hänen vaikutusvaltansa on merkittävässä roolissa sen suhteen, millaista toimintaa kyseisessä seurassa järjestetään. Seurojen keulahahmot tekevät päätöksiä valmennuksen organisoimisesta ja saavat arvostusta sitoutumisestaan, kuten esimerkiksi Markus toteaa juuri edesmenneestä valmentajasta: ”Kantoi sitä seuraa, teki enempi kuin 10 miestä yhteensä.” Vastuuseen sisältyy muun muassa yleisten seurahallinnon tehtävien lisäksi valmennuksen linjausten tekeminen ja niiden mu-

kaisen toiminnan järjestäminen. Valmentajat organisoivat seurakohtaisia toimintajärjestyksiä jakamalla urheilijoita eri harjoitusryhmiin muun muassa ikä-, tavoite-, ja taitotason mukaan. Valmentajuuteen kiinnitetyt teot luovat reunaehdoja vastuista, työmääristä ja velvollisuuksista:

Sanna: Mikä sun kokemus Simo on, miten valmentajia saadaan?

Simo: Kysytäänkin ja treenin vetoon enemmänkin löytyykin halukkuutta. Sitten kun aletaan puhua kilpavalmentamisesta, mikä vaatii sitoutumista, iltojen lisäksi myös viikonloppuja uhrataan leireille ja kilpailuihin. [...] Melko monesti seurassa on yksi valmentaja, joka vetää sitä koko kilpaporukkaa. Aivan sama onko ne junnuja, naisia tai miehiä. Jos osallistuu kaikkiin kansallisiin kilpailutapahtumiin ja leireihin – paikallisista kisoista puhumattakaan – niin se on aika monta viikonloppua, jotka pitää siihen uhrata. Monesti on vielä pitkiäkin viikonloppuja.

Valmentajuudelle annetaan erilaisia merkityksiä muihin seurassa oleviin tehtäviin verrattuna. Siihen liittyvän vastuun sisäistämistä ja ymmärtämistä kehystävät toiminnalliset ja sosiaaliset elementit. Kilpaurheilun vaatimustasoa korostetaan erona yksittäisten harjoitusten eli treenien ohjaamiseen. Vaatimukseksi asetettu läsnä olemisen tarve illasta, viikosta ja vuodesta toiseen korostuu tyypillisessä seuratoiminnan järjestämisen tavassa, jossa yksi henkilö on vastuussa kilparyhmän valmentamisesta. Valmentajuuteen kiinnitettyjen toimintojen haltuunotto on sidoksissa lajikultuurisesti toistettuihin määrittelyihin valmentajuudeksi tunnistetuista tekemisen tavoista. Vastuunkanto, toimielias osallistuminen ja kokonaisuuden hallinta tapahtuvat osana rakenteellista järjestystä, jossa urheilijoiden vaatimustaso, tavoitteet ja sukupuoli asettuvat osaksi valmentajien tehtävien moniulotteisuutta. Valmentajat ovat osa toimintaa, jossa käydään vuoropuhelua etukäteen määriteltujen valmennustaitojen, kokemuksen, kiinnostuksen ja lajikultuuristen tottumusten kanssa (ks. Skebo & Markula, 2025). Tekemisen tavoilla ylläpidetään vakiintunutta käsitystä valmentamisesta, perustellaan siihen liittyvien tekojen tärkeyttä ja tuotetaan seu-

ratoimintaan osallistuvien henkilöiden keskinäistä järjestystä (ks. Cushion ym., 2021, 852–853).

Eritasoista järjestystä tehdään kilpailijoiden valmentamiseen varatuilla toiminnoilla, jotka asetetaan muusta toiminnasta erillisiksi. Toimintatasojen tarpeellisuutta perustellaan osana lajikulttuurista ymmärrystä suuresta työmäärästä ja vastuusta. Urheilijoita koskevat vuosi-, kuukausi-, viikko- ja päivätason tarkasti määritellyt harjoitus- ja kilpailusuunnitelmat sitovat yhtä lailla valmentajia. Kalenteri- ja kellonaikaan sidottu toiminta muodostaa rakenteen, jossa toistetaan ajatusta valmentajuuden läsnä olevasta muodosta harjoituksissa paikalla olemisena. Valmentajuutta muotoillaan etukäteen luotujen suunnitelmien puitteissa yksilöiden ja rakenteiden välisenä liitoksena. Sitoutumisen painoarvo yhdistyy ajan, vastuun, sääntillisyyden ja valittamatta jättämisen kanssa (ks. Edwards & Kulczycki, 2021).

Seurakohtaisiin toimintatapoihin paikantuminen kiinnittyy valmentajien keskusteluissa toiminnassa oppimiseksi ja tekemisen kautta kertyvän tietotaidon kerryttämiseksi. Sitoutuminen harjoitus suunnitelmiin saa puurtamisen, läsnäolon ja luotettavuuden lisäksi painoarvoa seurakulttuuristen toimintatapojen jatkuvuutena. Valmentamisesta kiinnostuneiden henkilöiden toimintamahdollisuuksien tarkastelu tapahtuu suhteessa nykyiseen toimintaan ja toimintaperiaatteisiin:

Sanna: Hänelle tulisi juuri oma ryhmä mitä valmentaisi?

Mauri: Sehän varmaan riippuu, mitä hän haluaa, kuinka paljon hän haluaa.

Aino: Luopuisitko Mauri sun ryhmästä?

Mauri: Kyllä se, en näe että se, että eikö voisi kaksi valmentaa sitä samaa porukkaa. Ja kunhan me vaan tiedetään, pitää tietää mitä me tehdään. Että jos toinen vetää aamulla treenit ja toinen illalla niin pitää tietää mitä aamulla on tehty. Tai sitten pystyisi jakamaan sitä, että minä päivinä ja muuta. Tai sitten pystyisi ite keskittymään jonnekin nuorempiin ja kun homma lähtee rullaamaan, niin antaa hälle sitä vastuuta.

[...]

Sanna: Mitä jos minä tästä haluaisin ruveta teillä valmentajaksi, niin onnistuisiko se?

Mauri: Varmaan siinä jonkin verran pitäisi käydä sitä treeniä. Niin kuin nytkin, yksi apuvalmentaja on ollut 2–3 vuotta mukana. Aikuisena aloittanut lajin ja on apuvalmentajana. Annetaan kylä, että saa valmentaa. On seurannut sitä, on ollut siinä mukana, näkee miten me vedetään treenejä ja muuta. Voi sitten olla siinä mukana valmentamassa sitä ryhmää, mistä sillä on nyt kokemusta.

Valmentajuuden mahdollisuuksia tarkastellaan seurakohtaisten toimintatapojen raamittamina. Valmentajuutta muotoillaan lajikohtaisissa periaatteissa, joiden keskiössä ovat toiminnan jatkuvuus ja ennustettavuus. Samankaltaisuus ja valmennusmenetelmien jatkuvuus asettuvat tärkeiksi kriteereiksi valmentajia koskevissa arvioinneissa. Valmennusvastuuta on mahdollista jakaa kahden valmentajan kesken vasta siinä vaiheessa, kun on luottamus siihen, että toiminnassa ei tapahdu isoja muutoksia valmentajaresurssien lisääntymisen myötä. Huomion kohteeksi asetetaan urheilijoiden parhaat mahdolliset harjoitusolosuhteet, urheilijoita varten tehty huolellinen suunnittelutyö ja tavoitteiden asettelun ymmärtämisen tärkeys. Urheilijoihin kiinnittyvät perustelut mahdollistavat tilanteen, jossa henkilökohtaiset valmentajuuden ulottuvuudet jäävät sanallistamatta.

Luentani yhtenee tutkimusten kanssa, joissa on tunnistettu liitos lajikuluttuuriin elinvoimaisina pitämisen ja valmentajien henkilökohtaisten tavoitteiden välillä (Nichols ym., 2013; Potrac ym., 2017a; Potrac ym., 2017b). Valmentamisen omakohtainen tärkeys häivytetään urheilijoiden näkökulmasta tarpeellisten ja seuratoiminnan rakenteellisten järjestysten jatkuvuuden edellyttämien toimintojen alle (Potrac ym., 2017b, 155–156). Valmennustoimintaan mukaan pyrkivien henkilöiden osallistumisen tapoja rajoittamalla voi kiertää joutumisen häpeälliseen tilanteeseen tai nolatuksi. Valmentajaksi hakeutuvat henkilöt voivat tulla mukaan toimintaan silloin, kun on ennalta käsin varmuus siitä, että he eivät mitätöi sen sisällä

tapahtuvaa toimintaa (Nichols ym., 2013, 359–360). Arvostettua asemaa on mahdollista ylläpitää kokoamalla ympärilleen ihmisiä, jotka ovat alempi-arvoisia tai suopeita myötäilemään olemassa olevia periaatteita (Knoppers ym., 2021, 524–525).

Yhtenäinen toiminta suuntaa huomion seurakulttuuriin toimintaperiaatteisiin, joissa sukupuoli jää tyypillisesti huomiotta valmentajia koskeissa arvioinneissa. Sukupuoli jää keskinäisten järjestäytymisen tapojen alle, eikä sille tyypillisesti anneta painoarvoa valmentajuuden muodostumisessa. Potentiaalinen tilanne, jossa nainen tulisi mukaan miesten hallinnassa oleviin harjoitustiloihin, ei saa pohdinnoissa erityistä painoarvoa. Sukupuolen häivyttäminen näyttäisi korostavan valmentajuuteen vaihdettavissa olevien pääomien arvottamista keskinäisessä hierarkkisessa järjestyksessä. Valmentajuutta arvioidaan neuvotteluissa, joissa yhtä aikaa tulee sekä osoittaa luottamusta valmennusmenetelmien oikeellisuutta kohtaan että kerätä kokemusta niiden mukaisesta toiminnasta. Määrittelyprosesseissa painottuvat valmentajien innostus, kyky ja halu opetella lajitaitoja ja harjoitusten rutiineja (ks. Lemyre ym., 2007). Avoimuus valmentajien mukaan ottamiseen tapahtuu seurassa luotujen käytänteiden raameissa, joihin tulee sopeutua ja joita tulee noudattaa sulautuakseen mukaan joukkoon (ks. Norman, 2010a).

Sukupuoleen liittyviä arviointeja ei tunnisteta valmentajuutta määritteleviksi tekijöiksi, sillä valmentajien kiinnittyminen lajikulttuuriin asemointeihin väistää sukupuolen merkityksen. Sukupuoli ei ole toistaiseksi ollut huomiota vaativa asia miesten keskinäisessä, samanlaisuutta vaalivassa valmennustoiminnassa. Sukupuolen huomiotta jättämisestä kertoo myötemielisyys miesnormin ja valmentajuuden liitosta kohtaan. Miesnormin mukaisesta toiminnasta kerrotaan muun muassa toisen projektiivisen tehtävän aikana (ks. luku 3.3). Tehtävässä antamani kaksi eri vaihtoehtoa valmentajista ohjaa pohtimaan valinnassa vaikuttavia taustatekijöitä (ks. liite 6). Perinteisiin nojautuminen asettuu tärkeäksi osaksi miesten keskinäisen toiminnan jatkamisen turvaamista:

Pentti: Jaaha. Tämä A vaihtoehto mua kiinnostaisi kyllä. Sitä ei olisi vielä liiton koulutus pilannut, semmonen että sen kanssa pystyis pelata, että ei olis valmis formaatti, kun se tulee, että miten täällä pitää toimia. Vaan sen kanssa pystyis puuhastelemaan ja se tulisi ihan huipulta, mitenkä hän on treenannut. Tuo tänne sen sitten, eikä niin, että: "Ei pojat tämmönen ole mistään kotoisin, lisätään treeniä." Sanoisi, että: "Tämä on hyvä ja pikkuhiljaa nostetaan."

[...]

Sanna: Avaappas vielä ei ole liiton koulutukset pilannut. Mitäs se tarkoittaa?

Pentti: No siinähan on valmiit formaatit sitten. Miten se on selvää pässinlihaa.

Sanna: Mikä siinä on huonoa?

Pentti: Tietenkin jos se on hyvä mies niin se ymmärtää, mistä on kysymys, mutta jos se on huono, niin se ei ymmärrä, se on vaan: "Se on tässä se homma."

Sanna: Ahaa eli ei osaa soveltaa?

Pentti: Niin.

Valmentajakoulutusten kautta hankittu pääoma asettuu erilliseksi, epä-sopivaksi ja käyttökelvottomaksi valmentajuutta määrittelevien taitojen kanssa. Formaalin koulutuksen tuottama tieto näyttää edesauttavan ainoastaan koulutuksellisia tarkoituksia, joissa tietämisen tavat ovat karanneet kauaksi valmennuksen realiteeteista. Luentosaleissa haltuun otettu tieto ei ole suoraan siirrettävissä valmentamisen teoiksi, koska valmennustoiminnan kiinteä sidos käytännölliseen tekemiseen edellyttää tiedon haltuunottoa paikantuneesti. Teoriaperustaisten käsitteiden ja metodien opettelu voi olla koulutusten viitekehyksissä arvokasta, mutta niillä ei ole sellaisenaan liittymäkohtia tekemiseen perustuvaan valmentajuuden rakentumiseen tai valmennustoimintaan osallistumiseen. Koulutuksissa muokatut suunnitelmat ovat yhteensopimattomia seuratoiminnan tottu-

muksiin, joissa valmentajat kerryttävät lajikohtaista tietotaitoa oppimalla yrityksen ja erehdyksen kautta (ks. Knoppers ym., 2022). Formaalin tiedon hyödyntäminen valmennustoimintaan tapahtuu soveltamalla sitä olemassa olevaan toimintaan sopivaksi (ks. Cushion ym., 2021, 852–854).

Tottumuksiin perustuvat valmentamisen tavat ja kokemukseen nojautuminen sekä palvelevat seuratoiminnan järjestämisen tapoja että mahdollistavat henkilökohtaisia valmennuksen toimintoja. Lajien parissa kerätyt kokemukset rinnastuvat vakiintuneisiin valmennusrutiineihin ja tekemällä oppimiseen. Aikaisemmat teot ja nöyryys omaksua olemassa oleva toimintakulttuuri muodostavat valmennustoimintaan osallistumisen ehtoja. Urheiluosaamisen käyttöönotto edellyttää sitoutumista nykyisten valmennusmenetelmien toistamiseen ja seurakulttuurien sisäisiin tiedonmuodostuksen prosesseihin. Tämä yhtenee havaintojen kanssa, joissa rutiinotuneen harjoittelukulttuurin on esitetty sisältävän tekoihin perustuvaa tietotaitoa ja aikaisemmin käytännössä kokeiltuja menetelmiä (Watts ym., 2022).

Aikaisempi lajissa hankittu kansainvälisen tason kokemustieto luo mahdollisuuden kilpaurheilijoiden valmentamiseen, kun omalla urheilu-urallaan meritoinut henkilö asettuu sujuvammin kilpailijoiden valmennusryhmän valmentajaksi. Tutkimuskirjallisuudessa on tunnistettu, että kilpailukulttuuriin luotu tavoite voittojen saavuttamisesta kiinnittää valmentajat ilmapiiriin, jossa menestyksen arvostaminen ja sen tavoitteleminen on ensisijaista ja tunnistettua ja muunlainen osaaminen vähempiarvoista (Blackett ym., 2017). Fyysisesti hankittu kokemustieto on tunnistettu kyvyksi ymmärtää valmennuksellisia kokonaisuuksia. Yhdessä kilpailemisen kautta hankitun osaamisen kanssa se asetetaan valmentamiseen vaihdettavissa olevaksi arvoksi (Skille & Chroni, 2018). Kilpailu-uralla kertyneiden kokemusten nähdään tuovan lisäarvoa toimintaan, kun toiminnassa mukana olevat henkilöt voivat ottaa oppia parhaimmilta (Chroni ym., 2021). Omalla urheilu-urallaan menestyneet henkilöt nähdään arvostettuna resurssina, minkä vuoksi siirtyminen urheilijasta valmentajaksi mielletään luonnolliseksi, helpoksi ja toivotuksi ratkaisuksi (Blackett, 2021; Chroni ym., 2020).

Valmentamisen traditioiden ymmärtämistä lähestytään miesten keskinäisenä solidaarisuutena ja vastuuna valmentamisen teoista. Se luo oletuksia samankaltaisesta käsityksestä lajivalmennukseen liittyvistä toiminnoista. Keskinäinen ymmärrys konkretisoituu lajikulttuurista tunnustusta osoittavana valmentamisen tapana ja toiminnallisena arvokkuutena. Bourdieun teoriaa käyttäneet tutkijat ovat tunnistaneeet lajikulttuurisen kokemustiedon jatkamisen sisältävän kunnioituksen osoittamista aikaisempia tekemisen tapoja kohtaan (Cushion & Nelson, 2014). Aikaisemman kokemustiedon ylittämättä jättämisellä uusinnetaan toimintaympäristössä arvostettuna pidettyä lajikohtaista tietämisen tasoa (Blackett ym., 2017; Grenfell, 2018). Perinteitä kunnioittava ja järjestystä ylläpitävä sosiaalinen toiminta asetetaan luonnolliseksi osaksi lajikulttuurisia tottumuksia. Niissä toistetaan säännönmukaisuutta, johdonmukaisuutta ja kiinnittymistä päivittäisiin rutiineihin (ks. Bourdieu, 1990, 59).

Keskusteluissa tuodaan myös esille tyytymättömyyttä lajikulttuuriin pesiytyneeseen tapaan, jossa valmentaminen mahdollistuu mitalien ja saavutuksien tarjoaman kunnioituksen ja osaamisen tunnistamisen turvin. Vaikka kukaan ei halua kieltää menestymiseen liittyvää arvostusta ja kunnioitusta, sen luomaan arvojärjestykseen ollaan tyytymättömiä. Kilpailumenestyksen jalustalle asettamista kuvaillaan hankalasti murrettavissa olevana, eriarvoisuutta rakentavana elementtinä valmentajien välillä. Kilpailumenestyksen arvostaminen jatkuu kilpailu-uran jälkeen esikuvana ja roolimallina olemisena (ks. Turtiainen, 2024). Esimerkiksi Mikael toteaa, että mikäli EM-mitalin voittanut henkilö osoittaisi kiinnostusta tulla valmentajaksi heidän seuraansa, tilanne ei vaatisi erityisiä neuvotteluja: ”Kukaan ei edes kysyisi, että otetaanko, vaan se otettaisiin, piste.” Vaikka valmentajat haastavat urheilukulttuurissa ylläpidettyä kapeaa kuvaa valmentajien osaamisen tunnistamisesta ja arvostusta rakentavista edellytyksistä, niiden murtaminen ei toistaiseksi näytä todennäköiseltä:

Inka: Sillä meriittilistalla on se hyöty valmentajalle, että sulla on valmis auktoriteetti. Sä voit sanoo, että: ”Tää on toiminut, kuun-

tele mua.” Sellainen, jolla ei ole sitä, joutuu hakemaan sen auktoriteetin eri tavalla.

Sanna: Liittyykö tämä lajikulttuuriin? Onko se edelleen näin? Että automaattisesti kaikki kunnioittaa ja luottaa osaamiseen, jos sinulla on urheilumeriitti? Verrattuna korkean tason valmentajakoulutukseen?

Inka: On. Mun kokemus on, että se on sillain. Että jos tulet sillain, että sulla on viisi Euroopan mestaruutta ja: ”Kuunnelkaa mitä mä sanon.” Niin onhan se ihan eri kun: ”Kävin just ton VOK 2-tason koulutuksen.” Et miten olis?

Eeva: Meillä oli just se olympiavoittaja vetämässä ne harkat. Kaikki oli ihan hiljaa. Kukaan ei sanonut mitään. Muuten on hälyisää, kaikki juttelee ja menee.

Lajikokemuksen kautta kertyneen ja koulutuksen kautta hankittujen pääomien välinen ero tulee esille korostuneen aseman saaneena kilpailumenestyksen arvostamisena. Arvokilpailuissa voitettua mitaleita ovat saavutettuja meriittejä. Niihin liittyy lajikulttuurisesti jaettu käsitys siitä, minkälaista osaamista omalla urallaan menestyneisiin henkilöihin kiinnitetään. Omalla urheilu-urallaan menestystä saavuttanut valmentaja voi legitimoida valmentajuutensa teoilla, jotka hän on itse kokenut tuloksellisiksi. Lajikulttuurissa sosiaalisesti muodostuneet valmentajuuden legitimitteettiä määrittelevät pääomat tulevat näkyviksi kuvitteellisessa tilanteessa, jossa koulutuksia käynyt valmentaja asettuisi harjoitusten alkaessa vastustamaan lajikulttuurin sisäisiä normatiivisia arvojärjestyksiä. Kun meriitteihin perustuva arvostus on juurtunut syvälle lajikulttuuriin, ei koulutuksessa hankitulla osaamisella ole mahdollista saada samalla tavalla arvostusta kuin mitä kilpailullisen kokemustiedolla tällä hetkellä saa (ks. Schaeperkoetter ym., 2017).

Kilpailumenestyksellä tehtävät erot heijastuvat myös valmentajuuden rakentumiseen. Meriittikulttuurinen arvojärjestys vaikuttaa suurelta osin siihen, ketkä saavat valmentajina legitimoidun aseman. Hallitsevan aseman saaneet normatiiviset järjestykset tulevat näkyviksi opittuina ja totuttui-

na sosiaalisesti muodostuneina kunnioituksen osoittamisen protokollina. Meriittien tunnustaminen johtaa niiden oikeuttamiseen, mikä samanaikaisesti rakentaa erotteluja ja tuottaa valta-asetelmia. Hegemonisen aseman saanut menestyksen arvostaminen konkretisoituu lajikulttuurissa omaksettuna, hiljaisuudella osoitettavana kunnioittamisena. Meriitteihin kiinnittyvä arvostus nojautuu traditionaalsiin valtarakenteisiin ja hierarkkiseen puhe-etikettiin. Valtasuhteet määrittelevät sitä, kuka saa puhua kenelle ja mitä on mahdollista sanoa. Meriitit kietoutuvat hiljaisuuteen, joka korostaa eritasoiseksi määriteltyjen pääomien ylittämisen mahdottomuutta.

Luentani yhtenee tutkimusten kanssa, joissa valmentajien aikaisempien tekemisten perusteella muodostetut arvojärjestelmät ovat eduksi valmentajille, joilla on jo lajikulttuurissa tunnustettua urheiluosaamista (Chroni ym., 2020; Ewing, 2019). Liitos kilpailu-uraan kiinnittyviin taitoihin muuttuu lajikulttuurissa vaihtoarvoa sisältäväksi pääomaksi, kun menestymisen eteen tehtyä osaamista arvostetaan ja siinä onnistumisesta palkitaan (Chroni ym., 2021). Voittamiseen kiinnittyy sosiaalisesti jaettu ymmärrys onnistumisesta. Se muodostaa mittarin, jonka kautta valmentajien osaamista punnitaan ja tunnustusta jaetaan (Jones ym., 2023). Saavutettujen meriittien oikeuttamalle tiedon omistamiselle ei löydy vastaavanlaisia muita taitavuuden osoittamisen keinoja (Sisjord ym., 2021, 560). Menestykseen johtaneet metodit ovat automaattisesti ”oikeanlaisia”, koska niiden ”pätevyys” on todistettu konkreettisin todennettavin tuloksin (Blackett ym., 2017, 751).

Valmentajien pääomien arvoja verrataan nykyisiin valmennuskulttuuriin tapoihin. Bourdieun (1990) teoriaan peilaten valmentajuuden muodostumisen tavat kertovat doksasta, jossa valmennusmenetelmät ovat tottumuksiin perustuen rajattuja valmiiden mallien sisään. Lajikulttuureissa toistettu valmennuskulttuuri ja pääomien arvojärjestykset muodostavat valmentajuutta, jossa tuotetaan uudelleen lajikohtaisia habituaalisia toiminnan muotoja. Doksan, pääomien ja habituksen kietoutuminen toisiinsa paljastuu tilanteissa, joissa osoitetaan mahdollisia epäkohtia nykyistä valmennuskulttuuria kohtaan. Kriittinen arviointi tulkitaan ymmärtämättömyydeksi valmennuksen arkisista toiminnoista ja valmentajuuden periaat-

teista. Valmentajuuden tuottaminen käytännönläheiseen kokemustietoon nojautuen asettaa rajoja valmentajien erilaisille toimintamahdollisuuksille.

4.3 Auktoriteetin ja kuuliaisuuden hiljainen sopimus

Valmentajat tuovat toistuvasti esille toimintaansa suhteessa urheilijoihin. He kertovat noudattavansa valmennusprosessin kokonaisuuden osalta kilpailujärjestelmästä käsin asetettuja tavoitteita, jotka ovat yhteneväisiä kilpaurheilun valmentamista koskevan kirjallisuuden kanssa: valmentamista tehdään suhteessa kilpaurheilun vaatimustasoon, jossa rakennetaan syy-seuraussuhteita harjoitusmenetelmien ja kilpailullisten menestystavoitteiden välisestä suhteesta (ks. Itkonen, 2021, 71–76). Valmentajat kertovat käyttävänsä harjoitusohjelmia keinona luoda säännönmukaisuuksia, hallita ajankäyttöä ja legitimoida urheilijoiden kontrollointia (ks. Heikkala, 1993; Herrala, 2015, 129–132; Markula, 2003, 2014). Valmentajuutta tuotetaan osana kurinalaisuutta ja rutiineja sisältäviä tapoja, jotka sisältävät vaativaa itsehallintaa prosessiin osallistuvilta henkilöiltä (ks. Gearity ym., 2023, 13–14). Kurinalaisuus saa perustelunsa jonkinasteisesta yhteisestä sopimuksesta, jossa urheilija ja valmentaja asettavat kilpailulliset tavoitteet yhdessä (ks. Cushion ym., 2003; Chroni ym., 2020). Johdonmukaisuus, suunnitelmallisuus ja tavoitteiden suunnassa eteneminen ovat valmentamisen ydintoimintaa:

Niina: Voihan olla, että jos on sellainen seura, missä on paljon junnupoikia, niin tollanen auktoriteetti varmaan vaaditaan, että se homma pysyy lapasessa. Joku kymmenkunta junnupoikaa, niin voi olla, et jos vähän antaa varaa niin se lähtee ihan lapasesta.

Moona: Mä sain hänestä myös sellaisen kuvan, että pitää olla urheilijalla tavoitteet ja hänellä, että mihin tähdätään. Että ne on selkeenä mielessä. Että on harjoitus suunnitelmat ja muut. Se ei ole sellaista harrastelua.

Niina: Mutta voi olla myös se toinen ääripää, sitten jonkun kohdalla ne vaatimukset voi leikata yli. Et odottaa paljon enemmän mihin urheilija on ehkä valmis sillä hetkellä.

Harraste- ja kilpatason urheilijoiden valmentamisen menetelmät mielletään erilaisiksi, koska jälkimmäiseen liitetään tavoitteellinen ja suunnitelmallinen valmentaminen. Kilpavalmentajille ominainen päättäväisyys kertoo kilpaurheiluun kuuluvasta tavoitteista kohti etenemisestä ja eroaa puuhasteluksi asetetusta harrastelusta. Valmentajien kyky ottaa tilanteet hallintaansa luo raamit valmentamisessa onnistumisen tai epäonnistumisen suhteen. Heidän odotetaan asettuvan vastuuseen harjoitusten tavoitteista, toteutuksesta ja harjoitustilanteen hallinnasta. Tämä käsitys yhtenee koululiikuntaan pohjautuvien tottumusten kanssa, joissa nuorten poikien on ajateltu hyötyvän jämäkästä tyylistä, kurista, selkeästä struktuurista ja päätöksenteon rajaamisesta (Berg & Lahelma, 2010, 38–39; Gerdin & Pringle, 2017, 196–198). Urheilemisen ohessa pojille opetetaan sääntöjen noudattamista, kurinalaisuutta, yhdessä toimimista ja kilpailutuloksista syntyvien erottelujen sietämistä (Lidman, 2024, 181–183). Auktoriteettiin perustuvan valmennustyylin oletetaan edesauttavan harjoitustilanteen pysymistä kontrollissa, ja vastaavasti sen puuttuessa on vaarana hallinnan menettäminen suhteessa urheilijoihin (Cushion & Jones, 2006, 148–149; Lidman, 2024, 272).

Aineistoni yhtenee tutkimusten kanssa, joissa urheiluun liitettyjen normien ja ehtojen on esitetty muodostavan käsityksiä valmentajilta vaadittavista hallintakeinoista (Barker-Ruchti & Tinning, 2010; Markula, 2003). Päättäväisyys asettuu erityisen tarpeelliseksi tavoitteellisessa kilpaurheilussa, johon kuuluu urheilullisen vaatimustason tunnistaminen ja sen mukaisen harjoittelun toteuttaminen (Kavoura & Ryba, 2020; Ryba ym., 2021; Saarinen ym., 2019). Valmentajien ja urheilijoiden tiivis yhteistyö punoutuu ajatukseen harjoittelemiseen liittyvästä kuuliaisuudesta ja tavoitteita kohti etenemisen vaatimasta itsekontrollista (Hämäläinen 2008, 107–108; Kaivosaari, 2024, 183–184; Markula, 2023, 173–174). Valmentajien toiminnassa ei ole kyse siitä, että urheilusuorituksiin liittyvistä ponniste-

luista ja itsensä äärirajoille vetämisestä pyrittäisiin eroon, vaan ainoastaan niiden tilanteeseen sopivan kontrolloimisen löytämisestä (Markula & Silk, 2011, 35). Nojautuminen urheilun vaativuuteen jatkaa tottumuksia, joihin kuuluu tietynlainen itsensä ”kovettaminen” urheilun suorituspainoiden alla (Lidman, 2024, 186; Tuncel, 2019, 69–71).

Harjoituksiin sisällytetyt hallintakeinot toistavat perinteitä, joissa valmentajien oletetaan vastaavan harjoitustilanteiden kokonaishallinnasta. Hallinta tapahtuu muun muassa vaatimalla urheilijoita keskittymään täysipainoisesti liikesuoritusten aikana:

Valmentaja on keskellä salia, ja urheilijat juoksevat ympyrän muo-
dossa hänen ympärillään salin reunoja mukaillen. Juoksemisen
lomassa muutama urheilija sanoo toisilleen jotain vaitonaisella
äänellä. Tämän havaitessaan valmentaja komentaa heitä olemaan
hiljaa ja sanoo: ”Puhutaan, jos on jotain kysyttävää.” (Havainto-
muistiinpano 11.3.2022)

Valmentaja keskittää huomionsa fyysiseen tekemiseen korostamalla urheilijoiden liikkeiden suorittamisen tärkeyttä. Hän osoittaa asemansa ja suhteensa urheilijoihin harjoitustilanteen sanallisena kontrollointina. Tilanteessa vaadittu hiljaisuus puhumattomuutena on osa urheilijoiden tottelevaisuuden, tosissaan tekemisen ja sujuvuuden todentamista. Urheilijoiden liikesuoritukset sulkevat sisäänsä yhteneväiseltä näyttävän tosissaan tekemisen, jossa puheäänen poissulkeminen normalisoi keskittynyttä tunnelmaa. Valmentaja huolehtii siitä, että harjoitustilanne jatkuu lajikulttuurissa tottumukseksi muodostuneena häiriöttömänä toimintana: vaitonaisuus merkitsee suunnitelmien mukaista toimintaa ja tilanteen mukaisen arvojärjestyksen kunnioittamista. Tekemisen tavat yhdistyvät saatavilla oleviin urheilukulttuuriin tietämisen tapoihin, jotka vahvistavat käsityksiä käytössä olevien menetelmien tarpeellisuudesta (ks. Markula, 2023, 173–174).

Vaikenemiseen tähtäävän harjoitusilmapiirin on tutkimuskirjallisuudessa esitetty olevan osa toistojen kautta normalisoitua kuuliaisuutta ja

kokemustiedon kunnioitusta (Markula, 2003, 2019). Kuuliaisuuteen sisältyy autoritäärisyyttä vaaliva tekeminen, johon ei kuulu keskusteleminen, puhuminen tai kysyminen (Larsson ym., 2014). Valmennustilanteet perustuvat ensisijaisesti valmentajien kontrolliin harjoitustapahtumien järjestyksestä (Gearity ym., 2023, 15–16). Lajikulttuuriin sidottu käsitys siitä, miten valmentajien ”kuuluu” käyttäytyä, heijastuu jokapäiväisiin toiminnan tapoihin ja niiden oikeuttamiseen (de Haan & Norman, 2019, 103). Sidos valmentajien omaksuman järjestyksen ja urheilijoiden kehittymisen välillä ymmärretään lajikulttuurin sisällä tuottavaksi voimaksi, vaikka yksilöllisten ratkaisujen etsimisen puute estää urheilijoiden omaehtoisten ratkaisujen tekemisen (Pringle 2016, 402).

Valmentajat tavoittelevat keskittynyttä harjoitusilmapiiriä ja estävät harjoitustilanteisiin kuulumattomien kysymysten ääneen lausumista. Valmentajien tehtäväksi asettuu johtaa harjoitustilannetta ensisijaisesti tarkkailemiseen perustuvalla vaitonaisella läsnäololla. Harjoitukset kulminoituvat toiminnaksi, jossa valtaosa valmentajien ajatuksista jää sanattoman paikallaan seisomisen ja sanomatta jäävien odotusten alle. Harjoitustilanne, jossa kuulee vain urheilijoiden tekemisestä lähtevän äänen näyttäisi kietovan sisäänsä ”oikein” tekemisen, sillä valmentajat joutuvat käyttämään puhetta silloin, kun tekemisessä tai suunnitelmassa tapahtuu häiriö. Äänen käyttö näyttäisi liittyvän ”virheen” korjaamiseen. Puhe yhtäältä alleviivaa epäonnistumista lajisuorituksessa ja toisaalta merkitsee häiriötä sujuvaan tekemiseen:

Valmentaja ja urheilijat asettuvat ympyrän muotoiseen piiriin. Valmentaja osallistuu itse toimintaan tekemällä liikesuorituksia urheilijoiden kanssa. Hän sanoo, mitä liikettä tehdään ja päättää liikkeen vaihtumisesta toiseen. Valmentaja tarkkailee urheilijoiden tekemistä katseellaan. Hän ohjeistaa urheilijoita jatkamaan tekemistä koko ajan aktiivisesti ja sanoo: ”Ei saa luovuttaa heti.” Harjoitusten jatkuessa valmentaja vaatii urheilijoiden keskittyvän tekemiseen ilman puhetta. Kun yksi urheilijoista rikkoo tätä ohjet-

ta, valmentaja vaatii hiljaisuuden takaisin tokaisten: ”Pulinat pois.”
(Havaintomuistiinpano 28.2.2022)

Asettuminen piiriin on yksi harjoitusten elementti, jossa valmentajat ovat läheisessä suhteessa urheilijoihin kohdentuvaan kontrolliin. Harjoitustilanteita säätelevät vakiintuneet toimintatavat tulevat näkyviksi, kun urheilijat toimivat niiden vastaisesti ja valmentajat joutuvat puuttumaan tilanteisiin sanallisesti. Urheilijoiden tekemiseen puuttuminen paljastaa tilanteisiin kiinnitetyn normaalin käyttäytymisen rajan rikkoutumisen. Yhtäältä puheoikeuden säätely kertoo puheen häiritsevyydestä ja sen harjoitustilanteeseen sopimattomuudesta. Toisaalta puhe on keino kehottaa urheilijoita jatkamaan tekeillä olevaa liikettä sen keskeyttämisen sijaan. Luovuttamisen voi rinnastaa merkiksi riittämättömyydestä edetä muiden tahdissa, minkä vuoksi luovuttamatta jättämisellä voi opetella lajikulttuurissa arvossa pidettyä sinnikkyyttä. Vakiintuneet toimintatavat sisältävät uskomuksia kuuliaisuuden ja parhaan mahdollisen urheilullisen lopputuloksen saavuttamisen välisestä yhteydestä (ks. Gearity ym., 2023; Markula, 2006). Niitä siivittää luottamus valmentajien osaamiseen lajikulttuuristen koodistojen tuntemisessa. Valmentajilla on vastuu osoittaa, mitä urheilijoiden kuuluu tai tulee harjoituksen aikana tehdä (ks. de Haan & Norman, 2019, 102).

Hiljaisuudessa harjoittelemisen vaatimisen on esitetty perustuvan valmentajien käsityksiin siitä, että keskittyminen liikesuoritusten tekemiseen tuottaa parhaan oppimistuloksen. Liitos keskittymisen ja hiljaa olemisen välillä sekä niiden yhteys tosissaan tekemiseen ymmärretään edistävän halutun lopputuloksen saavuttamista (Larsson ym., 2014). Hiljaisuus vaiennettuna puheena sisältyy lajikulttuureissa luotujen odotusten mukaisen toiminnan opetteluun (Wacquant, 2004, 38–39). Valmentajien säätelemää puheoikeutta ja sitä koskevaa päätöksentekoa ei kyseenalaisteta, vaikka se rajaisi urheilijoiden mahdollisuuksia kommentoida harjoitustilannetta (Stonebridge & Cushion, 2018, 647). Keskittymisen sidokselliseen harjoitteluun ja tehokkaaseen valmentamiseen myötävaikuttavat siihen, että hiljaisuus ja kurinalaisuus käsitetään perustelluksi osaksi valmennuskulttuuria ja tarpeelliseksi osaksi valmentajien toimintaa:

Markus: Mutta jos peilataan kilparyhmiin, jos puhutaan meidän kilparyhmästä, niin ne on hyvin nuoria vielä, 12–15-vuotiaita. Niin se on ihan eri asia kuin jos he olisi aikuisia. Niin eri asia. Jos mietitään kun aloitettiin 2018, nehän piti opettaa treenaamaan. Sehän oli se ensimmäinen. Mihin meni 2–3 vuotta. Miten siellä treenissä. Kun sä tulet sinne, tämä on kilparyhmä, tänne ei kaikki pääse. Tehdään näitä liikkeitä. Jätetään juttelut tuonne pukkariin. Tää ei ole semmonen, että päätetään ja tehdään yks tai kaks toistoa.

Valmentajien tehtäviin sisältyy urheilemiseen liittyvien normien, lajikulttuurien rakenteellisten järjestysten ja valmennusryhmien erilaisten tavoitteiden toteutumisen varmistaminen. Kilpaurheilun erityislaatuisuus rajataan erillisiin harjoitusvuoroihin ja niiden aikaisiin tapahtumiin, jotka erotetaan muista kamppailuseuran tiloista. Seurakohtaiset toimintatavat yhdessä kilpaurheilun tavoitteiden kanssa luovat kehykset valmentajien vastuulliseen rooliin suhteessa urheilijoihin. Vastuutehtävään sisältyy sellaisten lajikulttuuristen tavoitteiden myötäileminen, joissa on vain vähälaisesti vastavuoroisuutta tai neuvoteltavissa olevaa toimintaa. Samalla puheäänen vähäinen käyttö punoutuu tavoitteisiin jättää urheilijoille tilaa urheilusuoritusten tekemiseen liittyville päätöksille (ks. Stonebridge & Cushion, 2018, 648).

Kun valmentajat kiinnittyvät kilpaurheilussa tarkoituksenmukaisilta näyttäytyviin tavoitteisiin ja opettavat traditioita eteenpäin urheilijoille, se uusintaa valmentajien hallintaan liittyviä elementtejä. Kilpaurheiluun sisäänkirjoitettu kuuliaisuus ja itsekontrolli ovat edelleen valmentajien toimintojen keskiössä. Valmentajat opettavat urheilijoille kestävyyttä, jatkuvuutta ja periksiantamattomuutta. Kurinalaisuus ja hiljaisuuteen kiedotut merkitykset pohjaavat maskuliinisten perinteiden ympäröimään lajikulttuuriin, johon feminiinisiksi mielletty kyseleminen, puhuminen tai hääriminen ei sovi. Valmentajiin kohdistuvat lajikulttuuriset odotukset eivät rohkaise myötätunnon tai empaattisuuden osoittamiseen harjoitustilanteiden aikana. Huolimatta siitä, että sukupuolesta ei juuri puhuta, suku-

puolittuneet tekemisen tavat tulevat näkyviksi maskuliinisuuteen nojautuvien tapojen toistamisena.

4.4 Ruumiillisen osallistumisen sukupuolittuneet merkitykset

Keskusteluiden aikana ilmenee, että valmentajien ruumiillinen olemus on kehittynyt ja kehittyy edelleen kamppailulajien käytännönläheisten toimintaperiaatteiden myötä. Aikaisemmat lajikokemukset vaihtelevine tapahtumineen rakentavat käsityksiä valmentajana olemisesta, ruumiinkäytöstä, ruumiillisista piirteistä ja näihin kietoutuvista merkityksistä. Valmentajien oma lajitausta kamppailulajeissa on kerryttänyt fyysisen osallistumisen myötä tietynlaisia ruumiinrakenteita, kuten Helena toteaa: ”Sun olemuksesta näkee, että olet siinä sun kehossa, vaikka et olisi itse pitkään aikaan harrastanut.” Ruumiilliset tekemisen ja osallistumisen tavat ovat erilaisia judossa, painissa ja nyrkkeilyssä, jolloin kunkin lajin harrastamisen jäljet näkyvät omaleimaisina piirteinä. Ne tunnistetaan esimerkiksi lihasten muotoutumisina, ryhtinä tai ruhjeina, jotka ovat kussakin kamppailulajissa hiukan erilaisia. Ruumiiden muotoutumisesta tulee osa valmentajuutta lajjiosaamisen, lajivaatimuksia koskevan tiedon ja käytännössä tekemisen vaatimusten yhdistymisenä:

Sanna: Treenataanko oman uran jälkeen?

Timo: Monesti puhutaan 50–60-vuotiaasta miehestä, niin kyllä ne kaikki temput tekee, harjoittelee mukana. [...] Puolustavaa tekniikkaa pystyy tekemään helpostikin vanhempana, mutta hyökkäävää tekniikka et nyt pitäisi ottaa 30 sekunnin akti niin äkkii rupee piiputtamaan.

Petri: Kyllä säkin siellä vielä väännät ja mäkin väännän.

Sanna: Miten koette sen vaatimuksen, että valmentajan täytyy näyttää? Kuinka pitkään ja kuinka paljon? Johtuuko se lajikulttuurista tai arvostuksesta?

Petri: Siitä on ainakin hirveä apu, jos osaat. Varsinkin pienissä kun rupeat opettamaan. Kyllä sun täytyis itte se näyttää melkein.

Timo: Kyllä kun alkavat kasvaa isommaksi, näytän että ota tälleen kiinni. Kysyvät voiko noin lujaa ottaa. [...] Sun täytyy löytää sellainen, joka on taitava, joka näyttää. Sit täytyy osata se homma.

Aktiivista ruumiillista osallistumista pidetään tavanomaisena ja tarpeellisenä valmentajien toimintana harjoitusten aikana. Kussakin harjoituksessa tavoitteeksi asetetut ruumiilliset toistot ja niiden kautta suoritettavat lajitekniikat perustuvat jatkuvaan toistamiseen, parantamiseen ja kehittämiseen. Valmentajuus näyttäytyy ruumiillisena kyvykkyytenä, jota muotoilee kamppailulajeissa tarvittavien voimakkuuden tasojen ymmärtäminen. Fyysisten voimatasojen hallinta esitetään lajitaitojen opettamisen ja niissä kehittymisen kannalta erityisen tärkeänä. Voimankäytön ymmärtämisen tärkeys korostuu ruumiillisuutena, joka osoittaa valmiutta oppia, osallistua, tehdä ja liikkua. Pakonomaisen velvollisuuden sijaan ruumiinkäyttö on omaehtoista jatkuvaa kiinnostusta toistaa lajisuorituksia ja pysyä mukana lajin harrastamisen pinnassa. Prosessimaista toistamista jatketaan keskinäisenä ymmärryksenä toiminnoista, joita etukäteen asetettujen tavoite-
tasojen saavuttaminen edellyttää (ks. Berg, 2008).

Ruumiillisia toistamisen tapoja käytetään valmentajuutta oikeuttavina keinoina ja niiden tarpeellisuutta vahvistetaan näkyvillä teoilla arkisessa toiminnassa. Valmentajat toistavat ruumiillisuuteen nojautuvia toiminnan muotoja, jotka tähtäävät keskinäisen tunnustuksen saavuttamiseen. Tavoiteltavaksi asettuva ruumiillinen valmentajuus tuotetaan uudelleen yksilöllisten ja kollektiivisten arvonantojen määrittelyjen prosesseissa. Valmentamiseen sisältyy jatkuvaa arviointia aktiivisuudesta, teoista ja kertyneistä tapahtumista osana sosiaalisia merkityksiä. Käsityksiä ”epäsopivista” tai ”sopivista” osallistumisen tavoista muotoillaan toimintakulttuureissa toistettujen tapojen ohjailemina (ks. Parviainen, 2020, 199).

Valmentajuutta kehystävät arvioinnit ruumiillisesti todennettavista ja tunnistettavista lajitaitojen tasosta ja kyvyistä toistaa maskuliinisia tekemisiä. Tavanomainen, aktiivinen valmennustoiminta muovautuu myöhäi-

sessä keski-iässä olevien valmentajien keskinäisenä toimintana. Pystyvyyttä ja jaksavuutta osoittavat ruumiilliset teot sekä fyysisen kuntotason ylläpitäminen ovat keinoja osoittaa lajikulttuurissa tunnistettua taitavuutta, pärjäävyyttä, jaksamista ja kykeneväävyyttä. Valmentajien aktiivinen osallistuminen lajitekniikoiden opettamisessa on keino osoittaa hallintaa tarvittavasta voimatason säilyttämisestä:

Ennen ensimmäisen tekniikan opettamista valmentaja kertoo tekniikan nimen ja kysyy urheilijoilta, mitä siinä pitää tehdä ensin. Sen jälkeen hän ottaa apuvalmentajan parikseen ja näyttää, miten tekniikka tehdään. Ruumiillisen tekemisen lisäksi valmentaja kuvailee sanallisesti liikkeen suorittamisen ydinkohtia. Opetustuokion jälkeen urheilijat harjoittelevat tekniikkaa pareittain noin kymmenen minuuttia. Tämän jälkeen valmentaja pyytää yhden urheilijapareista keskelle salia näyttämään muille seuraavan harjoiteltavan tekniikan. Valmentaja kertoo urheilijaparille tekniikan nimen, jonka jälkeen he näyttävät mallisuorituksen valmentajan pyynnön mukaisesti. Tämän päätteeksi valmentaja toteaa: ”Sinne päin meni.” (Havaintomuistiinpano 20.4.2023)

Valmentajien hallinnassa pitämä ruumiillinen tekeminen ympäröi valmennuskulttuureja. Tekniikkaopetuksen aikana valmentajat käyttävät ruumiillista kapasiteettiaan lajitekniikoiden opettamisen perustana ja ruumiilliset teot asettavat valmentajat lajikulttuurisen tietäjän asemaan. Lajiharjoittelun tavoitteet perustuvat ennalta asetettuihin odotuksiin tavoiteltavasta lopputuloksesta. Valmentajat määrittelevät tason, jota kohden urheilijoiden odotetaan harjoittelun aikana etenevän. Ruumiillisten valmennustehtävien tarpeellisuutta korostavat jäljittelemällä oppimisen periaatteet. Tekemällä oppimista toistetaan lähtemättömänä osana harjoitustapahtumia, kun valmentajien toiminnan lähtökohtana on kyky tuottaa malliesimerkkejä lajikohtaisissa tekemisen tavoissa. Lajisuoritusten toistaminen muodostaa yksityiskohtaisia rutiineja niin yksittäisen harjoituksen rakenteeseen

kuin valmentajien toimintoihin sen aikana (ks. Cushion & Jones, 2006; Kumate & Falcous, 2017).

Aineistoni yhtenee perinteitä vaalivien ihanteiden kanssa, joiden perusta on ruumiillisissa pätevyyden osoituksissa ja voittamiseen tähtäävissä ponnisteluissa (Laine, 1992, 189–192). Lajikohtaisia mallisuorituksia ja taitavuuden tasoja käytetään vertaillaessa, muokatessa ja arvioidessa tavoiteltavia fyysisiä toimintamuotoja (Thorpe, 2009, 499). Arviointi kohdistuu paitsi ruumiin ominaisuuksiin kuten vahvuuteen ja voimaan myös kykyyn käyttää ruumistaan rohkeasti (Berg & Lahelma, 2010, 36–37). Näiden sidoks maskuliinisuuteen vahvistaa fyysisiin tekoihin liitettyjä sukupuolittuneita ominaisuuksia (Larsson, 2024, 33). Ruumiin voima ja vahvuus saavat arvonsa ominaisuutena, osaamisena ja ennen kaikkea keskinäisen sosiaalisen järjestyksen rakentumisen perustana (ks. Bourdieu, 1990, 56).

Kamppailulajeihin punoutuneet ruumiillistuneet tiedot, taidot, osaaminen ja ominaisuudet korostuvat keskusteluissa, joissa valmentavien naisten kyvykkyys vertautuu etukäteen tavoitteeksi asetettuun taito- ja voimatasoon. Vertailua kehystävät kilpailemisen ytimeen asetettujen ruumiillisten taitojen vertailu, fyysisen voiman käyttö ja maskuliinisten ruumiin olomuotojen vahvistaminen. Rumiillisten taitojen arvostaminen kuvastaa tasapainottelua kilpailuvoitoista annettavien palkintojen ja arvostettuna pidettyjen valmentajien välillä. Vakiintuneiden sukupuolittuneiden toimintamallien toistaminen muokkaa myös urheilijoiden odotuksia valmentajien ruumiillisista osallistumisen tavoista ja voimatasojen vertailusta:

Sanna: Nyökyttelit äsken niin onko teidän lajissa kehollisuus vahva tai sen arvostus?

Liisa: On, on. Joo, mitä paremmat tittelit sulla on, sitä parempi valmentaja sä oot. Ja sehän tarkoittaa suoraan sitä, että sä osaat sen kaiken. Ja sä oot se ketä halutaan haastaa ja sä oot se kenet halutaan voittaa. [...] Tossa puhuttiin sitä, että teini-iässä pitää olla se uskottavuus. Mutta kun meillä loppuu ne harrastajat teini-iän jälkeen. Me ei olla saatu niitä aikuisia kauheesti kasvatettua, kun

ne lopettaa. Meillä on vaan niitä teinejä ja niille pitää näytellä sitä hauista, että pärjää.

Valmentamisessa korostuu ruumiin esimerkillinen käyttö lajiteknisessä taitavuudessa ja erityisesti fyysisessä pätevyyydessä. Valmentajien ruumiillisten tekojen tarve korostuu nuorten urheilijoiden kanssa, jotka ovat toistaiseksi harjoitelleet pääosin maskuliinisuutta korostavissa lajikulttuureissa. Valmentajat asettuvat toistuvasti vertailuasetelmaan sen kanssa, mitä on aiemmin tehty ja millaista valmentajien tekemisen tapojen tulisi urheilijoiden mielestä olla (ks. Kubischta, 2025). Lajitaitojen mittaaminen, paremmuutensa osoittaminen ja erityisesti voittaminen ehdollistavat valmentajien toimintaa (ks. Blackett ym., 2017, 751). Lajikulttuuristen tottumusten seurauksena valmentajille jää vähänlaisesti vaihtoehtoja murtaa fyysiseen voimaan perustuvaa, ensisijaisen aseman saanutta valmennustyyliä (ks. Sisjord ym., 2021, 560). Valmennusmenetelmien variaatiot jäävät vähäisiksi maskuliinisia ominaisuuksia korostavissa lajikulttuureissa (de Haan & Norman, 2019, 108–109).

Tutkimuskirjallisuudessa on esitetty, että valmentajien ruumiillisiin tekoihin pohjautuvia odotuksia muokataan sosiaalisten normien, toimintatapojen, arvoperusteiden ja rituaalien yhdistelminä (Sisjord ym., 2021). Ne muotoilevat käsityksiä ruumiin käytön tavoista, joita toistetaan vastineena toimintakulttuureissa luonnollisena pidetyille odotuksille (Young, 2005). Sukupuolittuneesti eriytynyt toiminta jatkaa valmentajiin kohdistettuja odotuksia fyysisen kompetenssin hallitsemisesta. Sosiaalinen järjestys tuotetaan fyysisten kykyjen, tavoiteltavien ominaisuuksien ja ”tarpeellisten” tekojen mittaamisen kautta (Berg & Lahelma, 2010, 40–42). Lajikulttuurissa omaksutut ja säännellyt rituaalit toistuvat valmentajien ruumiillisina ”ideaaleina”, jotka sisältävät etukäteistietoa oletetusta kyvykkyydestä (LaVoi, 2016, 19). Nämä tuottavat uudelleen lajikulttuurisia käsityksiä valmentajien ”pätevyydestä” ja arvostuksesta (S. N. Harding, 2022, 25).

Ruumiillisen voimakkuuden osoittamisella tuotetun kompetenssin merkitystä on haasteellista murtaa lajikulttuureissa, joissa halutaan kilpailla paremmuudesta lajivoimaa mitaten. Valmentajia ympäröivät lajitekniikoi-

den opettamisen, ruumiillisen osallistumisen, harjoitustilanteiden hallitsemisen ja kyvykkyyden osoittamisen odotukset. Samalla ruumiillisten taitojen välistä vertailua käytetään kontrollikeinona valmentajien välisessä erottelussa. Se kohdistuu sukupuolittuneisiin toimintoihin sekä naisten ja miesten erilaisiin rooleihin harjoitusten aikana. Valmentajien ruumiillistuneet taidot ja tiedot saavat korostuneen merkityksensä valmennustapah-tuman aikana erilaisina sukupuolittuneina odotuksina:

Tyttöjen harjoitusryhmässä harjoitellaan lajitekniikkaa. Valmentajina on kaksi naista, jotka ovat ryhmän vastuvalmentajia. Heidän lisäksi harjoituksissa on tällä kertaa mukana kokenut miesvalmentaja. Naisvalmentajista toinen seuraa harjoitusalueen reunalla ja toinen on yhden urheilijan parina. Päävastuu tekniikan opettamisesta on miesvalmentajalla. Tekniikkaa tehdään kokonaisuudessaan tunnin verran ilman määriteltä aikaa, milloin tehdään tekniikkaa ja milloin levätään. Urheilijat harjoittelevat aina niin kauan, kunnes miesvalmentaja näyttää seuraavan harjoiteltavan tekniikan. Vaikka harjoituksissa on yhteensä kolme valmentajaa, miesvalmentaja pyytää punttisalin puolelta miesurheilijan aina parikseen näyttämään tekniikkasuoritusta. Harjoituksen jälkeen kysyn naisvalmentajalta: ”Miksi miesvalmentaja ei näyttänyt naisvalmentajan kanssa tekniikkaa?” Hän kertoo: ”Saman sukupuolen ottaminen pariksi perustuu siihen, että tekniikka pitää tehdä kovaa, jotta sen saa tehtyä oikealla tavalla ottelussa vaaditulla voimalla.” Naisvalmentaja jatkaa: ”Onneksi en joutunut siihen pariksi näyttämään, kun olisi luultavasti tehnyt kipeää.” (Havaintomuis-tiinpano 20.1.2022)

Valmentamista tuotetaan ruumiillisen lajikulttuurin määrittelemistä ihanteina, normeina, tekoina ja niihin kiinnitettyinä merkityksinä. Ruumis on valmentajuutta määrittelevien tekemisen tapojen konkreettinen tarttumapinta, ja lajitekniikoiden demonstroiminen miesten yhteistoimintana vahvistaa maskuliinisen ruumiin hallitsevaa asemaa. Urheilututkimuksissa

on esitetty, että fyysisen voiman raja määrittelee ”normaalin” rajan, koska normatiiviseksi muodostuva vaade tulee perustelluksi lajiin liittyvän valmentamisen keinovalikoiman ylläpitämisenä (Alsarve & Tjønndal, 2020). Fyysistä tekemistä ja ruumiillista kestävyyttä korostavat lajikulttuurit vahvistavat maskuliinisuuden piiriin liitettyjä valmentamisen tekoja ja miehiä suosivia toimintoja (LaVoi, 2016, 17–20). Naisten ulossulkeminen kiinnittyy käsityksiin heikommiksi mielletyistä ruumiinkäytön kyvyistä. Lajitekniikoiden opettamisen traditio sisältää uskomuksen siitä, että tekniikan suorittaminen vähäisemmällä voimatasolla kadottaisi siitä jotain merkityksellistä (ks. Veijola, 1997, 138–140).

Vahvuus, voima ja käytännön tekojen arvostus muodostavat hankalasti lähestyttävän valtasuhteen valmentajien välille. Tilannetta voi tulkita symbolisena väkivaltana, sillä ruumiillisista eroista kiinni pitäminen ylläpitää miesten ylivaltaa naisia kohtaan (McNay, 2000, 37). Miesten luomiin käytänteisiin nojaavat perinteet näkyvät ruumiillistuneina odotuksina ja käyttäytymisen tapoina, jolloin etukäteen asetettu voimataso määrittelee kyvykkyyden tavoitteita ja tavoiteltavaa tekemisen tasoa (Adkins, 2004, 200–201; Bourdieu, 2001, 5). Ruumiillisuuteen sidotut käytänteet ohjaavat kontrolloimaan ruumistaan ja mukautumaan lajin hierarkkiseen arvojärjestykseen (ks. McNay, 2000, 53–54).

Feminististä uusmaterialistista teoriaa soveltamalla ruumiin ja sukupuolen käyttäminen rajautuu binääriseen järjestykseen, jossa miehen ruumis asettuu toiminnan keskiöön ja naisen ruumiiseen kohdistuu erityisiä vaatimuksia suhteessa miehen käyttämään fyysiseen voimaan (Grosz, 1995, 30–32). Ruumiillisen osallistumisen ehdot määrittyvät sosiaalisesti ja kulttuurisesti toistetuissa legitimoinnin tavoissa (ks. Grosz, 1994, 94–95). Naisten haasteeksi rakentuvat sukupuoleen perustuvat uskomukset, joissa naisten ruumiiden uskotaan olevan heikompia miehiin verrattuna (Channon, 2014; Hall, 1996; Hargreaves, 1994; Theberge, 1993). Vakiintuneen aseman saaneet käsitykset ruumiillisesta ja sukupuolittuneesta tekemisestä luovat tilanteen, jossa naiset ovat jatkuvassa vertailuasetelmassa normatiivisen aseman saaneisiin ihanteisiin nähden (Pirinen, 2006; Valtonen, 2013).

Ruumiillisesti voimakkaammista henkilöistä muodostuu yhä uudelleen hallitseva joukko, joka vahvistaa käsityksiä fyysisistä kapasiteeteista valmentajien toiminnassa. Valmentajuutta tuotetaan syvälle lajikulttuurisiin arvostuksiin kiinnittyvinä sukupuolen mukaan tehtyinä eroina:

Mikko: Jos ajatellaan, että on semmonen valmentaja, joka ei osaa näyttää. Se ei osaisi yksinkertaisesti näyttää ollenkaan, niin en tiedä pystyisinkö kuvittelemaan, että sellainen valmentaja pystyisi valmentamaan jotain kilparyhmää. Tai jotain miesten treeniryhmää.

Aktiivinen osallistuminen ja tilanteen hallinnassa pitäminen korostuvat kilparyhmän ja miesten harjoitusryhmän valmentamisessa, kun urheilijoiden vaatimustaso, tavoitteet ja sukupuoli asettuvat merkityksiä tuottavaan tilaan. Kilparyhmä määritellään arvoasteikossa korkeimmalle tasolle, ja miehistä koostuva harjoitusryhmä erotetaan muista ryhmistä. Valmentajuus kietoutuu sosiaalisiin odotuksiin, joissa ruumiillisuus on yhtä aikaa toiminnallinen ja sosiaalinen elementti. Ruumiillinen kyvykkyys yhdessä mieheyden kanssa muotoilee valmentajuudeksi tunnistettavia sukupuolittuneita tekoja. Miehillä ruumiillinen osallistuminen nivoutuu ilman ristiriitoja sosiaaliseen toimintaan ja valmennuskulttuureissa rakennettuihin odotuksiin maskuliinisen ruumiin käyttöarvosta (ks. A. Jokinen, 2003, 10). Valmentajia arvioidaan miesten luomasta lajikulttuurisesta kehyksestä käsin, jossa naisten harjoittelun erityispiirteet saavat vähemmän painoarvoa.

Urheilussa muokatun aktiivisuuden on esitetty muodostuvan kerroksittain ruumiillisten toimintojen ja niitä tuottavien sosiaalisten rakenteiden kanssa (Larsson, 2021). Lajitaitoihin ja niiden opettamiseen punoutuu totumuksia, perinteitä, odotuksia ja osaamista, joiden ajatellaan kuuluvan niin urheilulajin toimintakulttuuriin kuin kulloinkin kyseessä olevan urheiluseuran periaatteisiin (Cushion & Jones, 2014, 281–282). Sukupuolittunut toimintajärjestys rakentuu tavanomaiseksi mielletyissä harjoitustapahtumissa, joissa vahvistetaan miesten fyysisen voiman korostunutta asemaa (Veijola, 1997, 144–145). Sukupuolta arvioidaan yhdessä ruumiillisten

piirteiden ja toimintakulttuureissa arvostettujen ruumiillisten haltuunoton tapojen kanssa (Parviainen, 2011, 219–220). Maskuliiniset ominaisuudet tulkitaan urheiluun kuuluvina ja sitä kautta fyysisenä pääomana (Berg & Lahelma, 2010, 37; Thorpe, 2010). Normatiiviseksi mielletyt ruumiin muodot muodostavat etuoikeutettujen joukon, johon normista poikkeavien on hankalaa tai vähintään epämieluisaa tulla mukaan (Harjunen, 2019, 2024).

4.5 Yhteenveto

Olen tässä luvussa tarkastellut sitä, millaisia sosiaalisia odotuksia liittyy valmentajuuteen. Analyysini perusteella näyttää siltä, että seurakohtaiset organisoitumisen tavat risteävät sosiaalisesti rakennettujen määrittelyjen kanssa. Valmentajien toimintaa tuotetaan lajikulttuuristen erityispiirteiden, sääntöjärjestelmien, normien, periaatteiden ja valmentamisen ruttiinien yhdistelmänä. Seurojen toiminnassa vaalitaan perinteisiin nojautuvia käsityksiä valmentajuudesta ja siihen liittyvästä toiminnasta. Ne muotoilevat ajallisia, lajikulttuurisia ja toiminnallisia ehtoja valmentajuudelle. Aikaisempia malleja ja opittuja toimintoja myötäillen valmentajat toistavat olemisen tapoja, joita esittämällä ei erotu muista. Näistä muodostuva toistojen kehä vahvistaa seuratoiminnassa luotuja käsityksiä siitä, millaiset valmentamisen teot näyttäytyvät mahdollisilta (ks. Bourdieu, 1990, 54; McNay, 1999, 100–101).

Valmentajuutta muokataan normatiivisuutta vaalivassa seuratoiminnassa ja nykyisille valmentajille mielekkäässä toiminnassa. Perinteiden kunnioittaminen vakiinnuttaa valmentamisen menetelmiä samankaltaisesti ajattelevien ja yhdenmukaisesti toimivien valmentajien kesken. Valmennuskulttuurin samanlaisuuden varmistaminen helpottaa järjestyksen säilyttämistä, rauhoittaa ennustettavuudellaan ja tuo vakautta toimintaan. Yhtenäisyys korostuu erityisesti miesten keskinäisenä tekemisenä ylläpitäen odotuksia sujuvan yhteistyön jatkumisesta. Oletus miesten kesken jaetusta valmennustyöstä tiivistyy mieheyden varaan rakentuvaksi yhteisymmärrykseksi valmennuskulttuurista. Valmentajuudessa toistettava ha-

bitus vahvistaa uskomuksia miehille luontaisemmista valmennuksen teoista (ks. Berg, 2016, 72; Bourdieu & Wacquant, 1992, 123–124).

Valmentajuuden määrittelyprosessissa keskiössä ovat ruumiillisten tekojen arvioinnit ja niiden välittämät käyttöarvot. Valmentajuus kietoutuu odotuksiin fyysisestä kapasiteetista ja ruumiillisten lajikohtaisten toimintojen suorittamisesta. Ruumiintekniikoiden välttämättömyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta käytetään valmentajuuden määrittelyssä. Valmentajien kyky hallita ruumiillisuuttaan on suhteinen normatiivisuutta tuottaviin ideaaleihin valmentajuudesta. Kykyjä vertaillaan sukupuolittuneina tapoina, joissa ruumiillisten voimakkuuden tasojen osoittaminen muodostuu hallitseväksi elementiksi. Valmennuskulttuureissa jatketaan traditioita, joissa voimakkuus ja fyysinen kapasiteetti ovat valmentajuuteen vaihdettavissa olevia pääomia. Henkilökohtaisesti saavutettujen kykyjen merkittävyyttä arvioidaan sosiaalisesti rakennetuissa, maskuliinisuutta korostavissa määritelmässä. Kun lajikulttuurissa tunnistettujen voimakkuuksien osoittaminen on keino saavuttaa legitimizeetti valmentajana, nähdään ruumiillisten taitojen puute heikkoutena.

Ruumiillisuutta korostaa tottumukseksi muotoutunut käytäntö, jossa teot puhuvat puolestaan ja menestys legitimoii pääomien arvojärjestystä. Valmentajuuden tärkeäksi osaksi muodostuu lajiyhteisöltä saatava arvostus ja kunnioitus, joiden merkityksellisyys rakentuu urheilumenestyksiin kiinnittyvissä arvojärjestyksissä. Meriitit ja mitalit asetetaan pysyviksi merkeiksi, joiden arvo ei ole verrattavissa muihin pääomien muotoihin. Menestykseen pohjautuvaa legitimizeettiä uusinnetaan lajikulttuurisena arvostuksena, jonka purkamisen keinot ovat vähäisiä. Valmentajat välttelevät arvostelun kohteeksi joutumista varmistamalla, että valmennuskulttuuriseen toimintaan ei tehdä muutoksia. Tämä näkyy toimintana, jossa nykyiseen valmennuskulttuuriin sitoutuminen ja sen vahvistaminen on merkityksellisempää kuin uudenlaisen tai innovatiivisen valmennuksen toteuttaminen. Seuratoimintaan mukaan tulevalle henkilölle ei anneta valtuuksia kyseenalaistaa kokemustaustaisen osaamisen arvoa ja vaatia sellaisia toimintatapoja, jotka hän on koulutuksen kautta oppinut näkemään tehokkaina.

Valmentajuutta tuotetaan sosiaalisina suhteina, lajikulttuurisena kiintymisenä, ruumiillisina merkityksinä ja syvälle juurtuneiden uskomusten yhdistelminä. Valmentajuuden ehtojen rajautuminen olemassa olevan toiminnan puitteissa jättää huomiotta valmentajiksi hakeutuvien henkilöiden näkemykset tai henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet. Valmennuksesta kiinnostuneiden henkilöiden ilmaantuminen seuran ja innokkuuden osoittaminen valmentamista kohtaan eivät automaattisesti konkretisoidu valmentajan positioksi. Aineistoni perusteella ei näytä siltä, että valmentamisesta kiinnostuneilta henkilöiltä aktiivisesti kysyttäisiin, mitä ryhmää he haluaisivat valmentaa. Sen sijaan positio määrittää olemassa olevien pääomien perusteella ja seuran toimintaperiaatteita mukaillen. Tässä prosessissa valmentajaksi hakeutuvan henkilön oletetaan luopuvan mahdollisuuksistaan itse määrittää paikkansa valmentajien keskuudessa. Itsemäärittelyn mahdollisuudet sen suhteen, millaisia valmennuksen keinoja seuratoimintaan mukaan tulevat haluaisivat itse toteuttaa, ovat vähäisiä. Valmentamisesta kiinnostuneita henkilöitä ei nähdä lähtökohtaisesti lisäarvona, jotka toisivat uusia ideoita valmennukseen.

5 KULMALLA: Valmentajuuden sukupuolittuneiden tapojen määrittelyjä

Tässä luvussa tarkastelen valmentajien toimintaa ja valmentajuuteen kiinnitettyjä sukupuolittuneita tapoja ensisijaisesti kilpailutapahtumien kontekstissa. Fokusoin aineistoni osiin, jotka tuovat näkyväksi näkemyksiä valmentajuuden rakentumisesta kilpailuotteluissa ja niihin liittyvässä toiminnassa. Näiden ymmärtäminen auttaa hahmottamaan valmentajien sosiaalisia toimintatiloja ja niissä rakentuvia valmentajien välisiä keskinäisiä suhteita. Ne tuovat näkyväksi valmentajuutena tuotettuja sukupuolittuneita ominaisuuksia, tapoja, tehtäviä ja niihin kietoutuvia tottumuksia.

Analysoin valmentajien toimintojen liitoksia kilpailutapahtumien ja kamppailuseuroissa toteutettavan valmennustoiminnan välillä. Erittelen rakenteellisesti järjestettyjen tilojen ja valmennuskulttuureihin kiinnitettyjen tekojen välisiä sidoksia. Kiinnitän huomiota sosiaalisesti jaettuihin käsityksiin erilaisista valmentajien positioista ja niiden liitoksista sukupuolittuneisiin ominaisuuksiin ja tapoihin. Tarkastelen sukupuolen ja iän kategorioiden käyttöä valmentajuuden tuottamisessa sekä niihin kietoutuvia valmentamisen henkilökohtaisia merkityksiä. Analyysia kuljettaa kysymys siitä, millaiset sukupuolittuneet tavat määrittelevät valmentajuutta.

5.1 Järjestelmällisyyden ja tunteiden kehystämät kilpailutapahtumat

Ennen varsinaista kilpailupäivää valmentajat ilmoittavat urheilijat kilpailuihin ja koordinoivat matkustamiseen liittyviä järjestelyjä. Kilpailupaikalle saapuessaan valmentajat aloittavat urakkansa olemalla urheilijoiden tukena kilpailuotteluja edeltävän, ottelun painosarjaa määrittelevän punnituksen aikana. Punnituksen jälkeen tankataan eli viedään urheilijat syömään ja juomaan, jotta mahdollinen punnitusta edeltänyt energia- ja nestevaje saadaan tasoitettua. Tämän jälkeen alkaa ottelulistojen odottelu, joiden julkaisemisen jälkeen valmentajat suunnittelevat kilpailupäivän tarkemman

aikataulun valmentamilleen urheilijoille. Valmentajat ovat urheilijoiden kanssa ennen kilpailuottelua ja tukevat heitä valmistautumaan fyysisesti ja psyykkisesti ottelutapahtumaan. Fyysiseen valmistautumiseen sisältyvä ruumiillinen lämmittely ja psyykkinen orientoituminen tarkoittavat esimerkiksi urheilijan ja valmentajan välisiä keskusteluja siitä, millaisella taktiikalla otteluun lähdetään. Ottelua edeltävät toiminnot tapahtuvat pääsääntöisesti yleisöltä piilossa erillisellä lämmittelyalueella tai kilpailupaikaksi valikoituneen rakennuksen käytävillä.

Kilpailutapahtumat koostuvat sekä poikien/miesten että tyttöjen/naisien otteluista, ellei kyseessä ole tietyn urheilijakategorian erillinen kilpailutapahtuma. Judossa ja nyrkkeilyssä paino, ikä ja sukupuoli määrittelevät otteluparien muodostamista, mutta kilpailusäännöt ovat samat. Painissa on kaksi eri kilpailumuotoa. Miehet voivat valita, ottelevatko kreikkalais-roomalaisessa painimuodossa eli ”krekossa” vai vapaapainissa, mutta tytöt ja naiset voivat sääntöjen mukaan kilpailla vain jälkimmäisessä (Jomand ym., 2020). Nyrkkeilyssä urheilijoiden kilpailuihin osallistumisen yläikäraja on 40 vuotta, mutta kahdessa muussa lajissa voi kilpailla seniori- ja veteraanisarjoissa niin kauan kuin oma kiinnostus ja ruumiillinen kapasiteetti pysyvät yllä. Valmentajien osalta kilpailuihin osallistumisessa ei ole yläikärajaa, ja valmentajan tehtävässä voi toimia kuka tahansa kunkin kamppailulajin lajiliiton kriteerit täyttävä henkilö. Lajiliitto voi määritellä kilpailuissa valmentamisen ehdoksi esimerkiksi lisenssin ostamisen tai jäsenyyden johonkin kamppailulajiseuraan. Urheilijoiden ja valmentajien lisäksi kilpailuissa merkittävässä roolissa ovat kehä/mattotuomarit, arvostelutuomarit ja muu toimitsijakunta, jotka kaikki ovat paikalla vapaaehtoistyöntekijöinä saaden mahdollisesti jonkinlaisia kulukorvauksia. Heidän tehtäviinsä kuuluu muun muassa valvoa kilpailusääntöjen noudattamista ja kilpailutapahtuman kokonaisorganisointia.

Yksittäinen ottelu alkaa, kun valmentajat kävelevät urheilijoiden kanssa yleisön eteen. Tämän jälkeen urheilijat astuvat ottelualueelle ja valmentajat jäävät sen reunalle – kulmalle. Ennen kaksinkamppailun aloittamista kehä/mattotuomari tarkastaa urheilijoiden ottelukelpoisuuden. Nyrkkeilyssä tuomari tarkistaa muun muassa hammassuojat, painissa hien määrän

iholla ja judossa vyön vyötärölle asettumista. Ennen ottelun alkamista urheilijat kättelevät tai kumartavat sopimukseksi sääntöjen noudattamisesta ja valmentajat kumartavat tai heilauttavat kättään toisilleen tervehdykseksi. Nämä toiminnot erkanevat kunkin lajin osalta tarkempina kilpailusääntöinä, joiden pääpiirteet tiivistän seuraavaksi keräämieni havaintojeni pohjalta.

Nyrkkeilyssä voi kilpailusääntöjen mukaan otella vain kerran päivässä. Suomessa pidettävissä kilpailutapahtumissa on pääsääntöisesti vain yksi kehä, joten kilpailuissa edetään ottelu kerrallaan ottelulistan mukaisessa järjestyksessä. Yksi ottelu on jaettu eriin eli kolmen minuutin jaksoihin, joiden aikana urheilijat kamppailevat paremmuudestaan. Nyrkkeilyottelussa urheilijalla on tyypillisesti mukana kaksi valmentajaa, joista toinen saa sääntöjen mukaan mennä erien välissä yhden minuutin erätauolla kehäköysien sisäpuolelle antamaan urheilijalle vettä ja taktisia ohjeita. Jälkimmäiset voivat sisältää yleisemmän tason kannustusta, rauhoittelua tai yksityiskohtaisempia teknisiä ohjeita. Toinen valmentajista on avustavassa roolissa kehän ulkopuolella ja pesee hammassuojat tai tilanteen vaatiessa laittaa urheilijan silmäkulmaan vaseliinia, niistää nenää, työntää hiuksia kypärän alle tai sitoo kengännauhat uudelleen kiinni. On mahdollista, että toinen avustava henkilö ei ole seuran valmentaja vaan esimerkiksi yksi seuran urheilijoista.

Painissa valmentajilla on sitä kiireisempi päivä, mitä useampi urheilija heillä on mukana kilpailuissa. Yksittäisellä urheilijalla voi olla päivän aikana useita otteluita, jotka käydään molskillä. Otteluiden suuren lukumäärän vuoksi kilpailupaikalla on usein vierekkäin kaksi tai kolme molskia. Urheilijat aloittavat kilpailemisen pystypainilla, jonka aktiivisuutta matotuumari arvioi. Aktiivisuus palkitaan mattopainin alkaessa, kun painija saa jäädä päällimmäiseksi ja passiivisemmaksi tulkittu painija ohjeistetaan menemään vatsalleen mattoon. Pysty- ja mattopaini vuorottelevat otteluajan loppuun asti, ellei ottelu pääty sitä ennen ylivoimaiseen pistevoittoon. Kansallisissa kilpailuissa urheilijalla on kulmassa usein vain yksi valmentaja, jolla on käytössään yksi 30 sekunnin tauko kuuden minuutin otteluajan

välissä. Kaikkinensa painikilpailut ovat nopeatempoisia ja täynnä vaihtelevia tilanteita:

Kilpailupaikalla käy kova kuhina ja matseja käydään kolmella matolla samanaikaisesti. Painijat ovat omatoimisia ja tulevat otteleluun välillä itsenäisesti. Useimmat valmentajista kättelevät omaa urheilijaa ennen ja jälkeen ottelun. Hallissa on kova meteli, joten kuulen huonosti valmentajien puhetta ottelun ollessa käynnissä. Suun liikkeiden perusteella osa valmentajista on ottelun aikana hiljaa ja vain seuraa katseellaan ottelun kulkua. Erätauko on niin lyhyt, että valmentajat eivät oikeastaan ehdi tehdä muuta kuin ravistella urheilijoiden käsiä ja pyyhkiä olkavarsista hikeä pyyhkeeseen. Urheilijat juovat itse vettä pullosta samalla kun valmentajat puhuvat heille, oletettavasti antaen taktisia ohjeita seuraavalle painijaksolle. Kunkin ottelun päätyttyä urheilijat ja valmentajat tulevat pikaisesti pois molskilta ja välillä valmentaja lähtee saman tien seuraavan urheilijan ottelun kulmaan. (Havaintomuistiinpano 29.10.2022)

Valmentajien toiminnan seuraaminen ja muistiinpanojen tekeminen vaatii tutkijan rooliin keskittymistä. Painikilpailuiden elävä tunnelma ja vauhdikkaat ottelut saattavat viedä helposti huomion ottelusta toiseen. Erilaiset ottelutilanteet näyttäytyvät epäennustettavilta, vaihtelevilta ja nopeita muutoksia sisältäviltä. Yksittäisen valmentajan toiminnan seuraaminen vaihtuu yleiseen tunnelman aistimiseen ja sen kuvailemiseen. Keskustellessani nopeasti vaihtuvista ottelutilanteista katsomossa olevien tuttujen valmentajien kanssa saan tietoa siitä, että valmentajien apuna voi olla muita seura-aktiiveja tai painijoiden huoltajia. Näin ollen minulle ei aina ole selvää, kuka on urheilijoiden valmennuksesta vastaava henkilö ja kuka on avuksi pyydetty seuratoimija, isä tai äiti.

Judossa otteluiden rytmitys vaihtelee ja otteluita käydään usealla ottealueella eli tatamilla yhtä aikaa. Judossa korostuvat japaninkielisten termien ohjaamat protokollat, kuten esimerkiksi kumartamiset tai tuomarin

käyttämät ottelutilannetta ohjailevat termit. Sääntöjen mukainen ottelu aika on viisi minuuttia, mutta yksittäinen ottelu saattaa kestää vain muutamia sekunteja ja loppua kymmenen pisteen heittoon eli jipponiin. Jos ottelu kestää täyden neljän minuutin ajan, se sisältää usein keskeytyksiä. Näistä yleisin on tuomarin pyyntö kiristää takkia paikallaan pitävää vyötä, jotta vastustaja voi saada siitä jämäkän otteen kilpailusuorituksessa tavoiteltavia heittoja varten. Judon kilpailutapahtumia määrittelevät selkeät käyttämiskoodistot:

Yksittäisistä otteluista muodostuu jatkuva virta, jossa toistetaan yhä uudestaan samoja rutiineja. Varsinkin ennen ottelua urheilija ja valmentaja kulkevat peräkkäin lämmittelyalueelta tatamille lähestulkoon aina samanlaisesti, vaikka ihmiset vaihtuvat. Kilpailuotteluiden protokollat jatkuvat yhä uudestaan lähes monotonisesti yhdenmukaisina käyttäytymisen tapoina. Tatamille siirtymisen sääteleminen ja käyttäytymisen kontrollointi rakentuvat lajietiketin mukaisen hierarkian perusteella. Urheilijan ja valmentajan ollessa ottelutilanteessa heitä ylemmällä tasolla ovat kilpailutapahtuman johtajat ja tuomarit. Heitä kohtaan ja heidän läsnä ollessa tunteiden ilmaisu on rajoitettua. Erityisesti vihan tai katkeruuden ilmaiseminen hierarkiassa alhaalta ylöspäin on epäsovivaa, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa urheilijalta ja valmentajalta vaadittavaa nöyrää käytöstä kilpailutilanteessa määräysvaltaa pitäviä toimitsijoita kohtaan. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että ottelun tuomari voi määrätä liian äänekkään valmentajan pois valmentajan tehtävästä kilpailuiden aikana, mikäli tuomarin mielestä valmentajan käytös ei ole lajin sääntöjen mukaista eli kuuliaista ja kunnioittavaa. (Havaintomuistiinpano 7.5.2022)

Judossa valmentajien paikka otteluiden aikana ei ole ottelualueen kulmissa vaan reunustalla, missä tuoli on asetettu matalan puukopin sisälle. Otteluissa ei ole varsinaista erätaukoa, mutta ottelun keskeytyessä valmentajat saavat tilaisuuden ohjeistaa maltillisella äänenvoimakkuudella omaa

urheilijaansa. Valmentajien tekoja ympäröivät käyttäytymisen ja tunteiden kontrolloinnin vuorottelu. He säätelevät toimintaansa ja välttävät reagoimasta ottelutilanteiden aikana väärässä kohtaa tai tilanteeseen sopimattomaksi tulkitulla tavalla. Sosiaalisesti jaettujen käyttäytymisen tapojen lisäksi tunteiden hallinta on osa kilpailutapahtumien kontrollointia: valmentajien äänekäs tai emotionaalinen käytös kulmalla on kielletty kilpailusäännöissä. Osa valmentajista kiertääkin sääntövaatimuksen valitsemalla istumapaikan katsomosta, josta voi yleisön joukosta kannustaa urheilijoita voimakkain ja kovaäänisin sanankääntein.

Kaikkien kolmen lajin kilpailutapahtumat sisältävät systemaattisia organisoinnin tapoja, säännönmukaisuuksia ja horjumattomia tottumuksia. Valmentajien toiminnot koostuvat paikallaan istumisesta, urheilijoiden tekemisten seuraamisesta ja eri tilanteisiin soveltuvien ohjeiden antamisesta. Paikallaan istumisella valmentajat edistävät lajikulttuurissa odotettua tilanteen hallintaa ja vastuunkantoa. Yhteisesti jaettu ymmärrys ja kunnioitus valmentajien kulmalla istumisesta viestii kamppailulajien yhteisöllisestä toiminnasta, joka määrittää toistuvuudessaan sen normaalisuutta. Urheilussa sääntöihin nojautuvat tottumukset vahvistavat rutiinien ympärille muodostuneita käyttäytymisen muotoja, joiden välityksellä hallitaan ottelutapahtumien kokonaisuutta (Lidman, 2024, 271–273). Ne palvelevat yleisen järjestyksen ylläpitoa, sääntöjen noudattamista ja lajikulttuuriin sopimattomaksi katsottujen tunneimpulssien kontrolloimista (Giazitzoglu, 2020, 74–78).

Valmentajuus rakentuu sääntöjärjestelmien ympäröimissä tilanteissa, joissa valmentajat ovat läheisessä suhteessa urheilijoihin reagoiden kilpailuottelun aikaisiin ja sen jälkeisiin tilanteisiin. Kilpailuottelun aikana valmentajuus rakentuu osana kilpailukulttuurista järjestelmää, jossa säännöt määrittelevät sopiviksi katsottuja käyttäytymisen tapoja ja rajoittavat käytössä olevia toimintamuotoja. Sääntöjärjestelmien noudattamiseen liittyy maskuliinisia itsensä hallitsemisen keinoja, joista on poisriisuttu impulsiivinen tai ennakoimaton käytös. Valmentajien tekeminen vaihtelee tilanteisesti ja muokkautuu sen mukaisesti, mitä otteluiden aikana tapahtuu. Reagointi tapahtuu eläytymällä urheilijoiden kilpailusuorituksiin, kuten judon

nopeisiin heittoihin, painin tiukkoihin puristuksiin tai nyrkkeilyn taitaviin väistöihin. Vastaavasti ottelun keskeytyessä käyttäytymistä ohjaavat protokollat asettuvat selkeiksi toimintaa ohjaaviksi tavoiksi. Se, mikä ottelun aikana punoutuu jatkuvaan osin ennalta arvaamattomaan urheilijoiden liikehdintään ja valmentajien tiiviiseen läsnäoloon, purkautuu rutiininomaiseen järjestykseen ottelua ympäröivien tilanteiden osalta. Valmentajien eläytyminen otteluiden tapahtumiin muuttuu ottelun keskeytyessä staattiseksi säädösten mukaiseksi käyttäytymiseksi.

Valmentajiin kohdistuvat velvollisuudet muodostuvat sääntöjärjestelmien, säännönmukaisuuden ja tottumusten yhdistelmänä. Kulmalla olemista kehystävät kollektiiviset odotukset, joihin mukautuen tuotetaan valmentajuuden tapoja. Lajietikettiin kuuluu olennaisena osana se, että ottelun päätyttyä hävinnyt osapuoli onnittelee kohteliaasti voittajaa eikä käyttäydy epäurheilullisesti eli osoita pettymyksen tai vihan tunteita yleisön edessä. Urheilijan voittaessa valmentajat iloitsevat lopputuloksesta ja saattavat halata urheilijaa. Kilpailuotteluiden päätyttyä valmentajien suhde urheilijoihin tulee näkyväksi erilaisina vuorovaikutustilanteina:

Kilpailuottelu päättyy aina joko voittoon tai tappioon, ja lopputulos vaikuttaa valmentajien reaktioihin. Valmentajat vaihtelevat käyttäytymistään osoittamalla jaettua iloa voitosta tai lohduttamalla urheilijoita tappiosta. Jos urheilija häviää, niin valmentaja ei välttämättä heti koske urheilijaan tämän tullessa pois ottelualueelta. Useiden valmentajien kasvoilta on luettavissa myötätuntoa osoittava ilme, jota kautta he viestivät epätoivotun lopputuloksen aiheuttamasta jaetusta pettymyksen tunteesta. Ottelualueelta poistuttaessa valmentajat puhuvat vain vähän ja saattavat taputtaa urheilijoita varovaisesti olalle. Mahdollisuus osoittaa empatiaa ajoittuu lyhyeen hetkeen, jossa valmentajat aistivat urheilijoiden tunnetilojen voimakkuuksia. Vastaavasti urheilijoiden otteluvoiton jälkeen valmentajien näyttää olevan helpompi lähestyä urheilijoita. Voiton jälkeen on tyypillistä, että valmentajat lähesty-

vät heti ottelun päätyttyä urheilijoita onnittelukäsi edellä ja hymy kasvoilla. (Havaintomuistiinpano 3.12.2022)

Ottelualueelta poistuttaessa valmentajat säätelevät käyttäytymistään suhteessa ottelun lopputulokseen. Otteluiden jälkeisissä tilanteissa valmentajat toimivat yksilöllisillä tavoilla ja reagoivat urheilijoista tulkittaviin tunnereaktioihin. Eleet, ilmeet ja kosketukset perustuvat valmentajien ja urheilijoiden välisiin rooleihin. Ne saavat muotonsa käytettävissä olevan ajan asettamissa raameissa. Tavoite jakaa pettymyksen tunne ja lohduttaa urheilijaa tapahtuu sopivan kosketuksen määrän, tavan ja ajoituksen etsimisenä. Empaattisuutta osoittavien tekojen löytäminen on valmentajan vastuulla, osana valmentamiseen liitettyä urheilijan tukena olemista. Yhtäältä valmentajien hallittu olemus yhdistyy maskuliiniseen rauhallisuuteen ja järkevyyteen, jotka asettuvat yhä uudestaan tavoittelemisen arvoiksi ominaisuuksiksi. Toisaalta valmentajien valinnat tapahtuvat suhteessa muihin kilpailutapahtumissa osallisena oleviin henkilöihin, joiden läsnä ollessa toistetaan lajikulttuurissa tottumukseksi muodostuneita tapoja. Tunnekokemukset muodostuvat ja rajautuvat yhä uudestaan toimintakulttuurissa opittujen säätelemisen tapojen mukaisiksi (ks. de Boise, 2018).

5.2 Luottamuksesta kumpuava valmentajuus

Keskustellessamme kamppailulajien kilpailuolosuhteista ja kilpailemisesta valmentajien puheenvuorot kiteytyvät urheilijoiden lajisuoritusten kuvailmiseen, kilpaottelussa vaadittavien urheilullisten ominaisuuksien määrittelyyn ja erityisesti kamppailulajien kilpailumuodon vaativuuteen. Keskusteluiden aikana on tyypillistä, että kysymykseni valmentajuudesta vaihtuvat valmentajien kertomuksiin kamppailulajien erityislaatuudesta. Viittaukset kilpailusääntöihin yhtenevät havaintojen kanssa, joissa voittajan tunnusmerkkejä määritellään ensisijaisesti ruumiillisen voimakkuuden tasojen mittaamisen kautta (Gurandel & Mennesson, 2007). Ottelemisen perustuminen ruumiillisiin suorituksiin korostaa rohkeutta asettaa itsensä alttiiksi vaaratilanteille (Doyle, 2016; Kavoura, 2016; Woodward,

2007). Kilpaileminen vaatii henkilökohtaisen suostumuksen asettua alttiiksi ruhjeille, naarmuille, kivulle tai loukkaantumisille, mikä on yhtä aikaa brutaalia ja merkittävä osa kilpailemiseen liittyvää vetovoimaa (Heiskanen, 2012, 96). Itsensä ylittäminen tiukoissa ottelutilanteissa kiinnittyy perinteeksi muodostuneisiin tottumuksiin, joissa urheilusuorituksiin liittyvistä ponnisteluista sekä kivun, epätoivon ja epämiellyttävien tunteiden peittamisesta koetaan nautintoa (Gerdin & Larsson, 2017, 68–69).

Valmentajuutta tuotetaan osana lajikulttuurisesti jaettuja käsityksiä siitä, että urheilijat tarvitsevat luonteen lujuuksiin asettuessaan ottelemaan vaativaksi koetussa kamppailussa, jossa kilpaillaan voitosta ja häviöstä. Paineet korostuvat kamppailulajeissa, joissa vastustaja kohdataan yksin muiden katseiden alla. Kamppailulajien ottelutilanteita verrataan muun muassa joukkuelajien yhdessä tekemiseen ja siitä saatavaan tukeen, kuten esimerkiksi Petri tiivistää: ”Sä oot yksin siellä ja 1000 ihmistä kattelee.” Paineistettu jännityksen tunne yhdistyy periksiantamattomuuteen ja ottelun loppuun asti ”kestämiseen” (ks. Giazitzoglu, 2020, 74). Kilpailutilanteissa suorittamiseen liittyvä pelko tulee hallita monesta eri suunnasta risteävien paineiden alla (ks. Tuncel, 2019, 62–63). Kilpailemiseen yhdistetty rohkeus saa painoarvoa myös siitä näkökulmasta, että häviäminen, häpeä tai nöyryytys on myös kestettävä (Messner, 1992, 30–33).

Urheilijoiden tekemisen kautta rakentuvat keskustelut piirtävät kuvaa valmentajien toiminnoista kilpailukulttuurien kehyksissä. Valmentajat kiinnittyvät lajikulttuureissa luotuihin käsityksiin kilpailemisen vaativuudesta ja urheilijoilta vaadittavasta luonteen lujuuudesta. Toimintaa ohjaa hierarkkinen järjestys, jossa kilpailuissa toimintavaltaa hallussaan pitävä henkilö asetetaan korkeimmalle arvoasteikossa:

Sanna: Mikä merkitys olemuksella on, onko se sitä, että on totuttu tietynlaiseen vai?

[...]

Helena: Kulmalle valmentajaksi, kaikista siihen ei oo.

Elina: Joo.

Helena: Mutta siis joo. Joksikin seuravalmentajaksi.

Elina: Apuvalmentajaksi sairaan hyvä. Kun se näyttää siltä, että noudattaa ohjeita, kun sille sanoo.

Helena: Kyllä.

Anneli: Kamalaa.

Elina: Mä ottaisin ihan ilomielin.

Helena: Mutta siis. Kun kulmalla sun pitää olla niin, että se valmennettava tietää, että tohon hän luottaa. Että se pysyy siinä, vaikka maailma räjähtäis. Siinä valmentaja seisoo ja on antamassa tukea ja ohjausta, koska urheilija on yksin siellä ottelemassa. Ni sen valmentajan pitää olemuksella näyttää että –

Anneli: Niin sen pitää ottaa –

Helena: Ihan sama jos –

Anneli: Sitähän pystyy hyvin opiskelemaan. Sehän on ihan sitä, että pystyt ottaan sellasen asennon. [...]

[...]

Sanna: Mua saattaa itseäni jännittää, kun menen kulmaan. Mulla menee tunteisiin se hetki–

Helena: Mitä sä näytät ulospäin, se on se sun olemus.

Anneli: Pahinta mitä voi olla, noista meidän 30 vuotta valmentaneet ukkeleista on osa sellasia, esimerkiksi tää meidän Lauri. Niin Laurihan on sellanen, että se ei pysty kulmassa peittämään sitä jos se ajattelee, että ottelija häviää. Se näyttää hermostuksensa urheilijalle ja no. Hän valmensi mua vaan vuoden, mut se oli ärsyttävää, kun mä huomasin sen. Ja urheilija näkee kyllä valmentajasta sen. Paitsi jos feikkaa niin hyvin. Ja kyl sä osaat sen verran näytellä et, mä uskoisin sua ihan niin kuin ei mitään. Mut sit ehkä tälläsistä, jotka ei tiedosta sitä asiaa. Jos sä tiedostat sen, niin se on jo sillä korjattu.

Kyky ymmärtää urheilijoilta vaadittavaa kovapäisyyttä, sitkeyttä ja täyden kontaktin aiheuttamia vaaratilanteita saa ensisijaisen aseman valmentajien keskuudessa. Kilpailukulttuurissa omaksutut toimintaperiaatteet ohjaavat valmentajia esiintymään itsevarmasti kaikissa ottelun aikaisissa tapahtumissa. Valmentajiin liitetyt odotukset tyyneydestä, horjumattomuudesta, luotettavuudesta ja tilanteen tasalla pysymisestä perustuvat kykyyn hallita suhdetta urheilijaan kilpailutilanteissa. Liitos sosiaalisten odotusten ja toimintakulttuurissa muodostettujen käsitysten välillä muodostaa mielikuvan tarvittavasta käyttäytymisestä, jota valmentajat toteuttavat pärjätäkseen suhteessa muihin ja muiden kanssa. Sosiaalisissa kanssakäymisissä käydään jatkuvaa vuoropuhelua tietoisesti valittujen keinojen ja välttämättömäksi miellettyjen tekojen välillä. Valmentajien on tunnistettu toistavan maskuliinisen piiriin kiinnitettyjä tekemisen tapoja tilanteissa, joissa päämäärätietoinen ja itsevarma käytös on edellytys saada tunnustusta valmentajana (Burton & Newton, 2022, 141–142).

Valmentajuuden performatiivinen puoli korostuu, kun itsevarmuuteen liitettyyn tyyneyteen ei sisällytetä valmentajien henkilökohtaisten tunteiden huomioimista. Valmentajien tunnereaktioiden näyttämisen sopimattomuus korostuu puheenvuoroni keskeyttämisenä, jolla vaiennetaan jännityksen tunteiden puheeksi ottaminen. Aloittamani keskustelun avaus koetusta epävarmuudesta katkeaa vakuutteluun siitä, miten tarpeelliseksi miellettyä itsevarmuutta on mahdollista lisätä harjoittelemalla. Perusteluita valmentajien epävarmuuden peittämisen tärkeydestä alleviivataan omakohtaisen kokemuksen kautta, jossa tunnereaktiot ovat vaikuttaneet kielteisesti kilpailusuorituksen aikana. Tilanteen uudelleen toistumisen välttämiseksi valmentajien on suotavaa asettaa itsensä emotionaaliseen tilaan suhteessa urheilijoihin, jolloin valmentajan tehtävässä ”pärjääminen” tarkoittaa omien tunteiden häivyttämistä taka-alalle (ks. Hochschild, 2003, 60–62).

Valmentajiin kohdistuu odotuksia pärjäämisestä ja vastuullisesta johtamisesta. Pystyvyydestä kertova toiminta luo mielikuvia valmentajista, jotka eivät jää muiden jalkoihin tai tule ohitetuksi. Maskuliinisuus päättäväisyytenä piirtyy valmentajiin liitettäväksi ominaisuudeksi sukupuolesta

riippumatta koskien sekä miehiä että naisia. Kuitenkin naisten sukupuoli huomioidaan silloin, kun naisten toivotaan etenevän valmentajuudesta rakennettua mielikuvaa kohti. Esimerkiksi Eeva suosittelee, että erityisesti naiset kiinnittäisivät huomiota siihen, että he ovat kilpailutilanteen ja valmentajalle kuuluvien tehtävien tasolla: ”Tuolla oli myös naisia mukana ja persoonana täytyy olla sellainen, et nyt tehdään ja mennään. Ettei olla sellasia hissukoita, niin kuin poisvetäytyviä.” Naissukupuoli ei yksin tavoita valmentajuuden arvoa, minkä vuoksi maskuliiniset tekemisen tavat korostuvat naisten kohdalla. Maskuliinisuuteen nojautuminen on yksi keino välttää sukupuolten eriarvoiseen asemaan liittyviä merkityksiä, joita naiset voivat kohdata heidän sukupuolittuneen asemansa vuoksi.

Valmentajat kertovat normatiivisiksi muotoutuneista käyttäytymismalleista ja valmentajilta odotetuista teoista. Tottumukset ja kilpailukulttuurin luomat odotukset ohjaavat valmentajia käyttäytymään hallitusti kilpailutilanteiden aikana, mikä ohjaa peittämään omat jännityksen tunteet urheilijan läsnä ollessa:

Markku: Sit siinä tulee semmonen, et valmentajan täytyy tietää, jos sä meet otteluun ja siellä on kova vastustaja, niin se henkinen puoli, miten sä tsemppaat sitä urheilijaa tietyllä hetkellä, just silloin kun pitäis mennä sinne. Mulla on monesti ollut, oon yrittänyt olla sillai etten hermostu enkä jännitä tilannetta, kun mennään. Olen välillä joutunut lähtemään pukuhuoneesta pois, laittaa itteni kuntoon ja mennä sit takas sinne, tsempata kaveria, kun mennään otteluun.

Kilpailutilanteiden ilmapiiri, tottumukset, tulkinnat ja teot muokkaantuvat normeiksi, jotka ohjaavat piilottamaan valmentajien epävarmuuden määrätietoisuuden alle. Kilpailuolosuhteissa vastavuoroisuus on rajattu valmentajien toiminnan sopeuttamiseen suhteessa urheilijaan: rationaalisuuden säilyttäminen ja hillitty käyttäytyminen takaa sen, etteivät valmentajat ylitä urheilijoiden tunnetasoa. Henkilökohtaisten tunneimpulssien kontrolloiminen ja sen kautta tilanteen hallinnassa pitämisen osoittaminen pitää

sisällään ymmärryksen kamppailulajien parissa tunnistetusta valmentajan esikuvallisesta roolista. Valmentajan tehtävänä on huolehtia urheilijoista, mikä kilpailutilanteessa todentuu kanssakulkemisena urheilusuorituksen kokonaisuuden muodostavien eri osa-alueiden aikana. Tuen tarjoaminen muotoutuu urheilijan rinnalla pysymisenä tilanteessa kuin tilanteessa, minkä kautta valmentaja osoittaa olevansa luottamuksen arvoinen. Ennustettavaan läsnäoloon nojautuminen on myös turvallinen tapa tuottaa valmentajuutta, sillä se ei uhkaa nykyisiä, hyväksytyn aseman saaneita toimintamalleja (ks. S. N. Harding, 2022).

Valmentajiin kohdistuu odotuksia maskuliiniseen olemiseen liittyvistä ominaisuuksista. Valmentajuutta kehystää lajikulttuurissa omaksuttu vaatimus hallita ottelutilanteiden aikaisia negatiivisia tunteita, kuten pettymystä tai turhautumista. Kilpailukulttuurissa toistetaan maskuliinista pärjävyyttä valmentajien keskinäisen tarkkailun ja arvostelun ohjailemina. Tutkimuskirjallisuuteen peilaten haavoittuvuuden tai herkkyyden ilmaiseminen ei ole käyttökelpoista pääomaa samassa suhteessa kuin pärjäämisen esittäminen (de Boise, 2018). Keskinäisen ajatustenvaihdon, pohdiskelun tai vertaistuen sijaan toimintaa hallitsee kipukohdista ja tunteista vaikeneminen (Tiihonen, 2002, 297). Maskuliininen tyyneys rakentuu verrattain kapeaksi normatiiviseksi kehikoksi, joka häivyttää toisenlaisten tekemisen tapojen arvoja. Toimintaa sulautetaan muiden kaltaiseksi viestimällä olemuksella, ilmeillä ja sanavalinoilla tilanteen hallintaa ja tunteiden kontrollointia (Lidman, 2024, 267). Toimintaympäristössä luodut käytännöt ja niiden mieltäminen yhteiseksi uskomukseksi rajaavat tunteiden kontrolloimisen vain omaksi tiedoksi ja muilta piilotettavaksi (Hanlon, 2012).

Valmentajat mukautuvat kilpailukulttuuria ohjailevaan kirjoittamattomaan koodistoon ja ottavat osaa tunnereaktioiden hallintaan lajikulttuuriin soveltuvalla tavalla. Tunnetaitojen hallinta kiinnittyy sosiaalisesti jaettuun ymmärrykseen siitä, millaisia maskuliinisia tai feminiinisiä tekemisen tapoja on suotavaa toistaa valmentajana:

Hävityn ottelun jälkeen urheilija tulee kulmaan ja häneltä tulee itku. Valmentaja kietoo kätensä ottelijan olkapäille ja lohduttaa

häntä. En kuule, mitä valmentaja sanoo, mutta kehonkieli vaikuttaa viestivän empaattisuudesta. Valmentajan lohdutus näyttää aidolta ja luonnolliselta. Hän ei vaikuta epävarmalta sen suhteen, mitä sanoa tai tehdä tilanteessa. Kaiken kilpailuhulinan keskellä valmentaja käyttää hetken keskittyen vain tukemaan urheilijaa. Kuunneltuaan hetken valmentajaa urheilija nyökkää ja pyyhkäisee kyyneleet kämmenselkäänsä, ja he kävelevät pois ottelualueen reunalta. (Havaintomuistiinpano 29.10.2022)

Ottelun päättyessä valmentajan vastuullinen rooli tulee näkyväksi urheilijan tunnetilojen huomioimisena. Kilpailukulttuurissa luodut odotukset valmentajuudesta pitävät sisällään urheilijoista huolehtimisen ja herkkyyden hyväksymisen. Valmentajuutta rakennetaan urheilijoille tukena ja turvana olemisena, eivätkä valmentajat piilottele kohtaamistaan urheilijoiden kanssa kovaluonteisen kilpailukulttuurin keskellä. Kilpailukulttuurissa omaksuttuihin valmentajien maskuliinisiin toimintatapoihin yhdistyy traditionaalisesti feminiiniseksi määritelty hoiva, joka sulautuu kilpailuottelun jälkeisiin tilanteisiin luonnollisiksi miellettyillä tavoilla (ks. Hanlon, 2022, 1680–1682).

Toisaalta kilpailutilanteen jälkeinen lohduttaminen tehdään suhteessa urheilijaan, eivätkä valmentajat itse näytä henkilökohtaisia tunnekokemuksiaan. Mikäli valmentaja kokee esimerkiksi pettymyksen tunteita häviämisen yhteydessä, ne jätetään omaksi tiedoksi ja piilotetaan muilta. Tunteiden kontrollointi ei silti tarkoita sitä, ettei tunteita olisi, kuten Leo toteaa: ”Kyllä kun se tappio tulee, niin ainakin ite tahtoo olla, että se harmittaa yhtä paljon itteä kuin kilpailijaakin.” Tunteiden poissaolon sijaan on mahdollisesti kyse siitä, että maskuliinisessa kulttuurissa valmentajien pettymyksen tunteita ei ole totuttu jakamaan valmentajien kesken. Valmentajien tarve piilottaa tuntemuksiaan kaksinkertaistuu, sillä niitä ei ole suotavaa näyttää muille tai omalle urheilijalle valmentajuuteen asetettujen kriteerien vuoksi. Kun tunteiden säätely tapahtuu valmentajien osalta etukäteen määriteltynä roolina ja suhteena urheilijoihin, siinä on tulkittavissa tunnetyön elementtejä (ks. Hochschild, 2003). Tunteiden hallinta asettuu

kiinteäksi osaksi toimintakulttuuria, jolloin siitä tulee lähtemätön osa rakenteellisia käytäntöjä (ks. Hochschild, 2003, 36–38).

Tutkimuskirjallisuuteen peilaten feminiiniset teot murtavat perinteiseksi muodostuneita käsityksiä maskuliinisuudesta sekä erityisesti miehiin kohdistuvien kovuuden ja pärjäävyyden esittämisen odotuksista (Hyvönen, 2023). Tunnetyön tunnistaminen ja sanoittaminen on keino osoittaa maskuliinisuuden moninaisuutta (Elliot, 2016). Hoiva, huolehtiminen ja empaattisuus eivät välttämättä ole ainoastaan feminiinisiä ominaisuuksia, vaan hoivan ja maskuliinisuuden yhdistelmä (Bridges & Pascoe, 2014). Samalla normatiivisen maskuliinisuuden ”ideaalin” purkaminen laajentaa mahdollisuuksia käsitteellistää, ilmaista tai keskustella sukupuolen ja tunteiden näyttämisen välisistä yhteyksistä (Hyvönen, 2021). Tottumusten tunnistaminen tunteita sisältävinä toimintoina kiinnittyy keskusteluihin feminiinisten tekojen arvostuksesta (Wetherell, 2012, 112–114). Kasvatuksellisten elementtien näkyväksi tekeminen luo mahdollisuuksia tarkastella feminiinisen hoivan ja huolehtimisen käyttöarvosta urheilussa. Feminiinisten käyttäytymisten tapojen kulttuurinen arvostaminen edesauttaisi muutosta, missä feminiinisen piiriin luokiteltu lempeys olisi osa arvostettuja toimintatapoja (Veijola & Jokinen, 2008).

5.3 Sosiaalisessa iässä rakentuva valmentajuus

Keskustellessamme tällä hetkellä kilpailutapahtumissa valmentajina toimivista henkilöistä piirtyy kuva pitkään samankaltaisena pysyneestä valmentajien joukosta. Vaikuttaa olevan ilmeistä, että miehet ovat olleet ja ovat edelleen yliedustettuina valmentajina. Osa valmentajista kertoo, että tilanteeseen ei oikein löydy mitään selkeää syytä, vaan siihen on vain ajan saatossa ajautettu. Esimerkiksi Leo toteaa: ”Kyllä sellainen ukottuminen on tapahtunut lajissa.” Simo on samoilla linjoilla ja pahoittelee: ”Kyllä se on vanhojen ukkojen laji tuo valmentaminen, valitettavasti.” Vuosikymmeniä jatkunut miehinen traditio ei rakennu keskusteluissa ylpeyden aiheeksi, vaan sitä kuvaillaan enemmänkin valmentajien paikalleen jämähtämise-

nä. Miesten määrällisen enemmistön toteaminen tulee säännöllisesti esiin projektiivisessä tehtävässä näyttämieni valokuvien tarkastelussa:

Sanna: Mitä ajatuksia teillä lähti virtaamaan, kun te katsoitte noita kuvia?

Riku: Paljon oli kuvia naisista, mutta harvoin näkee kilpailupaikalla valmentavia naisia.

Sanna: Niin siinä oli viisi ja viisi. Viisi miestä ja viisi naista.

Reaktio sukupuolten väliseen määrälliseen tasa-arvoon tuo näkyväksi tilanteita, joissa naiset ovat tyypillisesti poissa kilpailupaikoilta. Naisten näkymättömyys kietoutuu keskusteluissa hämmennyksen ja epäilyksen muotoilemiin varovaisiin arviointeihin. Vaikka keskusteluissa valmentajat ottavat puheeksi naisten vähäisen määrän valmentajina, tilanteeseen johtaneet tottumukset jäävät syvällisemmän pohdinnan ulkopuolelle. Puheenvuoroja leimaa ihmettely, mikä on mahdollisesti keino ottaa etäisyyttä miesten hallitsevaan asemaan urheilussa (ks. Veijola, 1997, 144–145). Naisten poissaolo tulee esille tavanomaisen valmentajan ja miesnormatiivisuuden liitosta pohtiessa:

Sanna: Sanoitte, että tää on se prototyyppi? Minkälainen tarina tällä on takanaan? Miten hän on tullut valmentajaksi?

Niko: Tää on ikääntynyt vanha urheilija, jolla on jo 30 vuotta omasta urasta ja on tehnyt valmentamista harrastustasolla, mutta tehnyt sitä kuitenkin. Semmonen filis mulle tulee tästä. Että sillä on jonkinlainen oma lajitausta. Ei ehkä huippu-urheilija, mutta on kuitenkin oma lajitausta.

Joni: On silleen ryhdikkään näköinen vanhempi herrasmies, kyllä sen yhdistän urheilun pariin.

Sanna: Onks tää Teemu teidän lajin perusvalmentaja?

Teemu: No vois sanoo, että prototyyppi. Ei nyt ihan, mutta aika lähelle siitä mitä vois kuvitella, kun menee tonne kansallisiin kisoihin, niin tämän näköisiä miehiä siellä on.

Niko: Just, kansallisissa kisoissa, kuten mä sanoin, siellä on se seuraharrastustausta.

Liisa: Toi ikä, vaatetus, ryhti ja olemus. Just se, että oma ura ehkä, 18-vuotiaaksi urheili tosissaan ja sit ei tullut menestystä niin vaihto valmentajuuteen. Sieltä löytänyt sen elämäntehtävän. Vieno hymy, ylpeä siitä mitä on saanut aikaiseksi.

Mielikuvat valmentajista perustuvat mieheyden, urheilullisuuden, ryhdikkyuden, hillityn käyttäytymisen ja iän risteämiin. Ikä risteää myös ajan kanssa, sillä se muodostaa eron urheilijoiden ja valmentajien uran keston välille. Urheilijoiden ura määritellään lähtökohtaisesti jo etukäteen rajalliseksi ajanjaksoksi, jolle asetetut tavoitteet voivat jäädä toteutumatta. Vastaavasti siirtyä urheilijasta valmentajaksi avaa mahdollisuuksia kompensoida tavoittamatta jääneitä urheilijaunelmia valmennustyössä onnistumisen kautta. Kilpaurheilun ominaispiirre tavoitella urheilumenestystä koskee myös valmentajia, mutta heidän osaltaan menestyksen tavoittelemisen ei ole ajallisesti rajattua, vaan päinvastoin valmentajien toimintavuodet ovat ajallisesti määrittelemättömiä. Valmentajien liitos urheiluun muodostaa jatkuvasti muokkaantuvan prosessin, jossa on mahdollisuus edetä itselleen merkityksellisiä tavoitteita kohti.

Maskuliinisuus, mieheys ja urheilu asettuvat normatiivisessa valmentajuudessa rinnakkaisiksi. Vaikka näiden kolmen yhteen kietoutumista ei alleviivata, urheilun liittäminen keinoksi tuottaa mieheyttä näyttää uusintavan valmentajuuden muotoutumista. Yhä edelleen miehille ajatellaan olevan luontaista tuottaa maskuliinisuutta tavoilla, joilla voi saada hyväksyntää miesten keskinäisenä kunnioituksena (ks. Kimmel, 1996, 6–8). Yksilöllisistä eroista ja tekemisen tavoista huolimatta sosiaalisesti jaetut käsitykset maskuliinisuudesta uusintavat määrittelyjä sen ”ideaalista” (ks. Connell, 2005, 106–108). Mieheys, valmentajuus ja maskuliinisuus kietoutuvat yhteen tottumuksina, joissa valmentajuutta on tuotettu miesten keskinäisenä toimintana. Samalla valmentajuuden liitos mieheyden kanssa muodostaa normatiivisuutta, josta naiseus tai feminiinisyys eroaa:

Sanna: Tuliko jostain heti sellainen, että ei ainakaan tällaista valmentajaa?

Mikael: Kaksi meni tonne ei-puolelle. Ne oli molemmat vanhempia ihmisiä, jotka oli olemukseltaan tossa jotenkin niin rauhallisen oloisia, että tuli sellainen tunne, että ne ei välttämättä valmentajina olisi.

Sanna: Sanoit, että on rauhallisen oloisia, täytyykö kilpavalmen-

Mikael: Ei, mut mä katoin, että nää kaksi henkilöä oli molemmat vanhempia, ainakin se miten mä näin tosta. Vanhoja naisia. Ja ne oli siinä vähän anteeksi pyytelevästi. Ei kyllä välttämättä mieskään. Jos on semmonen. Mutta en tarkoita, että pitäisi olla mitenkään dynaaminen tai muuta. En mä tarkoita.

Valmentajuuteen liitetyt odotukset paljastuvat niiden piirteiden kautta, joita valmentajilla ei toivota olevan. Nämä ovat naisen vanha ikä, liiallinen rauhallisuus ja syrjäänvetäytyvä olemus. Ne eroavat valmentajuuteen kiinnittyvistä maskuliinisista käyttäytymisen tavoista ja itsevarmasta olemuksesta. Niistä poikkeaminen tarkoittaa epäonnistumista päättäväisessä läsnäolossa ja jämäkkyyydessä. Tämä yhtenee tulkinnan kanssa, jossa eron tekeminen naiselliseen feminiinisyyteen on syvälle juurtunut valmentajien keskuudessa (Burton & Newton, 2022, 138–140). Sukupuolta käytetään valmentajuuden osalta sosiaalisesti muodostuneissa tottumuksissa, jotka uusintavat käsityksiä valmentajiin kohdistetuista odotuksista ja käyttäytymisen tavoista (Hovden ja Tjørndal, 2022; Wasend & LaVoi, 2019).

Valmentajuutta ja sukupuolta tuotetaan osana luonnolliseksi miellettyä sukupuolittunutta tekemistä (ks. Butler, 2006). Maskuliinisuuden toistamisen luotetaan sujuvan luontaisemmin miehiltä, mikä viittaa sekä sosiaalisesti luotuihin normeihin että muille lajiyhteisöön kuuluville henkilöille esitettyihin tapoihin (ks. Butler, 1990, 2004). Miehen sukupuolta toistetaan osana sosiaalisesti muodostuneita mielikuvia valmentajien toiminoista, jotka samalla ylläpitävät käsityksiä luonnollisemmiksi miellettyistä maskuliinisista ominaisuuksista. Miesten osalta maskuliinisuus asetetaan osittain välttämättömäksi valmentajuuden edellytykseksi. Vastaavasti

naisille maskuliinisten tapojen toistaminen on pyrkimistä valmentajuutta kohti. Naisilla näyttäisi olevan laajempia mahdollisuuksia tavoitella valmentajuuteen liitettyä maskuliinisuutta ilman, että siinä epäonnistuminen vaikuttaisi naiseuteen.

Keskusteluiden aikana sukupuoli vuorotellen tulee esiin ja korostuu ja välillä piiloutuu ja häviää. Sukupuoli jää usein mainitsematta pitkään samanlaisena pysyneiden valmentajien positioden tarkastelussa. Mieheys jää tyypillisesti nimeämättä keskusteluissa, joissa vuosikymmenten kokemusta valmentajina muotoilee sosiaalista ikää valmentajien keskuudessa:

Sanna: Jos ajatellaan ylipäättänsä, että tulee kilpailupaikalle tai mihinkään joku valmentaja, niin otetaanko avosylin vastaan? Vai onko sellaista, että: "Toi ei ole kilpaillut." Tai: "Toi ei ole..." Tai: "Kuka toi on?" Mikä on ensireaktio, jos näkee uuden valmentajan?

Pasi: Mun mielestä, yhtä seuraa lukuun ottamatta, kaikki valmentajat tekee talkoilla. Yhtä pitkää matkaa. Niin tasa-arvoisia ollaan kaikki. Kunnioittaa sen toisen työtä.

Jukka: Kyllä aina, uskoisin että enemmän innoissaan ollaan, jos uusia valmentajia näkee. Niitä ei hirveesti nää.

Kalevi: Meillä on sama homma, jos uusia tulee.

Jukka: Samat tyypit kuin 40 vuotta sitten.

Kalevi: Ne ei ymmärrä lopettaa.

Pasi: 1988 aloitin ja nyt kun kävin viimeksi kisoissa niin ihan samoja naamoja oli. Valmentajana ja tuomareina.

Jukka: Aloitin 1986 ja samat tyypit suurin osa. Kuka kävelee kepillä.

Kalevi: Mä aloitin 1987 ja samoja naamoja pyörii.

Sanna: Onko se niin, että heillä on lisääntynyt aika olla siellä vai onko siellä sellaista, että ei halua päästää irti tai anna tilaa?

Pasi: Noi molemmat asiat on. Se on elämäntapa ja ei halua päästää irti. Osa ei halua antaa tilaakaan.

Jukka: Ja onko tulijoitakaan.

Pasi: Niin.

Mikko: Meidän lajissa on vähän sama. Nykypäivänä tuntuu siltä, jos nyt ajatellaan meidänkin seuraa, niin eihän meillä ole. Kun lähdetään pois, siinä on tyhjä aukko sen jälkeen. Sitä kantaa sitä vastuuta seurasta ja työn eteenpäin viemisestä. Yrittää. Katsot, että ei ole ketään. Paikalle ei ole ketään tulijaa. Sitä vaan jatkaa ja jatkaa. Se on lainausmerkeissä miellyttävä velvollisuus. Kuitenkin kivaa-han tää on myös.

Normatiiviseksi asettuva mieheys ja ikääntyminen ovat tunnistetun valmentajien joukon tunnusmerkkejä. Tottumus mieheyden, iän ja valmentajien risteymästä asettuu normatiivisuudeksi, kun niistä ensimmäinen jää lausumatta ääneen. Valmentajien ja iän liittouma on samanaikaisesti hankalasti purettavissa olevaa lajikulttuurista toimintaa ja sosiaalisesti jaettua tunnustusta kokemusvuosia kohtaan. Valmentajien paikallaan pysymistä määrittelevät näkemykset sulautuvat punokseksi, jossa ikääntymiseen suhtautuminen on yhtä aikaa oman iän tunnistamisen häilyvyyttä ja sen liittämistä valmentajuutta määritteleväksi taustatekijäksi. Valmentajana ei varsinaisesti koe itse vanhenevansa, vaan kyse on enemmänkin iättömyydestä, joka kietoutuu muiden samalla tavalla ajattelevien ja yhteisten päämäärien edistämisen sisään. Valmentajiin liitetyt mielikuvat risteävät arvostetun, miehekkään ikääntymisen ja lajikulttuurin perinteitä kunnioittavan asenteen kanssa, joihin vaikuttavat sosiaalisesti jaetut ymmärrykset ajallisista ja kulttuurisista osallistumisen tavoista (ks. Bourdieu & Wacquant, 1992, 127). Toimintakulttuurin jatkuvuus sulkee ulos ikääntymisen vaikutukset, sillä vaarana ei ole jäädä ulos toiminnan parista (ks. Pietilä & Ojala, 2021).

Nykyisen tilanteen arvioinnissa yhtäältä arvioidaan muiden seurojen valmentajien pysyvyyttä ja toisaalta oman seuran henkilövaihdosten vähäisyyttä. Nykyisten valmentajien tarpeellisuutta korostaa valmennuksesta kiinnostuneiden henkilöiden näkymättömyys. Syyn vierittäminen poissaolijoiden harteille lisää tunnustuksen antamista heille, jotka kantavat pyyteetöntä vastuuta lajikulttuurin elinvoimaisena pitämisestä. Eron

luominen henkilökohtaisen valmentajuuden ja vakiintuneena pysyneen valmentajakunnan välille mahdollistaa itsensä ulos sulkemisen muuttumattomien valmentajien joukosta. Yksilöllisten ominaisuuksien merkitys häipyä yhteiseksi koetun tekemisen alle, kun miesten keskinäinen toiminta muodostaa ajattelumallin ”kaikille” yhteneväisestä toiminnasta (ks. Hervik & Skille, 2021; Johansson & Svender, 2025).

Syvälle juurtuneet käsitykset vapaaehtoistyön periaatteista korostuvat lajikulttuurisissa traditioissa, joissa itseisarvona on sitoutuminen muita kunnioittavaan käytökseen. Tämä sisältää avoimen ilmapiiirin ja keskinäisen kunnioituksen valmentajien välillä, jolloin kenenkään ei oleteta nostavan itseään muiden yläpuolelle. Sitoutuminen valmentamiseen yhteisen edun nimissä on voimakkaasti toimintaa ohjaava taustamekanismi, jonka purkaminen on lajikulttuurissa jaetun käsityksen vastainen. Velvollisuudentunto, lajiharjoitteluun liittyvät perinteet ja kiinnittyminen seuratoimintaan asettuvat tarpeellisiksi valmennustoimintaa ylläpitäviksi elementeiksi (ks. Cushion ym., 2021, 851–852). Tottumukseksi muodostunut pitkäjänteisyys ja vakiintuneisiin sosiaalisiin suhteisiin liittyvä ennustettava toimintajärjestys muuttuvat itsestäänselvydeksi etäännyttäen toisenlaiset toimintatavat tarpeettomiksi (ks. Hill ym., 2021, 124). Ne rakentavat perustelut oman valmentajan tehtävän tarpeellisuudesta ja syvältä kumpuavasta sitoutumisesta seuratoimintaa kohtaan (ks. Purdy & Potrac, 2016; N. Ronkainen ym., 2022).

Valmentaminen miesten kesken vahvistaa (vanhan) iän, (miehen) sukupuolen, (laji) kokemuksen ja valmennusvastuun perinteiden liitosta ja keskinäistä yhteisymmärrystä valmentajuuden rakentumisesta. Kamppailulajien toiminnassa on tunnistettavissa työelämään verrattavissa olevaa kulttuuria, missä ikä ei varsinaisesti ole kronologisesti etenevä numero, vaan enemmänkin sosiaalisesti jaettu ymmärrys osallistumisesta (ks. Pietilä, 2013). Tällöin maskuliinisuus ja arvostettuna pidetyt ominaispiirteet kulkevat rinnakkain ikääntymisen kanssa (ks. Riach & Cutcher, 2014, 784–785). Kun ikääntyminen liittyy kiinteästi valmennuskokemukseen ja kokemustiedon arvostamiseen, sosiaalinen paine ohjaa irtisanoutumaan niiden liittouman arvostelemisesta. Vanheneminen ja valmentajana pysy-

minen kulkevat rinnakkain rakentaen samankaltaisuutta ja samanlaisuutta yhdessä valmennuskulttuurin kanssa (ks. Essed & Goldberg, 2002). Käsitukset iästä ja valmentajuudesta kietoutuvat toisiinsa ajallisesti, tilallisesti ja lajikulttuurisesti, jolloin ikä pysyy vaikeasti murrettavana taustatekijänä (ks. Bourdieu & Wacquant, 1992, 133–134).

5.4 Toimijapositioita uusintava valmentajuus

Mieheyden ja valmentajuuden liitoskohtien pohtiminen koostuu keskusteluissa useista erilaisista näkemyksistä. Seurakohtaisten tilanteiden arvioinneissa vuorottelevat näkemykset valmentajien sitoutumisen ajallisista kestoista ja niiden merkityksistä valmentajuuden muotoutumisessa. Yhtäältä valmentajilta odotetaan pitkäjänteisyyttä ja ajallista sitoutumista. Toisaalta sitoutumisen ja kiinnittymisen valmentamiseen arvellaan olevan esteenä valmentajakunnan laajenemiselle:

Aino: Sulla oli siitä mikä voisi olla este valmennukselle tai tämmönen? Mulla tuli se mieleen, että joskus se on ihan se valmentajan oma ego, joka on este sille, ettei sinne voi tulla muita valmentajia. [...] Tiedän muutaman seuran, missä ei välttämättä haluta sinne uutta valmentajaa. Koska halutaan olla itse se, joka on sen menestyksen tehnyt. Sitä ei haluta jakaa. Semmonen este voi ehkä olla. Voi olla hankala tulla siihen porukkaan sisään.

Yhden valmentajan ylläpitämässä toiminnassa päätökset harjoitusten sisällöistä ja ilmapiirin luomisesta vahvistavat valmentajuuden henkilökohtaisia ulottuvuuksia. Lankojen käsissä pitäminen edesauttaa harjoitusten sujuvuutta ja vakiinnuttaa keskinäisen toiminnan periaatteita. Valmennustyössä onnistumisesta kertovat urheilijoiden kilpailusaavutukset paikantuvat valmentajien henkilökohtaisiksi aikaansaannoksiksi. Menestyksen kautta mahdollistuvaa lajikulttuurista kunnioitusta alleviivaa siihen liittyvän arvostuksen saamisen tärkeys. Samalla rakentuu seurakohtaisia rajoja, kun saavutetuista asemista kiinni pitävillä valmentajilla ei uskota olevan

aikomusta tehdä muutoksia nykyisiin toimintatapoihin. Vastarintaan asettumisen vaihtoehtojen pohtiminen kiertyy epäröinteihin, koska valmentajuudesta käytävät neuvottelut rajoittuvat olemassa olevien toimintatapoihin ja -paikkoihin:

Sanna: Koetteko kuitenkin, että ilmapiiri on avoin? Eli on vain naisten itsensä asettamia esteitä sen sijaan, että ei päästettäisi, luotettaisi tai uskottaisi, että nainen voi valmentaa?

Riku: Luulen, että molempia. Varmaan paljon on sellaisia saleja, jossa ei vaan päästetä. Ei ole pelkästään naisista kyse vaan ei päästetä myös nuoria miehiä valmennushommiin koska siellä on joku vanha jäärä, joka ei sitten hyväksy mitään.

Keijo: Tuo on kyllä just se, että tosi paljon on seuravalmentajia Suomessa, jotka on ollut siellä 30 vuotta ylikin niin ei siihen hirveen herkästi mennä. Tulee mieleen paljon sellaisia valmentajia, jotka ovat aloittaneet 80-luvun lopulla ja olleet siitä saakka mukana.

Valmentajakunnan muuttumattomuus ja nykyisten valmentajien asemointeihin kiinnittyvä tarkoituksellisuus on hankalasti lähestyttävä kokonaisuus. Vuosikymmeniä samanlaisena jatkunut valmentajien sitkeys saa yhä uudelleen merkityksensä sen ajallisesta kestosta. Vuorovaikutus rajautuu kykyyn sopeutua valmennuskulttuureissa luotuihin järjestyksiin, joissa vastaan sanominen ikävuosissa itseään vanhempaa henkilöä kohtaan ei ole lajikulttuuristen kohteliaisuussääntöjen mukainen (ks. Wacquant, 2004, 39). Kiinnittyminen valmennustoimintaan on ”jääräpäistä” asettumista perinteitä vaaliviin valmennusmenetelmiin ja jähmettymistä aikaisempiin tottumuksiin. Näitä ilmentävä määräpäisyys tyhjentää muiden valmennuksesta kiinnostuneiden toiveet valmennustehtäviin osallistumisen suhteen (ks. Pfister, 2013, 85). Lajikulttuureissa sisäistetty kunnioitus kokeneempia valmentajia kohtaan ohjaa heistä poikkeavia henkilöitä jättäytymään passiiviseen asemaan.

Valmentamisen mahdollisuuksien arvioiminen olemassa olevien kehysten sisällä sisältää vain varovaisia sukupuoleen liittyviä arviointoja. Valmentajat irtautuvat naisia aliarvioivista näkemyksistä ja etäännyttävät osallisuutensa mahdollisista naisiin kohdistuvista ulossulkemisen keinoista. Potentiaali naisten itselleen rakentamista esteistä valmentajaksi ryhtymisen suhteen vaihtuu tottumukseen, jossa yksittäinen henkilö saa portinvartijan aseman valmentajana. Naisen sukupuoli häviää seurakulttuuriseen järjestykseen, jossa yksittäisen ihmisen sukupuolelle ei anneta merkitystä muuttumattomana pysyneessä tilanteessa. Kun ulossulkevat käytännöt koskevat ”kaikkia”, sukupuolen merkitys on helpompi jättää huomiotta. Aihepiirin kiertämisellä häivytetään sukupuolten väliseen epätasa-arvoon liittyviä ongelmallisia tilanteita (ks. Luhtakallio, 2007, 174–175).

Myös naisen sukupuolen ja iän merkitykset jäävät toisarvoisiksi suhteessa nykyisten valmentajien pitkäkestoiseen ja vaikeasti purettavissa olevaan valta-asemaan. Naisen ikä jää määrittelemättömäksi, jolloin naisen sukupuoli saa korostuneen merkityksen. Mahdollisesti naisen iällä ei ole niin suurta merkitystä, koska joka tapauksessa naissukupuoli poikkeaa tunnistetun aseman saaneista pitkän linjan miesvalmentajista. Siinä missä nainen jää iättömänä omaan kategoriaansa, nuoreen mieheen liittyy mieheyteen kasvamisen ja kehittymisen potentiaali. Nuori mies voi tulevaisuudessa olla vanha valmentaja, jolloin hän ikävuosien karttuessa sulautuu osaksi hallitsevassa asemassa olevaa valmentajakuntaa, mistä käsin mahdollistuu itseoikeutus päättää omasta ja muiden valmentajuudesta.

Osassa keskusteluista pohditaan kuitenkin mahdollisuuksia asettua vallitsevaa järjestystä vastaan. Koska yhden valmentajan järjestelmä konkretisoituu kilpailuissa, joissa vain yksi henkilö voi olla päävastuussa ja näkyvällä paikalla otteluiden aikana, limittyy kilpailupaikalla valmentaminen otteluja edeltävään valmennustyöhön:

Sanna: Onko siellä seuroissa tilaa, onko niin paljon erilaisia ryhmiä? Kun eikö ryhmät ole aika heterogeenisiä ja isoja? Kuinka paljon pystyy valmentajalle löytämään sopivan ryhmän?

Inka: Kyllä varmaan isoissa seuroissa on monia eri valmentajia ja monia eri ryhmiä. Tietenkin pienemmissä seuroissa aika paljon kiteytyy siihen yhteen valmentajaan ja hänen persoonallisuuteensa se touhu. [...] Vaikkei tiedä niitä tilanteita, mitä kussakin seurassa on. Ni kyllä siitä vähän tulee sellanen kuva välillä, et onko niille uusille sukupolville oikeesti tilaa. Vai onko siellä sellasta tiettyä, että pysytään vallan kahvassa, siinä omassa asemassa siinä seurassa hinnalla millä hyvänsä. Ei välttämättä oo, mut sellanen tietty ajatusmaailma siihen tuli, kun sitä vaihtuvuutta on viimesen yli 10 vuoden aikana aika vähän mun mielestä.

Eeva: Et se pitää raivata se tila. Sanoa et eiku mä meen sinne.

Moona: Että kyllä siellä vanhat patut sanoo näin. Pakko yrittää ja olla ite tiukkana. Että minä olen siellä nuorten valmentajana ja istun siinä valmentajan pallilla. Minä olen sen tänne kuskannut ja suunnitellut kaiken.

Valmentajuutta koskevat keskustelut kiteytyvät olemassa olevien arvojärjestysten potentiaaliin muutoksiin. Valmennusvastuun perusteella rakentuvaan syy-seuraussuhteeseen ei ole luottamista, koska kulmalla voi olla henkilö, joka on tottunut olemaan siinä aikaisemmin. Samanlaisena pysyneen valmentajatilanteen purkamisen keinovalikoimista sulkeutuvat ulos neuvottelujen mahdollisuudet. Sovittelevien neuvottelukeinojen sijaan strategiaa ohjaa päättäväisyys toisin tekemisestä: vallitsevan järjestyksen muuttaminen tarkoittaa valmentajalle varatun paikan haltuun ottamista. Huolimatta siitä, että henkilökohtaisesti ei tavoittelisi lujaluontoisuuteen nojautuvien, maskuliinisten toimintatapojen jatkamista, sosiaalinen paine ohjaa niiden toistamiseen (ks. Connell, 2002a, 100–102).

Valmentajuuden tuottaminen jatkuu tilanteisiin sovellettavista tekemisen ja toiston muodoista. Perinteisiin nojautuvat uskomukset lajikulttuurista koodistosta sitovat valmentajat ideaalisiksi luokiteltuihin toimintoihin. Maskuliinisuuden piiriin kuuluvat teot, jotka osoittavat päättäväisyyttä ja itsevarmuutta, hallitsevat valmentajien välisiä kanssakäymisiä. Maskuliinisuus verhoaa sukupuolen vakiintuneiden valmentamisen menetelmien

alle. Valmentajuudeksi muotoutuvat tavat sulautuvat itseään ennustavaan toimivuuteen, jossa toistettavuus lisää ennustettavuutta ja vakiintuneisuus käyttökelpoisuutta. Nämä häivyttävät toisin tekemisen mahdollisuuksia ja rajaavat valmentajuutta kohti etenemisen tapoja.

5.5 Yhteenveto

Tässä luvussa olen vastannut kysymykseen siitä, millaiset sukupuolittuneet tavat oikeuttavat valmentajuutta. Tunnistamiani sukupuolittuneita toimintoja ympäröivät kamppailulajien kilpailukulttuurit, sääntöjärjestelmiin nojautuvat tottumukset sekä niihin kiedotut käsitykset ja ennakko-oletukset. Ne rajaavat käytettävissä olevia toimintamalleja ja vaikuttavat siihen, millaiseksi valmentajien käyttäytyminen eri tilanteissa muokkautuu. Kilpaottelu kerrallaan etenevä järjestys rakentaa areenan valmentajien keskinäiselle tarkkailulle. Samalla näkyvällä paikalla oleminen rinnastuu mahdollisuuksiin sulautua joukkoon toistamalla rutiiniksi muodostuneita valmentamisen tekoja. Toimintaa kehystää neuvottelut erilaisista positioista ja niiden muotoilemista merkityssuhteista (ks. Wacquant, 2011).

Kilpailuissa paikalla olemisen kautta säädellään valmentajille asetettuja käyttäytymistä ohjaavia raameja ja muotoillaan lajikulttuurisia normatiivisuuksia. Odotukset valmentajien kilpailujen aikaisista toiminnoista ja niiden tarpeellisuudesta uudistavat mielikuvia siitä, millaista sukupuolittunutta valmentajuutta kilpailuolosuhteissa odotetaan toistettavan. Tavoittelemisen arvoista sukupuolittunutta tekemistä kehystävät kilpailutapahtumissa toistettavat maskuliiniset esittämisen tavat feminiinisen kyselemisen tai epävarmuuteen viittaavan kommunikaation sijaan (ks. Halberstam, 1998). Valmentajilta odotetaan itsehallintaa, päättäväisyyttä ja luotettavuutta. Ne tuottavat uudelleen mielikuvia ”oikeanlaisista” tai ”sopimattomista” valmentajista (ks. Wasend & LaVoi, 2019). Sosiaalista hyväksyntää haetaan mukauttamalla omaa toimintaa sellaiseksi, että ei erotu muista (ks. Connell, 2008; Connell & Messerschmidt, 2005).

Valmentajien ja urheilijoiden välinen suhde muodostaa vastavuoroisuuden, missä valmentajien tunteiden säätely saa ensisijaisen aseman.

Lajikulttuuriset odotukset ja oletukset risteävät maskuliinisuuden kanssa erityisesti valmentajien osalta, kun tunteiden säätely on osa rakenteellista järjestystä. Vaikka valmentajat ovat toistuvasti tilanteissa, joissa he saattavat kokea kilpailutilanteiden aikana esimerkiksi epäonnistumisen pelkoa, nöyryytystä tai häpeää, niiden olemassaolosta tyypillisesti vaietaan. Sosiaalisesti koettu tarve peittää valmentajana kokemiaan tunteita näkyy kovaluontoisina esittämisen tapoina. Valmentajuuteen liitettyjen tunteiden poissaolo voimistuu, kun ne jäävät henkilökohtaisiksi ja muilta piilotettaviksi. Tunteista vaikeneminen korostuu tekojen saadessa ensisijaisen arvon (ks. Kimmel, 1995).

Valmentajuutta tehdään käyttämällä sosiaalista aikaa, jossa ikä kulkee samassa tahdissa valmentajien enemmistöön kuuluvien henkilöiden kanssa. Normatiivisessa valmentajuudessa risteävät tyypillisemmin miehen sukupuoli, (myöhäis) keski-ikä ja vankka kokemustausta. Ikä on läsnä lajikulttuurisesti ja historiallisesti kiinnittyen perinteitä vaaliviin seurojen käytänteisiin, joita hallitsevat miehet. Kronologinen ikä yhdistyy miehillä sosiaaliseen ikään, kun muiden kanssa samassa tahdissa kulkeminen liittyy valmennuskulttuuriin tottumuksiin. Miesten osalta ikä asettuu vapauttavaksi elementiksi, josta ei tarvitse olla huolissaan: iän karttuminen merkitsee valmentajuuden arvon saanutta kokemusta. Ajallinen arvo kiinnittyy hallitsevan aseman saaneiden valmentajien keskinäiseen kunnioitukseen, jossa kuuliaisuus, pitkäjänteisyys ja periksiantamattomuus ovat erottamaton osa nykyistä toimintakulttuuria. Samanlaiset lähtökohdat vahvistavat maskuliinisia tekemisen tapoja, merkityksellisiä kokemuksia yhteisöllisyydestä ja toisten kanssa tekemisestä (ks. Meriläinen ym., 2015; Murphy, 2022; Riach & Cutcher, 2014). Samojen henkilöiden enemmistöön kuuluminen ja mukana pysyminen ei ohjaa tarkastelemaan kriittisesti omaa hallitsevaa asemaansa (ks. Hearn, 2005, 170–171).

Yhteenkuuluvuus asettuu toimintaa ohjaavaksi tausta-arvoksi, vaikka se koskee vain heitä, jotka kokevat toimintakulttuurit mieluisiksi. Valmentajien kiintyminen yhteiseen tekemiseen ja samanlaisuuteen on tulkittavissa tapoina, joiden avulla korostetaan keskinäisten sosiaalisten suhteiden merkitystä (ks. Kanter, 1977; Knoppers, 1987; Messner, 1992; Sedgwick,

1985). Miesten keskinäinen verkosto hidastaa irtautumista nykyisistä toimintatavoista ja valmentajien enemmistön luomista vanhakantaisista uskomuksista (ks. Cunningham, 2022; Evans & Pfister, 2021; LaVoi, 2016). Huolimatta yksittäisten ihmisten henkilökohtaisista yrityksistä muuttaa kulmalla olemisen neuvotteluprosesseja, lempeä suostuttelu korvautuu päättäväisyydellä. Yksittäisten valmentajien toisin tekemisen tavat eivät toistaiseksi tee suuria muutoksia sukupuolittuneisiin tapoihin nojautuviin valmentajuuden tuottamisen prosesseihin.

6 KULMALTA: Valmentajuudesta tehtäviä erotteluja

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miksi valmentajakunnassa näyttää tapahtuvan vain vähän muutoksia. Tutkin, millaisina erilaiset valmentajien positiot näyttäytyvät valmentajien keskinäisissä järjestyksissä, seurojen toiminoissa, valmentamisen mahdollisuuksissa ja muutosten tekemisen valmiuksissa. Esittelen aineistoni osia, joissa pohditaan valmentajuutta sukupuolittuneena osallistumisena ja tekemisenä. Nämä sisältävät arviointeja valmentajuuden muodostumisesta erityisesti naisten osalta.

Kiinnitän huomiota siihen, millä eri tavoin sukupuoli käytetään valmentajuuden tunnistamisen prosesseissa. Kulmalta käytävien tarkastelujen keskiössä ovat naissukupuolen ajallisten merkitysten tekeminen ja naisten valmennuskulttuuriin tottumuksiin sopeutuminen. Erittelen valmentajien näkemyksiä valmentajuuden ja naissukupuolen risteämisestä ja jälkimmäisen käyttöarvosta valmentamisessa. Viimeisenä tuon näkyväksi aineistoni osia, joissa esitetään mahdollisia keinoja valmennuskulttuurin muuttamiseksi. Tarkasteluita johtaa kolmas alakysymys: millaisia eroja sukupuoli tekee valmentajuuteen.

6.1 Sukupuolitetun ajan mekanismit

Keskustelut sukupuolen ja ajan liitoksista kiinnittyvät kamppailuseuroissa kuljetettuihin tapahtumaketjuihin ja organisoitumisen tapoihin. Valmentajina toimivien naisten vähäistä määrää tarkastellaan tyypillisesti naisten urheilullisen ajan perusteella. Nykytilannetta pohjustaa urheilun historia, jossa kilpaileminen on ollut sallittua vain miehille ja se on myös nähty miehille sopivampana voimien mitteleminen areenana (ks. Hargreaves, 1994; Laine, 2000, 2013; Tiuhonen, 1994). Sen lisäksi naisten esteenä ovat olleet miesten asenteet ja kiellot osallistua seurojen harjoituksiin. Simo valaisee tilannetta ja kertoo naisten sopimattomuuden kamppailu-urheiluun tar-

koittaneen henkilökohtaisia ja seurakohtaisia kieltoja harjoituksiin osallistumisesta: ”Silloinen seuran päävalmentaja ei voinut valmentaa naista.”

Vaikka avoin misogynia on nähtävästi jäänyt historiaan ja pääsääntöisesti naisia ei enää kielletä ottamasta osaa seurojen urheilutoimintaan, naisten urheilu on jäänyt vähempiarvoiseen asemaan (ks. Lidman, 2024, 269). Tyttöjen ja naisten osallistumisen mahdollisuuksia voidaan edelleen rajoittaa seurassa tehtyjen päätösten tai toimintasuunnitelmien perusteella, kuten esimerkiksi Aino kertoo: ”Meille on tullut tyttöurheilijoita, kun siellä [toisessa seurassa] sanotaan, että heillä ei ole tyttöjen valmennusta.” Naisten urheiluun kohdistettu vastustus ja väheksyntä häivytetään seuran toimintalinjauksiin, joihin nojautuminen mahdollistaa jatkamaan miesten keskinäistä tekemistä. Nojautumalla seurakohtaisten valintojen taakse valmentajat voivat piilottaa henkilökohtaiset mieltymykset tutuiksi muodostuneiden valmennuksen tapojen jatkamisesta (ks. Olive ym., 2013, 268).

Naisten osallistumisen mahdollisuudet urheilijoina ovat merkityksellisiä, koska urheilussa on vakiintunut malli valmentajaksi ryhtymisen lähtökohdista ja valmentajana kehittymisen prosesseista. ”Valmentajan polku” on vakiintunut viitekehys, joka luo mielikuvia valmentajana aloittamisen lähtökohdista sekä ohjailee kouluttautumisen ja osaamisen kehittymisen jatkuvuutta (Danskanen, 2015). Viitekehys yhtenee kamppailulajeissa vakiintuneiden toimintamallien kanssa, sillä tyypillisimmin valmentajat siirtyvät urheilijasta valmentajaksi pienen tauon jälkeen. Kilpauran päättämisen jälkeen painissa ja judossa tauko on noin 5–10 vuoden mittainen, minkä jälkeen valmentaminen aloitetaan hyvin usein oman lapsen innostuessa lajiharjoittelusta. Nyrkkeilyn lajikulttuurissa on tyypillisempää aloittaa valmentaminen melko pian oman kilpailu-uran jälkeen.

Toistaiseksi valmentajan polku toteutuu nykyisessä valmennuskulttuurissa ensisijaisesti miesten osalta. Miesten toimintaan perustuva valmentajana aloittamisen malli muodostaa ajallisen normatiivisuuden, johon naiset ovat osallistuneet huomattavasti vähemmän aikaa miehiin verrattuna. Syy-seuraussuhdetta naisten vähäiselle määrälle valmentajina etsitään kamppailulajien harrastaja- ja kilpailijamääriä tarkastelemalla:

Sanna: Onko se joku myytti, että naisvalmentajia ei ole?

Jesse: Se on ehkä siinä, tässä meidän lajissa naisten osuus on kumminkin niin pieni. Niin sitä ei ole sitä. Ja jos miettii, että sitä on suunnilleen 20–25 vuotta ollut naisurheilua. Niin jos siitä lähetään ajattelemaan, että ne on silloin ollut 7-vuotiaita ja mitä ne on tällä hetkellä. Mikä niiden elämäntilanne on. Niin ei niistä välttämättä ole. Ne ei ehkä välttämättä ole valmentajia.

Markus: Mutta toisaalta tossa kun mietin sitä [ulkomaan kilpailua]. Oli siellä Saksasta, Ranskasta, Sveitsistä oli miesvalmentajia. Mutta oli siellä aivan jäätävä määrä ruotsalaisia entisiä naisurheilijoita. Mutta siellä on.

Jesse: Siellä on se kulttuuri muissa maissa, koska Ruotsissa oli sitä naisurheilua kumminkin jo kun Suomessa ruvettiin keskustelemaan aiheesta, että voiko nainen edes tulla salille.

Markus: Se naisurheilu kamppailulajeissa on niin uusi asia Suomessa. Montakohan naispuolista naisvalmentajaa. No [paikkakunta] on yksi, sitten on [seuran nimi]. Mutta onko muualla.

[...]

Mikko: Naisvalmentajia on, tiedän että on enemmän just tämmöissä pienten ryhmissä nykyään. [...] Se on mun mielestä sellainen kasvava juttu. Että ehkä ne sieltä sitten nousee valmentajiksi. Uskoisin näin. Osa ainakin.

Markus: Joo kyllä.

Jesse: Et se on, sanotaan näin. Kyllä mä enemmänkin sanon siihen, että mä olen nähnyt sen ajan, kun tyttöjä on alkanut tulemaan salille. Olin itsekin silloin vielä poika. Niin siitä se tavallaan se kehitys, ne oli sen, vuoden-kaksi ne oli. Sitten ne siirtyi oikeastaan pois. Ei niitä sen enempää ollut. Sitten aina uusia tuli. Sitten nyten tuo, no siitä mistä Kirsi on lähtenyt. Silloin oli sellainen tyttöporukka, mikä kiersi noita kisoja paljonkin. Ja siitä on sitten muutamia, ihan huippujakin nousi siitä. Ja Kirsi kärkenä siitä. Ja se todennäköises-

ti se Kirsin, jos Kirsiä olisi markkinoitu jo siellä niistä juniori, että sitä oltais uutisoitu niistä kaikkien tyttöjen, nuorten ja junioreiden kisoista, että miten se pärjää niissä. Veikkaan, että meillä olisi huomattavasti enemmän tyttöurheilijoita tällä hetkellä.

Markus: Niin varmaan olisi.

Jesse: Kun sitten se, vasta se markkinointi alkoi vasta naisurheilijana.

Tottumuksiin perustunut siirtymä urheilijasta valmentajaksi ei ole tähän mennessä ollut yhtenevä naisten ja miesten osalta, sillä naisia on lukumääräisesti vähemmän valmentajina. Huomio kiinnittyy ajalliseen perspektiiviin ja vertautuu toistaiseksi miehille tavanomaiseksi muodostuneeseen siirtymään urheilijasta valmentajaksi. Sukupuolittunut toimintakulttuuri perustuu oletuksiin, joissa urheilijoiden sukupuoli korreloisi suoraan valmentajien määrään, jolloin naisten vähäinen lukumäärä valmentajina selittyisi urheilevien naisten lyhytkestoisemmasta ajasta lajin parissa. ”Valmentajan polun” käyttöarvon kritisoimisen sijaan se ohjaa perusteluja naisten vähäiselle lukumäärälle valmentajina.

Urheilussa on tunnistettu miehisten traditioiden hitaiden muutosten uudistavan selitysmalleja, joissa naisten lyhytkestoisemman osallistumisen vuoksi he eivät edes voi olla samassa asemassa miesten kanssa, joilla on huomattavasti enemmän kokemustausta urheilussa (de Haan & Knoppers, 2020, 635–636). Historiallinen viitekehys muotoilee yhä uudestaan käsityksiä siitä, että naisten osallistumisen mahdollisuudet ja kilpailijamäärät eivät ole vertailukelpoisia miesten kanssa (ks. Lidman, 2024, 279). Sukupuolta käytetään kategorisoinnin keinona, jolla tytöt ja naiset jätetään erilliseksi joukoksi urheilussa (Larsson, 2021, 717–718). Miesten ja naisten kilpailamiseen käytetyn ajan eroavaisuuden korostaminen alleviivaa yhdenmukaisuuden puuttumista niin urheilijoiden kuin valmentajien osalta.

Miehille normatiiviseksi muotoutunut valmennustoiminta jää kriittisen tarkastelun ulkopuolelle, kun naisten vähäistä määrää valmentajina tarkastellaan sukupuolten välisen epätasa-arvon näkökulmista. Käsitykset

naisten iästä, perhe-elämästä ja mielenkiinnon kohteista peilautuvat valmentajuuden muotoutumiseen. Pohdinnat yhtenevät mielikuviin naisten kiinnostuksen kohteista, elämäntilanteesta ja niihin liittyvistä toiminnoista (Korvajärvi, 2016; Lammi-Taskula & Salmi, 2016; Raudasoja ym., 2022). Tilanteen muuttamista voisivat vauhdittaa myös naisurheilijoiden saavutusten mediauutisoinnit ja medianäkyvyyden lisääntyminen (Turtiainen, 2025, 84–85). Erilaisille ratkaisuehdotuksille yhteistä on se, että sekä naisten asema valmentajina että urheilun rakenteelliset toimintatavat jäävät pohdintojen ulkopuolelle ja siten ratkaisematta (Harvey & Price, 2022).

Lisäksi miesten ja naisten välille tehtyä eroa korostaa ohjaajien ja valmentajien välille rakennettu hierarkkinen järjestys. Ohjaajan positioon kiinnittyvät toiminnot luokitellaan erilaisiksi valmentajien toimintaan verrattuna. Naiseutta ei aseteta valmentamiseen vaihdettavissa olevaksi arvoksi. Sen sijaan feminiininen pääoma liitetään ohjaajan tehtäviin ja naisten mukana oloon harjoitusryhmien toiminnassa. Naiset paikantuvat ohjaajiksi pienten lasten ryhmiin, joissa on mahdollisuus harjoitella ohjaamiseen liittyviä taitoja. Ohjaajan positioista muokkautuu mukautujan asema, kun naisten odotetaan sulautuvan nykyisiin toimintajärjestyksiin osallistumalla miesten hallussa pitämään toimintaan jonkinlaisena lisäresurssina (ks. Kempe-Bergman ym., 2020, 342–343). Sukupuolen liitos valmentajataipaisuuteen ja hierarkkinen sukupuolitunut järjestys valmentajan ja ohjaajan välillä todentuvat seuraamissani harjoituksissa, joissa naisen asema eroaa miesten asemasta ja naisen tehtävä rakentuu suhteisena miesten tekemiin:

Kaksi miesvalmentajaa antaa ohjeita urheilijoille liikkeiden tekemiseen alkulämmittelyn aikana. Nainen ohjaa tasapainoharjoitteita koko harjoitusryhmälle noin 10 minuutin ajan. Alkulämmittelyn jälkeen harjoitusryhmä jaetaan kahteen. Toiselle puolelle menevät kilpailuihin lähtevät ja he tekevät lajiharjoittelua kahden miesvalmentajan kanssa. Nainen siirtyy muiden urheilijoiden kanssa salin toiselle puolelle tekemään temppurataa. (Havaintomuistiinpano 4.4.2022)

Uskomukset, tottumukset ja taustalla vaikuttavat arvot näyttävät ylläpitävän tilannetta, jossa kamppailulajien normatiiviset säännöt ja rajoitukset asettavat ehtoja ja rajoituksia valmentajuuden toteutumiselle. Ne on joko läpikäyty aiemmin tai perustuvat hiljaisesti hyväksytyihin sopimuksiin, jotka konkretisoituvat valmentajien ympärille asetettujen rajojen ymmärtämisenä. Harjoitustilanteessa miesten hallitseva asema vaikuttaa olevan luonnolliseksi mielletty järjestys, kun naisen siirtymisessä sivummalle ei ole aistittavissa neuvottelun mahdollisuuksia. Naiselle jää sopeutujan ja miellyttävän henkilön rooli, joka sulautuu nykyisiin harjoittelun periaatteisiin ja mahdollistaa miesten valmentajuuden jatkumisen. Naisen osallistuminen seuran toimintaan määrittyy sukupuolittunein perustein ja nainen valmentajana edustaa omaa sukupuoltaan. Se viestii naisille luontaisiksi katsottujen ominaispiirteiden tuomista seuratoiminnan ryhmäkohtaisiin sisältöihin.

Valmennustilanteita taustoittavat tottumukset siitä, että miehet ottavat valmentajina oikeudekseen päättää valmennustoiminnan organisoimisesta. Aikaisemmin paikkansa lunastaneina he odottavat mukaan tulevien henkilöiden asettuvan nykyisiin järjestyksiin, velvoitteisiin, vastuisiin ja yhteistoiminnallisen säätelyn ymmärrykseen. Ajallisesti toistuva etuoikeus asettaa miehet ottamaan vastuuta harjoitusten organisoimisesta, ikään kuin aika kamppailulajien parissa olisi suoraan verrannollinen vastuulliseen tekemiseen harjoituksissa. Naisten lyhyempi aika kamppailulajeissa korreloi lyhyempään osuuteen harjoitteiden ohjaamisessa. Ajallisessa loogiassa valmentajien väliset asemoinnit sisältävät sisäisen vaatimuksen kunnioittaa etukäteen määriteltyjä asemointeja, ja varsinaisten lajiharjoitusosiodien osalta naisten tehtäväksi asettuu vastata ei-kilpailevista urheilijoista. Naisille suunnattu vastuu harrastetason toiminnasta vahvistaa eroa miehiin, jotka ottavat vastuulleen kilpailijoiden valmentamisen ja tekniikkaharjoittelun opettamisen. Kamppailulajeissa juuri tekniikkaharjoittelu nähdään arvokkaimpana ja tärkeimpänä harjoittelun osana (Hovden & Tjønndal, 2022, 243).

Tottumuksiin perustuvassa kamppailulajien toiminnassa sukupuolten välinen valta-asema jää valmentajilta huomioimatta. Tiedostamattomuus

omista etuoikeuksista johtaa tilanteeseen, missä ajallisia tapahtumaketjuja tarkastellaan omasta toiminnasta erillisinä. Miesten etäännyttäessä itsensä naisia koskevista asioista he yhtä aikaa sekä etäännyttävät että tuottavat passiivisuutta valmentavia naisia kohtaan. Lajikulttuurissa sisäistetty hierarkkinen järjestys luo tilanteen, missä naiset osittain välttävät asettumasta uhkaksi miesten kontrollissa olevalle valmennustoiminnalle. Skeggsiläisittäin tulkittuna naisten asema rajautuu jo etukäteen siten, että se määrittää saatavilla olevia valmentajuuden ulottuvuuksia (ks. Skeggs, 1997). Valmentajien mahdollisuuksien tarkastelu tapahtuu etukäteen määriteltyjen ominaisuuksien kautta, jotka luokitellaan joko voimavaroiksi tai esteiksi (ks. Skeggs, 2014, 181–182). Sukupuoleen liittyvät stereotyypit eivät murru, kun niiden toistamisen tavat säilyvät muuttumattomina (Skeggs, 2014, 70). Symbolisen väkivallan näkökulmasta tarkasteltuna tämä on tulkittavissa toistuvana ajallisena mekanismina, joka järjestää yhä uudelleen naiset ja miehet heille ”sopiviksi” miellettyihin tehtäviin (Bourdieu, 2001, 56). Tilanteen uusiutumista vahvistaa miesten toimintaa ja käyttäytymisen tapoja korostava toimintakulttuuri, jolloin naiset voivat tiedostamattaan vahvistaa omaa heikompaa asemaansa vertaamalla tekemistään miesten suoriin (ks. McNay, 2000, 53–54).

Syvälle juurtuneet, erilaiset roolitukset ja mahdollisuudet ovat osa sukupuolittunutta ohjaajan ja valmentajan välille rakennettua eroa, mikä heijastuu käsityksiin sukupuolten asemasta työ- ja perhe-elämän sekä vapaa-ajan liitoksessa:

Sanna: Mikä siinä teidän ajatuksen mukaan voi olla syynä? Eikö kilpavalmennus kiinnosta naisia vai eikö heitä päästetä?

Niko: Naiset oman uran jälkeen, jos lähetään niistä meidän huiipuista, jotka lopettaa. Niin ne yleensä tekee perheen sen jälkeen. Niillä menee seuraavat viisi vuotta siinä, kun ne on perheen. Tulee ensimmäinen lapsi, toinen lapsi ja niin edelleen. Niin siinä tulee aika pitkä aika, ero siitä lajista ja siitä mahdollisuudesta. Eli se vie aika paljon, jos mietitään meidän huippuja. Kaikille on, aika monelle on käynyt näin. Veeralle ei näin käynyt, mutta meillä on mon-

ta muuta. Ja seuratasolla mä en oikein pysty sanomaan, että miksi niitä ei tule. En tiedä.

Syy-seuraussuhteiden pohdinta nojautuu tottumuksiin, joissa naisille tavanomainen syy jäädä pois lajin parista on perheen perustaminen oman kilpauran jälkeen. Miesten osalta normatiiviseksi ymmärretty urheilu-uran jälkeinen tauko ennen valmentajiksi ryhtymistä muuttuu naisten kohdalla etäännyttäväksi ajanjaksoksi. Naisille aika lasten kanssa oletusarvoisesti nostaa kynnystä tulla takaisin tauon pitämisen jälkeen. Poissaolo korostuu entisestään useamman lapsen peräkkäisyydessä, jolloin naisen rooli äitinä ja valmentajana näyttäytyy entistä epätodennäköisempänä. Tottumukseksi muodostunutta valmentamisen ja harjoitussalilla paikalla olemisen liitosta ei ole mahdollista katkaista omaan henkilökohtaiseen perhe-elämään liittyvillä vaatimuksilla. Kun nainen kiinnitetään erottamattomasti lapsista huolehtimiseen kotona, se estää osallistumisen täysimääräisesti valmentajan tehtävän mukaisiksi määriteltyihin toimiin harjoituksissa (ks. Hogan ym., 2021; Leberman & LaVoi, 2011; Raudasoja & Ryba, 2024; Sisjord ym., 2023).

Naisilla valmentamisen mahdollisuudet vaikuttavat kiinnittyvän heteronormatiivisiin näkökulmiin eli käytäntöihin, joissa tottumukset yhdessä rakenteellisten järjestysten kanssa muodostavat ehtoja ihmisten toimintaan ja tekoihin muuttamalla ne itsestään selvänä pidetyiksi tapaisuuksiksi (ks. E. Jokinen, 2005, 140–143). Heteronormatiivisuuteen nojautumisen on esitetty kategorisoivan naiset yhtenäiseksi joukoksi häivyttämällä heidän yksilölliset valintansa ja henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteensa (Rossi, 2003, 2022). Yksittäisiksi esimerkkitapauksiksi jäävät naiset valmentajina eivät toistaiseksi tee merkittäviä muutoksia intuitiivisesti tehtyihin päätelmiin, joissa naisen ajatellaan olevan tyypillisesti kiinnostunut perheen perustamisesta ja perhe-elämästä (ks. E. Jokinen, 2005, 14–15). Naisen kategoriaan kuuluvista henkilöistä muodostetaan kokoelma valmentajia, joiden jollain tarkemmin määrittelemättömäksi jäävällä tavalla nähdään itse aiheuttaneen tilanteensa (LaVoi, 2016, 20–25; Monserrat-Revilla ym., 2025). Naisten elämäntilanteiden sekä valmennuksen vaativuuden yhdis-

täminen asettuu niin normatiivista valmentajuutta kuin lajikulttuurisia käsitteitä vastaan.

Samalla kun äitiys nähdään selittävänä tekijänä naisten vähäiselle määrälle valmentajina, tällä hetkellä kilpailuissa pyörivät naiset liitetään mielikuviin äitihahmoista. Moona kuvailee kilpailupaikalla miesten olevan joko nuoria ja innokkaita tai vanhoja ja tapoihinsa pinttynyttä, kun taas naiset hääraävät huolehtimassa muista: ”Sitten on taas semmosia vähän niin kuin äitihahmoja, jotka pyörii siellä mukana ja on sellasia lempeitä.” Yhteiskunnassa pitkään ylläpidetyt roolit naisten odotetusta tehtävästä kodinhoidossa ja miesten roolista työelämässä kodin ulkopuolella heijastuvat myös urheilussa, jossa miehistä tulee sujuvammin valmentajia ja naisista taustajoukkoihin jääviä huolehtijoita (ks. Messner & Bozada-Deas, 2009, 49–50). Myös Jessen kilpailuissa näkemät naiset ovat olleet hänelle äidin, ei valmentajan roolissa, kuten hän toteaa: ”Mä en nähnyt niitä valmentajina. Ihan voin suoraan sanoa. Näin ne äiteinä.”

Sukupuolten välistä työnjakoa uusinnetaan seuratoiminnassa siten, että isien oletetaan ottavan tyypillisesti vastuuta valmentamisesta, jolloin mieheyden ja valmentajuuden liitos irrottaa heidät perhe-elämän vastuista. Miesten valmentajana toimimiseen on liitetty oman lapsen harrastuksen turvaamisen kautta osaksi hoivaavia maskuliinisuuden muotoja, kun isät ottavat vastuuta lapsen kasvattamisesta valmentajan tehtävän kautta (Kilger, 2020; Smith ym., 2024). Valmentamisen ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteet saattavat olla vanhemmille samankaltaisia, mutta ne tyypillisemmin asettuvat naisten valmentajuuden esteiksi (Hinojosa-Alcalde ym., 2023). Naisten valmentajuudessa korostuu puolison tuen merkitys, kun taas miehet tekevät useimmiten itse päätöksiä valmentamiseen käytettävästä ajasta (Sisjord ym., 2023).

Sukupuolella tehtävät erot ulottuvat valmennusjärjestelmiin, seurojen rakenteisiin ja lajikulttuuriin tapoihin. Niiden on tunnistettu saavan pysyvältä vaikuttavan muotonsa yhä uudelleen samanlaisena, muuttumattomana ja lajiin kuuluvien tapojen mukaisten tekojen toistamisena (de Haan & Knoppers, 2020, 638). Normatiivisuus yhtä aikaa korostaa ja peittää miesten hallitsevan aseman valmentajina, koska se on jotain, mitä naisten

tulee osata täyttää. Rakenteellisten järjestysten, olettamusten, odotusten ja tottumusten risteymä muodostaa monikerroksellisen vyyhdin, jossa naisten kykyjä arvioidaan suhteessa miehiin, vaikka he eivät itse valitsisi olla vertailuasemassa (ks. McNay, 2001, 36–37). Samalla normatiivisen asetelman tiedostamatta jättäminen peittää alleen naisten toimintamahdollisuuksien rajoittamisen (ks. Bourdieu, 2001, 39–40).

Erontekoja korostavat vertailut, joissa naistapaisuus ei seuraa tottuksille nojautuvia valmennustapoja ja miesnormista valmentajuutta. Toimintakulttuureissa omaksuttu ajatus valmentajaksi kehittymisen polusta asettuu piiloutuvaksi normatiivisuudeksi, kun se pitää sisällään sukupuoli-tapaisuuteen nojautuvia uskomuksia. Vakiintunut käsitys ”valmentajan polusta” saa pitämään kiinni mielikuvasta, jossa naisten osallistuminen lasten ryhmien kanssa kerryttäisi osaamista, jonka myötä avautuisi mahdollisuus nousta arvoasteikolla korkeammalle asetettuun valmentajan tehtävään. Tämä käsitys purkautuu erilaisten pääomien tarkastelun kautta. Tekemällä oppiminen on tilannesidonnaista, joten valmentamista oppii valmentamalla ja ohjaamista ohjaamalla. Tällöin lasten ryhmien ohjauskokemus ei vastaa pääomaa, jota voi hyödyntää valmentamisessa.

6.2 Hyväntahtoisuus erojen piilottamisen mekanismina

Osa valmentajista on sitä mieltä, että valmentajakunta on monimuotoistunut eikä ole enää ainoastaan miesten hallinnassa olevaa toimintaa. Aino toteea nähneensä kilpailuissa valmentajina myös nuoruusiässä olevia tyttöjä ja toteaa: ”Meillä on muuttunut hirveästi.” Moona kertoo lajia harrastavan yhä moninaisempi joukko ihmisiä, mikä heijastuu myös kilpailuissa läsnä oleviin henkilöihin: ”Kaikenlaista ihmistä löytyy.” Kiinnostavaa on se, että Moona väistää valmentajien sukupuoleen liittyvän tarkastelun ja kuvailee henkilöiden luonteenpiirteitä: ”En ajatellut heitä sukupuolen perusteella, vaan ajattelin enemmänkin, millainen persoonana on.” Mauri ihmettelee naisvalmentajien vähyyttä koskevan keskustelun tarpeellisuutta. Hän puolustaa voimakkaasti lajikulttuurin monimuotoisuutta todeten: ”Kaikenlaisia valmentajia löytyy.” Maurille miesten ja naisten välinen tasa-arvo näyttäy-

tyy niin arkipäiväisenä asiana, että hän hiukan tuohtuu siitä, että edes kysyn valmentavien naisten asemasta kamppailulajeissa.

Tasa-arvoon ja monimuotoisuuteen liittyviä keskusteluja leimaa seura-toiminnan avoimia osallistumisen mahdollisuuksia korostava arvojärjestelmä. Valmentajat korostavat sukupuolten välisen lukumääräisen tasa-arvon tärkeyttä ja omaa positiivista suhtautumistaan, kuten esimerkiksi Kimmo toteaa: ”Tärkeä et on mukana naisia.” Myös Petri kommentoi: ”Olis meil-lekin ihan tervetullut.” He eivät koe olevansa naisten valmentajaurien esteenä tai kuuluvansa naisten valmentajuutta aliarvioivien henkilöiden joukkoon (ks. Soares Moura, 2022). Sen sijaan he sitoutuvat puheen ta-solla naisten ja miesten tasavertaisiin osallistumisen mahdollisuuksiin ja korostavat naisia kunnioittavaa, herrasmiesmäistä käyttäytymistä (ks. Veijola, 1997, 144–145).

Valmentajien korostama avoimuus, syrjimättömyys ja tasapuolisuus yh-tenee tulkintojen kanssa, joissa vaalitaan tasa-arvoisia osallistumisen mah-dollisuuksia (Johansson & Svender, 2025; Spaaij ym., 2020). Myönteisyys sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisessä todentuu esittelemällä saa-vutettuja onnistumisia naisten aseman edistämisessä (Holli ym., 2007). Yk-sittäiset naiset miesten keskuudessa ovat perustelu sille, että toiminnassa on mukana naisia ja tehtävä sopii naisille (Acker, 1990). Yksikin nainen riit-tää purkamaan vain miehistä koostuvaa valmentajakuntaa ja samalla nais-valmentaja edustaa koko sukupuolta (Kane & LaVoi, 2018). Näkemykset heijastelevat laajempia yhteiskunnallisia keskusteluja sukupuolten välisen tasa-arvon kannattamisesta, mikä heijastuu mielikuviksi sen saavuttami-sesta (Kantola ym., 2020). Urheilun harrastajamäärissä tapahtunut suku-puolten välisen tasa-arvon lisääntyminen luo mielikuvia koko urheilun toi-mialan tasa-arvoistumisesta (Lehtonen ym., 2022; Oja ym., 2025).

Mahdollisuuksien tasa-arvoon nojautuminen kohdistaa katseen naisten oma-aloitteisuuteen, kiinnostuksen osoittamiseen ja valmennuskokemuk-sen hankkimiseen. Hyväntahtoisuus kietoutuu osaksi miesnormatiivista valmentajuutta, kun sitä käytetään strategiana naisia kohtaan asetetuissa odotuksissa:

Sanna: Onko yleistä, että jos halutaan (joku) valmentajaksi niin kysytään? Jos kysytään, niin mitkä ennakko-odotukset on, että ketä kysytään?

Pasi: Se joka tulee (seuraan), sitä kysytään. Meillä oli Heidi muuten tyttöjen ja naisten valmentajana. Ei ole tulijoita.

[...]

Sanna: Tasa-arvohan on jo pitkään edistynyt urheilijoiden keskuudessa, mutta se ei ole näkynyt valmentajissa. Harrasteryhmissä on–

Jukka: Suurin osa.

Sanna: Mutta että kilpaurheilussa olisi, niin siellä on vähemmistö–

Pasi: Jos on joku nainen, jolla olisi valmennustaitoa ja haluaisi tulla valmentamaan, niin tervetuloa vaan. Kyllä otetaan vastaan.

Mikko: Sama meilläkin.

Puheenvuorot verhoutuvat kamppailulajien seurojen toimintakulttuurin kunniakkuuden ja kaikkien samanarvoisen kohtelun sisään. Epätasa-arvoa ylläpitävistä käytänteistä irtisanoutumista korostetaan hyväntahtoisella myönteisyydellä. Tämä alleviivaa sitä, ettei valmentajuus koske vain miehiä, eikä ketään suljeta ulos valmentamisen mahdollisuuksista. Toimintaa ohjaileva vastavuoroisuus merkitsee samanarvoista kohtelua ilman erityisvapauksien huomioimista (ks. Wacquant, 2004, 53). Valmentajien määrän kasvua edistetään ilman, että sukupuolelle annetaan erityistä merkitysarvoa (ks. Sisjord ym., 2021, 562–563).

Sukupuolen merkityksen kieltäminen yhtenee tulkinnan kanssa, jossa miesten asemaa ei aseteta kyseenalaiseksi eikä naisten osallistumismahdollisuuksilla nähdä olevan mitään esteitä (Kempe-Bergman ym., 2020, 342). Miesvaltaisuutta kuvataan lempein sanankääntein korostamalla hyväntahtoisuutta ja väheksymällä tarvetta säilyttää miesten hallitsemia tiloja (Ojanen, 2016, 216–218). Nykyisen tilanteen muuttumattomuudessa ei ole kyse siitä, etteikö naisten käytettävissä olevaa potentiaalia olisi tunnis-

tettu – naisten osaamista ei ole vain toistaiseksi saatu käyttöön nykyisissä lajikulttuurisissa järjestyksissä (Walker, 2016). Katse kääntyykin naisiin, jotka eivät hakeudu valmentajiksi tai osoita kiinnostusta valmentamista kohtaan (LaVoi, 2016, 20–23; Soler ym., 2022, 125–127). Naisten odotetaan käyttävän eteen tulevat tilaisuudet hyväkseen ja ylittävän mahdolliset esteet päättäväsyydellä (Scraton, 2018, 28).

Määrällisen tasa-arvon edistäminen on todettu riittämättömäksi useissa kasvatustieteellisissä tutkimuksissa (Brunila, 2009; Ikävalko, 2016; Ikävalko & Brunila, 2011; Ylöstalo, 2012). Sen ongelmallisuudesta kertovat organisaatioiden työtehtäviin, -järjestelyihin, -tiloihin ja -välineisiin liittyvät hierarkkiset, sukupuolittuneet toimintamuodot (Martin, 2001, 2003, 2006). Miesvaltaisilla työpaikoilla muodostuu yhtenäisyyteen pyrkivä yhteisö, jossa ”uusien” tulijoiden täytyy osoittaa kykynsä tullakseen hyväksytyiksi (Seeck & Kantola, 2022). Yhteistoimintaa määrittelevät hierarkkisten työtehtävien lisäksi informaalit sukupuolittuneet kohtaamiset, joilla on merkitystä sosiaalisen kanssakäymisen muotoutumisessa (Lund & Tienari, 2019; Peteri ym., 2021, 2024). Naisten osallistuminen miesten hallussa pitämiin kulttuureihin näyttää vaativan tarkkailuasetelman ottamista, josta käsin he omaksuvat kunnioittavan asenteen nykyisiä toimintatapoja kohtaan (Gherardi & Poggio, 2001).

Valmentajuuden muotoutumisessa toistetut käsitykset naisten passiivisista tekemättä jättämisistä ja miesten aktiivisista valmentamisen teoista on tunnistettavissa symboliseksi väkivallaksi: naisten haasteiden esitetään johtuvan heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan sen sijaan, että tunnistettaisiin ne rakenteelliset yhteydet, jotka vaikuttavat valmentajien toimintaan seuroissa. Miesten hallitseva asema valmentajina johtaa siihen, että miestapaisuuden sosiaalinen normi siirtää vastuun valmentajan tehtävässä onnistumisesta tai epäonnistumisesta henkilökohtaiselle tasolle ja jättää tunnistamatta sukupuolten välisten valta-asemien vaikutukset asetelman uusintamisessa. Samanaikaisesti naisiin kohdistuvat epäluulot muuttuvat naisia syrjiväksi itseään toteuttavaksi ennusteeeksi (ks. Bourdieu, 2001, 94–95).

Valmentajat nojautuvat seuratoiminnassa oppimiinsa toimintamalleihin ja aikaisempiin tekemisen tapoihinsa, jotka myötävaikuttavat käsityksiin valmentajuuden rakentumisesta. Valmentajuutta koskevat neuvottelut su-lautuvat näkemyksiin siitä, mikä on tavanomaista, itsestään selvää, sovin-naista ja käytännöllistä. Mahdollisesti valmentajien keskinäinen työnjako näyttää nykyisille valmentajille yksiselitteiseltä ja selkeältä, kun se myö-täilee tottumuksiin perustuvaa järjestystä. Opitut toimintatavat määrittelevät valmentajien erilaisiin asemointeihin liitettyjä tekoja ja oikeutuksia. Mielikuvat naissukupuolesta peilautuvat seuraorganisaatioiden toiminta-periaatteisiin ja -tarpeisiin, ja naisten toivotaan tulevan mukaan seuratoi-mintaan sukupuolittunein perustein. Naiset ovat käyttämätön resurssi tyt-töjen ja naisten valmennuksessa, ja he voisivat käynnistää toimintaa, johon nykyisillä valmentajilla ei ole resursseja tai intressejä:

Sanna: Markus sanoit aikaisemmin, että sua ei kysytty. Onko teillä havaintoa siitä, että useimmin kysytään miehiä kuin naisia?

Markus: Kyllähän me kysytään kaikkia, jotka paikkakunnalle tulee. [...] Kyllähän se tietää, nykyään meidän lajin urheilijoita on niin vä-hän. Mutta kyllähän tuossa, jos me saatais tuollainen [valmentaja] tänne, niin kyllähän me se avosylin otettaisiin vastaan ja pyörittä-mään meidän tyttöryhmä käyntiin.

Naisten valmentajuuteen liittyvä tarkastelu perustuu seurakohtaiseen esiymmärrykseen ja ehtoihin naiselle asemoidusta paikasta seuratoimin-nassa. Ensisijaisesti tervetulleita ovat naiset, jotka voivat hyödyntää ole-massa olevaa valmennusosaamista ja osoittaa pärjäävänsä itsenäisesti val-mentajina. Aikaisempi valmennustoiminta tyttöjen kanssa on mahdollista valjastaa naisille suunnatun valmennustoiminnan käynnistämiseen ylittä-mällä paikkakunta- ja seurakohtaiset rajat. Tyttöjen harjoitusryhmälle an-netaan tilaa miesten ryhmien ja valmennuksen lisänä, ei sen osana. Raken-teelliset järjestäytymisen tavat rajaavat myös valmentajuutta sukupuolen, osaamisen ja toimintatapojen osalta.

Lajikulttuuriset tottumukset uusintavat sukupuolen mukaan jaettujen harjoitusryhmien tarpeellisuutta. Erillisten ryhmien jakoperusteiden on esitetty perustuvan oletuksiin sukupuolen tekemisen merkityksistä ja siten eroavaisuuksista valmennusmetodien tai -menetelmien valinnassa (de Haan & Norman, 2019, 106–107). Tottumukset sukupuolittuneesta toimintajärjestyksestä muotoilevat käsityksiä tyttöjen ja naisten ominaisuuksien ja piirteiden eroista suhteessa miehiin ja poikiin (de Haan & Knoppers, 2020). Nojautuminen kahden sukupuolen mukaan tehtyihin luokitteluihin vahvistaa käsityksiä luonnollisista sukupuolittuneista eroista (Goorevich & LaVoi, 2024). Valmentajien osalta sukupuolten välisen eron tekeminen toistaa tilannetta, jossa nainen paikannetaan saman sukupuolen valmennukseen: naisen ansiot ja kokemus tyttöjen valmentamisesta eivät ole vaihdettavissa poikien valmennukseen.

Valmentajien keskinäisen toiminnan osalta aineistoni luenta eroaa esimerkiksi Holly Thorpen (2009) tulkinnoista symbolisen pääoman rakentamisesta urheilussa. Hän toteaa, että urheilijat voivat ylittää sukupuoleen liitettyjä merkityksiä saavuttamalla lajikulttuurissa arvostetun taitavuuden tason (Thorpe, 2009). Tällöin korkealle viedyllä lajiosaamisella voi ohittaa naissukupuoleen liitetyn heikomman aseman ja saavuttaa lajikulttuurille omaleimaista symbolista pääomaa (Thorpe, 2009, 497–499). Samoin koululiikuntaan kohdistuvassa tutkimuksessa on esitetty, että tyttöjen on mahdollista saada urheilutaitojen kautta arvostusta, jota pojat saavat luonnolliseksi katsottujen fyysisten voimatasojen perusteella (Berg & Lahelma, 2010, 37–38). Omassa aineistossani en tunnista, että naisten osaaminen, asema ja pätevyys valmentajina ylittäisivät merkittäväällä tavalla mieheyttä korostavaa toimintaa. Sen sijaan naisten valmentajuus näyttää rakentuvan suhteessa nykyiseen toimintaan ja sen organisoitumisen tapoihin, jolloin naiset asetetaan vertailuasetelmaan miesten kanssa. Luentani yhtenee tutkimusten kanssa, joissa on tunnistettu hallitsevassa asemassa olevilla valmentajilla olevan vaikutusvaltaa määritellä naisten asemointeja valmentajina (Burton & LaVoi, 2016; Kane & LaVoi, 2018; Norman ym., 2018). Valmennustoiminnan järjestämisen tavat yhdessä sukupuolittuneiden toimintamekanismien kanssa tuottavat eriarvoistavia toimintoja, joissa mies-

ten valmennustehtäviä ei tarjota naisille tai naisten ei nähdä soveltuvan miesten valmentamiseen (Burton & LaVoi, 2016, 50–51).

Rakenteellisen ja sosiaalisen toiminnan punoutuminen valmentajien kesken vahvistaa sukupuolitettua eroa erilaisten odotusten, tehtävien ja sosiaalisten suhteiden välillä. Tämä yhtenee organisaatioissa tehtyjen havaintojen kanssa, joissa miesten muuttumattomaksi ja ensisijaiseksi muodostunut asema kohdistaa toimintamahdollisuuksien tarkastelun vain naisiin (ks. Gherardi & Poggio, 2001). Sukupuolten välille rakennettu ero kohdistaa huomion naisille asetettuihin rooleihin sen sijaan, että kysyttäisiin, mistä naiset ovat itse kiinnostuneita (ks. Ahmed, 1999, 130). Sukupuolittunut hierarkkinen järjestäytyminen yhdessä sukupuoleen liitettyjen mielikuvien kanssa rajaa naisille mahdollistuvia toimintoja (ks. Acker, 1990, 147).

Lajikulttuuriset tottumukset tuottamat mallit valmennuksen menetelmistä peittävät alleen niiden sukupuolittuneet taustamekanismit. Naiset sopeuttavat toimintaansa valmentajina lajikulttuuriin tottumuksiin lajiharjoittelun tekemisen tavoista ja ottavat vastuuta valmentajina mukaillen miesten luomia toimintamalleja:

Sanna: Onko niin Elina ja Helena, että te olette saaneet luoda ne omat ryhmät? Te olette saaneet tehdä niin kuin haluatte?

Helena: Joo. Periaatteessa joo. Ollaan saatu, koska me ollaan ainoat valmentajat ryhmässä. Ja sitten ne miehet, jotka on meidän kanssa valmentanut tai jotka tälläkin hetkellä valmentaa, ne kuuntelee meitä ja ne oikeasti yrittää ja hakee yhteistyötä. Koska ne on huomannut, miten se toimii. Meillä on se struktuuri siinä hallinnassa ja ne urheilijat toimii tosi hienosti. Sitten ne tuo sitä niiden spesiaaliosaamista siihen. Että jotenkin me ollaan osattu tuoda se meidän tapa toimia niin uskottavasti, tai sitten tulokset on puhunut puolestaan. Koska oikeasti siis ulkomaalaistaustainen miesvalmentaja antaa meidän toimia. Se opettaa tekniikat ja sitten se sanoo jotain, että mitä tehdään. Niin se aina selittää miksi joku asia tehdään alkuverrassa tai jossain. Mutta se koko ajan tarkkai-

lee meidän alkuverkkaa, loppuverkkaa, kaikkea mitä me laitetaan ja sitten se antaa palautetta. Meillä on tosi vuorovaikutteista ja keskustelullista se toiminta.

Naisten valmentajuutta kehystää vertailu aiemmin luotuihin valmennusmenetelmiin, kun toisin tekeminen ja sukupuolittuneiden tapaisuuksien venyttäminen tapahtuvat suhteessa miehiin. Tekeminen ja toiminta pounoutuvat haltuun otettuihin taitavuuden tasoihin ja niitä toistamalla uudistetaan normatiivisiksi muodostuneita valmennusmetodeja. Sukupuolittuneiden valta-asetelmien ylittäminen korostuu, kun naiset valmentajina organisoivat valmennustoimintaa ja harjoitustilanteiden järjestelmällisyys saa arvostusta muilta valmentajilta. Mies luopuu oletetusta hallitsevasta asemastaan valmentajana, kun hän ei ota valmennustilanteita hallintaansa, vaan ainoastaan ohjaa toistamaan lajikulttuurisia menetelmiä. Miesvalmentajan jakama lajitaitavuus korostuu yhteistoimintana, jossa eri kulttuuritautat eivät tee eroa kokemustiedon haltuun ottamisessa.

Tutkimuskirjallisuus ehdottaa, että miesten etuoikeutettu asema ja rakenteelliset järjestykset muodostavat kehykset, joihin naisten odotetaan sopeutuvan valmentajina (LaVoi, 2016; Gosai ym., 2024a). Naissukupuoli osittain häviää arkisessa valmennustoiminnassa miesten antaessa tukea naisten valmentajuuden rakentumiselle. Tämän voi tulkita johtuvan siitä, että henkilökohtaisten negatiivisten tai aliarvostavien kokemusten puuttuessa naiset korostavat toimintakulttuurin positiivisia ja mielekkäitä tapahtumia (Olive ym., 2013, 264–265). Otetusta – tai annetusta – valmennusvastuusta huolimatta naisten asema jää osittain muista riippuvaiseen, epäitsenäiseen asemaan (Pirinen, 2006, 52). Mahdollisesti tilanteeseen piiloutuu myös jonkinlainen ajatus siitä, että nainen tarvitsee tukea ja apua pärjätäkseen miesten hallitsemassa urheilukentässä (Kaivosaaari, 2017).

Valmentajuutta ja valmentajien yhteistoimintaa tuotetaan hiukan uudesta näkökulmasta, kun miehet osoittavat kiinnostusta mielipiteiden vaihtoon valmennukseen liittyvistä teemoista. Tilanne murtaa perinteistä mielikuvaa valmentajuudesta, jossa hallitsevassa asemassa oleva valmentaja kieltäytyy jakamasta osaamistaan ja pitää tiedon itsellään vahvistaen

sitä kautta omaa asemaansa lajivalmennuksen taitajana. Valmennusmenetelmiin liittyviä keskusteluja ei mielletä osoitukseksi väheksymiseen johtavasta tietämättömyydestä, vaan tavaksi ratkoa valmentamiseen liittyviä asioita yhdessä. Valmentajien keskinäinen toiminta perustuu eri vaihtoehtojen punnitsemiseen, keskustelemiseen ja toisilta oppimiseen (ks. Lemyre ym., 2007, 193). Tältä osin valmentajien yhteistoiminta eroaa havainnoista, joissa miesvalmentajat ylläpitävät hallitsevaa asemaa lajiosaamiseensa nojaten ja vähättelevät naisia, jotka pohtivat harjoittelemisen tapoihin liittyviä kysymyksiä (Norman, 2010a, 511; Kubischta, 2025, 17–18).

Naiseuden, valmentajuuden ja valmennuskulttuurien liitos muodostaa monitulkintaisen kokonaisuuden: valmentajuutta ei ole mahdollista tarkastella ainoastaan sukupuolen tai sukupuolittuneiden tapaisuuksien kehys-tämänä, sillä ne eivät määrity selkeästi piirrettyinä rajoina kamppailulajien valmennuskulttuureissa. Naiseus kategorisoituu tavoilla, joissa naissukupuolta arvioidaan suhteessa valmentajien toimintakykyihin ja osaamiseen. Naiset sulauttavat toimintaansa aikaisempiin valmennusmenetelmiin, jolloin he eivät automaattisesti luo erilaista sukupuolittunutta valmentajuutta. Kun naiset jatkavat miesten luomien valmennusmenetelmien toistamista, se jättää miesten normatiivisen aseman valmentajina huomioimatta (ks. de Haan & Norman, 2019, 110–111). Syvälle juurtuneet uskomukset vahvistavat nykyisten toimintatapojen ylläpitämistä ja niihin sitoutumista sen sijaan, että kannustettaisiin uudenlaiseen kekseliäisyyteen (ks. Cushion ym. 2021, 851–852).

Neuvottelut vuosikymmenten ajan käytössä olleiden valmennuskulttuuristen toimintatapojen tarpeellisuuden ja purkamisen välisestä moniulotteisesta suhteesta vahvistuvat keskusteluissa, joissa esittämäni vaihtoehto valmennusvastuun jakamisesta useammalle henkilölle saa epäileväisen vastaanoton. Keskustelemme siitä, että yhden valmentajan sijaan valmennus toteutettaisiin yhteistyössä useamman henkilön kanssa, jolloin yksittäiselle henkilölle kohdistuisi vähemmän harjoituksissa paikalla olemiseen liittyviä velvoitteita. Esittämäni idea koetaan haasteelliseksi toteuttaa käytännössä:

Sanna: Näettekö te mitään haastetta siinä, että jos on tommoinen kollektiivinen valmennus? Onko se sitten kuitenkin silleen, että joku helposti on vähän sitten kuitenkin päävalmentaja tai se joka on kaikki just seuraa? Vai onko se mahdollista olla ihan tasa-arvoisia?

Niina: Mä ainakin koen sen niin, että se on hyvä, että siinä on yksi sellainen ns. tukihenkilö. Että vaikka siinä olisi useampia valmentajia, niin joku oli se päävalmentaja, vaikkei se ehkä niin paljon olisikaan siinä valmentamassa. On kuitenkin joku sellanen, jolta kysyä.

Inka: Mä olen kanssa samaa mieltä. En ole ikinä vielä ollut tilanteessa, jossa oltaisiin täysin tasa-arvoisia eikä se ryhmätilanteissa useinkaan toimi, koska se johtaa siihen, ettei saada mitään päätöksiä tehtyä eikä asiat etene. Että usein vaatii sen, että joku. Tai sitten päätetään yhdessä, että enemmistön mielipide.

Moona: Yleensä joku on valmis ottamaan enemmän koppia siitä asiasta. Hänellä on tiimi siinä.

Inka: Eihän valmennus, eihän se ole sellaista demokraattista. Totakai siinä pitää kuunnella sitä palautetta ja kehittää toimintaan. Mutta jollain pitää olla se näkemys ja tietämys siitä, mitä pitää tehdä. Jos kenelläkään ei ole sitä, ei se johda mihinkään kehitykseen kenenkään osalta.

Reetta: Et sellainen täydellinen tasa-arvo olisi erikoista.

Inka: Koska ihmisillä on erilaisia taustoja, erilaisia kokemuspohjia, taitoja ja tasoja. Ei voi olla täydellisesti samalla viivalla.

Reetta: Ehkä enempi on sellasta, että on se pääkoutsu ja sitten on niitä avustavia lajivalmentajia.

Päävalmentajan ottama vastuu omaksutaan lajikulttuurisena ymmärryksenä, joka kertoo valmentajille, kenen tietämys kokonaisuudessa ensisijaisesti huomioidaan. Suhde muihin valmentajiin ei vaadi erityisiä ponnisteluja, sillä päävalmentaja on jo tittelin ja sen mukaisen tehtävän perusteella asemassa, jonka myötä sen toimintavalta on päätetty paljon aikaisemmin.

Valmentajien keskinäinen ymmärrys hierarkkisesta suhteesta normalisoi tilanteen, eikä päävalmentajan tarvitse perustella asemaansa valmennuksen johtajana. Suunnitelmien sujuva toteuttaminen sulkee sisäänsä lajikulttuurin perinteet, valmentamisen rutiinit, oletuksen yhteisistä tavoitteista ja valmentajien kesken käytävien neuvotteluiden tarpeettomuudesta. Keskinäistä tekemistä leimaa luottamus siihen, että kaikki sitoutuvat noudattamaan etukäteen määriteltyjä positioitaan ja niihin sidottuja merkityksiä. Tästä luottamuksesta kertoo rauhallisuus, keskinäinen ymmärrys ja opittujen sääntöjärjestelmien rajojen kunnioittaminen. Rutiinien seuraaminen vahvistaa toimintakulttuurisia normeja, strukturoitua järjestystä, käyttäytymiskoodeja ja häiriötöntä ilmapiiriä.

Päävastuussa oleva henkilö asettuu rooliin, jossa hän ottaa vastuun myös muiden henkilöiden osaamisen hyödyntämisestä niiltä osin, kun se on tarpeellista suhteessa etukäteen luotuun suunnitelmaan. Hän on samalla myös luotettava henkilö, jonka puoleen voi kääntyä epäselvissä tilanteissa. Käytettävissä oleminen yhdistyy tarpeeseen olla vastuun kantaja, jota siivittää kyky viestiä valmiudesta huolehtia muista. Yhden henkilön johtama valmennuskokonaisuus saa muut valmentajat luottamaan suunnitelmiin ja uskomaan niiden olevan heidän omaksi parhaakseen nyt ja tulevaisuudessa. Urheilukirjallisuudessa on tunnistettu, että kun päävalmentajalla on vahva näkemys tavoitteista ja keinoista niiden saavuttamiseksi, tiimin muiden valmentajien on vaivatonta sitoutua niiden tavoittelemiseen (Cropley ym., 2021). Päävalmentajan tekemän harjoitussuunnitelman välttämättömyys toiminnan perusteena vahvistuu, kun lajiyhteisö vahvistaa uskomuksillaan valmennuksen linjausten noudattamisen tarpeellisuutta (Mills & Denison, 2018). Toimiviksi mielletyt valmennuksen käytännöt vahvistavat luottamusta siihen, että käytössä olevat toimintamallit ja tietämisen tavat ovat edelleen relevantteja ja käyttökelpoisia.

Vahva johtajuus linkittyy mielikuvaan sen luomasta järjestyksestä verrattuna kollektiivisesta päätöksenteosta syntyvään epämääräisyyteen. Mikäli kaikki saisivat äänensä kuuluville, ei syntyisi päätöksiä, joten demokraattinen tekeminen on selkeä uhka totutulle ylhäältä päin johdetulle hallintatavalle. Perustelut valmentajien eriarvoisten asemointien tarpeelli-

suudesta täydentyvät sillä, että mielikuva tasa-arvoisuuden realiteeteista kyseenalaistetaan. Tasa-arvon ongelmallisuus kiteytyy yhdessä toteutettuun ja täysin demokraattiseen valmennukseen, jonka haasteet kulmineituvat päätöksenteon puuttumiseen ja asioiden paikallaan pysymiseen. Tämä eroaa tutkimuksista, joissa erilainen kokemustausta ja monipuolinen osaaminen nähdään lisäarvona ja keinona tuoda erilaisia näkökulmia päätöksentekoon (Lee & Cunningham, 2019; Lesch ym., 2023; Wicker ym., 2022; Wicker & Breuer, 2013). Sen sijaan valmentajien vaihtelevaa taitoja ja osaamistasoa käytetään erottelun välineenä, kun valmentajuutta arvioidaan valmennuksen osa-alueiden ja valmentajien toiminnan osalta. Valmentajien kokemus- ja osaamistaustoissa on väistämättä eroavaisuuksia, minkä vuoksi on perusteltua tehdä vastuunjako päävalmentajan ja häntä avustavien henkilöiden eli apuvalmentajien välillä. Erilaisten pääomien käyttöarvojen vertailu johtaa tilanteeseen, jossa esitetään olevan epätodennäköistä, että kaikki valmentajat olisivat lajitaitojen tai lajiharjoitteluun liittyvien osa-alueiden suhteen samalla osaamisen tasolla. Vastuutehtävä avaa toimintamahdollisuuksia heille, jotka ajattelevat sen sopivan omaan osaamiseen, pätevyYTEEN ja asemaan seurassa (ks. Pfister, 2013).

Lajikulttuurisesti jaetun sitoutumisen ymmärtäminen ja sen mukaan toimiminen muodostaa normatiivisuutta, josta poikkeavat tavat luokitellaan toimintakulttuureissa muodostettujen tapojen vastaisiksi (ks. Herrala, 2015, 117–118). Normatiivisuutta ympäröivät toimintaan kiinnittymisen ehdot, jotka toistuessaan rajoittavat toisenlaisten tapojen pohtimista (ks. Nichols ym., 2013, 359–360). Yhdessä valmentaminen onnistuu vain silloin, kun joku ottaa vastuulleen valmennuksen kokonaisuuden ja asettaa toimintaan selkeät päämäärät. Valmennuskulttuurissa rakennettujen tottumusten ja sosiaalisesti jaettujen käsitysten toisiinsa limittyvissä prosesseissa valmentajien välistä asemointia ei nähdä tarpeelliseksi purkaa, kun se toimivuudessaan vahvistaa uskomuksia yhteistyön rajojen ylittämisen tarpeettomuudesta. Täsmällisyyden vastakohtana on vaihtelevuus eli epäluotettava, epäennustettava ja hankalasti hallittavissa oleva käyttäytyminen – epäjärjestelmällisyys on suljettu ulos valmentamisen keinovalikoimasta.

6.3 Maskuliinisen pärjäävyyden ja miesnormin liittouma

Keskusteluissa kulkevat rinnakkain miesten keskinäisen toiminnan jatkuminen, yksittäisten naisten valmentajana toimiminen ja naisten poissaolo valmennuksesta. Nämä pohjaavat tavanomaisiin sukupuolittuneisiin käsityksiin, jotka ohjaavat mielikuvia lajikulttuurien muuttumattomuuksista ja niissä tunnistetuista ongelmakohdista:

Sanna: Miksi meillä ei ole kilpaurheilussa naisia valmentajina?

Pentti: Jos puuttuu se rohkeus, että lähtee valmentamaan, tai ettei tulekaan mitään niin pilasi hyvän pojan. Tai pilasi hyvän tytön.

Sanna: Ai tulee ulkoapäin tallainen kritiikki?

Pentti: Niin. Tietämättä millään lailla taustoja, että miksi se lopetti.

Sanna: Onko sulla sellainen olo, että on puheita jo etukäteen, että asetetaan ne paineet niin kovaksi, ettei kukaan ei halua lähteä?

Pentti: Uskoisin näin. Samahan se on miesvalmentajalla. Pitää olla kova mies, että kestää kritiikin. Tästäkin tapauksesta, kun se isä valmensi sitä urheilijaa. Sanoivat ettei saisi valmentaa, pilaa hyvän pojan.

Sanna: Onko Riku sulla ajatuksia, kun nostit tätä alussa esille? Mikä estää naisia?

Riku: Oikeasti en tiedä, kiinnostaako naisia lähteä kilpavalmennukseen vai onko se juuri niin kuin Pentti sanoi, että siellä on sellainen pieni pelko, että joko ympäriltä tulevilta valmentajilta tai muilta, että ne jotenkin kritisoi sitä taikka sitten jopa urheilijoilta, että ne sillai, miten sen sanoisi, ne ei niinkun omaksu sitä valmentajana.

Sini: Salien machokulttuuri, joka sitten latistaa niitä naisia. Tämänönen vanhain tyylinen machokulttuuri, missä tietyllä lailla naiset on aika vasta tullut harrastamisen kautta. Muutenkin tänä päivänä paljon nuoria kilpailijatyttöjä. Veikkaan, että se valmentajapuolella tulee muuttumaan tilanne, kun kasvaa tämänhetkiset kilpailijat ja harrastajat. Se ehkä tulee muuttumaan. Mutta tietynlainen miehi-

nen kulttuuri vallitsee vielä saleilla jollakin lailla vaikei sitä enää uskalleta sanoa kauheasti ääneen.

Kilpailutapahtumat ovat julkisia tiloja, joissa valmentajat ovat kollektiivisen tarkkailevan katseen kohteena. Kilpailupaikoilla valmentajuus ei rakennu ainoastaan valmentajien näkyvissä ja läsnä olemisesta, vaan se riippuu siitä, miten ja millä tavalla urheilijat suoriutuvat otteluissa. Arvioivat katseet kohdistuvat valmentajien taitoihin ja kykyihin suhteessa urheilijoiden kehittymiseen, taitotasoon ja menestymiseen. Nämä ovat sidoksissa valmentajien harjoitussaleilla tekemään valmennustyöhön, jonka tuloksellisuuden odotetaan näkyvän kilpailuissa. Valmentajien tekojen syy-seuraussuhteiden lisäksi valmentajiin kohdistuva kritiikki suuntautuu myös tilanteisiin, joissa urheilija lopettaa lajin harrastamisen. Mikäli urheilijoiden taitojen kehittyminen arvioidaan lajikulttuuristen kriteerien perusteella vähäiseksi, tulkitaan se valmentajien puutteellisiksi taidoiksi edistää urheilijoiden parasta mahdollista kehitystä.

Kilpailutilanteissa valmentajien tietoisuus heihin kohdistuvasta tarkkailusta lisää painetta tavoitella hyväksyttyä asemaa lajiyhteisöissä. Maskuliinisuuden piiriin sisältyvät esittämisen tavat ovat miehille mahdollisuuksien sijaan osittain pakonomaisia, kun kyky hallita kovuuden ja rohkeuden tyylejä tulkitaan pystyvyydeksi niin mieheyden kuin valmentajuuden esittämisenä. Tutkimuskirjallisuuteen peilaten maskuliinisuuteen liitetyt pärjäämistä osoittavat keinot saavat hegemonisen aseman, koska niitä toistetaan lajikulttuuristen odotusarvojen ympäröiminä (A. Jokinen, 2019, 26–27). Sosiaalisesti ylläpidetyt käsitykset heikkouksien hyväksymättömyydestä ohjaavat ylläpitämään mielikuvia maskuliinisten tapojen tarpeellisuudesta (Connell & Messerschmidt, 2005, 832). Maskuliinisten esittämisen tapojen välttämättömyyttä korostaa luottamus niiden yhteydestä sosiaalisen hyväksynnän saamiseen (Kimmel, 2005, 417). Samalla vaihtoehtoisten toimintamallien puute rajaa käyttäytymistä ja ohjaa muun muassa piilotamaan tilanteissa koetun epävarmuuden muilta (Tähkä ym., 2024, 7–10).

Sosiaalisesti tavoiteltavaksi asettuva maskuliinisuus saa erilaisia sukupuolittuneita merkityksiä. Vaikka naiset toistaisivat maskuliinisia esittä-

misen tapoja, ne eivät vastaa mieheyden performanssia. Naisten toiminnan on tunnustettu rakentuvan erillisenä miesten luomista käytännöistä ja myös miehenä olemisesta (Olive ym., 2013, 268–269). Valmentajana toimiminen ei olekaan valmentamista, kun siihen liittyvät teot rakentuvat naiseuden varaan. Naiset saavat osakseen epäkunnioittavaa käytöstä, kun miesvalmentajien asemaa ja osaamista toistetaan normatiivisuutena, josta poikkeavat henkilöt joutuvat tekemään rutkasti töitä saavuttaakseen samankaltaista arvostusta urheilijoilta (Kubischta, 2025). Valmentajien keskinäiset vihjailut naisten riittämättömästä valmennusosaamisesta ovat keino osoittaa, että naisten valmentajuutta ei kunnioiteta samalla tavalla miehiin verrattuna. Hienovaraisen vihjailun lisäksi naiset saavat osakseen välinpitämättömyyttä, väheksyntää tai ulossulkemista valmentajan tehtävässä tai siihen pyrkiessä (Norman & Simpson, 2022).

Seura- ja lajikulttuurien perinteet viittaavat yhtäläisyyteen valmentajuuteen liittyvissä mieskeskeisissä odotuksissa, osaamisessa ja aikaisemmissa tekemisen tavoissa. Yhtäläisyyttä korostavat perinteet häivyttävät alleen naisten ja miesten osaamisen vertailemisen. Sukupuoli tulee kuitenkin näkyväksi valmentamisen menetelmien ja tapaisuuksien liitoksia koskevissa keskusteluosuuksissa. Kun arvostettuna pidetty itseluottamus ja omiin kykyihin luottaminen yhdistetään mieheyteen, siitä poikkeaminen korostaa naisten vähempiarvoisuutta:

Sini: Oliko sulla jossakin valmentamisen valtasuhteista?

Sanna: Joo siinä tutkimuksen työnimenä on.

Sini: Tuossa yksi mikä tuli mieleen, jäi silloin sanomatta, kun puhuttiin niistä naisvalmentajista. Ja siinä Pentti kun tuumas, että jos tulee joku nainen tai nuori poika jos tulee sitten urheilijalle kertomaan, miten sen pitäisi tehdä. Ja jos urheilija on tottunut esimerkiksi vanhaan mieheen valmentajana ja näin niin sitten tietyllä lailla joutuu tekemään ensin sen työn, että saa valmentajana ittensä uskottavaksi niille urheilijoille. Että tuli mieleen tämä yksi naisvalmentaja suomalainen mistä puhuttiin, kun hänellä on tietynlainen maine tai kuulee juttuja siitä hänen luonteestaan tai muusta, sekun

saattaa olla tietyllä tavalla se, että on joutunut kovistelemaan itseänsä että tulee uskotuksi. Niin kuin naisena näin ajattelee sitä tilannetta, että tietynlainen sellainen, roolikin siinä salilla. En nyt sano, että on yksi jätkestä, mutta tietyllä lailla just se salikulttuuri ja siihen kuitenkin vielä tänä päivänä naisena tuleminen ja jos olisit vieläkin valmentaja ja lähtisit vielä huippu-urheilijaa valmentamaan niin ei välttämättä aina pelkät tulokset siinä riitä.

Valmentajuudeksi tunnistetut maskuliiniset esittämistavat ja miesenemistöisen valmentajakunnan tottumuksiin nojautuva valmennuskulttuuri muotoilevat arviointeja siitä, onko valmentajilla mahdollisuutta saada kunnioitusta urheilijoilta. Sukupuoli tekee eroja valmentajuuteen pitkälti lajikulttuurisista tottumuksista erottautumisen kautta, sillä valmentajuutta arvioidaan eri tavoin naisten ja miesten osalta. Naisena oleminen nähdään valmentajuudesta poikkeamisena, minkä vuoksi se estää tasavertaisia mahdollisuuksia saada arvostusta valmentajana (ks. Norman, 2010b). Tottumukset sukupuolittuneesta toiminnasta konkretisoituvat muun muassa naisten lajikohtaisten osaamistasojen vähättelynä. Kamppailulajeissa valmentavien miesten hallitseva asema tuottaa tilanteita, joissa naiset käyttävät harkintaa lajivalmennukseen liittyvien ohjeiden antamisessa miesurheilijoille (Kavoura, 2018, 47).

Naisten on esitetty mukautuvan maskuliinisiin lajikulttuureihin, koska he välttelevät erottautumista miesvalmentajien tyylistä esimerkiksi lempeyttä tai haavoittuvuutta osoittamalla (Schlesinger ym., 2022). Sopeutumisesta huolimatta sukupuolittunutta eroa tuotetaan esimerkiksi kilpailumenestyksien arvioinneissa, kun naisena toistetut teot eivät tuota samanlaista arvoa kuin miehenä saavutettu sankarillinen menestyminen (Norman, 2010b). Naiset valmentajina joutuvat tavoittelemaan samaa asemaa tekemisen kautta, kuin mitä miehet ottavat itseisarvoisesti asemansa kautta (Burton & LaVoi, 2016; Fasting ym., 2017). Naisen asema lajiyhteisössä on erilainen, sillä tullakseen hyväksytyksi, on ensin oltava valmentaja, ja vasta sen jälkeen nainen (Schlesinger ym., 2022).

Naisten aliarvostuksen toteaminen johtaa myös ratkaisujen pohtimiseen naisten arvostuksen lisäämiseksi ja valmennustaitojen kehittämiseksi. Yhdeksi ratkaisuehdotukseksi muotoutuu kilpaurheilumisen erityispiirteisiin keskittyvän tiedon hankkiminen. Keskusteluissa ehdotetaan, että naiset voisivat hankkia mieheyteen liitettyä itsevarmuutta osallistumalla valmentajakoulutuksiin, ja sitä kautta ylittää tällä hetkellä tunnistettuja valmentamiselle asetettuja esteitä. Koulutuksissa jaettu tieto valmennuksen suunnitelmista, harjoitteista ja menetelmistä auttaisi omaksumaan ja jatkamaan tottumukseksi muodostuneita valmennusmenetelmiä. Haltuun ottamisen kautta voisi kompensoida vähäisempää valmennuskokemusta ja sulautua toimimaan valmentajuuteen liittyvien odotusten mukaisesti (ks. Lyle & Cushion, 2017). Lajikulttuureissa tunnistetun pääoman lisääntymisen myötä naisille avautuisi mahdollisuus sulautua miesten joukkoon:

Joni: Toisaalta musta tuntuu silleen, että miten noita rekrytoidaan ja tolleen, että meillä on ainakin mietitty valmentajan polkua, miten me saataisiin. Tai ohjaajan polkua seuran sisällä, miten me saataisiin niitä sitten. Yksi on se sitten, että tietysti jännittää naista lähtee sitten valmentajaksi ihan kylmiltään siitä, et on itse harrastanut vaan. Vaan sitten jos siihen saa, kannustetaan siihen koulutukseen, niin se pönkittää sitä, että minä pystyn, sitä kompetenssia, että uskaltaa lähteä valmentajaksi.

Teemu: Varmaan pitää paikkansa justinsa, että siinä se. Naiset on pikkusen arempia lähtemään. Miehet on, että kyllä mä tohon pystyn.

Joni: Niin.

Niko: Ja haluaakin.

Teemu: Ja haluaakin, niin.

Valmentajuuden tarkastelu kiinnittyy kamppailuseuroissa luotuihin toimintamalleihin, joissa harrastajana ja kilpailijana kertyvät tietotaidot luokitellaan erilaisiksi. Kilpailemisesta ja siihen liittyvästä harjoittelusta kertynyt kokemustausta ei vertaudu harrastamisen kanssa, kun siitä puuttuvat kil-

pailemiseen liittyvät elementit. Ensisijaisesti vain kilpaurheilussa kertynyt ruumiillinen tietotaito saa tunnustuksen valmentajuuteen vaihdettavissa olevana pääomana. Aikaisemmat keskustelut valmentajuudesta täydentyvät määritelmänä, joissa aikaisemmin tunnustusta saaneet pääomien muodot asetetaan tavoitteiksi, joita naisten kannattaa tavoitella (ks. luku 4.2). Valmennusosaamisen lisääntymisen luotetaan kasvattavan itseluottamusta sen suhteen, että ei erotu joukosta, vaan kykenee toimimaan muiden valmentajien asettamien kriteerien mukaan (ks. Cushion ym., 2021; Stodter & Cushion, 2019). Paradoksaalisesti koulutusten lisäarvo ja hyödyllisyys naisille rakentaa eroa miehiin, joiden luotetaan omaavan itseluottamusta ottaa haltuun valmentamisen eri osa-alueet (ks. Harris ym., 2024).

Lajikulttuuriset tottumukset vahvistavat miesnormatiivisuutta valmentajien käyttäytymisessä ja valmentajilta odotetussa esiintymisessä. Niiden tarpeellisuutta ei tarkastella kriittisesti toiminnan sisältä käsin (ks. McNay, 1999; Bourdieu, 2001). Symbolinen väkivalta miesten korostuneena hallintana vahvistuu, kun nykyisessä tilanteessa valmentajilla ei ole kokemusta naisten innokkuudesta hakeutua valmentajiksi (ks. McNay, 2004, 183–184). Sukupuolen merkityksen häivyttäminen tai samanlaisuuteen nojautuminen vaihtuvat sukupuoleen liitettyihin tapoihin, jotka miesten osalta edesauttavat valmentajaksi ryhtymistä. Mielikuvat tasa-arvoisuudesta ja sukupuolesta riippumattomasta valmentajuudesta purkautuvat, kun oletuksilla naisten epävarmuudesta tehdään eroa miesten rohkeuteen. Valmentajuus nivoutuu lajikulttuurissa muodostettuihin mielikuviin siitä, millainen henkilö on ”oikeanlainen” tai vastaavasti ”sopimaton” toimimaan valmentajana (ks. Wasend & LaVoi, 2019). Arviointeja raamittavat sukupuolittuneet käsitykset siitä, kenellä on mahdollisuus toimia, mitä on mahdollista tehdä ja millaisin ehdoin toimintaan voi osallistua (ks. van Amsterdam, 2023; Valtonen, 2013).

6.4 Kohti toisin tekemisen mahdollisuuksia

Valmentajat korostavat keskusteluissa, että valmentaminen on vuorovaiikutuksellista toimintaa. He toivovat valmennustoiminnan edistävän ur-

heilijoiden mukana pysymistä kamppailulajeissa mahdollisimman pitkään. Tätä edesauttaa positiivinen, kannustava, reilu, sovelias, selkeä, johdonmukainen ja urheilijakeskeinen valmentaminen (ks. Becker, 2013). Valmentamisen tavoitteeksi kerrotaan urheilijoiden osaamisen lisääntyminen ja mukaan kuulumisen tunteen vahvistuminen (ks. Şenel ym., 2024; Zhao & Jowett, 2023). Lisäksi valmentajien asema rinnastuu aikuisen antamaan turvaan ja tuen antamiseen nuorille urheilijoille esimerkiksi elämän muutostilanteissa tai haasteellisissa ajanjaksoissa, kuten murrosiässä tapahtuvissa kasvamisen prosesseissa (ks. Hämäläinen, 2008, 109–110). Valmentajat alleviivaavat kamppailulajeihin sisäänkirjoitettua kasvatuksellista toimintaa osana lajitaitojen opettamista. Se pitää sisällään kunnioituksen ja vastavuoroisuuden periaatteiden opettelemisen sekä niiden noudattamisen.

Kasvatuksellisen toiminnan rinnalla valmentajat pohtivat kamppailulajien valmennuskulttuurien muutostarpeita. Ne kohdistuvat vuosikymmenten aikana toistettujen lajikohtaisten tottumusten uudistamiseen sekä kilpailullisten saavutusten kautta jaettavan arvostuksen purkamiseen. Nykyiset valmentajuuden reunaehdot voisivat olla murrettavissa, mikäli tulevaisuudessa valmentaminen ei olisi 30 vuotta käytössä olleiden tapojen toistamista tai yhtä kauan aikaa sitten tapahtuneiden voitokkaiden urheiluhetkien kertaamista:

Anneli: Tässä on nyt tapahtumassa jotain todella erikoista. Koska meillä on aina aikaisemmin ollut tää, että koska on tullut niitä mitaleita. Se on hyvä valmentaja. Mut nyt nää vanhan liiton ukkelit on puhunut paljon siitä, kun ne haluaa mua valmentajaksi, kun sulla on tota pedagogista koulutusta, sulla on tota osaamista, sä huomaat kaikki tuolla salilla. [...] Kyllä niillä edelleen vilisee se, että: "Se on valmentanut semmosen ja semmosen." Mutta jotain muutosta on tapahtunut.

Valmennuskulttuurien mahdollisesta muuttumisesta viestivät havainnot siitä, että lajikulttuureissa mukana olevat henkilöt ovat vähitellen valmii-

ta päästämään irti aikaisempien kilpailumenestysten kautta kertyneestä arvostuksesta. Ainakin osa urheilun parissa olevista henkilöistä voisi mahdollisesti luopua sellaisten muistojen vaalimisesta, jotka perustuvat miesten ensisijaiseen omistajuuteen kamppailulajeissa. Valmentajien ope-
tustaitoihin liittyvän osaamisen laajempi käyttöönotto mahdollistaisi luopumisen valmentajien arvioimisesta ensisijaisesti lajikohtaisen osaamisen perusteella. Pohdinnat ovat osa laajempaa urheilukulttuurista muutosvai-
hetta, jossa kovatehoiseen harjoitteluun keskittymisen sijaan huomioidaan kokonaisvaltaisemmin urheilijoiden hyvinvointia tukevat valmennusmenetelmät (ks. Kaivosaaari, 2024, 188).

Muutosten pohtiminen ohittaa erilaisten toimintatapojen kehittämisen sukupuolittunein perustein. Valmentajuuden sukupuoli ja naissukupuoli ovat vähäistä huomiota saava aihepiiri valmentajien keskinäisessä ajatustenvaihdossa. Mikäli naissukupuoli tulee keskusteluissa näkyväksi, sen käyttämistä valmentajuudessa tarkastellaan hieman etäisesti. Valmentajat tasapainottelevat sukupuolittuneiden tapaisuuksien ja toisin tekemisen vaihtoehtojen välillä. Valmennustilanteiden tarkasteleminen sisältää paikoitellen hienovaraisia arviointeja siitä, muovaako naisen sukupuoli yhteistoimintaa urheilijoiden ja muiden valmentajien kanssa. Valmentavien naisten neuvottelut valmentajina toimimisesta tapahtuvat rinnakkain tottumukseksi muovautuneiden valmentajuuden mielikuvien kanssa. Näkemykset naisten valmentajuudesta kiertyvät pohdintoihin heihin itseensä kohdistuvista odotuksista ja valmennusteoista:

Aino: Onko siinä joku sukupuolihommakin, kun mä saan äidit mukaan, vaikka ne ei osaa yhtään mitään eikä ole mitään taustaa. "Nyt ainakin vahdit tossa." Meillä on hirveen aktiivinen, esimerkiksi kisoissa käy pelkästään äitejä. Muutama isä vaan. Onko silläkin merkitystä, kun siinä on ollut naisvalmentaja, niin sinne on kertynyt sellanen akkaporukka. Ja sitten yleensä, kun on miesvalmentaja niin niissä isät käy. En tiedä, että onko siinä merkitystä. Meillä on käynyt sillä lailla, että on tosi aktiivinen äitiporukka. Ennen ko-

ronaa ei ollut yhtään isää mukana kisoissa, pelkkiä äitejä, nyt on tullut kaksi isää. En tiedä onko vain sattumaa.

Valmentamisen ja naissukupuolen yhdistyminen harjoitustapahtumassa luo innokasta toimintaa ja madaltaa kynnystä osallistua ilman aikaisempaa lajitaustaa. Mahdollisesti nainen valmentajana vähentää mielikuvaa kamppailulajien sopivuudesta vain miehille, mikä houkuttelee lasten äitejä mukaan harjoituksissa apuna olemiseen. Aktiivinen, uudenlainen toiminta laajentaa käsityksiä siitä, millaisin edellytyksin valmennustoimintaan on mahdollista ottaa osaa. Henkilökohtaiset valinnat muotoilevat laajempaa sosiaalista yhteistoimintaa ja ulottuvat perinteisiin nojautuvien rakenteellisten järjestysten luomien ehtojen yli. Valmennustavoissa ei ole ainoastaan kyse naisten toimintamahdollisuuksista, vaan laajemmin valmentajuuteen liittyvistä käsityksistä. Naisten osallistuminen valmentamiseen tekee muutoksia paitsi määrällisesti myös uudenlaisena aktiivisuutena (ks. Channon, 2014).

Harjoitustapahtumiin osallistumisen matala kynnys ja avoimuus erilaisille tehtäville edistävät ilmapiiriä, johon on vaivatonta tulla mukaan. Mielekkyyttä korostaa valmentaminen vapaaehtoisuuteen perustuvana toimintana, jota kehystävät sekä henkilökohtaiset merkitykset että seurakulttuurien keskinäinen ilmapiiri. Aktiivisuus kasvaa, kun ihmiset haakeutuvat luontevammin mukaan vapaa-ajan harrastustoimintaan, jossa voi viettää mielekästä aikaa yhdessä muiden kanssa (ks. Darwin & Lubke, 2021; Darwin & Sagas, 2017; Sagas ym., 2006). Samalla herää kysymys siitä, kohtaako naisen johtama valmennustoiminta jonkinlaista vastustusta miesten osalta, kun se houkuttelee ensisijaisesti äitejä mukaan. Kun naisten johtama valmennustoiminta on lähes ainutlaatuista kamppailulajeissa, se saattaa asettua vertailuun miesten valmennustapojen kanssa. Naisten yhteistoiminnan vakiintuminen ja laajeneminen ei silti ulossulje miesten mahdollisuuksia osallistua valmennukseen.

Keskusteluissa korostuukin valmennus- ja seurakulttuurien merkityksen suhteen, millaisiksi valmentamisen mahdollisuudet muotoutuvat. Valmentajien toiminnat ovat osittain muuttumattomia seurakohtaisissa ja

ennen kaikkea henkilökohtaisissa tottumuksissa. Valmentamiseen liittyvät tehtävät eivät ole automaattisesti uudelleen määriteltävissä, eivätkä traditionaaliset arjen valmennusteot purettavissa. Siinä, missä osa naisista myötäilee valmentavien miesten joukkoa, osa ei ole kiinnostunut yhteistoiminnasta tai nykyisten toimintatapojen jatkamisesta:

Reetta: Just kun se päätösvalta on tasan tarkkaan yhdellä ihmisellä. Tuntuu, että jos mä lähtisin vetämään sinne treenejä, niin mä saisin siellä tehdä sitä hänen suunnittelemaansa treeniohjelmaa. Ja mä en välttämättä allekirjoita kaikkea siitä. [...] Se ei ole sellaista, mitä mä haluaisin tehdä. Mitä mä haluaisin lähteä jatkamaan. Kun tätä tehtiin vuosikymmeniä, niin minäpä jatkan tätä samaa mitä te olette opettaneet. Että haluaisi sellaiset vapaat kädet, tai ainakin vapaan ympäristön keskustella siitä, et mitä pitäisi muuttaa. [...] Jos haluisin palata, niin haluisin nähdä muutosta. Toki sitä pitäisi olla itse tekemässä. Tiedän, että he, jotka ovat lähteneet tällä asenteella valmentamaan, ne ovat olleet niitä vaikeita ämmiä siellä. Ja se on vaikea tie.

Valmentajuuden tarkastelu tapahtuu suhteessa valmennuskulttuureihin, joiden muutostarpeista käytävät keskustelut ovat toistaiseksi jääneet toteutumatta, muuttumattomuus on jäänyt kyseenalaistamatta ja epäsojivuus pohtimatta. Valmentamisen edellytyksenä oleva muutoksen tekeminen voisi olla mahdollista toimintakentän sisältä käsin, mikä vaatisi kestävyyttä käydä pitkäkestoisia neuvotteluja. Tilanne ei kuitenkaan näyttäydy kiinnostavalta, koska toimintaan osallistuminen vaatisi jatkuvaa asejointmentia aikaisempiin tottumuksiin ja sisältäisi vertailuasetelman miesten toimintatapoihin (ks. McNay, 2001, 36–37). Nykyisten toimintatapojen arvostelemiseen suhtaudutaan kielteisesti ja muutosten esittäjät saavat kantaakseen negatiivisen henkilön roolin. Innostus feministisen taakan kantamiseen puuttuu, sillä kritiikin esittämisen oletetaan johtavan ulossuljemiseen yhdessä tekemisestä (ks. Ahmed, 2017, 2023). Toisin tekemisen hankaluudet kietoutuvat hierarkkisiin asetelmiin, joissa on vaikea löytää

keinoja haastaa hallitsevassa olevien henkilöiden näkemyksiä ja asemaa (ks. Ahmed, 2019, 141–145).

Valmentajien käymien neuvottelujen ja ristiriitojen on tunnistettu pohjaavan hankaluuksiin saada muutoksia traditionaalsiin valmennusmenetelmiin ja tottumuksiin (Burton & LaVoi, 2016; Hovden & Tjønndal, 2019). Valmennuskulttuurien rakennuselementtejä ympäröivät sukupuolten väliset suhteet, jotka muodostavat hankalasti lähestyttävän tilanteen valmentajuutta koskevilla neuvotteluilla. Toisin tekemisen haasteet punoutuvat paitsi traditionaalisten valmennusmenetelmien muuttumattomuuteen myös naisten valmennustaitoihin kohdistuviin epäluuloihin. Uudistusten ja muutosten mahdollisuuksien pohdintoissa risteävät huolet naiseuteen liittyvien stereotyyppisten käsitysten vahvistamisesta ja vaihtoehtojen ajattelumallien kapeudesta. Jähmettynyt tilanne vaatii pioneereja muuttamaan perinteisiin nojaavia valmennusmetodeja ja rohkaisemaan muita naisia mukaan vastarintaan (Ehrlén & Turtiainen, 2025).

Laajemmassa mittakaavassa valmentajuuden sukupuolittuneissa tavoissa on kysymys siitä, miten sukupuoli valmentajuudessa muodostuu sekä siitä, millaiseksi sukupuolieroon perustuva käsitys valmentajuudesta rakentuu. Molempia kysymyksiä ympäröivät pohdinnat sukupuolen merkityksestä valmentajuuden muotoutumisessa. Sukupuolittuneen valmennuskulttuurin kieltämisen sijaan toisin tekemistä edistäisi avoin keskustelu valmennustoiminnan muutostarpeista. Avoimuus merkitsisi luopumista etuoikeutettujen tuottamista menetelmistä ja tietämisen tavoista. Valtasemista luopuminen edistäisi valmentajien keskinäistä toimintaa yksinpuurtamisen sijaan.

6.5 Yhteenveto

Aineistoanalyysissäni olen osoittanut, että valmennustoiminnassa mukana olevat ja sinne pyrkivät henkilöt määrittelevät ihmisten toimintamahdollisuuksia nojautumalla käsityksiin valmentajiksi hakeutuvien henkilöiden ”sopivuudesta” erilaisiin valmentajien positiioihin. Valmentamisen mahdollisuuksia muotoillaan sukupuolittuneissa toiminnoissa ja sukupuolen mukaan määritellyissä tekemisen tavoissa. Valmentajuuden ehtoja luodaan lajikulttuuriin käyttäytymisiin liittyvissä järjestyksissä ja tottumuksiin perustuvissa toiminnoissa. Keskustelut vahvistavat aikaisempia havaintoja siitä, että vakiintunut käytäntö on jatkaa harrastamista lajin parissa oman urheilijataustan jälkeen valmentajana (ks. Chroni ym., 2020; N. Ronkainen ym., 2020). Analyysini osoittaa, että tämä on muodostunut kamppailulajeissa miesten osalta ”valmentajan polkua” mukailevaksi ajattelu- ja toimintatavaksi. Vaihtoehtoisten ajattelumallien vähyys uusintaa tilannetta, jossa luotetaan naisten määrällisen lisääntymisen valmentajina mahdollistuvan miehille soveltuvien toimintojen jatkamisena.

Valmentajuus ei naisten osalta rakennu henkilökohtaisten kiinnostuksen kohteiden perusteella, koska sukupuolittunut historia asetetaan valmentajuuden reunaehdoiksi. Valmentajia tarkastellaan viitekehyksessä, jossa naiset ovat olleet vähemmän aikaa mukana kamppailulajeissa. Historiallinen painolasti naisten ulossulkemisesta ja miesten hallussa pitämästä urheilukentästä asettuu toistuvasti selittäväksi ja samalla osittain ratkaisemattomaksi tekijäksi naisten valmentajuuden osalta. Urheilun historiaan nojautuminen jatkaa toimintaa, jossa määrällisen tasa-arvon saavuttamisen luotetaan toteutuvan kalenteriajan edetessä itsestään. Naisten aliedustusta valmentajina ei kielletä, mutta tilanteen parantaminen tai vaihtoehtoisten toimintamallien kehittäminen jää konkretisoitumatta teoiksi.

Valmentajat asettuvat sukupuolten välisen määrällisen tasa-arvon puolestapuhujiksi ja esittelevät naisten kilpailuoikeuksien sallimisen muutoksena, jossa urheilu ei enää ole vain miesten hallinnassa olevaa toimintaa. Sukupuolten välisen määrällisen tasa-arvon kannattaminen sisältää näkemyksiä, joiden mukaan valmentajuutta ei ole tarpeen tarkastella suku-

puolittuneena tehtävänä. Naisten osallistumista koskevista keskusteluissa valmentaminen esitetään sukupuolesta riippumattomana toimintona ja valmentajaksi ryhtymiselle ei haluta nimetä sukupuolen määrittämiä rajoitteita. Keskustelut yhtenevät havaintojen kanssa, joissa suhtautuminen naisiin on vuorottelua aiheen välttelyn ja sen merkityksellisyyden kieltämisen välillä (Luhtakallio, 2007). Sukupuolesta vaikenemisella peitellään arvostuksen ja näkyväksi tulemisen puutteita jatkumossa, jossa naiset suljetaan ulos valmentamisen mahdollisuuksista (Harvey & Price, 2022). Tarpeelliseksi mielletty muutokset, joilla naisten määrä lisääntyisi valmentajina, jäävät keskusteluissa abstraktille tasolle ja tulkittaviksi aina jonkun muun vastuualueeksi (Knoppers ym., 2021).

Valmentamisen mahdollisuudet punoutuvat sukupuolittuneisiin malleihin ja seuroissa muodostettuihin odotuksiin. Naiset toivotetaan tervetulleiksi kamppailusaleihin, joiden valmennusryhmiin liittyviä käytäntöjä ei pureta, jolloin naisille kuviteltavissa oleva valmentajuus sidotaan olemassa oleviin raameihin. Sukupuolittunein perustein muotoiltu miesvalmentajien toiminta asetetaan malliksi, johon naisten toivotaan mukautuvan aktiivisen toisen tekemisen sijaan. Sukupuolten mukaiset rajanvedot naisten ja miesten välillä rakentuvat asemoitumisesta sosiaaliseen verkostoon ja erilaisiin tehtäviin seuroissa. Sukupuoli tuottaa eron, jolla on merkitystä erilaisten ryhmien vastuutehtävien hallinnoimisessa. Raja syntyy naisten ja miesten sukupuolitapaisuuksiin liittyvien olettamusten kiinnittämisestä, jolloin yhtäläisyyksien havaitseminen tai pohtiminen jää eroavaisuuksien alle (ks. E. Jokinen, 2005). Eroja tuotetaan hierarkkisesti ohjaajien, valmentajien, kilpavalmentajien ja huippuvalmentajien välillä. Tiedostetuista eroavaisuuksista huolimatta naisten valmentajuuden luotetaan olevan jatkossa helpommin saavutettavissa, kun naisten läsnäolo kasvaa ensin ohjaajan roolissa.

Sukupuolen merkityksen kieltäminen ei poista sukupuolittunutta toimintaa seurakulttuureissa rakentuessa erilaisissa tehtävissä. Valmentajan ja ”naisen” erottelu on juurtunut syvälle urheilukulttuurin käsityksiin, joissa naiseutta käytetään selittävänä tekijänä toimintamahdollisuuksien rajoittamisessa. Käsitykset sukupuolen mukaan jakaantuvista kiinnostuksen

kohteista myötävaikuttavat siihen, että ihmiset jaotellaan yhä uudestaan tietäntyyppisiin vastuutehtäviin. Valmennuksen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että jos naisten oletetaan pysyvän mielellään kotona tai huolehtimassa taustajoukoista, heitä ei kannusteta valmentajiksi (ks. Kane & LaVoi, 2018; Leberman & LaVoi, 2011; Messner & Bozada-Deas, 2009). Lasten hankinta on eräänlainen ”normaaliuden” palkinto yhteiskunnassa ja sosiaalisessa elämässä, mutta valmentamisen näkökulmasta äitiys nimitään haasteeksi, hidasteeksi tai jopa esteeksi (ks. Burton & LaVoi, 2016). Samalla arkinen ajattelu risteää vapaaehtoistoiminnan kanssa muodostamalla reunaehjoja valmentajan toimijuudelle, kun naiselle valmennukseen käytettävän ajan löytäminen suhteessa kodista huolehtimiseen ja ansio-työhön on yhä edelleen haasteellista.

Toimintatapojen muuttaminen sekä yksilöllisesti että lajikulttuurisesti näyttäytyy sinnikkyyttä ja pitkäjänteisyyttä vaativalta prosessilta, johon luultavasti vain vähemmistöön kuuluvilla henkilöillä on kiinnostusta ottaa osaa. Yksin puurtamiseen perustuvien valmennustraditioiden vaihtumista kollektiivisempaan tekemiseen haastaa sukupuolen tunnistamattomuus. Valmentajat eivät huomioi valmennuskulttuurin muutostarpeita koskevissa pohdinnoissa sukupuolittuneita eroja, eikä valmentajuus asetu sukupuolittuneen toiminnan merkitsemäksi. Valmentajat uudistavat ajattelumalleja, joissa naisten odotetaan tavoittelevan samaa asemaa, arvostusta ja toimintatilaa kuin miehet. Keskusteluissa ei peräänkuuluteta muutosta, joka sisältäisi nais erityistä valmentajuutta. Pohdittavaksi jää, millaiseksi valmennuskulttuurit rakentuvat, mikäli sukupuoli sivuutetaan mutta sukupuolittuneita toimintoja ylläpidetään. Vaihtoehtona on tarkastella sitä, miten sukupuolta tehdään sekä millaisia feminiinisiä ja maskuliinisia tekoja valmentajuuteen kiinnitetään.

7 Johtopäätökset ja tutkimuksen kontribuutiot

Väitöstyöni on feministinen etnografinen tutkimus kamppailulajien vapaaehtoisvalmentajista. Tutkimukseni pääkysymyksenä oli selvittää, miten valmentajuutta tuotetaan kamppailulajien toiminnassa ja valmentajien keskuudessa. Lähestyin pääkysymystä kolmen alakysymyksen avulla, joista ensimmäisessä selvitin, millaisia sosiaalisia odotuksia valmentajuuteen liittyy. Analyysini osoittaa, että sosiaalisia odotuksia muotoillaan tottumusten ja traditioiden prosesseissa, joissa valmennustoimintaa muotoillaan rajatun valmentajajoukon ylläpitämässä toimintatavoissa. Ensisijaisen aseman saava valmennustapa pysyy yllä valmentajien ja toimintakulttuurien liitoksessa, mikä mahdollistaa nykyisten järjestämisen tapojen säilyttämisen. Uudelleen toistamisen seurauksena lajikulttuureja kehystää ennustettavuus, jossa jatkuvuus ja tekojen pysyvyys muotoilevat sosiaalisten odotusten mukaista valmentajuutta. Henkilökohtaiset tavoitteet ja lajitoiminnan tarpeelliseksi asettaminen uudistavat käsityksiä tottumuksiin nojautuvien valmennustapojen tarpeellisuudesta.

Sosiaalinen toiminta vakiinnuttaa lajikulttuurisia arvonannon prosesseja mukaan kuulumisen, hyväksymisen ja tunnustuksen saamisen traditioina. Kulmalle pyrkimistä kehystävät valmentajien väliset, hierarkkiset roolitukset. Valmentajien luomista arvojärjestyksistä muodostuu yksi normatiivisuuden elementti, jolla oikeutetaan luokitteluja valmentajien keskinäisessä toiminnassa. Valmennuskulttuureissa ylläpidetyissä perinteissä valmentajaksi kehittymisen odotetaan tapahtuvan nykyisiä toimintatapoja jäljittelemällä. Kulmaa kohti kulkemista ympäröivät odotukset siitä, että valmentajat omaksuvat vaihe vaiheelta aikaisempiin tekoihin nojautuvaa valmennustietoa. Omaksumisen prosessi vahvistaa käsityksiä, oletuksia ja toimintakenttään sidottuja ajattelumalleja valmentajuudesta. Yhdessä lajikulttuuristen kokemustiedon kunnioittamisen tapojen kanssa tuotetaan uudelleen normatiivisen aseman saaneita valmentamisen tapoja ja menetelmiä.

Valmentajuus pohjaa ruumiillisiin tekoihin perustuviin lajikulttuurisiin odotuksiin valmentajien aktiivisuudesta. Ruumiinkäytölle luodut odotukset vaikuttavat paitsi valmentajien henkilökohtaisiin arvioihin omasta osaamisestaan myös mahdollisuuksiin ottaa vastuuta valmentajana. Valmennustaitojen kehittäminen on osa luonnolliseksi muodostuneita valmentajien pätevoitymisen keinoja. Valmentajuus kietoutuu ruumiilliseen lajiosaamiseen, jota uusinnetaan kunnioitusta herättävänä pääomana. Ruumiillisella toiminnalla tehdään eroja sukupuolten välille valmennusmenetelminä, joissa miesten tekemisen tasoja on totuttu pitämään normatiivisina lajikohtaisina malleina ja fyysisen kyvykkyyden mittareina. Historiallinen perinne miesten hallitsemasta valmennuskentästä uusiutuu valmentajien teoissa mieheydelle perustuvina etuoikeuksina, kun naisten ja miesten ruumiillisten erojen tekeminen ylläpitää erilaisia valmentajien toimintatiloja ja -positioita. Sukupuoleen perustuvien ruumiillisten tekojen kautta muodostetaan näkyviä normeista poikkeamia toistuvissa eron-teoissa, joissa naisten ruumiillinen käyttöarvo valmentamisessa jää vähäiseksi.

Vaikka valmentamisen tavoilla tehdään sukupuolittuneita eroja, jätetään sukupuoli tyypillisesti keskustelujen tasolla huomiotta. Valmentajien sukupuolen häivyttämisestä rakentuu osa sukupuolijärjestyksen hallintaa, sillä sukupuolen merkitsemättömäksi asettaminen jättää sukupuolen tekemisen tavat koskemattomiksi. Samalla, kun valmentajat eivät puheissaan anna painoarvoa sukupuolelle, sukupuolta toistetaan konkreettisin ja näkyvin toin valmentajien arjessa. Toistaminen mallintaa yhtenäisyyttä vaalivia mielikuvia siitä, millaista sukupuolittunutta valmentajuutta kampaailulajeissa odotetaan toistettavan. Odotukset verhoutuvat miesten hallitsevaan asemaan valmentajina, mikä jättää valmentamisessa tuotetun miesnormin hankalasti tunnistettavaksi. Johtopäätökseni viittaavat siihen, että valmentajuuden tuottamisen prosessit miesten keskinäisenä toimintana mahdollistavat naisten sukupuolen kieltämisen, kun valmentajat riisutaan vapaiksi sukupuoleen sidotuista merkityksistä.

Toisena alakysymyksenäni oli selvittää, millaiset sukupuolittuneet tavat oikeuttavat valmentajuutta. Analyysini osoittaa, että sukupuolittuneet ta-

vat punoutuvat ajalliseen jatkumoon, jossa mahdollistuvat pitkäkestoiset valmentajien toimijapositiot. Jatkumoa tehostaa valmennuskulttuurin hidas muuttuminen, mikä itsessään sulkee ulos ennustamattoman toiminnan ja ripeät suunnanvaihdot. Muutosten tarpeettomuuteen vetoaminen toimii yhtenä sukupuolittuneena tapana ja perusteluna valmennustekojen pitkäjänteisyyden tarpeellisuudelle. Muuttumattomuutta ilmentää toiminta, jossa korostuu aikaisempien tekojen merkityksellisyys erityisesti miesten keskinäisenä toimintana. Valmentajat kiinnittyvät prosesseihin, joissa etusijalla ovat hallitsevassa asemassa olevien henkilöiden näkemykset käyttöarvoisista sukupuolittuneista tekemisen tavoista.

Valmentajien näkyvän tekemisen ja aikaansaamisen arvostuksen vastakohdaksi asettuu poissaoloihin liitettävä epäluotettavuus. Ajallisuus konkretisoituu sitoutumisen, juurtumisen ja lajikulttuuristen koodistojen tuntemisena. Nämä tulevat esille muun muassa tapana ja kykynä toistaa valmentajuuteen sisällytettyä maskuliinista pärjäävyyttä, päätöksentekokykyä ja tunteiden hallintaa. Maskuliinisuus näkyy kulmalla olemisen ajallisena kestävyyttenä, valmennuksen kokonaisuuden hallitsemisena, arvostelun sietämisenä ja kovan luonteen osoittamisena. Valmentajien velvollisuus kantaa vastuuta kulmalla olemisesta rinnastuu oikeuteen turvata valmennustoiminnan jatkuvuutta ja vakiintuneisuutta. Ajallinen symboliikka kietoo maskuliinisuuden, mieheyden ja valmentajuuden sukupuolittuneiden tekojen kaanoniin.

Huolimatta siitä, että ajallinen järjestys luo sukupuolittunutta järjestystä, valmentajat sanoutuvat irti syrjivien käytänteiden ylläpitämisestä. Valmentajat nojautuvat tasa-arvon tavoitteisiin ja kannustavat ihmisiä haakeutumaan valmennuksen pariin. Syrjivistä käytännöistä irtisanoutuminen tapahtuu korostamalla yhtenäisyyttä lajikohtaisten tapojen toistamisessa. Kulmalla olemisen mahdollisuuksia tarkastellaan yksilöllisinä valintoina väistämällä valmentajien väliset sukupuolittuneet asemoinnit. Hyväntahtoisuus yhdessä lajikulttuuristen arvojen kanssa muodostaa piilotettuja mekanismeja, joiden muodostamat kategorisoinnit jättävät huomioimatta niiden vaikutusvallan valmentajien välisten järjestysten ylläpitämisessä.

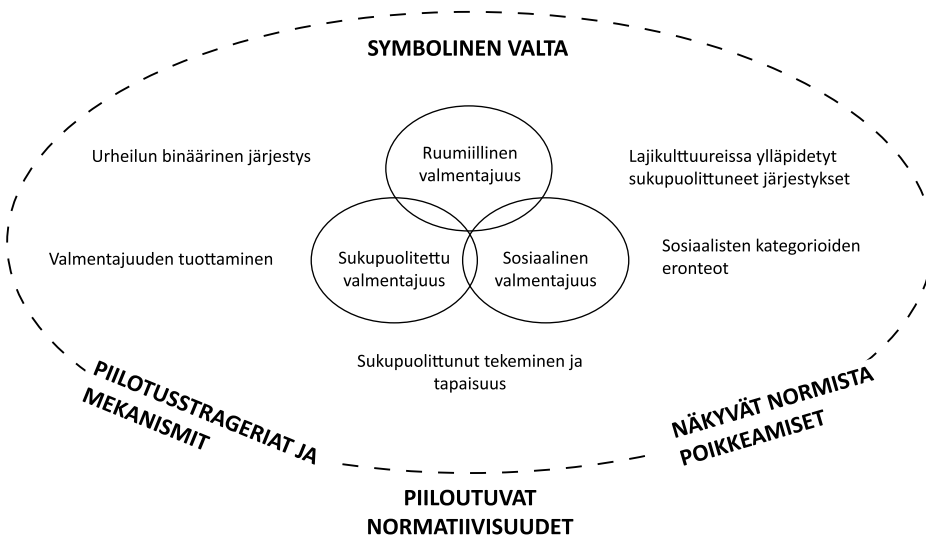
Kolmannen alakysymyksen avulla selvitin, millaisia eroja sukupuoli tekee valmentajuuteen. Analyysini osoittaa, että sukupuolittuneiden valmennustapojen tuottaminen muodostaa erotteluja tilallisesti ja toiminnallisesti, kun valmentamiseen kiinnitetään sukupuolittuneita odotuksia, velvollisuuksia ja tehtäviä. Pitkään samanlaisena jatkunut tilanne, jossa valtaosa lajin valmentajista on miehiä, uusintaa mielikuvia valmentajien sukupuolittuneista ominaisuuksista ja jatkaa totutuksi tulleita käytäntöjä. Valmentamiseen liittyvät teot määrittävät miestapaisuutta korostaen, millä tehdään eroja naistapaiseen toimintaan. Mikäli valmentaa kuin ”mies” ja kykenee toimimaan ”miehen” lailla, potentiaali valmentajuuteen kasvaa. Lajikulttuuriset käsitykset valmentajatapaisuudesta eroavat nais erityisyyteen liittyvistä mielikuvista, minkä vuoksi naiseudesta muodostuu yhä uudelleen näkyvä poikkeama valmentajuuden normista. Kun lajikulttuurissa tunnistettujen valmentamisen tekojen arviointi eroaa naisnormista, jää naisten valmentajuus tunnistamatta.

Kulmalta käytäviä neuvotteluja ympäröivät pohdinnat naissukupuolesta valmennuksessa. Ne pohjautuvat lajikulttuuriin traditioihin, joissa tottumukset jättävät vain vähän tilaa vaihtoehtoisten valmentamisen tapojen pohtimiselle. Naiset ovat tulleet mukaan aiemmin ensisijaisesti miehille tarkoitettuun toimintaan ilman, että he vaatisivat erityisiä feminiinisiä toimintamuotoja. Valmentamisen tavat jatkuvat toiminnoissa, joissa naisen sukupuoli häivytetään lajikulttuuriin valmennustekoihin. Naiset ovat osa toimintakentällä uusinnettavia vakiintuneita sukupuolittuneita tekoja silloin, kun maskuliinisuutta toistetaan tavoiteltavana tekemisen tapana. Naissukupuoli sulautuu jatkumoon, jossa uudistetaan luonnollisen aseman saaneita sukupuolittuneita tekemisen tapoja.

Kamppailulajien kentällä operoivat sukupuolittuneet asemoinnit saavat kahdenlaisia merkityksenantoja. Yhtäältä naissukupuoli jätetään merkitsemättä toimintakulttuurisista sukupuolijärjestyksistä huolimatta. Sukupuoli on paikoitellen hankala löytää, sillä valmentajat eivät kiinnitä huomiota luonnollisen aseman saaneeseen sukupuolittuneesti jäsentyneeseen toimintaan. Valmentajiin kohdistuvat sukupuolittuneet odotukset jäävät toistojen välittämänä yhä uudelleen normatiivisen valmentajuuden alle,

jolloin sukupuoli jää yksittäisten ihmisten osalta hankalasti tunnistettavaksi. Toisaalta sukupuoli huomioidaan naisten eletyssä elämässä, jossa sukupuoli luodaan eroja eri elämäntilanteiden hallinnassa. Näyttää siltä, että valmentajataipaisuus ei sisällä naistapaisuutta ja naistapaisuus tekee eron valmentajataipaisuuteen. Tämä johtopäätös viittaa siihen, että sukupuolen tekemisen tunnistamattomuus jättää myös eronteot tunnustamatta. Sukupuolen häivyttäminen ei silti estä sitä, että naissukupuolesta muodostuu näkyvä poikkeama normatiivisesta valmentamisesta, sillä valmennustoiminnassa sukupuolta tehdään eri tavoin.

Kolmen alakysymyksen osalta sain tietoa siitä, että valmentajuutta muotoillaan sosiaalisissa, ruumiillisissa ja sukupuolittuneissa prosesseissa. Valmentajuus tuotetaan uudelleen urheilun binäärisessä järjestyksessä, jossa ylläpidetään lajikulttuurien toimintatapoja, tehdään eroja sosiaalisilla kategorisoinneilla ja toistetaan sukupuolittunutta tekemistä (kuvio 3).

Kuvio 3. Tutkimuksen johtopäätökset

Valmentajuuden tuottaminen kehämaisessa prosessissa muodostaa piiloutuvaa normatiivisuutta, piilotettuja mekanisme ja näkyviä normeista poikkeamia. Niiden toistaminen ja toisiinsa kiertyminen luovat symbolis-

ta valtaa sosiaalisesti toistetuissa sukupuolittuneissa tekemisen tavoissa. Symbolinen valta sisältää piiloutuvan normatiivisuuden, joka jättää huomiotta sosiaalisten järjestysten tekemät erot valmentajien keskinäisessä toiminnassa. Ne saavat käyttövoimansa piilotetuista mekanismeista eli pyyteettömästä pyrkimyksestä tasavertaisuuteen, joka häivyttää sosiaalisen eriarvoisuuden tuottamisen. Symbolista valtaa käytetään moniulotteisissa prosesseissa, joissa sukupuolittuneille ominaisuuksille annetaan ajallisia merkityksiä. Prosessien jatkuvuus ajallisesti ja paikantuneesti kietoutuu näkyviin normeista poikkeamisiin, sillä sukupuolen tekeminen jää symbolisen vallan alle. Analyysini pohjalta esitän, että valmentajuutta tuotetaan sosiaalisissa prosesseissa, joissa tuotetaan uudelleen maskuliinisuuden ja valmentajuuden liitosta. Väitän, että valmentajuutta tuotetaan miesnormatiivisuutta toistamalla, jolloin valmentajatapaisuuden sosiaalinen vaaliminen peittää alleen sukupuolittuneet eriarvoisuuden prosessit.

7.1 Valmentamisen sukupuoli ja sukupuolittuneet tekemisen tavat

Monitieteellinen tutkimukseni vahvisti sukupuolentutkimuksen ja feminististen keskusteluiden teorioiden käyttöarvoa. Tutkimuksessani hyödynsin feministisiä teorioita, jotka tarkastelevat sukupuolittuneiden toimintatapojen tuottamisen prosesseja (ks. Adkins, 2003; Adler, 2004; McNay, 1999; Skeggs, 1997). Feministisiä teorioita käyttämällä sain tietoa valmentajien sosiaalisen toiminnan vahvistamasta sukupuolittuneesta valmentajuudesta. Valmentajien keskinäinen kunnioitus vaikuttaa olevan liitoksissa sukupuolen tekemiseen ja sukupuolittuneisiin toimintatiloihin, sillä toistettavat teot ja niiden asemoinnit esiintyvät eri tavoin lajikulttuurisissa sosiaalisissa järjestyksissä. Sukupuoli järjestää ja tuottaa uudelleen sosiaalisessa toiminnassa jaettuja sukupuolittuneita merkityksenantoja. Valmentajien sukupuolittuneet asemoinnit punoutuvat käytettävissä ja hyödynnettävissä oleviin valmennuksen tapoihin, jotka uudistavat samanlaisena jatkuvaa sukupuolittunutta toimintaa. Sukupuolen tekeminen on erottamaton osa valmentajuuden tekemistä, sillä molempia esitetään jatkuvina toistoina (ks.

Butler, 1990, 1993). Toistamiseen vaikuttavat lajikulttuuriset järjestykset, tottumukset ja normatiivisuudet, joilla sukupuolta merkityksellistetään valmentajuuden osana. Sukupuoleen liittyvät normatiivisuudet saavat hallitsevan aseman toimintakentällä korostuvina merkityksinä (ks. Butler, 1999, 2004). Ne kerrostuvat sosiaalisten hierarkioiden yhteisvaikutuksista ja muodostavat toiminnallisen yhteyden sukupuolen ja valmentajuuden tekemisen välille.

Analysoimalla aineistoa tutkimuskirjallisuuden kanssa keskustellen sain selville, että sukupuolijakoa naisiin ja miehiin käytetään vastakkainasettelun keinona valmentajuuden tuottamisessa. Naisten ja miesten välille tehdään eroja valmentamiseen kiinnitettyjen osallistumisen tapojen arviointiprosesseissa. Sukupuolta käytetään valmennuksesta kiinnostuneiden henkilöiden kohtaamisissa, valmennustoimintaan osallistumisen ehtojen määrittelyssä ja toimijapositioden rakentamisessa. Sukupuoleen liittyvillä käsityksillä on merkitystä valmentajien vuorovaikutukseen urheilijoiden ja muiden valmentajien kanssa. Sukupuolittuneet oletukset punoutuvat käsityksiin siitä, miten valmentajien odotetaan ottavan paikkansa toimintakentällä. Yhtäältä valmentajien positioden rajaamisessa luodaan sukupuolittunutta arvojärjestystä etukäteen määriteltujen käsitysten rajaamina. Toisaalta valmentajat itse rakentavat käsityksiä omista toimintamahdollisuuksistaan pääosin nykyisten toimintatilojen raameissa (ks. Berg, 2016; E. Jokinen, 2016). Tavanomaiseksi muodostuneet valmentajien toimintapolut tuottavat samalla tavanomaisuutta sukupuolen tekemisen tavoissa, jolloin sukupuolten välisiä eroja uusinnetaan tämän prosessin aikana.

Valmentamisessa sukupuolta tehdään luonnolliselta näyttäytyvien käsitejärjestelmien rajaamina. Johtopäätökseni tuovat esille kaksinaipaiseen sukupuolijärjestelmään pohjautuvaa toimintaa, jossa valmentajat sukupuolitetaan miehiksi tai naisiksi. Erojen tekeminen naisten ja miesten valmentamisessa on osa toistamisen mekanismeja, joihin kytkeytyy elävä ajatus vallitsevien sukupuolittuneiden toimintajärjestysten tarpeellisuudesta ja niiden välttämättömyyteen kietoutuvista oikeuttamisen keinoista. Valmennustoimintaan osallistumisessa muovaillaan mielikuvia siitä, miten naisena tai miehenä ”kuuluu” ajatella itsestään, mihin on mahdollista ottaa

osaa tai kuinka eri tilanteissa odotetaan käyttäytyvän. Havaintoni kiinnittyvät feminististen urheilututkimusten keskusteluihin sukupuolittuneista toimintakulttuureista, vakiintuneista ajattelumalleista ja sukupuolen rajamista osallistumisen tavoista (ks. Veijola, 2004; Young, 2005).

Ristiriitaista on se, että sukupuolittuneista toimintatiloista huolimatta valmentajuutta tarkastellaan sukupuolineutraalina toimintana. Valmentajat eivät aina tunnusta tai tunnista sukupuolen merkitystä valmentamisessa, vaikka se on merkittävä tekijä kokonaisuudessaan koko urheilujärjestelmässä. Huomionarvoista on se, että naisen sukupuolen merkitys kielletään samalla, kun otetaan vaivattomasti kantaa miehiin valmentajina. Miesten toiminta valmentajina asettuu helposti lähestyttäväksi aiheeksi, joka samalla vahvistaa ymmärrystä tutusta osasta kamppailulajien valmennuskulttuureja. Vastaavasti naisten poissaolo valmentamisesta kiertyy pohdintoihin, arvailuihin ja oletuksiin, sillä naiset valmentajina ovat edelleen uudenlainen aihe kamppailulajien toimintakentällä.

Samanaikaisesti kysymykseksi jää, lisääkö hankaluus sukupuolen huomioimisessa todennäköisyyttä miesten keskinäisen toiminnan jatkamisessa. Nykyisessä tilanteessa miehet ovat tottumusten ja saavutetun position kautta asemassa, jota kohti naiset vasta pyrkivät. Sukupuolen tunnistamattomuus jatkuu, kun naiset valmentajina eivät välttämättä luo erilaista sukupuolittunutta valmentajuutta. Silti naisen valmentajana oleminen on erilaista sen vertautuessa miehiseen muuttumattomana pysyneeseen järjestykseen. Valmentajien keskinäiset erot muotoillaan lajikulttuurin tuntemiseen perustuvina syy-seuraussuhteina. Yhteinen toiminta muotoilee vertailuasetelmaa, jossa valmentajia asemoidaan eri tavoin suhteessa sukupuolittuneisiin tekemisen tapoihin. Naisten myöhäisempi mukaantulo valmennukseen näyttää uudistavan sukupuoleen liitettyjä eroavaisuuksia, joiden toistaminen vahvistaa stereotyyppisistä käsityksistä kiinni pitämistä. Se, mikä yhteiskunnassa on tunnistettu totumuksiksi mies- ja naistapaisuuksista, näyttää tutkimukseni valossa johtavan käsityksiin miestapaisuuden liitoksesta valmentajatapaisuuteen (ks. E. Jokinen, 2005).

Feminististen teorioiden ja kriittisten miestutkimusten näkökulmien rinnakkainen käyttö tuotti tietoa ikääntymisen ja sukupuolitettun ajan yh-

teen kietoutumisesta (ks. Nikander, 2002; Pietilä & Ojala, 2021). Ikään liittyvät merkitykset kehystävät sukupuolittunutta valmennustoimintaa, rakenteellisia toimintoja ja tiloja sekä ajallisia tapahtumaketjuja. Urheilun kaanonissa ajankulun ja iän toisiinsa kietoutuminen vie yhä uudestaan aikaisempien tapahtumien ja ihanteiden pariin. Eletty elämä kulkee valmentajien toiminnassa aikaisempina saavutuksina ja tulevaisuudessa siintävien mahdollisuuksien potentiaalina, jolloin miessukupuolen ikään liittyvät merkitykset kiinnittyvät menneeseen, nykyisyyteen ja tulevaan. Ikä on sosiaalinen kategoria, joka on valmentajuuden tuottamisen taustalla vaikuttava käsitejärjestelmä, nykyisyydessä toistettava toimintamekanismi ja tulevaisuuden potentiaalisuuksia tuottava arvioinnin keino.

län ja sukupuolen kategorisointien analysointi lisäsi ymmärrystä siitä, millä tavoin niillä tehdään eroja kamppailulajien toimintakentässä. Valmentajien ikä asettuu samanaikaisesti normiksi ja normatiivisuuden alle piiloutuvaksi olettamukseksi, joka luo ja ylläpitää sukupuolittunutta eroa. Se on keino esittää sukupuolittunutta valmentajuutta ja määre, jonka kautta muut näkevät valmentajan. Sukupuolittuneet toimintatilat liittoutuvat ajan kanssa, jolloin ajassa ja iässä rakentuva valmentajuus paikantuu, henkilökohtaistuu ja asettuu miehille helpommin saavutettavaksi. Sosiaalinen järjestys on ikään verhottu järjestys, sillä ikä liittyy valmentajuuden rakentamisen perustaan. Mieheyden ja valmentamisen liitosta tuotetaan sosiaalisesti luotuina merkityksinä, kun valmentajana vanheneminen kietoutuu muiden samalla tavalla ajattelevien kanssa ylläpidettyjen toimintatapojen turvalliseen toistamiseen. Valmennustoiminnan jatkuvuuden turvaamisen tarkeydestä tehdään käyttövoima, jolla häivytetään ikääntymisen mahdolliset kielteiset vaikutukset. Sosiaalinen ikä muovautuu normiksi, jossa vanheneminen osoittaa paikan osana valmentajakunnan valtavirtaa. Siinä missä valmennustoimintaan mukaan tulevien henkilöiden täytyy jatkuvasi osoittaa osaamistaan ja pärjäämistään muiden joukossa, ikääntyneiden valmentajien joukko voi katsoa taaksepäin ja osoittaa aikaisempien tekemistensä arvoa.

Ajalliset merkitykset yhdistävät mennyttä, nykyistä ja tulevaa sukupuolen mukaan eriytyneesti, jolloin aikaan sidotut toiminnot punoutuvat suku-

puolittuneisiin ruumiillisiin toimintoihin. Valmentajat ottavat osaa ruumiillisiin tekoihin ja niiden arviointeihin, jotka eivät ole vapaita keskinäisistä arvonnannon prosesseista. Ruumiinkäyttö pohjaa fyysisyyttä osoittavaan tapaan toimia ja valmentaa kamppailuun perustuvassa lajikulttuurissa. Ruumiillisista teoista rakentuu luonnollisen aseman saaneita sukupuolittuneita esittämisen tapoja, joita tuotetaan valmentajuuden osana. Sukupuolittuneet teot ruumiin käytön tekniikoina, liikkeinä ja asentoina muodostavat kulttuurista ja sosiaalista arvonnantoa. Nämä asettuvat valmentajuutta määritteleviksi teoiksi ja tavoitetilaa merkitseviksi olemisen tavoiksi.

Nojautuminen feministiseen uusmaterialistiseen teoriaan mahdollisti valmentajuuden tutkimisen materiaalisena, ajallisena ja sosiokulttuurisena kokonaisuutena (ks. Grosz, 1994, 2017). Se kohdisti huomion sosiaalisten ja materiaalien tekijöiden yhtymäkohtiin tilanteessa, jossa ruumiilliset teot luovat valmentamisen edellytyksiä. Valmentajat asemoivat itsensä osaksi ruumiinkäytön sukupuolittunutta järjestystä ja sukupuolen mukaisen toiminnan keinovalikoimaa (ks. Alsarve & Tjønndal, 2020; Kavoura ym., 2015). Tutkimukseni osoittaa, että miesten lisäksi myös naiset osallistuvat ruumiilliseen toimintaan, asettavat itsensä fyysisiin vaaratilanteisiin ja ovat kiinnostuneita urheilun kilpailullisista elementeistä. Naiset osallistuvat valmentajina ruumiillisesti lajitoimintaan, joka ei sisällä tavoitteita feminiinistä ruumiin käytön tavoista. Tämä laajentaa mielikuvia siitä, mihin naiset valmentajina kykenevät, pystyvät tai kokevat kiinnostusta.

Naisten aktiivisesta osallistumisesta huolimatta maskuliinisuuden ja miesnormatiivisuuden liitos tuottaa toimintaa, jossa naisen sukupuoli jää toimintakentässä toistettavien tekojen alle. Maskuliinisten lajikulttuurien korostuminen yhdistettynä traditionaaliseen valmennuskulttuuriin rakentaa tietynlaista käsitystä valmentajien välisestä sukupuolittuneesta liitoksesta. Organisaatioissa tunnistetut miesten luomat käytänteet ja luonnolliseen asemaan luokitellut sukupuolittuneet toiminnot koskevat myös urheilua (ks. Acker, 1990, 1992; Martin, 2003, 2006). Tutkimukseni osoittaa, että naisena olemista ei nosteta keskiöön, sillä se sulautuu olemassa olevan normatiivisen, sukupuolettoman valmentajuuden harjoittamisen tapoihin. Tämä näkyy samanlaisuuteen verhottuna toimintana, jossa

naiset osallistuvat miesten luomaan toimintaan ja miestapaisiin odotuksiin valmentajuudesta.

Johtopäätökseni vahvistavat, että hegemonisen maskuliinisuuden käsitteellä on edelleen käyttöarvoa sukupuolittuneiden toimintakenttien analysoimisessa (ks. Connell, 2005). Sillä on mahdollista saada tietoa käsityksistä, joilla pidetään yllä ideaalia mielikuvaa maskuliinisuudesta ja siihen liittyvistä arvojärjestyksistä (ks. Shippers, 2007; Waling, 2019b). Hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen käyttöarvona ovat sen kautta tunnistettavat uudelleen toistamisen keinot, joiden vakiintunut asema uusintaa käsityksiä niiden tarpeellisuudesta. Samanaikaisesti korostuu, että ideaalin maskuliinisuuden tavoittelemisen prosessit tuovat esille yhdenlaiseen maskuliinisuuteen kietoutuvia eriarvoistavia valmentajien sosiaalisia järjestyksiä. Kapea kuva maskuliinisuudesta sekä rajaa käsityksiä tavoiteltavasta sukupuolittuneesta tekemisestä että rajoittaa yksilöiden henkilökohtaisia arviointeja valmentamisen mahdollisuuksista. Kamppailulajeihin sisäänkirjoitetut ideaalit maskuliinisuuden normatiivisuudesta jatkavat toimintaa, jossa osittain tiedostamattomasti omaksutaan tietynlaisia maskuliinisia tekemisen konventioita.

Valmennustoiminnan analysointi lisäsi ymmärrystä sukupuolittuneista ominaisuuksista. Tutkimukseni tuo esiin, että valmentaminen sisältää useanlaisia toimintamuotoja. Valmentajien kanssa käymäni keskustelut lisäsivät ymmärrystä siitä, että yksi osa valmentamista on ottaa kasvatuksellinen, vastuullinen ja vuorovaikutuksellinen suhde urheilijoihin. Miestutkimuksen teorioita soveltamalla sain selville siitä, että valmentajien luoma maskuliinisuus sisältää traditionaalisesti feminiiniseksi määriteltyjä toiminnan muotoja, kuten kasvatusta ja huolehtimista (ks. Aho & Peltola, 2023; Anderson, 2009; Elliott, 2016, 2020; Hanlon, 2022). Havaintoni tuovat esille uudenlaisen näkökulman sukupuolittuneista ominaisuuksista valmentamisessa, sillä hoivaavan vastuun voi tulkita kuuluvan feminiinisyyden piiriin. Kasvatukselliset otteet verhoutuvat maskuliinisuuteen nojautuvien tottumusten alle, eikä niitä tyypillisesti tunnisteta feminiinisyyden piiriin kuuluviksi tekemisiksi. Valmentajien läsnäolo rinnastuu urheilijoille esikuvana olemiseen, mikä yhdistyy maskuliiniseen tilannekontrolliin fe-

miniinisen huolenpidon sijaan. Valmentajien kantama vastuullinen, urheilijoiden hoivaa sisältävä tekeminen sulautuu valmennustilanteessa ylläpidetyn maskuliinisen johtamistavan alle (ks. Hovden & Tjønndal, 2019).

Yhtäältä tutkimukseni vahvistaa näkemyksiä siitä, että maskuliinisuuden käsitteen laajentaminen luo mahdollisuuksia päästää irti kapeista sukupuolitetuista sosiaalisista normeista ja malleista (ks. Hyvönen, 2021). Toisaalta kysymykseksi jää, millaisia uusia kategorisointeja ja käsitteitä maskuliinisuuden määrittelemisen muodostaa (ks. Peltola, 2025). Ehdotan, että tutkimukseni tuottaa keinoja tarkastella valmentamisen ja traditionaalisen maskuliinisuuden välistä yhteyttä. Pärjäämiseen, luovuttamatta jättämiseen ja päätöksentekokykyyn liittyvien tekojen ensisijaisuus voi olla vaihdettavissa feminiinisen piiriin sisältyviin ominaisuuksiin. Vaikka feminiinisyuden käsitteellistäminen voi olla etäinen heille, jotka ovat aiemmin toteuttaneet valmennusmetodeja maskuliinisina tekoina, se ei poista sen käyttöarvoa valmentajuudessa. Asemoituminen feminiinisyttä edustavaan tapaan ja kieltäytyminen maskuliinisuuden hallitsevasta normista on keino rakentaa uudenlaista valmentajuutta. Maskuliinisen idealin purkaminen on osa kapeiden sukupuolittuneiden ajattelumallien tiedostamista ja feminiinisyuden valjastamista toimintakentällä arvostettavaksi pääomaksi (ks. Adkins, 2004).

Valmentajien toiminnassa ei ole pelkästään kyse maskuliinisuuden ja feminiinisyuden välisestä hierarkiasta, vaan kompleksisesta järjestyksestä, jossa on sanattomat säännöt sille, millaisia maskuliinisuuden ja feminiinisyuden muotoja sallitaan ja kenelle. Valmentaminen sisältää urheilijoiden tunteiden tunnistamista ja niihin reagoimista eli tunnetyötä (ks. Hochschild, 2003). Tavanomaisuus urheilijoiden tunteiden huomioimisessa vaihtuu valmentajien henkilökohtaisten tunnetilojen häivyttämiseen. Epäselvää on, missä ja minkälaisissa tilanteissa epävarmuuden tunteista tai muista kuin valmennettavien tukemisesta on mahdollista puhua tai omien tunteiden säätelyyn liittyvistä kokemuksista kertoa. Mahdollisesti lajikulttuurissa tuotetut tottumukset ja saatavilla olevat käyttäytymisen mallit vaikuttavat siihen, miten tunteita on oppinut säätelämään arkisissa tilanteissa (ks. Wetherell, 2012). Yksi mahdollinen tulkinta on, että mikäli

hoivalle ja huolehtimiselle ei anneta laajempaa kulttuurista arvoa, se jätetään muilta piilotetuksi toiminnaksi (ks. McDowell, 2009).

Tässä tutkimuksessa naisten tuottama maskuliinisuus on samaan aikaan valmentajuuteen liitetyn maskuliinisuuden haastamista, sen tiedostettua toistamista ja toimintakentällä arvostetun maskuliinisuuden tuottamista. Naisten keinot tavoitella maskuliinisuutta ovat huomattavasti monisymptomiä miehiin verrattuna, sillä naisten tuottama maskuliinisuus ei sisällä samanlaista vertailua, mitä miesten keskinäisessä toiminnassa toistetaan. Naiset jäljittelevät lajikulttuurien sisäisiä sosiaalisia arvojärjestyksiä, joissa maskuliinisuuden käyttöarvo pysyy muuttumattomana. He toistavat maskuliinisia tapoja yhteistoiminnallisissa prosesseissa ja uusintavat toimintaa sen kyseenalaistamisen sijaan (ks. Grosz, 1994, 17–19; Grosz, 1995, 27–31). Valmentamisen tapojen toistamisessa pysyvät yllä samankaltaisuutta vahvistavat käsitykset tarpeellisista tekemisen tavoista. Yksi mahdollinen tulkinta on se, että naiset toistavat maskuliinisuutta tilanteissa, joissa naisten aliedustus valmentajina tarkoittaa myös esikuvien ja roolimallien kaipausta (Wasend & LaVoi, 2019).

Valmentajien sukupuolittuneiden ominaisuuksien tutkiminen laajensi käsityksiä sukupuoleen kiinnitetyistä tekemisen tavoista. Valmentajuuteen kiinnitetty tunnollisuus, luotettavuus ja läsnäolo ovat miehille luontaista toimintaa urheilussa. Tämä eroaa työelämään kiinnittyvistä tutkimuksista, joissa naisten on ehdotettu olevan kunnollisia, tunnollisia ja vastuuntuntoisia sekä kantavan vastuuta näkymättömäksi jäävistä työyhteisöjen tehtävistä (ks. Katila & Meriläinen, 1999, 2002; Koski & Tedre, 2009, 237–238). Tässä tutkimuksessa osoitan, että miehet kantavat feminiinistä vastuun taakkaa ja vahvistavat käsityksiä läsnäolon tarpeellisuudesta. Naisten sijaan he ovat paikalla, läsnä, saatavilla ja osoittavat olevansa luottamuksen arvoisia. Miesten hallussa pitämät valmentajien positiot ja valmentamisen tehtävät sisältävät suunnittelutyötä, koordinointia, useiden asioiden yhtäaikaista tekemistä ja hoivaavaa läsnäoloa.

7.2 Valmentajuuteen vaihdettavissa olevat pääomat

Feministinen etnografia tuotti tiheän kuvauksen kamppailulajien toiminoista ja normatiivisuutta tuottavista mekanismeista. Sain selkoa harrastuksesta, jossa valmentajat ovat kollektiivisesti mukana seurakohtaisissa organisoitumisen tavoissa. Seuratoiminta tarjoaa mahdollisuuksia kehittyä, oppia ja kokeilla omien kykyjen rajoja urheilullisia menetelmiä toistamalla. Valmennustoimintaan osallistuminen pohjaa itselle merkityksellisen laji-toiminnan jatkamiseen yhdessä keskinäisen kunnioituksen ja arvostuksen prosessien kanssa. Valmentajat paikantuvat kamppailuseurojen verrattain pysyviin organisoinnin tapoihin, lajikulttuurisiin tottumuksiin ja arvopohjaisiin toimintoihin. Strukturoidut säätelymekanismit nojautuvat samankaltaisina toistettuihin toimintatapoihin, rakenteellisiin järjestyksiin, rutineihin ja itsestäänselvyyksiin. Johtopäätökseni vahvistavat aikaisemmissa urheilututkimuksissa todettuja havaintoja siitä, että valmentajien päivittäiset toiminnot ovat keino ylläpitää seurakohtaisten toimintaperiaatteiden jatkuvuutta (Cushion & Jones, 2014; Grenfell, 2018; Knoppers ym., 2022; Partington & Cushion, 2024).

Hyödynsin Bourdieun (1984, 1990, 2001) sosiologisia teorioita tutkiessani pääomien merkityksiä valmentajuuden tuottamisessa. Tarkastelin valmentajien keskinäisiä arvojärjestyksiä, jotka muotoilevat arvostettuna pidettyjen pääomien muotojen ja valmentajuuden välisiä yhteyksiä. Bourdieulaisittain tulkiten analysoin habitusta lajikulttuurisesti merkittyinä pääomien arvonantoina. Sain tietoa elettyistä teoista, laji- ja seurakulttuurien tapojen toistamisesta ja toimintakenttään mukautumisesta. Valmentajuutta tuotetaan sosiaalisena pääomien ja habituksen liitoksena, mikä uusintaa hallitsevia käsityksiä valmennuskulttuureista ja niiden sisäisistä järjestyksistä (ks. Bourdieu, 2001). Havaintoni yhtenevät tutkimusten kanssa, joissa totuttujen toimintatapojen toistamisen tärkeys risteää lajikulttuureissa arvostettujen lajikohtaisten habituaalisten hallintatapojen kanssa (ks. Blackett, 2021; Thorpe, 2009). Perinteiden kunnioittaminen ja samankaltaisena pysyvät toiminnot ovat tulkittavissa esimerkeiksi sosiaaliseen pääomaan ja käytännölliseen järjestykseen nojautuvasta toiminnas-

ta, joilla vahvistetaan toiminnan organisoitumiseen liittyviä tottumuksia (Bourdieu, 1989, 1990).

Hyödyntämällä Bourdieun teoriaa käyttäneiden feminististen tutkijoiden näkökulmia sain tietoa valmentamisessa toistettavista, käytettävistä ja oikeutetuista pääomien muodoista, joihin kiinnitetyt merkitykset ehdollistavat tai estävät valmentajuuden tuottamisen prosesseja (ks. McNay, 2004; Skeggs, 2004a). Valmentajuuden reunaehdoja rakennetaan pääomien arvonantojen muotoilemissa kehyksissä. Ne ovat yhteydessä vakiintuneisiin käsityksiin lineaarisesta etenemisestä kohti valmentajana toimimista. Näyttää siltä, että miesten toimintamallien pohjalta luotu ”valmentajan polku” saa normatiivisen aseman ”luonnollisena” toimintakulttuurisena ohjenuorana. Valmentajaksi kehittymisen metafora viittaa ensisijaisesti jatkumoon, jossa poikaharrastajasta kasvetaan miesurheilijaksi ja siirrytään sen jälkeen miesvalmentajaksi. Johtopäätökseni osoittavat, että ”valmentajan polku” ei huomioi kattavasti eri pääomia tai valmentamisen uudelleen tuottamisen prosesseja.

Rakenteisiin sidotuilla luokitteluilla sekä uusinnetaan urheilun sukupuolijärjestelmää että häivytetään sen tuottamia kontrolloikeinoja. Valmentajien teot kannattelevat mielikuvia miehisistä toimintamalleista, jolloin miesten ylivalta lukuina tarkoittaa myös toiminnallista hallintaa. Miesnormin ja sukupuolen tuottamat pääomien erilaiset arvot luovat toimintaa, jossa neutraaliksi nimetty valmentaminen sopii miehille ja miestapaiseen valmentamiseen naisia ja naistapaista valmentamista paremmin. Miesten normatiivinen asema sukupuolittuneissa rakenteellisissa järjestyksissä tuottaa uudelleen käsityksiä miehille luontaisemmista toimintatiloista (ks. Hearn, 2005). Vakiintuneen tilanteen normatiivisuutta voi kuvailla myös systemaattisena samankaltaisuutena (ks. Essed & Goldberg, 2002). Sen seurauksena miesten on vaivattomampaa jättää huomiotta vaikutusvaltansa valmentajina.

Sukupuolieron tekeminen verhoutuu oikeudenmukaisuuden ja samanarvoisuuden periaatteisiin ja siirtää vastuun valmentajan tehtävässä onnistumisessa tai epäonnistumisessa henkilökohtaiselle tasolle. Tasa-arvoisuuden ymmärtäminen samanlaisuutena jättää tunnistamatta sukupuolten

välisen valta-asemien vaikutukset: valmentajuuden tuottamisessa jätetään huomiotta miesten hallitseva asema valmentajina ja sosiaalisen pääoman arvojen toistaminen. Tämän vuoksi naisten määrällinen lisääminen ei välttämättä tee merkittäviä muutoksia toimintakentällä (ks. Pape, 2020). Valmentajia koskevat epätasa-arvon kysymykset yhtenevät kasvatustieteellisten tutkimusten havaintojen kanssa. Niissä on todettu ratkaisujen jättämisen yksilöiden vastuulle katkaisevan yhteyden rakenteellisiin ja kulttuurisiin tekijöihin, jolloin epätasa-arvo jatkuu muuttumattomana (ks. Brunila, 2009; Ikävalko, 2016; Ikävalko & Brunila, 2011; Ylöstalo, 2012).

Pyrkimys edistää sukupuolineutraalia valmentajuutta jättää huomiotta sukupuolen merkityksen. Sen ohittaminen verhoutuu hyvántahtoisuuteen ja irtautumiseen epäoikeudenmukaisuuksien mekanismeista. Sukupuoli kierretään korostamalla avoimia ja vapaita valinnan mahdollisuuksia, vaikka toimintakenttä on sukupuolitettujen kategorioiden läpäisemä. Avoimien toimintamahdollisuuksien korostaminen ja epäoikeudenmukaisien toimintojen kieltäminen paradoksaalisesti uusintaa epätodenmukaista käsitystä sukupuolittuneista toimijapositioista. Sukupuolineutraalin toiminnan kannattaminen ei tee muutoksia valmentajien keskinäisissä arvojärjestyksissä, jolloin se vahvistaa valmentajien hierarkkisia positioita. Sukupuolen kieltäminen ei poista siihen kiinnitettyjä arvomuodostuksia, jotka toistavat sille asetettuja ehtoja (ks. Skeggs, 2004a). Yksilölliset valinnat eivät ylitä rakenteellisia järjestyksiä, joten valmentajuus on mahdollista vain heille, jotka voivat sitoutua ajan, paikan ja toiminnan rajaamiin positioihin (ks. McNay, 2004; Skeggs, 2004b).

Tutkimukseni tuo lisää tietoa feministiseen urheilututkimukseen. Se osoittaa, että valmentajia koskevat pohdinnat tapahtuvat nykyisten käsitysjärjestelmien ja organisoitumisen tapojen puitteissa, jolloin yksittäisten henkilöiden kiinnostusta valmentamiseen tarkastellaan valmiiden kehysten sisällä. Aikaisempien tekojen ympäröimät ja historiallisesti muodostuneet rutiinit yksityiskohtineen asettuvat keskusteluissa merkittäviksi erotteleviksi tekijöiksi sen suhteen, keiden elämäntilanne mahdollistaa valmentajan tehtävään asetettujen vaatimusten täyttämisen. Valmentajuuden tuottaminen sukupuolittuneesti järjestäytyneessä vapaaehtoisuu-

den ja pyyteettömyyden risteämässä kannattelee käsityksiä muuttumattomasta toimintakentästä. Vähäiseksi jäävät näkökulmat, joissa mukaan tulevat henkilöt olisivat potentiaali valmennuskulttuurin uudistamiseen, seuratoiminnan toisin järjestämiseen tai uudenlaisen tiedon muodostamiseen. Tutkimukseni sisältää vain muutamia esimerkkejä, joissa valmentajuuteen kiinnitettyjä tehtäviä tarkastellaan kriittisesti esittäen niihin muutosehdotuksia. Vaikka osa valmentajista toivoo parannuksia valmennuskulttuureihin ja -menetelmiin tai etsii keinoja murtaa valmentajien välisten arvojärjestysten perusteita, valmentajuuteen kiinnitetyt tapaisuudet pysyvät lähtökohtaisesti koskemattomina.

7.3 Tutkimustulosten yleistettävyys ja jatkotutkimukset

Osoitan empiirisesti ja teoreettisesti, miten sukupuolittunutta valmentajuutta tehdään kamppailulajien toimintakentällä. Tavanomaisia valmentajuuden tekoja toistetaan jatkuvissa prosesseissa, joissa niitä muovaillaan hienovaraisilla muutoksilla. Sukupuolen tekeminen liittoutuu valmentajuuden tekemisen kanssa, sillä molemmat saavat arvonsa lajiyhteisössä tunnistettuina ja tarpeelliseksi asetettuina tekoina. Toistuvat tekemiset häivyttävät pienimuotoiset muutokset, jolloin valmentajat uusintavat sukupuoleen piirrettyjä merkityksiä. Sukupuolitettu osallistuminen muodostaa kokonaisuuden, jossa mahdollisuudet valmentamiseen tapahtuvat normatiivista valmentajuutta myötäilemällä. Normatiivisuutta muodostavien prosessien näkyväksi tekeminen tuottaa keinoja käsitteellistää valta-asemassa olevien henkilöiden etuoikeuksia ja niissä tuotettuja luokitteluja. Toistuvien tekemisen tapojen tunnistamisella on käyttöarvoa tutkimuksissa, joissa on tavoitteena saada selvyyttä samanlaisuutta ja normatiivisuutta vaalivista mekanismeista.

Johtopäätökseni korostavat sitä, että normatiivisuuksia tunnistamalla on mahdollista lisätä ymmärrystä tavoiteltaviksi asetetuista osallistumisen muodoista. Valmentajien keskinäisen toiminnan muotoilemat teot kiertyvät sekä valmentajuuden että sukupuolen arvomuodostusta tuottaviin prosesseihin. Näiden välinen liitos ylläpitää sukupuoleen ja valmentaju-

teen liittyviä käsityksiä, ja niiden toistaminen vahvistaa tottumuksiin perustuvia toimintatapoja. Tutkimukseni tuo näkyviin konkreettisten tekojen alle piiloutuvia sukupuolittuneiden merkitysten arvojärjestyksiä, joissa pääomien ja sukupuolen liitos sisältää juurtuneita arvostamisen prosesseja ja rajaamisen keinoja (ks. McNay, 2004; Skeggs, 2004b). Arvostuksen prosessit ovat osa yhteiskunnassa toistettuja sukupuolitapaisuuksia ja sukupuoleen yhdistettyjä osaamispääomia (E. Jokinen, 2005). Miehillä näyttää edelleen olevan luontaisempaa olla poissa perhe-elämän parista, mikä samanaikaisesti uudistaa selitysvoimaa naisten vähäiselle kiinnostukselle ottaa vastuutehtäviä kodin ulkopuolella (Pietilä & Poikela, 2016; Raudasoja ym., 2022). Kun sukupuolta korostetaan yhteiskunnan eri sektoreilla, kuten työelämässä, parisuhteissa, perhe-elämässä tai harrastuksissa, se ylläpitää syvälle juurtuneita käsityksiä sukupuolen mukaan jaotelluista kiinnostuksen kohteista (Julkunen, 2010).

Urheilijoiden valmentamiseen keskittyvän tarkastelun sijaan empiria tuo näkyväksi valmentajien toimintaa ja osallistumisen tapoja. Tekeminen muodostaa sukupuolen, ruumiin ja iän kategorioita sekä niihin sisältyviä, toisiinsa risteäviä merkitysjärjestelmiä. Ehdotan, että toisiinsa risteäviä kategorisointeja voi tarkastella soveltamalla intersektionaalista teoriaa, vaikka tutkimuskohde eroaisi merkittävällä tavalla alkuperäisestä tarkoituksesta (vrt. Crenshaw, 1991). Intersektionaalinen analyysi on keino analysoida kategorisointien käyttöä erojen tekemisessä (Collins & Bilge, 2016). Erojen tunnistaminen tekee näkyväksi etuoikeutettujen joukon hallitsevan aseman ja muuttumattomat valta-asetelmat. Horisontaaliset erot rakentavat keskinäistä eriarvoisuutta henkilöiden välille, ja vertikaalinen eriarvoisuus kasvaa sitä mukaa, mitä korkeammalle toimintakentän sisäisessä arvojärjestyksessä edetään.

Valta-asetelmien tunnistaminen kiinnittyy feminististen urheilututkimusten kaanoniin, jossa kritisoidaan miesten ehdoin luotuja urheilujärjestelmiä ja niiden sukupuolittuneita merkityksiä. Näihin sisältyvät muun muassa miesten urheilusuoritusten ja menestyksen arvostus, miesten hallitseva asema urheilutoimijoina ja vakiintuneen aseman saanut kahden sukupuolen mukainen kilpailujärjestelmä (Goorevich & LaVoi, 2024; Pape,

2020; Taha & Sailofsky, 2025). Erottelun mekanismit ovat muuttuneet ja muuttumassa, mutta toistaiseksi suurimmat muutokset ovat tapahtuneet urheilijoiden ja päätöksentekijöiden sukupuolen välisen määrällisen tasa-arvon kohentumisena (Oja ym., 2025). Johtopäätökseni osoittavat, että naisten saama jalansija urheilijoina ja liikuntapäättäjinä miesten keskuudessa ei ole toistaiseksi tehnyt merkittäviä muutoksia naisten määrälliseen lisääntymiseen valmentajina.

Samalla, kun tutkimukseni vahvistaa historialliseen aikakehykseen nojautumisen hitaita muutoksia, esitän sen rakentavan vain yhtä osaa ajallisesta ymmärryksestä. Urheilusta ovat puuttuneet keskustelut sukupuolituneen sosiaalisen ajan kategorisointien merkityksistä. Tutkimukseni eroaa urheilun kalenteri-ikään perustuvista määrittelyistä ja niiden muotoilemisesta toimintatiloista (vrt. Isosomppi, 2025; Itkonen, 2021; Wellard, 2007). Tuon uusia näkökulmia sen tarkastelemiseen, millä tavoin sukupuolittuneen toimintakentän analysointi paljastaa niiden sisällä tuotettuja ajallisia merkityksiä. Analyysini perusteella vaikuttaa siltä, että iän kategorisoitu merkitys on myös tapaisuutta tuottava, reviirinomainen tila. Ikä näyttäisi vaikuttavan siihen, millä ehdoin valmentajuus tulee tunnistetuksi sosiaalisesti muokkautuvassa yhteistoiminnassa. Mieheyden ja sosiaalisen iän yhteisöllisyyttä vaaliva järjestys kertoo sosiaalisista arvonannon prosesseista, arvostetuista tekemisen tavoista ja toimintaa ohjaavista päämääristä (ks. Pietilä & Ojala, 2021, 2024).

Tavanomaisiksi luokiteltujen positioiden tunnistaminen lisää ymmärrystä siitä, miten hierarkkisten erojen tuottaminen kaventaa käsityksiä ihmisten toimintamahdollisuuksista, potentiaalista tai käytettävissä olevista resursseista. Toimintamahdollisuuksien rajaaminen liittyy sukupuolen häivyttämiseen, mikä uudistaa sukupuolten välisiä valta-asetelmia, tottumuksiin nojautumista ja etuoikeuksien kieltämistä. Valmentajuuden tuottamisen mekanismien tunnistaminen avaa keinoja tarkastella syvälle juurtuneita käsityksiä valmentamisesta ja arvioida niitä uudenaikaisilla tavoilla. Näihin sisältyvät toistaiseksi vähäiselle huomiolle jääneet valmentajien hienovaraiset erot ja ulossulkemisen teot. Sosiaalisesti tuotetun yhdenmukaisuuden alle jäävät käsitykset valmentajista voidaan sanallistaa myös

toisin, jolloin yhdenlaisiksi asetettujen tekojen sijaan avautuu potentiaali monille erilaisille valmentajuuden tavoille ja tapaisuuksille. Johtopäätökseni tuottavatkin ymmärrystä siitä, miten sukupuolituneet teot on mahdollista saada tutkimuksen kautta näkyväksi. Sukupuolen löytäminen on keino tarkastella sitä, millaisia muutostarpeita sosiaalisesti muodostettuihin toimintaprosesseihin kohdistuu vapaaehtoistyön kentillä.

Urheilututkimuksen saralla on tarvetta jatkaa kriittistä keskustelua valmentajuudesta. Tämän tutkimuksen perusteella voi sanoa, että valmentaminen harrastuksena tuo monille ihmisille merkityksellistä sisältöä elämään. Seuratoiminnassa mukana olemisen tarkastelu kiinnostavana, innostavana ja mielenkiintoisena harrastuksena kertoo vain yhden osan toiminnan luonteesta. Sosiaalisesti luodut, positiivisiksi asetetut ja henkilökohtaisia onnistumisia varten muokatut toimintapolut eivät välttämättä huomioi niiden ulossulkevia mekanismeja, mikäli niiden syntymekanismit ovat syvälle juurtuneissa kokemustiedon ja -taidon arvonannoissa. Tämän vuoksi olisi tärkeää keskustella siitä, miten eri toimintakulttuureissa rajataan pätevyyden ja mukaan kuulumisen mahdollisuuksia. Vapaaehtoistoiminnasta tarvitaan lisää tutkimusta, jossa etsitään muun muassa vastauksia siihen, kenen ehdoin toiminta rakentuu, missä yhteyksissä yhteenkuuluvuutta määritellään ja mistä lähtökohdista merkitykselliseksi luokiteltuja tekoja tuotetaan. Yhdessä tutkimukseni johtopäätösten kanssa tämänkaltaisten kysymysten asettaminen avaa mahdollisuuksia keskustella eri vaihtoehdoista suomalaisen seuratoiminnan järjestämisen tavoista.

Osallistun tutkimuksellani laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, millaisia toimijapositioneita eri organisaatioissa, instituutioissa ja toimialoilla on tarjolla. Tutkimukseni johtopäätökset osoittavat, miten passiivinen piiloutuminen organisaatioiden tai toimintakulttuurien taakse vahvistaa toiminnan samanlaisena jatkumista. Näiden tunnistaminen kiinnittyy päätöksenteon, etuoikeuksien, valtarakenteiden ja epäoikeudenmukaisuutta tuottavien toimintatapojen kriittisen tarkastelun tarpeellisuuteen (ks. Ahmed, 2012, 2023). Rakenteellisiin, yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin merkityksenantoihin liittyvät lisäksi keskustelut siitä, minkälaisiin tehtäviin miesten ajatellaan olevan oikeutetumpia kuin naisten. Mahdollisuuksien

tasa-arvo ei muutu tosiasialliseksi sukupuolten väliseksi tasa-arvoksi, mikäli yhteiskunnassa, työelämässä ja urheilussa toistetaan oletuksia ja käsityksiä rakenteellisesti eriytyneistä ja sukupuolittuneista tehtävistä (ks. Ehrlén & Turtiainen, 2025; Mikkonen, 2023; Spaaij ym., 2020; Stierncreutz & Tienari, 2023).

Sukupuoleen liittyy monikerroksisia tulkintoja ja sosiaalisesti jaettu ja merkityksiä, jotka vuorotellen käyttävät ja häivyttävät sukupuolta valmentajien toiminnassa. Yhtäältä sanojen ja tekojen väliset erot verhoutuivat sukupuolittuneiden arvojärjestysten alle (ks. Martin, 2003). Toisaalta tiedostamattomuus sukupuolen tekemisestä ja toistamisesta estää toisin tekemistä (ks. Butler, 2004). Tämän vuoksi huomion kiinnittäminen toistamiseen ja uudelleen toistamiseen avaa mahdollisuuksia purkaa lajikulttuurisesti jaettuja käsityksiä toimintaan osallistumisen ehdoista tai rajoista. Kun sukupuolen tuottamisen prosessien lähtökohdat tiedostetaan, on mahdollista tehdä niihin muutoksia. Jatkotutkimuksille on tarvetta erityisesti sukupuolen kieltämisen osalta, koska sukupuoli näyttää tämän tutkimuksen johtopäätösten valossa olevan välillä hankalasti löydettävissä.

Tunnistamani sukupuolittuneet toimintatavat ja sukupuoleen liitetyt tapaisuudet tuottavat tietoa valmentajuuden tekemisestä. Vakiintuneiden sukupuolittuneiden merkitysten haastaminen ja sukupuoleen liitettyjen käytösmallien uudelleen määritteleminen luo potentiaalia muotoilla seura-toimintaan osallistumisen mahdollisuuksia. Erityisesti valmentajien osalta sukupuolitapaisuuksien merkityksen tunnistaminen voi laajentaa toimintamahdollisuuksia siten, että valmentajuus olisi mahdollista henkilöille, jotka toistaiseksi ovat jääneet marginaaliseen asemaan. Ehdotan, että tutkimukseni on yksi avaus murtaa historiallista taakkaa, jota tuottavat tyypilliset käsitykset sukupuolittuneesta tekemisestä. Olen tässä tutkimuksessa osoittanut, että naiset harjoittavat maskuliinista toimintaa ja miehet tekevät muun muassa feminiinistä tunnetyötä. Ne ovat yksi luenta uudelaiaisista tulkinnoista ja sukupuolittuneiden ominaisuuksien laajemmasta tarkastelusta. Pohdittavaksi silti jää, tulisiko naisille luoda mahdollisuuksia samaistua miesten hallitsemiin toimintakenttiin ja niiden toimintaan vai niitä vastaan.

7.4 Tutkimuksen arviointi ja metodologiset kontribuutiot

Tekemäni tutkimus kuuluu ensimmäisiin Suomessa toteutettuihin feministisiin etnografioihin, joissa tutkimuskohteena ovat kamppailulajien valmentajat. Käyttämäni feministinen etnografia mahdollisti useiden aineistojen yhdistämisen ja tuotti rikasta aineistoa aikaisemmin vähäisemmälle huomiolle jääneestä tutkimusaiheesta. Aineistossa korostuivat moniulotteisuus ja valmentajuutta muotoilevien sosiaalisten suhteiden kompleksisuus. Metodologinen valinta lisäsi ymmärrystä toisiinsa limittyvien toimintojen liittoumista, joiden analysointi toi esille valmentajien toimintaa, tekoja ja tapoja. Etnografinen tutkimusote oli keino tulkita sitä, mitä kamppailulajeissa on tehty, tehdään ja toivotaan tehtävän.

Tutkimukseni tuo näkyväksi feminististen tutkimusperinteiden paikantumiseen ja tutkijan paikkaan liittyviä keskusteluja monin eri tavoin. Tutkimusasetelman lähtökohtana oli kamppailulajien seuratoiminta erilaisissa rakennuksissa ja ruumiillisissa läsnäoloissa. Paikannuin tutkimuskenttään ollen kiinteässä yhteydessä kamppailuseurojen tiloihin tai urheilulle varattuihin paikkoihin. Kuljin kilpailuareenoille ja olin muiden katsojien joukossa tarkkailemassa valmentajien toimintaa. Läsnäolo yhdessä muiden kanssa oli osa aineiston tuottamista. Kuuntelin, keskustelin, tarkkailin, pohdin, ihmettelin ja tein muistiinpanoja kussakin hetkessä. Huomioni kohdentamisesta ohjasivat aikaisemmat urheilijan, valmentajan, valmentajakouluttajan ja valmennuksen asiantuntijan rooleissa kerätyt kokemukseni. Tekemäni tulkinnot tapahtuivat paikantuneesti monissa erilaisissa toimintatiloissa, mutta myös niiden jälkeisissä muistijäljissä sekä tutkimustyössä eri paikkojen välillä. Aineiston analyysivaiheessa tarkastelin säännöllisesti niin omaa tutkijan positiotani kuin tutkimukseni tavoitteita kirjoittamalla pohdintojani tutkimuspäiväkirjaani:

Tutkimuksen tekeminen on jatkuvaa epämukavuutta tai pareminkin hankaluutta, joka tuntuu epämukavuudelta. Epämukavuus johtuu ensisijaisesti itseni kanssa käydystä keskustelusta sen suhteen, voiko vapaaehtoistyönä tehtävää valmennustyötä kritisoida

ja jos voi, niin miten. Pohdintani vaihtelevat syyttelyn ja puolustamisen välillä, joiden välinen ”turvallinen” maasto tuntuu hankalalta löytää. Kierrän ajatuksissani kehää ja etsin lähestymistapaa, jota kautta valmentajien pitkään samana pysynyttä joukkoa voisi kyseenalaistaa kritisoimisen sijaan. Millä kysymyksillä pitkään jatkunutta toimintaa voisi uudistaa ja pohtia vuosikausia jatkuneiden perinteiden tarpeellisuutta? (Tutkimuspäiväkirja 3.8.2023)

Tutkimuspäiväkirjastani poimittu kirjoitus on esimerkki kiinnittymisestä feministisiin keskusteluihin tutkijan position kriittisestä reflektoinnista ja tutkijan aseman merkityksistä tutkitun tiedon muodostumisen, tuottamisen ja arvioinnin näkökulmista (ks. Behar, 1996; S. Harding, 1993; Valtonen 2004a). Tekemääni tutkimusta läpäisee omakohtaisuus, jota olen tuonut esiin aiheen valinnassa, tutkimuksen tekemisen tavoissa ja niiden jatkuvassa arvioinnissa. Käyttämäni feministinen metodologia paikantuu keskusteluihin tutkijan oman äänen esille saattamisesta, mikä mahdollistaa syvällisen ymmärryksen tuottamisen tutkimuskohteesta. Tilanteessa, jossa aikaisempi valmentajia koskeva feministinen tutkimus on vähäistä, asettuu tapani tehdä tutkimusta yhdeksi malliksi tutkijan katseen kohdistamisen ja paikantumisen menetelmistä. Ajattelen, että tutkimukseni luotettavuuden arvioinnissa keskeistä on sitoutuminen feministisen epistemologian mukaisesti tutkijan position, katseen ja sijoittautumisen tarkastelemiseen (ks. Koro ym., 2023).

Monitieteellisyyttä korostavat käyttämäni sosiologiset, sukupuolen- ja miestutkimuksen sekä feministisen tutkimuksen teoriat, joiden kanssa olen keskustellut tutkimusprosessin aikana. Esittelemäni empiria tuo näkyväksi ristiriitaisuuksia, haasteita ja epäselvyyksiä sekä ilon aiheita, onnistumisia ja kiintymyksen kohteita. Näiden tunnistaminen ja analyttinen tarkastelu eivät ole tarjonneet tutkimuksellisesti suoraviivaisia ratkaisuja, vaan ovat vaatineet jatkuvaa vuoropuhelua teorioiden kanssa. Olen sekä hyödyntänyt yksittäisten tieteenalojen teorioita että ylittänyt niiden välisiä rajoja. Jälkimmäisten osalta olen ohittanut traditionaalisia tutkimusperinteitä, joissa feministinen tutkimus koskee naiseuden ja vastaavasti

miestutkimus mieheyden tuottamisen tapojen analysoimista. Jatkan keskusteluja, joissa päästetään irti käsityksestä, että sukupuolta tulisi tutkia ainoastaan naisten osalta (ks. Holli ym., 2007, 87–112; Vuorikoski, 2005, 31–32). Yhtä aikaa osoitan keinoja käyttää feminististä tutkimusta ilman, että analyysi kohdistuisi ainoastaan vähemmistöryhmiin luokiteltuihin, marginaaliin jätettyihin tai valtavirrasta ulossuljettuihin henkilöihin. Ajattelen, että metodologiset valintani kertovat potentiaalista tehdä eri tieteenaloja yhdistävää tutkimusta, joka tuottaa laaja-alaista tietoa monipuolisesta aineistosta.

Monista eri tieteenaloista koostuva teoreettinen viitekehys oli lopputulema tutkimusasetelman lähtökohdista. Teoreettisten käsitejärjestelmien käyttöönottoa haastoi se, että vastaavanlaista tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty Suomessa. Valmentajien sosiaalisten suhteiden tutkimuskirjallisuuden vähäisyys johti soveltamaan eri tieteenalojen teorioita ja käsitteitä. Akateemisten käsitteiden valinta ja hyödyntäminen yhtä aikaa riittävän laajasti ja tarpeeksi rajallisesti ovat olleet tutkimustyöni haasteellisempia asioita. Lisäksi sukupuolen tekemisen tapojen tutkimista haastoi tutkimukseni keskiössä oleva empiria, joka on vahvasti binäärisen ajattelun välittämää. Empirian sisältämä sukupuoleen liitetty essentiaalinen käsitys oli itselleni haasteellinen varsinkin analyysiprosessin alkuvaiheessa, ja aineiston luennassa kesti aikansa löytää keinoja nähdä binäärisen, staattiselta näyttäytyvän sukupuolen ohitse. Samanaikaisesti olin huolissani siitä, että käyttämilläni tyypillisillä sukupuolittuneilla käsitteillä vahvistaisin sukupuolittuneita stereotypioita (ks. Francis, 2008). Luennan ja kirjoittamisen prosessissa etsin keinoja kirjoittaa tyypillisistä sukupuolittuneista käsitteistä tavoilla, jotka eivät lisäisi stigmaa vähemmistöön jäävien ihmisten osalta (ks. Lépinard, 2020; Strid & Verloo, 2020).

Olen tehnyt tutkimukseni aikana valintoja tulkita aineistoa tutkimuskysymykseni suunnassa ja rajannut osan aineistosta pois tarkemmasta analyysistä. Käsikirjoituksen ulkopuolelle jäivät valmentajien näkemykset siitä, miten monin eri tavoin tekniikkaa voi opettaa, millaisia lajikohtaisia tekemisen tapoja he ovat itse kokeilleet, miten he suhtautuvat urheilun lajiliittoihin tai urheilun resursointeihin muissa maissa. Näiden pois rajaa-

minen perustui siihen, että tutkimukseni päätavoitteena oli selvittää sukupuolittuneen valmentajuuden rakentumisen ehtoja valmentajien keskinäisessä sosiaalisessa järjestyksessä suomalaisessa seuratoiminnassa. Tämän vuoksi otin analyysissäni huomioon aineiston osat, jotka kertovat valmentajien keskinäisen järjestyksen, valmentajien positioiden ja legitimitietin muodostumisesta. Toisin sanoen, vaikka tunnistin muun muassa lajikohtaisen osaamisen yhtenä pääoman muotona, en sisällyttänyt analyysiini yksityiskohtia erilaisten lajitekniisten suoritusten opettamisesta. Lisäksi jätin analysoimatta valmentajien arviointeja lajiliittojen valmennustoiminnasta, vaikka se on osa valmentajien hierarkkisen järjestyksen muodostumista. Keskityin niihin teemoihin, jotka auttoivat vastaamaan tutkimukseni tavoitteeseen saada selvyyttä valmentajuuden tuottamisen prosesseista ja niiden kääntöpuolena rakentuvista eronteista valmentajien toimintaketässä.

Tein analyysiprosessin aikana arviointia paitsi tuottamani aineiston ja tutkimuksen tavoitteen välisestä suhteesta myös omasta asemastani tutkijana aineiston kattavuuden osalta. Havaitsin, että en ollut kertaakaan kysynyt tutkimukseen osallistuvilta valmentajilta heidän käsityksistään siitä, millainen merkitys miehen sukupuolella on valmentamiseen. Osallistuin keskusteluihin esittämällä kysymyksiä siitä, millainen on miesten luoma ja ylläpitämä valmennuskulttuuri ilman, että olisin erityisesti problematisoinut miesten tuottamaa sukupuolta. Jatkotutkimusteni näkökulmasta on tärkeää, että miessukupuolen tekeminen sanallistetaan, että siitä esitetään kysymyksiä ja sen merkitystä pohditaan aineistoa kerätessä. Lisäksi havaitsin, että keskityin aineistoa kerätessä naisen sukupuolen tekemisen osalta kysymyksiin, jotka liittyivät naisten valmentamisen esteiden tunnistamiseen. En vienyt keskusteluja suuntaan, jossa olisin kysynyt valmentajien näkemyksiä siitä, mitä lisäarvoa ja osaamista naiset valmentajina voisivat tuoda kamppailulajeihin. Toisaalta näiden kysymysten esittäminen ei välttämättä olisi tuottanut merkittävästi erilaista aineistoa, sillä valmentajat tyypillisesti korostivat sitä, että sukupuolella ei ole merkitystä valmentajien toiminnassa.

Tutkimukseeni osallistuneet naiset eivät esittele itseään pioneereina tai korosta olevansa ainoita sukupuolensa edustajia seuratoiminnassa. Roo-li tienraivaajana ei saa empiriassani painoarvoa, vaikka osa valmentajista kertoo havainneensa naisen sukupuolen tekevän eroa miesosallistujiin verrattuna (vrt. Turtiainen, 2024, 74–75). Valmentajat eivät tuoneet esille seksuaalisuuteen liittyviä teemoja. Keskusteluissa normalisoitiin perheen perustaminen oman kilpauran jälkeen, mikä mahdollisesti seuraa yhteiskunnallisesti tuotettuja käsityksiä ”normaaliudesta” (ks. Rossi, 2015, 18–21). Mahdollista on, että kun normatiivinen heterous jää sanallistamatta, asettaa se muunlaiset käsitykset seksuaalisuudesta vaihtoehdottomiksi (Rossi, 2015, 21–23). En kuitenkaan tunnistanut keskusteluissa puhetapoja, joissa maskuliinisuuden tuottamisessa korostuisi heteroseksuaalisten suhteiden hallinta (vrt. Connell, 2005, A. Jokinen, 2003; Sedgwick, 1985).

Feministisiin keskusteluihin peilaten merkittävä havainto aineistossani on naisiin kohdistuvien objektivoivien katseiden näkymättömyys. Siinä, missä feministinen tutkimus on pitänyt yllä näkökulmia naisten ruumiillisten kauneusnormien ylläpitämisen vahingollisuudesta, omassa tutkimuksessani naisellisuuteen ja ulkonäköön liittyvät määritykset jäivät näkymättömiksi (vrt. Bordo, 2003; Harjunen, 2019). Naiseuteen liittyvissä keskusteluissa ei tutkimuksessani kiinnitetty huomiota standardoituihin mielikuviiin feminiinisestä ulkomuodosta ja kauneudesta (vrt. Kaivosaari, 2017; Pirinen, 2006). Tämä mahdollisesti kertoo urheilukulttuurissa tuotettujen ajattelumallien muuttumisesta ja naiseuteen kohdistuvien käsitysten laajenemisesta. Naiseuteen liitetyt sukupuolittuneet piirteet ovat muutettavissa, ja naiseutta voi tuottaa esimerkiksi lihasten, voimakkuuden ja pärjäävyyden kautta ainakin kamppailulajeissa. Jatkotutkimusten kannalta kiinnostava näkökulma on tarkastella, miten naisiin kohdistuva katse eroaa urheilijoiden ja valmentajien välillä.

Keskusteluissa ei pohdittu kieleen, rotuun, uskontoon, vammattomuuteen tai yhteiskuntaluokkaan liittyviä kategorisointeja. Sukupuolen kategorisointi tapahtui binäärisesti, eikä se sisältänyt sukupuoli-identiteetteihin liittyviä keskusteluja. Sukupuoli-identiteetin ja valmentajuuden välisen yhteyden tutkiminen toisi lisää näkökulmia aloittamani tutkimuksen jatkoksi.

Se mahdollisesti avaisi väylän tarkastella keinoja binäärisen sukupuolijärjestyksen laajentamiseksi (ks. Larsson & Auran, 2023; Taha & Sailofsky, 2025). Kahden cissukupuolen ja niihin liittyvän ”tiedon” sijaan urheilussa on tarve tiedostaa sukupuolen moninaisuus ja tunnustaa tietoaукот niihin liittyvän ymmärryksen osalta (Fausto-Sterling, 2012; Pape, 2021; Pape ym., 2024). Tämän kautta katsetta voisi suunnata yhä enemmän siihen, millaista valmentaminen ja valmentajuus voisivat tulevaisuudessa olla.

Lähdeluettelo

- Aalto-Nevalainen, P. (2018). *Vertaileva tutkimus nais- ja miesjohtajien uramenestyksestä liikunta-alalla*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7400-8>
- Aarresola, O., Itkonen, H., Salmikangas, A.-K. & Mäkinen, J. (2019). Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys. Teoksessa J. Mäkinen (toim.), *Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018*. KIHUn julkaisusarja, nro 67. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU. <https://www.urheilututkimukset.fi/publication/7422/>
- Acker, J. (1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. *Gender & Society*, 4(2), 139–158. <https://doi.org/10.1177/089124390004002002>
- Acker, J. (1992). Gendering Organizational Theory. Teoksessa A. J. Mills & P. Tancred (toim.), *Gendering Organizational Analysis* (s. 248–260). SAGE Publications.
- Acker, J. (2012). Gendered organizations and intersectionality: Problems and possibilities. *Equality, Diversity and Inclusion*, 31(3), 214–224. <https://doi.org/10.1108/02610151211209072>
- Adams, T. E., Jones, S. H. & Ellis, C. (toim.). (2015). *Autoethnography*. Oxford University Press.
- Adkins, L. (2003). Reflexivity: Freedom or Habit of Gender? *Theory, Culture & Society*, 20(6), 21–42. <https://doi.org/10.1177/0263276403206002>
- Adkins, L. (2004). Introduction: Feminism, Bourdieu and after. Teoksessa L. Adkins & B. Skeggs (toim.), *Feminism after Bourdieu* (s. 3–18). Blackwell.
- Ahmed, S. (1999). *Differences That Matter: Feminist Theory and Postmodernism*. Cambridge University Press.
- Ahmed, S. (2010). *The Promise of Happiness*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2012). *On Being Included: Racism and Diversity in Institutional Life*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2017). *Living a Feminist Life*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2018). *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Eurooppalaisen filosofian seura ry.
- Ahmed, S. (2019). *What's the Use?* Duke University Press.
- Ahmed, S. (2023). *The Feminist Killjoy Handbook*. Penguin Books.
- Aho, T., Nieminen, J. & Salo, A. (2021). Johdanto: metodologisia huomioita sukupuolitietoi- seen miesten tutkimukseen. Teoksessa T. Aho, J. Nieminen & A. Salo (toim.), *Miestutkimuksen metodologiaa* (s. 7–38). Vastapaino.
- Aho, T. & Peltola, M. (2023). Doing Respectable Heteromasculinites in Boys and Young Men's Talk on Sexual Encounters. *Men and Masculinities*, 26(2), 210–228. <https://doi.org/10.1177/1097184X221145959>
- Alaimo, S. & Hekman, S. (2008). Introduction: Emerging Models of Materiality in Feminist Theory. Teoksessa S. Alaimo & S. Hekman (toim.), *Material Feminisms* (s. 1–22). Indiana University Press.
- Alasuutari, P. 1999. *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Vastapaino.
- Alava, H. (2016). Hiljaisuuden ja hämmennyksen etnografia Pohjois-Ugandassa. Teoksessa J. Gould & K. Uusihakala (toim.), *Tutkija peilin edessä: Refleksiivisyys ja etnografinen tieto* (s. 113–143). Gaudeamus.

- Allen, A. (1996). Foucault on Power: A Theory for Feminists. Teoksessa S. J. Hekman (toim.), *Feminist Interpretations of Michel Foucault* (s. 265–281). The Pennsylvania State University Press.
- Alsarve, D. & Tjønndal, A. (2020). 'The Nordic female fighter': Exploring women's participation in mixed martial arts in Norway and Sweden. *International Review for the Sociology of Sport*, 55(4), 471–489. <https://doi.org/10.1177/1012690218822307>
- Amorose, A. J. & Horn, T. S. (2000). Intrinsic motivation: Relationships with collegiate athletes' gender, scholarship status, and perceptions of their coaches' behavior. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22, 63–84.
- van Amsterdam, N., van Eck, D. & Meldgaard Kjær, K. (2023). On (Not) Fitting In: Fat embodiment, affect and organizational materials as differentiating agents. *Organization studies*, 44(4), 593–612. <https://doi.org/10.1177/01708406221074162>
- Anderson, E. (2009). *Inclusive masculinity*. Routledge.
- Archer, M. (2000). *Being Human: The Problem of Agency*. Cambridge University Press.
- Archer, M. (2003). *Structure, Agency and the Internal Conversation*. Cambridge University Press.
- Archer, M. S. (1995). *Realist social theory: the morphogenetic approach*. Cambridge University Press.
- Avner, Z., Hall, E. T. & Potrac, P. (2023). Affect and emotions in sports work: a research agenda. *Sport in Society*, 26(7), 1161–1177. <https://doi.org/10.1080/17430437.2022.2117617>
- Avner, Z., Jones, L., Stodter, A. & Jeffrey, A. (2025). Gender and Diversity Responsive Coaching: Building Capacity Through Relational, Feminist-Informed, Intersectional, Transdisciplinary, and E/Affective Coach Development. *Education Sciences*, 15(7), 812. <https://doi.org/10.3390/educsci15070812>
- Avner, Z., Markula, P. & Denison, J. (2017). Understanding Effective Coaching: A Foucauldian Reading of Current Coach Education Frameworks. *International Sport Coaching Journal*, 4, 101–109. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1123/iscj.2016-0108>
- Azzarito, L. (2010). Future Girls, transcendent femininities and new pedagogies: toward girls' hybrid bodies? *Sport, Education and Society*, 15(3), 261–275. <https://doi.org/10.1080/13573322.2010.493307>
- Azzarito, L. & Solomon, M. A. (2005). A reconceptualization of physical education: The intersection of gender/race/social class. *Sport, Education and Society*, 10(1), 25–47. <https://doi.org/10.1080/135733205200028794>
- Azzarito, L., Solomon, M. A. & Harrison, L. (2006). "...If I had a choice, I would..." A feminist poststructuralist perspective on girls in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 77(2), 222–239. <https://doi.org/10.1080/02701367.2006.10599356>
- Balduck, A., Lucidarme, S., Marlier, M. & Willem, A. (2015). Organizational Capacity and Organizational Ambition in Nonprofit and Voluntary Sports Clubs. *International Journal of Voluntary & Nonprofit Organizations*, 26(5), 2023–2043. <https://doi.org/10.1007/s11266-014-9502-x>
- Barker-Ruchti, N. & Tinning, R. (2010). Foucault in leotards: Corporeal discipline in women's artistic gymnastics. *Sociology of Sport Journal*, 27(3), 229–250. <https://doi.org/10.1123/ssj.27.3.229>
- Bartholomew, K. J., Ntoumanis, N. & Thøgersen-Ntoumani, C. (2009). A review of controlling motivational strategies from a self-determination theory perspective: Implications

- for sports coaches. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 2, 215–233. <https://doi.org/10.1080/17509840903235330>
- Baxter, H., Kappelides, P. & Hoyer, R. (2021). Female Volunteer Coaches in Community Sport: A Scoping Review and Research Agenda. *European Sport Management Quarterly*, 2(23), 429–446. <https://doi.org/10.1080/16184742.2021.1877322>
- de Beauvoir, S. (2009). *Toinen sukupuoli. Tosiasiat ja myytit*. Tammi.
- de Beauvoir, S. (2011). *Toinen sukupuoli. Eletty kokemus*. Tammi.
- Becker, A. J. (2013). Quality Coaching Behaviours. Teoksessa P. Potrac, W. Gilbert & J. Denison (toim.), *Routledge Handbook of Sports Coaching* (s. 184–195). Routledge.
- Behar, R. (1996). *The Vulnerable Observer: Anthropology That Breaks Your Heart*. Beacon.
- Berg, P. (2008). Ruumiin resurssit ja mahdollisuudet koulun liikunnanopetuksessa ja liikuntaharrastuksissa. Teoksessa T. Tolonen (toim.), *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli* (s. 198–225). Vastapaino.
- Berg, P. (2010). Ryhmärajoja ja hierarkioita: etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5995-7>
- Berg, P. (2016). Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys nuorten urheiluseuraharrastuksissa. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.), *Urheilun takapuoli: tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa* (s. 64–90). Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 186. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. <https://doi.org/10.57049/NTS.274>
- Berg, P. & Kokkonen, M. (2016). *Urheilun takapuoli: tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 186. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. <https://doi.org/10.57049/NTS.274>
- Berg, P. & Kokkonen, M. (2021). Heteronormativity meets queering in physical education: the views of PE teachers and LGBTIQ+ students. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 368–381. <https://doi.org/10.1080/17408989.2021.1891213>
- Berg, P. & Lahelma, E. (2010). Gendering processes in the field of physical education. *Gender and Education*, 22(1), 31–46. <https://doi.org/10.1080/09540250902748184>
- Bevan, N., Drummond, C., Abery, L., Elliott, S., Pennesi, J. L., Prichard, I., Lewis, L. K. & Drummond, M. (2021). More opportunities, same challenges: adolescent girls in sports that are traditionally constructed as masculine. *Sport, Education and Society*, 26(6), 592–605. <https://doi.org/10.1080/13573322.2020.1768525>
- Blackett, A. D. (2021). Do you have to walk to talk it? The significance of an elite athletic career in becoming a high-performance coach in men's football and rugby union. Teoksessa A. Whitehead & J. Coe (toim.), *Myths of Sport Coaching* (s. 154–166). Sequoia Books.
- Blackett, A. D., Evans, A. & Piggott, D. (2017). Why 'the best way of learning to coach the game is playing the game': conceptualising 'fast-tracked' high-performance coaching pathways. *Sport, Education and Society*, 22(6), 744–758. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2015.1075494>
- Blomqvist, M., Mononen, K. & Hämäläinen, K. (2020). *Valmentajakysely 2019*. KIHUn julkaisusarja nro 71. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU. https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2020_blo_valmentaja_sel99_53976.pdf
- de Boise, S. (2018). The personal is political...just not always progressive: affective interruptions and their promise for CSMM. *NORMA*, 13(3–4), 158–174. <https://doi.org/10.1080/18902138.2017.1325098>

- de Boise, S. (2023). The Affective Appeal of Nature for Masculinist Movements. Teoksessa U. Mellström & B. Pease (toim.), *Posthumanism and the Man Question: Beyond Anthropocentric Masculinities* (s. 21–32). Routledge.
- de Boise, S. & Hearn, J. (2017). Are men getting more emotional? Critical sociological perspectives on men, masculinities and emotions. *The Sociological Review*, 65(4), 779–796. <https://doi.org/10.1177/0038026116686500>
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of Theory of Practice*. Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction*. Routledge.
- Bourdieu, P. (1987). What makes a social class? On the theoretical and practical existence of groups. *Berkeley Journal of Sociology*, 32, 1–17.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7, 14–25. <https://doi.org/10.2307/202060>
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1998). *Practical Reason: On the Theory of Action*. Polity Press.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*. Polity Press.
- Bourdieu, P. (2018). Social space and the genesis of appropriated physical space. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42(1), 106–114. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12534>
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. University of Chicago Press.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Braun, V. & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Braun, V. & Clarke, V. (2022). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. SAGE Publications.
- Brennan, D. (2016). Surfing like a Girl: A Critique of Feminine Embodied Movement in Surfing. *Hypatia*, 31(4), 907–922. <https://doi.org/10.1111/hypa.12293>
- Bridges, T. & Pascoe, C. J. (2014). Hybrid Masculinities: New Directions in the Sociology of Men and Masculinities. *Sociology Compass*, 8(3), 246–258. <https://doi.org/10.1111/soc4.12134>
- Brunila, K. (2009). *Parasta ennen. Tasa-arvotyön projektitapaistuminen*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-4393-2>
- Burton, L. J. (2015). Underrepresentation of women in sport leadership: A review of research. *Sport Management Review*, 18(2), 155–165. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.02.004>
- Burton, L. J. & LaVoi, N. M. (2016). An Ecological/Multisystem Approach to Understanding and Examining Women Coaches. Teoksessa N. M. LaVoi (toim.), *Women in Sports Coaching* (s. 49–62). Routledge.
- Burton, L. & Newton, A. (2022). Organisation-Level Practices to Support Women in Coaching. Teoksessa L. Norman (toim.), *Improving Gender Equity in Sports Coaching* (s. 138–156). Routledge.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of Sex*. Routledge.
- Butler, J. (1997). *The Psychic Life of Power*. Stanford University Press.
- Butler, J. (1999). Performativity's Social Magic. Teoksessa R. Shusterman (toim.), *Bourdieu: A Critical Reader* (s. 113–128). Blackwell.

- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. Routledge.
- Butler, J. (2005). *Giving an Account of Oneself*. Fordham University Press.
- Butler, J. (2010). Performative agency. *Journal of Cultural Economy*, 3(2), 147–161. <https://doi.org/10.1080/17530350.2010.494117>
- Channon, A. (2014). Towards the “Undoing” of Gender in Mixed-Sex Martial Arts and Combat Sports. *Societies*, 4(4), 587–605. <https://doi.org/10.3390/soc4040587>
- Chawansky, M. (2005). That Takes Balls: Toward a Feminist Coaching Methodology. *Women's Studies Quarterly*, 33(1/2), 105–119. <http://www.jstor.org/stable/40005504>
- Chroni, S., Dieffenbach, K. & Pettersen, S. (2021). An Exploration of Recruitment of Elite Athletes to Coaching Within Federations. *International Sport Coaching Journal*, 8(3), 315–327. <https://doi.org/10.1123/iscj.2020-0056>
- Claringbould, I. & Knoppers, A. (2007). Finding a ‘Normal’ Woman: Selection Processes for Board Membership. *Sex Roles*, 56(7–8), 495–507. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9188-2>
- Claringbould, I. & Knoppers, A. (2012). Paradoxical Practices of Gender in Sport-Related Organizations. *Journal of Sport Management*, 26(5), 404–416. <https://doi.org/10.1123/jsm.26.5.404>
- de Clerck, T., Willem, A., Morbée, S., Van Dyck, D. & Haerens, L. (2022). The Importance of the Leaders’ and Coaches’ Motivating Style for Sports Club Members’ Motivation to Participate in Organized Sports: Study of Trickle-Down Effects. *The Sport Psychologist*, 36, 153–161. <https://doi.org/10.1123/tsp.2021-0130>
- Clough, P. T. (1994). *Feminist Thought: Desire, Power, and Academic Discourse*. Blackwell.
- Coffey, A. (1999). *The Ethnographic Self: Fieldwork and the Representation of Identity*. SAGE Publications.
- Coffey, A. & Atkinson, P. (1996). *Making Sense of Qualitative Data: Complementary Research Strategies*. SAGE Publications.
- Coffey, J. (2013). Bodies, body work and gender: Exploring a Deleuzian approach. *Journal of Gender Studies*, 22(1), 3–16. <https://doi.org/10.1080/09589236.2012.714076>
- Coffey, J. (2019). Creating Distance from Body Issues: Exploring New Materialist Feminist Possibilities for Renegotiating Gendered Embodiment. *Leisure Sciences*, 41(1–2), 72–90. <https://doi.org/10.1080/01490400.2018.1539685>
- Collins, P. H. (2019). *Intersectionality As Critical Social Theory*. Duke University Press.
- Collins, P. H. & Bilge, S. (2016). *Intersectionality*. Polity Press.
- Connell, R. W. (2000). *The Men and the Boys*. Polity Press.
- Connell, R. W. (2002a). Debates about men, new research on masculinities. Teoksessa S. Scraton & A. Flintoff (toim.), *Gender and Sport: A Reader* (s. 162–168). Routledge.
- Connell, R. W. (2002b). *Gender*. Blackwell Publishers Ltd.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. 2. painos. Routledge.
- Connell, R. W. (2006). The Experience of Gender Change in Public Sector Organizations. *Work and Organization*, 13(5), 435–452. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2006.00316.x>
- Connell, R. W. (2008). Masculinity construction and sports in boys’ education: A framework for thinking about the issue. *Sport, Education and Society*, 13(2), 131–145. <https://doi.org/10.1080/13573320801957053>
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(8), 829–859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Cooky, C. (2017). Gender, sport and media between the mid-1980s and early 2000s: Developments, trajectories and transformations. Teoksessa L. Mansfield, J. Caudwell, B.

- Wheaton & B. Watson (toim.), *The Palgrave Handbook of Feminism and Sport, Leisure and Physical Education* (s. 133–147). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/978-1-137-53318-0_9
- Côté J. & Gilbert W. (2009). An integrative definition of coaching effectiveness and expertise. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 4, 307–323. <https://doi.org/10.1260/174795409789623892>
- Crenshaw, K. W. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color. *Stanford Law Review*, 1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>
- Crews, S. & Lennox, P. S. (2020). Boxing, Bourdieu and Butler: repetitions of change. *Studies in Theatre and Performance*, 40(2), 145–161. <https://doi.org/10.1080/14682761.2019.1654253>
- Cropley, B., Hanton, S. & Baldock, L. (2021). Coaching is a 24-hour-a-day job. Teoksessa A. Whitehead & J. Coe (toim.), *Myths of Sport Coaching* (s. 89–103). Sequoia Books.
- Culver, D. & Trudel, P. (2008). Clarifying the Concept of Communities of Practice in Sport. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 3(1), 29–32. <https://doi.org/10.1260/174795408784089441>
- Cunningham, G. B. (2022). The Glass Cliff, Gender, and Sport Leadership. A Narrative Review and Meta-Analysis. Teoksessa L. Norman (toim.), *Improving Gender Equity in Sports Coaching* (s. 11–29). Routledge.
- Cunningham, G. B. & Ahn, N. Y. (2019). The role of bias in the under-representation of women in leadership positions. Teoksessa N. Lough & A. N. Geurin (toim.), *Routledge Handbook of the Business of Women's Sport* (s. 83–94). Routledge.
- Cushion, C. J., Armour, K. A. & Jones, R. L. (2003). Coach Education and Continuing Professional Development: Experience and Learning to Coach. *Quest*, 55(3), 215–230. <https://doi.org/10.1080/00336297.2003.10491800>
- Cushion, C. J. & Jones, R. L. (2014). A Bourdieusian analysis of cultural reproduction: socialisation and the 'hidden curriculum' in professional football. *Sport, Education and Society*, 19(3), 276–298. <https://doi.org/10.1080/13573322.2012.666966>
- Cushion, C. J., Stodter, A. & Clarke, N. J. (2021). 'It's an experiential thing': the discursive construction of learning in high-performance coach education. *Sport, Education and Society*, 27(7), 844–861. <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1924143>
- Cushion, C. & Jones, R. L. (2006). Power, Discourse, and Symbolic Violence in Professional Youth Soccer: The Case of Albion Football Club. *Sociology of Sport Journal*, 23(2), 142–161. <https://doi.org/10.1123/ssj.23.2.142>
- Cushion, C. & Nelson, L. (2014). Coach Education and Learning: Developing the Field. Teoksessa P. Potrac, W. Gilbert & J. Denison (toim.), *Routledge Handbook of Sports Coaching* (s. 359–374). Routledge.
- Danielsen, L., Tjørndal, A. & Røsten, S. (2025). Bridging Theory and Practice: Innovations in Sports Coaching Education. Teoksessa N. Barker-Ruchti & L. Purdy (toim.), *Sports Coaching Education and Alternative Pedagogies: Approaches in Higher Education* (s. 96–117). Routledge.
- Danskanen, K. (2015). Valmentajan polku – Valmentajana kehittyminen. Teoksessa Suomen Valmentajat (toim.), *Lasten ja nuorten hyvä harjoittelu* (s. 43–49). VK-Kustannus Oy.
- Darvin, L. & Lubke, L. (2021). Assistant coach hiring trends: an updated investigation of homologous reproduction in intercollegiate women's sport. *Sports Coaching Review*, 10(1), 38–60. <https://doi.org/10.1080/21640629.2020.1760001>

- Darvin, L. & Sagas, M. (2017). An Examination of Homologous Reproduction in the Representation of Assistant Coaches of Women's Teams: A 10-Year Update. *Gender Issues*, 34(2), 171–185. <https://doi.org/10.1007/s12147-016-9169-2>
- Davis, D. & Craven, C. (2020). Feminist Ethnography. Teoksessa N. A. Naples (toim.), *Companion to Feminist Studies* (s. 281–299). John Wiley & Sons, Incorporated. ProQuest Ebook Central. <https://doi.org/10.1002/9781119314967.ch16>
- Davis, D.-A. & Craven, C. (2016). *Feminist Ethnography: Thinking Through Methodologies, Challenges, and Possibilities*. Rowman & Littlefield.
- Deitch, C. (2020). Feminist Methodologies. Teoksessa N. A. Naples (toim.), *Companion to Feminist Studies* (s. 213–230). John Wiley & Sons, Incorporated. ProQuest Ebook Central. <https://doi.org/10.1002/9781119314967.ch12>
- Denison, J., Mills, J. P. & Konoval, T. (2017). Sports' disciplinary legacy and the challenge of 'coaching differently'. *Sport, Education and Society*, 22(6), 772–783. <https://doi.org/10.1080/13573322.2015.1061986>
- Denzin, N. K. (1997). *Interpretative Ethnography: Ethnographic Practices for the 21st Century*. SAGE Publications.
- Dinh, T. T. Q. & Tienari, J. (2022). Brothers and broken dreams: Men, masculinity, and emotions in platform capitalism. *Gender, Work, and Organization*, 29(2), 609–625. <https://doi.org/10.1111/gwao.12786>
- Doyle, J. (2016). Wrestling ideology. *Radical History Review*, 2016(125), 179–186. <https://doi.org/10.1215/01636545-3451940>
- Edwards, J. & Kulczycki, C. (2021). 'I do it for the kids': understanding the implications of being a volunteer coach in a community youth sport club in New Brunswick, Canada. *Leisure/Loisir*, 46(3), 347–380. <https://doi.org/10.1080/14927713.2021.1986418>
- Ehrlén, V. & Turtiainen, R. (2025). Women Professionals in Finnish Sport: Agency and Expertise in the Changing Media Environment. Teoksessa A. Tjonndal, R. Turtiainen, K. Frandsen & E. Trasti Rogstad (toim.), *Women in a Digitized Sports Culture: Nordic Perspectives*, (192–210). Routledge.
- Eichberg, H. (1987). *Liikuntaa harjoittavat ruumiit*. Vastapaino.
- Ekholm, D., Dahlstedt, M. & Rönnbäck, J. (2019). Problematizing the absent girl: sport as a means of emancipation and social inclusion. *Sport in Society*, 22(6), 1043–1061. <https://doi.org/10.1080/17430437.2018.1505870>
- Elliott, K. (2016). Caring Masculinities: Theorizing an Emerging Concept. *Men and Masculinities*, 19(3), 240–259. <https://doi.org/10.1177/1097184X15576203>
- Elliott, K. (2020). Bringing in margin and centre: 'open' and 'closed' as concepts for considering men and masculinities. *Gender, Place and Culture*, 27(12), 1723–1744. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2020.1715348>
- Elonheimo, A.-M., Miettinen, S., Ojala, H. & Saresma, T. (2022). Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka päähkinänkuoressa – Utopioita, hämmennystä ja uusia alkuja. Teoksessa A.-M. Elonheimo, S. Miettinen, H. Ojala & S. Saresma (toim.), *Intersektionaalinen feministinen pedagogiikka* (s.15–27). Vastapaino.
- Engin, M. (2011). Research Diary: A Tool for Scaffolding. *International Journal of Qualitative Methods*, 10(3), 296–306. <https://doi.org/10.1177/160940691101000308>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Essed, P. & Goldberg, D. T. (2002). Cloning cultures: The social injustices of sameness. *Ethnic and Racial Studies*, 25(6), 1066–1082. <https://doi.org/10.1080/0141987022000009430>

- Erickson, K., Bruner, M. W., MacDonald, D. J. & Côté, J. (2008). Gaining Insight into Actual and Preferred Sources of Coaching Knowledge. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 3(4), 527-538. <https://doi.org/10.1260/174795408787186468>
- Ettorre, E. (2017). *Autoethnography as Feminist Method. Sensing the Feminist "I"*. Routledge.
- Evans, A. B. & Pfister, G. U. (2021). Women in sports leadership: A systematic narrative review. *International Review for the Sociology of Sport*, 56(3), 317-342. <https://doi.org/10.1177/1012690220911842>
- Ewing, T. K. (2019). Rethinking Head Coach Credentials: Playing Experience, Tertiary Qualifications and Coaching Apprenticeships. *International Sport Coaching Journal*, 6, 244-249. <https://doi.org/10.1123/iscj.2018-0092>
- Fairdata. (2016). Huolehdi tutkimusaineistosi. <https://www.fairdata.fi/tietoa-fairdatasta/fair-periaatteet/> (Luettu 3.2.2022).
- Farquhar, C. & Das, R. (1999). Are focus groups suitable for "sensitive" topics? Teoksessa R. S. Barbour & J. Kitzinger (toim.), *Developing Focus Group Research. Politics, Theory and Practice* (s. 47-63). SAGE Publications.
- Fasting, K., Kristin, M., Trond, S. & Sand, S. (2017). Norwegian Elite-Level Coaches: Who Are They? *Scandinavian Sport Studies Forum*, 8, 29-47. https://sportstudies.org/wp-content/uploads/2017/04/029-047_vol_8_2017_fastington.pdf
- Fasting, K., Sand, T. S. & Nordstrand, H. R. (2019). One of the few: The experiences of female elite-level coaches in Norwegian football. *Soccer & Society*, 20(3), 454-470. <https://doi.org/10.1080/14660970.2017.1331163>
- Fausto-Sterling, A. (2012). *Sex/Gender: Biology in a Social World*. Taylor & Francis Group.
- Fisette, J. L. (2013). "Are you listening?": Adolescent girls voice how they negotiate self-identified barriers to their success and survival in physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 18(2), 184-203. <https://doi.org/10.1080/17408989.2011.649724>
- Forestier, A. & Larsson, H. (2023). Choreographing gender: masculine domination and heteronormativity in physical education. *Sport, Education and Society*, 28(2), 132-143. <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1997980>
- Foucault M. (1970). *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. Vintage Books.
- Foucault, M. (1976). *The History of Sexuality*, vol. 1: *An Introduction*. Vintage Books.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: the Birth of the Prison*. 2. painos. Penguin books.
- Foucault, M. (1980). Truth and Power. Teoksessa C. Gordon (toim.), *Power/knowledge: Selected Interviews & Other Writings 1972-1977* (s. 109-133). Pantheon Books.
- Foucault, M. (1983). The subject and power. Teoksessa H. L. Dreyfus & P. Rabinow (toim.), *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics* (s. 208-226). University of Chicago Press.
- Foucault, M. (2002). *The Archaeology of Knowledge*. Tavistock Publications.
- Francis, B. (2008). Engendering debate: How to formulate a political account of the divide between genetic bodies and discursive gender? *Journal of Gender Studies*, 17(3), 211-223. <https://doi.org/10.1080/09589230802204241>
- Francis, B. (2010). Re/theorising gender: Female masculinity and male femininity in the classroom? *Gender and Education*, 22(5), 477-490. <https://doi.org/10.1080/09540250903341146>
- Garrett, R. (2004). Negotiating a physical identity: Girls, bodies and physical education. *Sport, Education and Society*, 9(2), 223-237. <https://doi.org/10.1080/1357332042000233958>

- Gearity, B. T., Fisher, L. A., Yandt, A., Perugini, A., Knust, S. K., Bejar, M. P., Shigeno, T. C., Larsen, L. K. & Fynes, J. M. (2023). Deconstructing caring in the coach athlete relationship: a gentler form of domination. *Sports Coaching Review*, 12(1), 6–26. <https://doi.org/10.1080/21640629.2021.1936959>
- Gearity, B. T. & Metzger, L. H. (2017). Intersectionality, microaggressions, and microaffirmations: Toward a cultural praxis of sport coaching. *Sociology of Sport Journal*, 34(2), 160–175. <https://doi.org/10.1123/ssj.2016-0113>
- Gerdin, G. & Larsson, H. (2017). The productive effect of power: (dis)pleasurable bodies materialising in and through the discursive practices of boys' physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 23(1), 66–83. <https://doi.org/10.1080/17408989.2017.1294669>
- Gerdin, G. & Pringle, R. (2017). The politics of pleasure: an ethnographic examination exploring the dominance of the multi-activity sport-based physical education model. *Sport, Education and Society*, 22(2), 194–213. <https://doi.org/10.1080/13573322.2015.1019448>
- Gerdin, G. & Pringle, R. (2022). Towards more equal power relations in physical education: power, resistance and social transformation. *Sport in Society*, 25(6), 1193–1210. <https://doi.org/10.1080/17430437.2022.2064108>
- Gherardi, S. (2009). Practice? It's a matter of taste! *Management Learning*, 40(5), 535–550. <https://doi.org/10.1177/1350507609340812>
- Gherardi, S. (2012). Docta ignorantia: Professional knowing at the core and at the margins of a practice. *Journal of Education and Work*, 25(1), 15–38. <https://doi.org/10.1080/13639080.2012.644902>
- Gherardi, S. (2019). Theorizing affective ethnography for organization studies. *Organization*, 26(6), 741–760. <https://doi.org/10.1177/1350508418805285>
- Gherardi, S. & Poggio, B. (2001). Creating and recreating gender in organizations. *Journal of World Business*, 36(3), 245–259. [https://doi.org/10.1016/S1090-9516\(01\)00054-2](https://doi.org/10.1016/S1090-9516(01)00054-2)
- Giazitzoglu, A. (2020). This Sporting Life: The intersection of hegemonic masculinities, space and emotions among rugby players. *Gender, Work and Organization*, 27(1), 67–81. <https://doi.org/10.1111/GWAO.12367>
- Gilbert, W. & Côté, J. (2013). Defining Coaching Effectiveness: A Focus on Coaches' Knowledge. Teoksessa P. Potrac, W. Gilbert & J. Denison (toim.), *Routledge Handbook of Sports Coaching* (s. 147–159). Routledge.
- Giulianotti, R., Itkonen, H., Nevala, A. & Salmikangas, A. K. (2019). Sport and civil society in the Nordic region. *Sport in society*, 22(4), 540–554. <https://doi.org/10.1080/17430437.2017.1390906>
- Goorevich, A. & LaVoi, N. M. (2024). Essentially different or equally the same: uncovering sport coach discourses about coaching girls. *Sports Coaching Review*, 1–26. <https://doi.org/10.1080/21640629.2024.2309786>
- Goorevich, A., Overberg, E. & LaVoi, N. M. (2024). *Women in College Coaching Report Card: NCAA Division-I institutions, 2023-24*. https://tuckercenter.umn.edu/library/docs/research/WCCRC-Head-Coaches_All-NCAA-D-I-Head-Coaches_2023-24_FINAL.pdf
- Gordon, T. (2005). Toimijuuden käsitteen dilemma. Teoksessa A. Meurman-Solin & I. Pyytiäinen (toim.), *Ihmistieteet tänään* (s. 114–130). Gaudeamus.
- Gosai, J., Jowett, S. & Rhind, D. J. A. (2024a). A “Think Coach, Think Male” Phenomenon: Women Coaches' Experiences of Development, Progression, and Retention in Coach-

- ing Within the United Kingdom. *International Sport Coaching Journal*, 11(2), 79–188. <https://doi.org/10.1123/iscj.2022-0007>
- Gosai, J., Jowett, S. & Rhind, D. J. A. (2024b). The Goldilocks Dilemma in Coaching: Women Coaches' Experiences of Stereotypical Biases and a Two-Dimensional Approach to Combat Them. *International Sport Coaching Journal*, 11(1), 41–52. <https://doi.org/10.1123/iscj.2022-0005>
- Grenfell, M. (2018). Pierre Bourdieu on sport. Teoksessa R. Giulianotti (toim.), *Routledge Handbook of the Sociology of Sport* (s. 61–71). Routledge.
- Grosz, E. (1994). *Volatile Bodies*. Indiana University Press.
- Grosz, E. (1995). *Space, Time and Perversion*. Routledge.
- Grosz, E. (2010). Differences disturbing identity: Deleuze and feminism. Teoksessa M. Liljeström & S. Paasonen (toim.), *Working with Affect in Feminist Readings: Disturbing Differences* (s. 101–111). Routledge.
- Grosz, E. (2012). The Nature of Sexual Difference: Irigaray and Darwin. *Angelaki: Journal of Theoretical Humanities*, 17(2), 69–93. <https://doi.org/10.1080/0969725X.2012.701049>
- Grosz, E. (2017). *The Incorporeal: Ontology, Ethics, and the Limits of Materialism*. Columbia University Press.
- Gurandel, C. & Mennesson, C. (2007). Gender construction in judo interactions. *International Review for the Sociology of Sport*, 42(2), 167–186. <https://doi.org/10.1177/1012690207084750>
- de Haan, D. & Knoppers, A. (2020). Gendered discourses in coaching high-performance sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 55(6), 631–646. <https://doi.org/10.1177/1012690219829692>
- de Haan, D. & Norman, L. (2019). Mind the gap: the presence of capital and power in the female athlete–male –coach relationship within elite rowing. *Sport Coaching Review*, 9(1), 95–118. <https://doi.org/10.1080/21640629.2019.1567160>
- Halberstam, J. (1998). *Female Masculinity*. Duke University Press.
- Hall, M. A. (1996). *Feminism and Sporting Bodies: Essays on Theory and Practice*. Human Kinetics.
- Hall, M. H., Andrukow, A., Barr, C., Brock, K., de Wit, M. & Embuldeniya, D. (2003). The capacity to serve: A qualitative study of the challenges facing Canada's nonprofit and voluntary organizations. *Canadian Centre for Philanthropy*. https://www.researchgate.net/publication/237235529_A_Qualitative_Study_of_the_Challenges_Facing_Canada's_Nonprofit_and_Voluntary_Organizations
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in Practice*. 4. painos. Routledge.
- Hanlon, N. (2012). *Masculinities, Care and Equality: Identity and Nurture in Men's Lives*. Palgrave Macmillan.
- Hanlon, N. (2022). Masculinities and affective equality: the case of professional caring. *Gender, Work and Organization*, 31(5), 1676–1689. <https://doi.org/10.1111/gwao.12937>
- Haraway, D. (2004). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. Teoksessa S. Hardind (toim.), *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies* (s. 81–102). Routledge.
- Harding, S. (1987). *Feminism and Methodology. Social Science Issues*. Indiana University Press.
- Harding, S. (1991). *Whose science? Whose knowledge? Thinking from Women's Lives*. Cornell University Press.

- Harding, S. (1993). Rethinking Standpoint Epistemology: What Is Strong Objectivity? Teoksessa S. Harding (toim.), *Feminist Epistemologies* (s. 49–82). Routledge.
- Harding, S. (2007). Feminist Standpoints. Teoksessa S. N. Hesse-Biber (toim.), *Handbook of Feminist Research: Theory and Praxis* (s. 45–70). SAGE Publications.
- Harding, S. N. (2022). "Boys, when they do dance, they have to do football as well, for balance": Young men's construction of a sporting masculinity. *International Review for the Sociology of Sport*, 57(1), 19–33. <https://doi.org/10.1177/1012690220987144>
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting Females: Critical Issues in the History and Sociology of Women's Sport*. Routledge.
- Hargreaves, J. (2000). *Heroines of Sport: The Politics of Difference and Identity*. Routledge.
- Hargreaves, J., & Anderson, E. (2016). Sport, gender and sexuality: surveying the field. Teoksessa J. Hargreaves & E. Anderson (toim.), *Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality* (s. 3–18). Routledge.
- Harjunen, H. (2009). *Women and Fat: Approaches to the Social Study of Fatness*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3775-1>
- Harjunen, H. (2019). Exercising exclusions: Space, visibility, and monitoring of the exercising fat female body. *Fat Studies*, 8(2), 173–186. <https://doi.org/10.1080/21604851.2019.1561101>
- Harjunen, H. (2023). Gendered Fat Bodies as Neoliberal Bodies. In A. Farrell (toim.), *The Contemporary Reader of Gender and Fat Studies* (s. 30–40). Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9781003140665>
- Harjunen, H. (2024). Tehokkaammin, tuottavammin, hallitummin: uusliberaalin ajan liikkuvat ruumiit. Teoksessa J. Kokkonen (toim.), *Urheilun murros* (s. 193–107). Liikuntatieteellinen seura.
- Harjunen, H. (2025). Gendered fatphobia in the field of sport and exercise. *Journal of Gender Studies*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/09589236.2025.2517348>
- Harris, K., Jones, R. & Santos, S. (2024). Alienation, Othering and Reconstituting: An Alternative Future for Women's Coach Education. *Quest*, 76(2), 154–168. <https://doi.org/10.1080/00336297.2023.2258245>
- Harvey, S. & Price, L. (2022). Barriers and Supports in the Career Trajectories of Graduate-Level Female Sports Coaching Students. Teoksessa L. Norman (toim.), *Improving Gender Equity in Sports Coaching* (s. 70–88). Routledge.
- Hautaniemi, R. (2023). *Herkkyys liikkeessä: Etnografisia kuvakulmia terapeuttiseen yhdistystoimintaan*. [väitöskirja, Turun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9507-3>.
- Hawkesworth, M. (2007). Truth and Truths in Feminist Knowledge Production. Teoksessa S. N. Hesse-Biber (toim.), *Handbook of Feminist Research* (s. 469–492). SAGE Publications.
- Hearn, J. (1992). *Men in the Public Eye. Critical Studies on Men and Masculinities* 4. Routledge.
- Hearn, J. (1995). Imaging the Aging of Men. Teoksessa M. Featherstone & A. Wernick (toim.), *Images of Aging: Cultural Representations of Later Life* (s. 97–115). Routledge.
- Hearn, J. (2005). Miesten ja maskuliinisuuksien sukupuolistuminen tieteessä, tiedeyhteisössä ja tutkimuksessa. Teoksessa L. Husu & K. Rolin (toim.), *Tiede, tieto ja sukupuoli* (s. 170–199). Gaudeamus.
- Hearn, J. (2014). Men, masculinities and the material(-)discursive. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 9(1), 5–17. <https://doi.org/10.1080/18902138.2014.892281>

- Hearn, J. (2015). *Men of the World. Genders, Globalizations, Transnational Times*. SAGE Publications.
- Heikkala, J. (1993). Discipline and Excel: Techniques of the Self and Body and the Logic of Competing. *Sociology of Sport Journal*, 10, 397–412.
- Heinilä, K. & Koski, P. (1991). *Suomalainen liikuntaseura*. Liikuntatieteellinen seura.
- Heinämaa, S. (1996). *Ele, tyyli ja sukupuoli: Merleau-Pontyn ja Beauvoirin ruumiinfenomenologia ja sen merkitys sukupuolikysymykselle*. Gaudeamus.
- Heinämaa, S. (2021). On the transcendental undercurrents of phenomenology: the case of the living body. *Continental philosophy review*, 54(2), 237–257. <https://doi.org/10.1007/s11007-021-09534-z>
- Heiskanen, B. (2012). *The Urban Geography of Boxing: Race, Class, and Gender in the Ring*. Routledge.
- Hennink, M. M. (2007). *International Focus Group Research*. Cambridge University Press.
- Herrala, H. (2015). *Tytöt kaukalossa: Etnografinen tutkimus tyttöjen jääkiekkoharrastuksesta*. [väitöskirja, Lapin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-830-5>
- Hervik, S. E. K. & Skille, E. Å. (2021). Different men – similar meanings. Rural Norwegian men's constructions of meanings related to health, body and physical activity. *Sport in Society*, 24(6), 904–921. <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1711371>
- Hesse-Biber, S. N. & Piatelli, D. (2007). From Theory to Method and Back Again. The Synergistic Praxis of Theory and Method. Teoksessa S. N. Hesse-Biber (toim.), *Handbook of Feminist Research: Theory and Praxis* (s. 143–153). SAGE Publications.
- Hinojosa-Alcalde, I., Soler, S. P., Vilanova-Soler, A. & Norman, L. (2023). Balancing sport coaching with personal life. Is that possible? *Apunts Educacion Fisica y Deportes*, 154(154), 34–43. [https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.\(2023/4\).154.03](https://doi.org/10.5672/apunts.2014-0983.es.(2023/4).154.03)
- Hill, S., Kerr, R. & Kobayashi, K. (2021). Around the kitchen-table with Bourdieu: understanding the lack of formalization or professionalization of community sports clubs in New Zealand. *Sport in Society*, 24(2), 115–130. <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1615893>
- Hills, L. A. (2006). Playing the field(s): An exploration of change, conformity and conflict in girls' understandings of gendered physicality in physical education. *Gender and Education*, 18(5), 539–556. <https://doi.org/10.1080/09540250600881691>
- Hochschild, A. R. (2003). *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. 20. painos. University of California Press.
- Hogan, I., Bowles, R. & Kitching, N. (2021). Using the ecological-intersectional model to explore the experiences and perceptions of volunteer women ladies Gaelic football coaches in Ireland. *Sports Coaching Review*, 11(3), 253–275. <https://doi.org/10.1080/1640629.2021.1933847>
- Hollembeak, J. & Amorose, A. J. (2005). Perceived Coaching Behaviors and College Athletes' Intrinsic Motivation: A Test of Self-Determination Theory. *Journal of Applied Sport Psychology*, 17, 20–36. <https://doi.org/10.1080/10413200590907540>
- Holli, A. M., Luhtakallio, E. & Raevaara, E. (2007). Kiintiövästarinta. Teoksessa A. M. Holli, E. Luhtakallio & E. Raevaara (toim.), *Sukupuolten valta/kunta. Poliittikka, muutos ja västarinta suomalaisissa kunnissa* (s. 87–112). Vastapaino.
- Holmes, P., Light, R. L. & Sparkes, A. (2021). The influence of early life experiences on English and Australian Super League coaches' learning. *Sport, Education and Society*, 26(2), 202–213. <https://doi.org/10.1080/13573322.2019.1710698>

- Hovden, J. & Tjønndal, A. (2019). The gendering of coaching from an athlete perspective: The case of Norwegian boxing. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(2), 239–255. <https://doi.org/10.1177/1012690217715641>
- Hovden, J. & Tjønndal, A. (2022). "If There Were More Women Coaches Around, I Think Things Would Be Different". Women Boxing Coaches. Struggles to Challenge and Change a Male Dominated Sport Environment. Teoksessa L. Norman (toim.), *Improving Gender Equity in Sports Coaching* (s. 234–253). Routledge.
- Huttunen, L. (2010). Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa P. Nikander, M. Hyvärinen & J. Ruusuvaori (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 39–63). Vastapaino.
- Hyvönen, H. (2021). Perinteisestä maskuliinisuudesta parantuminen ja työntekijäkansalaisuus. Teoksessa K. Brunila, E. Harni, A. Saari & H. Ylöstalo (toim.), *Terapeuttinen valta: Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa* (s. 241–264). Vastapaino.
- Hyvönen, H. (2023). Miesten identiteettityö ja affektiivis-diskursiiviset käytännöt työpaikoilla tapahtuvaa terveyden edistämistä tarkastelevassa puheessa. *Työelämän tutkimus*, 21(2), 181–209. <https://doi.org/10.37455/tt.121815>
- Hämeenaho, P. & Koskinen-Koivisto, E. (2018). Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa P. Hämeenaho & E. Koskinen-Koivisto (toim.), *Moniulotteinen etnografia* (s. 7–31). Ethnos ry.
- Hämäläinen, K. (2008). *Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa: eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3098-1>
- Hämäläinen, K. & Blomqvist, M. (2016). A New Era in Sport Organizations and Coach Development in Finland. *International Sport Coaching Journal*, 3, 332–343. <https://doi.org/10.1123/iscj.2016-0075>
- Ikävalko, E. (2016). *Vaikenemisia ja vastarintaa. Valtasuhteet ja toiminnan mahdollisuudet oppilaitosten tasa-arvosuunnittelussa*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-2392-3>
- Ikävalko, E. & Brunila, K. (2011). Tasa-arvosuunnittelu managerialistisen hallinnan tekniikkana. *Sosiologia*, 48(4), 323–337. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/123992>
- Irni, S. (2009). Cranky Old Women? Irritation, Resistance and Gendering Practices in Work Organizations. *Gender, Work, and Organization*, 16(6), 667–683. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2009.00455.x>
- Irni, S. (2010). *Ageing apparatuses at work: transdisciplinary negotiations of sex, age and materiality: enclosed articles*. [väitöskirja, Turun yliopisto/Åbo Akademi]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-537-8>
- Isosomppi, S. (2025). "Like, you would like to just play" – Everyday affectivity and materiality of organised youth sport. [väitöskirja, Nord University]. ISBN: 978-82-92958-75-9.
- Itkonen, H. (2003). Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Teoksessa S. Aapola & M. Kaarninen (toim.), *Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia* (s. 327–344). Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 909. Nuorisotutkimusverkosto.
- Itkonen, H. (2021). *Liikkumisen sosiologia*. Vastapaino.
- Jackson, A. Y. & Mazzei, L. A. (2012). *Thinking with Theory in Qualitative Research*. Routledge.
- Johansson, M. & Svender, J. (2025). Of course you should fight with a girl! Doing gender in the inclusion work of budo and martial arts sport clubs. *Sport, Education and Society*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/13573322.2024.2447470>

- Johansson, J. Tienari, J., & Valtonen, A. (2017). The body, identity and gender in managerial athleticism. *Human Relations* (New York), 70(9), 1141–1167. <https://doi.org/10.1177/0018726716685161>
- Jokinen, A. (1994). Urheilussa kilpailevat maskuliinisuudet. Teoksessa J. Sipilä & A. Tiisonen (toim.), *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan* (s. 229–251). Vastapaino.
- Jokinen, A. (2000). *Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja muutos*. Tampere University Press.
- Jokinen, A. (2003a). Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. Teoksessa A. Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta: Maskuliinisuuden rakentuminen populaarikulttuurissa* (s. 7–31). Tampereen yliopistopaino.
- Jokinen, A. (2003b). Vallan syrjässä vaan ei sivussa. Teoksessa A. Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuden rakentuminen populaarikulttuurissa* (s. 238–246). Tampereen yliopistopaino.
- Jokinen, A. (2010). Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa T. Juvonen, L.-M. Rossi & T. Saresma (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 128–139). Vastapaino.
- Jokinen, A. (2019). *Isänmaan miehet. Maskuliinisuus, kansakunta ja väkivalta suomalaisessa sotakirjallisuudessa*. Vastapaino.
- Jokinen, E. (2005). *Aikuisten arki*. Gaudeamus.
- Jokinen, E. (2010). Kodin, työn ja talouden uusi järjestys. *Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 18(1), 48–60.
- Jokinen, E. (2016). Precarious everyday agency. *European Journal of Cultural Studies*, 19(1), 85–99. <https://doi.org/10.1177/1367549415585548>
- Jokinen, E., Kaskisaari, M., & Husso, M. (toim.). (2004). *Ruumis töihin!: Käsité ja käytäntö*. Vastapaino.
- Jomand, G., Épron, A. & Liotard, P. (2020). The Feminization of Wrestling: The Origins of Female's Wrestling in Nord-Pas-de-Calais, 1971–1987. *International Journal of the History of Sport*, 36(17–18), 1625–1641. <https://doi.org/10.1080/09523367.2020.1722647>
- Jones, E., Edwards, Lisa, Dohme, L.-C. & Norman, L. (2023). 'I'm not prepared to sacrifice my life for other people's tennis': An explorative study into the career narratives of female tennis coaches. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 18(2), 339–349. <https://doi.org/10.1177/17479541221133299>
- Jowett, S. (2017). Coaching effectiveness: the coach–athlete relationship at its heart. *Current opinion in psychology*, 16, 154–158. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.05.006>
- Julkunen, Raija. (2010). *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino.
- Juntumaa, B. (2008). *Kasvatus- ja valmennustyylien yhteys juniorijääkiekkoilijoiden suoriutumisstrategioihin, tyytyväisyyteen ja joukkueen koheesioon*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5242-2>
- Juvonen, T., Rossi, L.-M. & Saresma, T. (2010). Esipuhe. Teoksessa T. Juvonen, L.-M. Rossi & T. Saresma (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 7–20). Vastapaino.
- Jyrkinen, M. (2014). Women managers, careers and gendered ageism. *Scandinavian Journal of Management*, 30(2), 175–185. <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2013.07.002>
- Jyrkinen, M. & McKie, L. (2012). Gender, age and ageism: Experiences of women managers in Finland and Scotland. *Work, Employment and Society*, 26(1), 61–77. <https://doi.org/10.1177/0950017011426313>
- Jyrkämä, J. (2001). Aika tutkimuksessa ja elämänkulussa. Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.), *Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa* (s. 117–157). Vastapaino.

- Jyrkämä, J. (2013). Kolmas ikä, sukupuoli ja toimijuus. Teoksessa I. Pietilä & H. Ojala (toim.), *Miehistä puhetta: miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen kulttuuriset mallit* (s. 89–116). Tampereen yliopistopaino.
- Kaivosari, A. (2017). *"Lempeä Lydia" - "voimakas Björger": naishihtäjien representoinnin muutokset Urheilulehden teksteissä vuosina 1905–2010*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6984-4>
- Kaivosari, A. (2024). "Teknisiä, hyvällä koneella varustettuja hiihtäjiä koko nippu": naishihtäjän ruumista tuottavien diskurssien muutos. Teoksessa J. Kokkonen (toim.), *Urheilun murros* (s. 178–192). Liikuntatieteellinen seura.
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2023). Etnografia. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodologiaopetus/> (Luettu 3.2.2023)
- Kananen, M. (2022). Uudet jaot, vanhat säännöt – Transsukupuolisten urheilijoiden sukupuolittunut mediakäsittely. *Sosiologia*, 1(59), 35–50. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124635>
- Kane, M. J. & LaVoi, N. M. (2018). An Examination of Intercollegiate Athletic Directors' Attributions Regarding the Underrepresentation of Female Coaches in Women's Sports. *Women in Sport & Physical Activity Journal*, 26(1), 3–7. <https://doi.org/10.1123/wspaj.2016-0031>
- Kanter, R. M. (1977). *Men and Women of the Corporation*. Basic.
- Kantola, J. (2008). 'Why Do All the Women Disappear?' Gendering Processes in a Political Science Department. *Gender, Work & Organization*, 15(2), 113–230. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2007.00376.x>
- Kantola, J. (2010). Sukupuoli ja valta. Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 78–87). Vastapaino.
- Kantola, J., Koskinen-Sandberg, P. & Ylöstalo, H. (2020). Johdanto: Tasa-arvopolitiikka muutoksessa. Teoksessa J. Kantola, P. Koskinen-Sandberg & H. Ylöstalo (toim.), *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia* (s. 7–32). Gaudeamus.
- Karkulehto, S., Saresma, T., Harjunen, H. & Kantola, J. (2012) Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus* 4/2012, 16–27. <https://journal.fi/sukupuolentutkimus/article/view/159211>
- Kaski, S. (2013). *Urheiluvallmentajien työhyvinvointi Suomessa*. [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9309-6>
- Kaski, S. & Kinnunen, U. (2021). Work-related ill- and well-being among Finnish sport coaches: Exploring the relationships between job demands, job resources, burnout and work engagement. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 16(2), 262–271. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1747954120967794>
- Katila, S. & Meriläinen, S. (1999). A Serious Researcher or Just Another Nice Girl?: Doing Gender in a Male-Dominated Scientific Community. *Gender, Work, and Organization*, 6(3), 163–173. <https://doi.org/10.1111/1468-0432.00079>
- Katila, S. & Meriläinen, S. (2002). Metamorphosis: From "Nice Girls" to "Nice Bitches": Resisting Patriarchal Articulations of Professional Identity. *Gender, Work, and Organization*, 9(3), 336–354. <https://doi.org/10.1111/1468-0432.00163>
- Kauravaara, K. (2013). *Mitä sitten, jos ei liikuta?: etnografinen tutkimus nuorista miehistä*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-790-343-1>
- Kavoura, A. (2016). (Re)negotiating an athlete's identity during training and researching judo in Finland. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.), *Urheilun takapuoli: Tasa-arvo*

- ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa (s. 91–107). Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 186. <https://doi.org/10.57049/NTS.274>.
- Kavoura, A. (2018). "Successful and feminine athlete" A discursive exploration of female judoka's identities in Greece and Finland. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7422-0>
- Kavoura, A. & Kokkonen, M. (2021). What do we know about the sporting experiences of gender and sexual minority athletes and coaches? A scoping review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 14(1), 1–27. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2020.1723123>
- Kavoura, T., Ryba, T. V. & Chroni, S. (2015). Negotiating female judoka identities in Greece: A foucauldian discourse analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 17, 88–98. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2014.09.011>
- Kavoura, A. & Ryba, T. V. (2020). Identity tensions in dual career: The discursive construction of future selves by female Finnish judo athletes. *Sport in Society*, 23(4), 645–659. <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1669325>
- Kempe-Bergman, M., Larsson, H. & Redelius, K. (2020). The sceptic, the cynic, the women's rights advocate and the constructionist: male leaders and coaches on gender equity in sport. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 12(3), 333–347. <https://doi.org/10.1080/19406940.2020.1767678>
- Kenttä, G., Bentzen, M., Dieffenbach, K. & Olusoga, P. (2020). Challenges Experienced by Women High-Performance Coaches: Sustainability in the profession. *International Sport Coaching Journal*, 7(2), 200–208. <https://doi.org/https://doi.org/10.1123/iscj.2019-0029>
- Kimmel, M. A. (2005). Globalization and Its Mal(e)contents: The Gendered Moral and Political Economy of Terrorism. Teoksessa M. S. Kimmel, J. Hearn & R. W. Connell (toim.), *Handbook of Studies on Men & Masculinities* (s. 414–431). SAGE Publications.
- Kimmel, M. S. (1996). *Manhood in America: A Cultural History*. The Free Press.
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 62–74). PS-Kustannus.
- Knoppers, A. (1987). Gender and the coaching profession. *Quest*, 39, 9–22. <https://doi.org/10.1080/00336297.1987.10483853>
- Knoppers, A., de Haan, D., Norman, L. & LaVoi, N. M. (2022). Elite women coaches negotiating and resisting power in football. *Gender, Work and Organization*, 29(3), 880–896. <https://doi.org/10.1111/gwao.12790>
- Knoppers, A., Spaaij, R. & Claringbould, I. (2021). Discursive resistance to gender diversity in sport governance: sport as a unique field? *International Journal of Sport Policy and Politics*, 13(3), 517–529. <https://doi.org/10.1080/19406940.2021.1915848>
- Koivunen, A. & Liljeström, M. (1996). Kritiikki, visiot, muutos. Teoksessa A. Koivunen & M. Liljeström (toim.), *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen* (s. 9–24). Vastapaino.
- Kokko, P. (2010). *Health Promoting Sports Club. Youth sports clubs' health promotion practice, in Finland*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3793-5>
- Kokkonen, J. & Kauravaara, K. (toim.). (2020). *Eriarvoisuuden kasvot liikunnassa*. Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 175. <https://www.lts.fi/media/>

[Its_julkaisut/julkaisut/eriarvoisuuden-kasvot-liikunnassa/eriarvoisuuden-kasvot-liikunnassa-artikkelikokoelma.pdf](#)

- Koro, M., Basu, M. & Long, C. (2023). Rethinking evaluation of research from feminist perspectives. Teoksessa S. Katila, S. Meriläinen & E. Bell (toim.), *Handbook of Feminist Research Methodologies in Management and Organization Studies* (s. 315–326). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800377035.00029>
- Korvajärvi, P. (1998). *Gendering Dynamics in White-Collar Work Organizations*. [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. ISBN 951-44-4348-9.
- Korvajärvi, P. (2016). Sukupuoliero työssä: numerot ja käytännöt. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys* (s. 142–160). Gaudeamus.
- Koski, P. (1994). *Liikuntaseura toimintaympäristössään*. [väitöskirja, Jyväskylän Yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7990-4>
- Koski, P. (2000a). Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.), *Liikunnan kansalaistoiminta - muutokset, merkitykset ja reunaehdot* (s. 40–55). Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 152. Liikuntatieteellinen seura ry.
- Koski, P. (2000b). Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina - toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.), *Liikunnan kansalaistoiminta - muutokset, merkitykset ja reunaehdot* (s. 135–154). Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Liikuntatieteellinen Seura ry.
- Koski, P. (2016). Finnish sports club as a mirror of society. Teoksessa K. A. Smith, L. Lockstone-Binney, K. Holmes & T. Baum (toim.), *Volunteers in Sport: International perspectives* (s. 103–121). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315539881-8>
- Koski, P. & Lämsä, J. (2015). Finland as a small sports nation: socio-historical perspectives on the development of national sport policy. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 7(3), 421–441. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/19406940.2015.1060714>
- Koski, P. & Mäenpää, P. (2018). *Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:25. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstreams/8a82ebf2-d477-475f-86a5-d573a64abe7c/download>
- Kubayi, A., Coopoo, Y. & Morris-Eyton, H. (2017). Work-related constraints in sports coaching: Perceptions of South African female coaches. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 12(1), 103–108. <https://doi.org/10.1177/1747954116684391>
- Kubischta, F. (2025). A female coach in a predominantly male sport environment. Teoksessa S. Chroni, P. Olusoga, K. Dieffenbach & G. Kenttä (toim.), *Coaching Stories: Navigating Storms, Triumphs, and Transformations in Sports* (s. 17–26). Routledge.
- Kumate, J. M. & Falcous, M. (2017). Grappling with judo: reflections on the complexities of embodied ethnography. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 9(2), 200–213. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2016.1266024>
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Käyhkö, M. (2006). *Siivojaksi oppimassa. Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa*. [väitöskirja, Joensuun yliopisto]. ISBN 952-9800-48-7.
- Lahti, A., Kyllönen, M., Pusa, S., Tolvanen, A. & Laakso, N. (2020). *Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa*. SUEK ry:n julkaisuja urheilun eettisistä asioista. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. <https://suek.fi/wp-content/uploads/2020/09/Ha%CC%88irinta%C-C%88-suomalaisessa-kilpaurheilussa.pdf>

- Laine, L. (1992). Ruumiinharjoitusten monet muodot. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.), *Suomi uskoi urheiluun: Suomen urheilun ja liikunnan historia* (s. 183–214). VAPK-Kustannus.
- Laine, L. (2000). *Työväen urheiluliikkeen naiset*. Otava.
- Laine, L. (2004). Naisten urheilun reunaehdoista - kokemuksia yleisurheilusta ja hiihdosta 1940-luvulle. Teoksessa K. Ilmanen (toim.), *Pelit ja kentät: Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta* (s. 117–134). Jyväskylän yliopisto.
- Laine, L. (2013). Sport for the Nation: Class and Gender in the Formation of Finnish Sporting Life. *International Journal of the History of Sport*, 30(14), 1618–1636. <https://doi.org/10.1080/09523367.2013.828039>
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2016). Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys* (s. 12–160). Gaudeamus.
- Larsson, H. (2014). Materialising bodies: there is nothing more material than a socially constructed body. *Sport, Education & Society*, 19(5), 637–651. <https://doi.org/10.1080/13573322.2012.722550>
- Larsson, H. (2021). The discourse of gender equality in youth sports: a Swedish example. *Journal of Gender Studies*, 30(6), 713–724. <https://doi.org/10.1080/09589236.2021.1937082>
- Larsson, H. (2024). *Gender Performativity in Sports and Physical Education*. Common Ground. Sport & Society Teaching Pocketbook Series.
- Larsson, H. & Auran, I. (2023). Trans inclusion and gender equality in sport and exercise - an (im)possible equation? *Sport in Society*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/17430437.2023.2233439>
- Larsson, H., Quennerstedt, M. & Öhman, M. (2014). Heterotopias in physical education: Towards a queer pedagogy? *Gender and Education*, 26(2), 135–150. <https://doi.org/10.1080/09540253.2014.888403>
- LaVoi, N. M. (2016). A framework to understand experiences of women coaches around the globe: the Ecological-Intersectional Model. Teoksessa N. M LaVoi (toim.), *Women in Sports Coaching* (s. 13–34). Routledge.
- LaVoi, N. M. & Dutove, J. K. (2012). Barriers and supports for female coaches: an ecological model. *Sports Coaching Review*, 1(1), 17–37. <https://doi.org/10.1080/21640629.2012.695891>
- Leberman, S. I. & LaVoi, N. M. (2011). Juggling Balls and Roles, Working Mother-Coaches in Youth Sport: Beyond the Dualistic Worker-Mother Identity. *Journal of Sport Management*, 25(5), 474–488. <https://doi.org/10.1123/jsm.25.5.474>
- Lee, W. & Cunningham, G. B. (2019). Group diversity's influence on sport teams and organizations: a meta-analytic examination and identification of key moderators. *European Sport Management Quarterly*, 19(2), 139–159. <https://doi.org/10.1080/16184742.2018.1478440>
- Leeder, T. M., Warburton, V. E. & Beaumont, L. C. (2021). Coaches' dispositions and non-formal learning situations: an analysis of the "coach talent program". *Sport in Society*, 24(3), 356–372. <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1672154>
- Lehtonen, K. & Hakonen, H. (2013). *Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu- ja 2013:6. https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Liikunnan-kansalaistoiminta_tietopohja.pdf.

- Lehtonen, K., Oja, S. & Hakamäki, M. (2022). *Liikunnan ja urheilun tasa-arvo Suomessa 2021*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:5. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/050fba55-29ef-4a39-ab3a-167e921b41d6/content>.
- Lempiäinen, K. (2003). *Sosiologian sukupuoli: tutkimus Helsingin ja Tampereen yliopistojen sosiologian kurssikirjoista 1946–2000*. Vastapaino.
- Lempiäinen, K. (2007). Sukupuolinen toimija: kysymys olemuksesta, roolista ja tavasta. *Sosiologia*, 2, 109–119.
- Lempiäinen, K. & Liljeström, M. (2000). Elizabeth Grosz: Feminististen synteesien luoja. Teoksessa A. Anttonen, K. Lempiäinen & M. Liljeström (toim.), *Feministejä: aikamme ajattelijoita* (s. 115–136). Vastapaino.
- Lempiäinen, K. & Rantalaiho, L. (2023). *Naistutkimuksen alkuja: Muistikuvia akateemiselta kentältä*. Vastapaino.
- Lemyre, F., Trudel, P. & Durand-Bush, N. (2007). How Youth-Sport Coaches Learn to Coach. *The Sport Psychologist*, 21, 191–209. <https://doi.org/10.1123/tsp.21.2.191>
- Leng, H. K., Kang, S. Y., Lim, C., Lit, J. J., Suhaim, N. I. & Umar, Y. (2012). Only for Males: Gendered Perception of Wrestling. *Choregia*, 8(1), 43–54. <https://doi.org/10.4127/ch.2012.0063>
- Lépinard, E. (2020). Feminist whiteness: resisting intersectionality in France. Teoksessa E. Evans & E. Lépinard (toim.), *Intersectionality in Feminist and Queer Movements: Confronting Privileges* (s. 183–201). Routledge.
- Lesch, L., Kerwin, S. & Wicker, P. (2023). Women representation and organisational characteristics in sport governance: Implications for gender policy and practice. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 15(3), 493–510. <https://doi.org/10.1080/19406940.2023.2215788>
- Levi, H., Wadey, R., Bunsell, T., Day, M., Hays, K. & Lampard, P. (2023). Women in a man's world: Coaching women in elite sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 35(4), 571–597. <https://doi.org/10.1080/10413200.2022.2051643>
- Lidman, S. (2024). *Kaikkien oikeus liikkuu: Kohti sukupuoli- ja kehotietoista liikuntakulttuuria*. Gaudeamus.
- Liljeström, M. (2004). Feministinen metodologia - mitä se on? Teoksessa M. Liljeström (toim.), *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta* (s. 9–22). Vastapaino.
- Lindsay, R., Horne, J., Shaw, J., Kentzer, N. & Bacon, W. (2023). The Influence of Gender Dynamics on Women's Experiences in Martial Arts: A Scoping Review. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 6(3), 297–325. <https://doi.org/10.1007/s41978-023-00140-2>
- Lipman-Blumen, J. (1976). Towards a homosocial theory of sex roles: an explanation of the sex segregation of social institutions. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 1(3, Part 2), 15–31.
- Lund, R., Meriläinen, S. & Tienari, J. (2019). New masculinities in universities? Discourses, ambivalence and potential change. *Gender, Work, and Organization*, 26(10), 1376–1397. <https://doi.org/10.1111/gwao.12383>
- Lund, R. & Tienari, J. (2019). Passion, care, and eros in the gendered neoliberal university. *Organization (London, England)*, 26(1), 98–121. <https://doi.org/10.1177/1350508418805283>
- Luhtakallio, E. (2007). Kansalaistoiminnan ulottuvuudet. Teoksessa A.-M. Holli, E. Luhtakallio & E. Raevaara (toim.), *Sukupuolten valta/kunta: politiikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa* (s. 167–206). Vastapaino.

- Lyle, J. & Cushion, C. (2017). *Sports Coaching Concepts: A Framework for Coaching Practice*. 2. painos. Routledge.
- Maclea, C. (2019). Knowing your place and commanding space: de/constructions of gendered embodiment in mixed-sex karate. *Leisure Studies*, 38(6), 818–830. <https://doi.org/10.1080/02614367.2019.1632919>
- Mageau, G. A. & Vallerand, R. J. (2003). The coach-athlete relationship: a motivational model. *Journal of Sports Sciences*, 21(11), 884–904. <https://doi.org/10.1080/0264041031000140374>
- Mallett, C. J., Rynne, S. B., & Billett, S. (2016). Valued Learning Experiences of Early Career and Experienced High-Performance Coaches. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 21(1), 89–104. <https://doi.org/doi:10.1080/17408989.2014.892062>
- Mankki, L. (2024). *Suomessa töissä: luokan, rodun ja sukupuolen intersektionaalisia kamppailuja*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0212-5>
- Markula, P. (2003). The Technologies of the Self: Sport, Feminism, and Foucault. *Sociology of Sport Journal*, 20(2), 87–107. <https://doi.org/https://doi.org/10.1123/ssj.20.2.87>
- Markula, P. (2006). Deleuze and the Body Without Organs: Disreading the Fit Feminine Identity. *Journal of Sport and Social Issues*, 30(1), 29–44. <https://doi.org/10.1177/0193723505282469>
- Markula, P. (2014). The Moving Body and Social Change. *Cultural Studies, Critical Methodologies*, 14(5), 483–495. <https://doi.org/10.1177/1532708614541892>
- Markula, P. (2019). What is new about new materialism for sport sociology? Reflections on body, movement, and culture. *Sociology of Sport Journal*, 36(1), 1–11. <https://doi.org/10.1123/ssj.2018-0064>
- Markula, P. (2023). Poststructuralism and Skill Learning for Fitness Instruction. *Quest*, 75(2), 167–183. <https://doi.org/10.1080/00336297.2022.2150661>
- Markula, P. & Pringle, R. (2006). *Foucault, Sport and Exercise. Power, Knowledge and Transforming the Self*. Routledge.
- Markula, P., & Silk, M. (2011). *Qualitative Research for Physical Culture*. Palgrave Macmillan.
- Martin, P. Y. (2001). 'Mobilizing Masculinities': Women's Experiences of Men at Work. *Organization*, 8(4), 587–618. <https://doi.org/10.1177/135050840184003>
- Martin, P. Y. (2003). "Said and Done" Versus "Saying and Doing": Gendering Practices, Practicing Gender at Work. *Gender & Society*, 17(3), 342–366. <https://doi.org/10.1177/0891243203251716>
- Martin, P. Y. (2006). Practising gender at work: Further thoughts on reflexivity. *Gender, Work and Organization*, 13(3), 254–276. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0432.2006.00307.x>
- McDonald, T. (2018). Conceptualizing an Ethology of Masculinities: Do We Know What Masculinities Can Do? *Men and Masculinities*, 21(1), 56–71. <http://doi.org/10.1177/1097184X16652662>
- McDowell, L. (2009). *Working Bodies: Interactive Service Employment and Workplace Identities*. Wiley-Blackwell.
- McLeish, N., Bullingham, R., Magrath, R. & Williams, P. (2025). Equality, not equity: Equestrian women coaches' gendered experiences in high-performance coaching within a Gender-integrated Sport. *Leisure Studies*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/02614367.2025.2512740>
- McNay, L. (1999). Subject, Psyche and Agency: The Work of Judith Butler. *Theory, Culture & Society*, 16(2), 175–193. <https://doi.org/10.1177/02632769922050467>
- McNay, L. (1994). *Foucault: A Critical Introduction*. Polity Press.

- McNay, L. (2000). *Gender and Agency: Reconfiguring the Subject in Feminist and Social Theory*. Polity Press.
- McNay, L. (2003). Agency, Anticipation and Indeterminacy in Feminist Theory. *Feminist Theory*, 4(2), 139–148. <https://doi.org/10.1177/14647001030042003>
- McNay, L. (2004). Agency and experience: gender as a lived relation. Teoksessa L. Adkins & B. Skeggs (toim.), *Feminism after Bourdieu* (s. 175–190). Blackwell Publishing.
- McSharry, M. (2017). 'It's just because we're girls': How female students experience and negotiate masculinist school sport. *Irish Educational Studies*, 36(3), 341–356. <https://doi.org/10.1080/03323315.2017.1327366>
- Mellstrom, U. (2016). From a Hegemonic Politics of Masculinity to an Ontological Politics of Intimacy and Vulnerability? Ways of Imagining through Karen Barad's Work. *Rhizomes*, 30. <https://doi.org/10.20415/rhiz/030.e07>
- Meriläinen, S., Tienari, J. & Valtonen, A. (2015). Headhunters and the 'ideal' executive body. *Organization*, 22(1), 3–22. <https://doi.org/10.1177/1350508413496578>
- Messner, M. A. (1992). *Power at Play: Sports and the Problem of Masculinity*. Beacon Press.
- Messner, M. A. (2002). *Taking the Field: Women, Men, and Sports*. University of Minnesota Press.
- Messner, M. A. & Bozada-Deas, S. (2009). Separating the men from the moms: The making of adult gender segregation in youth sports. *Gender and Society*, 23(1), 49–71. <https://doi.org/10.1177/0891243208327363>
- Metcalfe, S. (2018). Adolescent constructions of gendered identities: The role of sport and (physical) education. *Sport, Education and Society*, 23(7), 681–693. <https://doi.org/10.1080/13573322.2018.1493574>
- Michell, L. (1999). Combining focus groups and interviews: telling how it is; telling how it feels. Teoksessa R. Barbour & J. Kitzinger (toim.), *Developing Focus Group Research. Politics, Theory and Practice*, (s. 36–46). SAGE Publications.
- Mikkonen, M. (2023). *Understanding Gender (In)Equality in Leadership Positions in Sport: A Multilevel Perspective*. [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-03-2946-4>
- Mikkonen, M., Korsberg, M., Lehtonen, K. & Stenvall, J. (2022). Sport policy in Finland. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 14(4), 715–728. <https://doi.org/10.1080/19406940.2022.2127837>
- Mills, J., Denison, J. & Gearity, B. (2020). Breaking Coaching's Rules: Transforming the Body, Sport, and Performance. *Journal of Sport and Social Issues*, 44(3), 244–260. <https://doi.org/10.1177/0193723520903228>
- Mills, J. P., Campbell, S. & Kuklick, C. (2025). "It isn't as clear as you think". The post coach: another step closer. *Sports Coaching Review*, 14(3), 580–597. <https://doi.org/10.1080/21640629.2024.2309784>
- Mills, J. P. & Denison, J. (2018). How power moves: A Foucauldian analysis of (in)effective coaching. *International Review for the Sociology of Sport*, 53(3), 296–312. <https://doi.org/10.1177/1012690216654719>
- Mills, J. P., Gearity, B., Kuklick, C. & Bible, J. (2022). Making Foucault coach: turning post-structural assumptions into coaching praxis. *Sports Coaching Review*, 11(2), 192–212. <https://doi.org/10.1080/21640629.2022.2057696>
- Misener, K. & Doherty, A. (2013). Understanding capacity through the processes and outcomes of interorganizational relationships in nonprofit community sport organizations. *Sport Management Review*, 16(2), 135–147. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2012.07.003>

- Misra, J. (2018). Categories, Structures, and Intersectional Theory. Teoksessa J. W. Messerschmidt, P. Y. Martin, M. A. Messner & R. Connell (toim.), *Gender Reckonings: New Social Theory and Research* (s. 111–130). New York University Press.
- Moi, T. (1999). *What is a Woman? And Other Essays*. Oxford University Press.
- Monserrat-Revillo, S., Salhaug-Rasmussen, F. & Matthews, Z. (2025). Breaking the ice: an exploration into the barriers and supports experienced by female Snowsport England coaches. *Sports Coaching Review*, 1–21. <https://doi.org/10.1080/21640629.2025.2595371>
- Montez de Oca, J. (2013). Paradox of Privilege: Sport, Masculinities, and the Commodified Body. Teoksessa D. L. Andrews & B. Carrington (toim.), *A Companion to Sport* (s. 149–163). John Wiley & Sons, Incorporated.
- Morgan, D. L. & Scannel, A. U. (1998). *Planning Focus Groups*. SAGE Publications.
- Moss, P. (2007). Emergent Methods in Feminist Research. Teoksessa S. N. Hesse-Biber (toim.), *Handbook of Feminist Research* (s. 371–390). SAGE Publications.
- Murray, A. & White, A. (2017). Twelve not so angry men: Inclusive masculinities in Australian contact sports. *International Review for the Sociology of Sport*, 52(5), 536–550. <https://doi.org/10.1177/1012690215609786>
- Murphy, E. & Dingwall, R. (2007). The Ethics of Ethnography. Teoksessa P. Atkinson, A. Coffey, S. Delamont, J. Lofland & L. Lofland (toim.), *Handbook of Ethnography* (s. 339–351). SAGE Publications.
- Murphy, S. (2022). 'He's got the touch': Tracing the masculine regulation of the body schema in reciprocal relations between 'self-others-things'. *Marketing Theory*, 22(1), 21–40. <https://doi.org/10.1177/147059312111035172>
- Naples, N. A. (2009). Teaching intersectionality intersectionally. *International Feminist Journal of Politics*, 11(4), 566–577. <https://doi.org/10.1080/14616740903237558>
- Nelson, L. J. & Cushion, C. J. (2006). Reflection in Coach Education: The Case of the National Governing Body Coaching Certificate. *The Sport Psychologist*, 20(2), 174–183.
- Nelson, L. J., Shulman, D., Potrac, P. A., Gale, L. A. & Ives, B. A. (2025). Maintaining professional face: Deceptive impression management in community sport coaching. *Sport, Education and Society*, 30(6), 768–782. <https://doi.org/10.1080/13573322.2024.2349954>
- Nichols, G., Tacon, R. & Muir, A. (2013). Sports Clubs' Volunteers: Bonding in or Bridging out? *Sociology (Oxford)*, 47(2), 350–367. <https://doi.org/10.1177/0038038512441278>
- Nieminen, J. (2006). Maskuliinisuus ja hegemonia – kysymyksiä kriittisen miestutkimuksen politiikasta ja epistemologiasta. *Kvinnoforskning*, 1, 17–29.
- Nieminen, J. (2010). Hegemoninen maskuliinisuus Suomen poliittisessa järjestelmässä ja politiikan tutkimuksessa – eli Alexander Stubbin seikkailut kontrolliyhteiskunnassa. *Politiikka*, 52(1), 33–43.
- Nieminen, J. (2023). Maskuliininen pääoma hyvässä ja pahassa sekä sosiaalityön tutkimuksessa. *Janus*, 31(2), 182–198. <https://doi.org/10.30668/janus.115796>
- Nikander, P. (2000). "Old" versus "little girl" a discursive approach to age categorization and morality. *Journal of aging studies*, 14(4), 335–358. [https://doi.org/10.1016/S0890-4065\(00\)80001-8](https://doi.org/10.1016/S0890-4065(00)80001-8)
- Nikander, P. (2002). *Age in action: membership work and stage of life categories in talk*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. ISBN:951-41-0920-1.

- Norman, L. (2008). The UK Coaching System is Failing Women Coaches. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 3(4), 447–476. <https://doi.org/10.1260/174795408787186431>
- Norman, L. (2010a). Bearing the burden of doubt: Female coaches' experiences of gender relations. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 81(4), 506–517. <https://doi.org/10.1080/02701367.2010.10599712>
- Norman, L. (2010b). Feeling Second Best: Elite Women Coaches' Experiences. *Sociology of Sport Journal*, 27(1), 89–104. <https://doi.org/10.1123/ssj.27.1.89>
- Norman, L. (2016). The impact of an "equal opportunities" ideological framework on coaches' knowledge and practice. *International Review for the Sociology of Sport*, 51(8), 975–1004. <https://doi.org/10.1177/1012690214565377>
- Norman, L., Rankin-Wright, A. J. & Allison, W. (2018). "It's a Concrete Ceiling; It's Not Even Glass": Understanding Tenets of Organizational Culture That Supports the Progression of Women as Coaches and Coach Developers. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(5), 393–414. <https://doi.org/10.1177/0193723518790086>
- Norman, L. & Simpson, R. (2022). Gendered microaggressions towards the "only" women coaches in high-performance sport. *Sports Coaching Review*, 12(3), 302–322. <https://doi.org/10.1080/21640629.2021.2021031>
- Norman, M., Donnelly, P. & Kidd, B. (2021). Gender inequality in Canadian interuniversity sport: participation opportunities and leadership positions from 2010–11 to 2016–17. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 13(2), 207–223. <https://doi.org/10.1080/19406940.2020.1834433>
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E. & Moules, N. J. (2017). Thematic Analysis: Striving to Meet the Trustworthiness Criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1). <https://doi.org/10.1177/1609406917733847>
- Oja, S. (2024). Urheilun uusi hyvän kertomus? Eettiset diskurssit valtion liikuntapolitiikassa ja liikuntajärjestöjen asiakirjoissa. *Liikunta & tiede*, 61(4), 93–102.
- Oja, S., Hakamäki, M., Syväoja, H. & Lehtonen, K. (2025). Liikunnan ja urheilun tasa-arvo Suomessa 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2025:29. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-236-5>.
- Oja, S. & Lehtonen, K. (2022). "Sopiva taso meille": pienten seurojen ammattimaistumista ohjaava eetos. *Liikunta ja tiede*, 59(5), 66–73.
- Ojala, H. (2016). Äijäjooga sukupuolen ja iän neuvottelun kenttänä. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.), *Urheilun takapuoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa* (s. 176–198). Nuorisotutkimusseuran julkaisu 186. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. <https://doi.org/10.57049/NTS.274>
- Ojala, H., Palmu, T. & Saarinen, J. (2009). Paikalla pysyvää ja liikkeessä olevaa. Feministiä avauksia toimijuuteen ja sukupuoleen. Teoksessa H. Ojala, T. Palmu & J. Saarinen (toim.), *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa* (s. 13–38). Vastapaino.
- Ojanen, K. (2016). "Mä tykkään et on niinku semmonen tyttöjen laji." Sukupuoli, ikä ja homososiaalisen harrastustoiminnan perusteleminen. Teoksessa P. Berg & M. Kokkonen (toim.), *Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. (s. 199–228). Nuorisotutkimusseuran julkaisu 186. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto. <https://doi.org/10.57049/NTS.274>
- Olive, R., McCuaig, L. & Phillips, M. G. (2013). Women's recreational surfing: a patronising experience. *Sport, Education and Society*, 2(20), 258–276. <https://doi.org/10.1080/13573322.2012.754752>

- Olive, R. & Thorpe, H. (2011). Negotiating the 'F-Word' in the Field: Doing Feminist Ethnography in Action Sport Cultures. *Sociology of Sport Journal*, 28(4), 421–440. <https://doi.org/10.1123/ssj.28.4.421>
- Paasonen, S. (2010). Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 39–48). Vastapaino.
- Paloniemi, S. & Collin, K. (2018). Etnografi työssä – kokemuksia organisaatiotutkimuksesta. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (s. 232–247). 5. painos. PS-Kustannus.
- Pape, M. (2020). Gender Segregation and Trajectories of Organizational Change: The Underrepresentation of Women in Sports Leadership. *Gender & Society*, 34(1), 81–105. <https://doi.org/10.1177/0891243219867914>
- Pape, M. (2021). Co-production, multiplied: Enactments of sex as a biological variable in US biomedicine. *Social Studies of Science*, 51(3), 339–363. <https://doi.org/10.1177/0306312720985939>
- Pape, M., Miyagi, M., Ritz, S. A., Boulicault, M., Richardson, S. S. & Maney, D. L. (2024). Sex contextualism in laboratory research: Enhancing rigor and precision in the study of sex-related variables. *Cell*, 187(6), 1316–1326. <https://doi.org/10.1016/j.cell.2024.02.008>
- Partington, M., Cushion, C., Cope, E. & Harvey, S. (2015). The Impact of Video Feedback on Professional Youth Football Coaches' Reflection and Practice Behaviour: A Longitudinal Investigation of Behaviour Change. *Reflective Practice*, 16(5), 700–716. <https://doi.org/10.1080/14623943.2015.1071707>
- Partington, M. & Cushion, C. J. (2024). A deconstruction of coaching philosophy. *Sports Coaching Review*. <https://doi.org/10.1080/21640629.2024.2322838>
- Parviainen, J. (2011). Työn uusi ruumiillisuus: Liikunnanohjaajien keho työvälineenä ja performatiivisuuden pakko palvelutyössä. *Työelämän tutkimus*, 9(3), 207–223. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/87323/46254>
- Parviainen, J. (2018). Article Title: Embodying Industrial Knowledge: An Epistemological Approach to the Formation of Body Knowledge in the Fitness Industry. *The Sociology of Sport Journal*, 35(4), 358–366. <https://doi.org/10.1123/ssj.2017-0168>
- Parviainen, J., Kinnunen, T. & Kortelainen, I. (2016). Johdatus työruumiin tutkimiseen. Teoksessa J. Parviainen, T. Kinnunen & I. Kortelainen (toim.), *Ruumiillisuus ja työelämä* (s. 9–25). Vastapaino.
- Peltola, M. (2014). *Kunnollisia perheitä: Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <https://doi.org/URN:ISBN:10.57049/nts.290>
- Peltola, M. (2025). Making the margins of masculinities: three cases from a Finnish lower secondary school. *Gender and Education*, 37(3), 1–16. <https://doi.org/10.1080/09540253.2025.2462054>
- Peltola, M. & Phoenix, A. (2022). *Nuancing Young Masculinities: Helsinki boys' intersectional relationships in new times*. Helsingin yliopistopaino. <https://doi.org/https://doi.org/10.33134/HUP-16>
- Peltomaa, H. (2022). *Kotona kylässä: ei-heteroseksuaalisten ihmisten toimintatilat lap-pilaisissa kyläyhteisöissä*. [väitöskirja, Lapin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-297-9>
- Perondi, D., Galatti, L. R., Culver, D. M., Seguin, C. M., Franchini, E. & Albuquerque, M. R. (2022). From Prohibition to Excellence: A Retrospective Study About Learning Situa-

- tions of Expert Brazilian Women Judo Coaches. *Journal of Martial Arts Anthropology*, 22(2), 1–13. <https://doi.org/https://doi.org/10.14589/ido.22.2.1>
- Peteri, V., Lempiäinen, K. & Kinnunen, M. (2021). From cubicles to open space: An analysis of gendered meanings of workspace. *European Journal of Cultural Studies*, 24(2), 530–547. <https://doi.org/10.1177/1367549420902792>
- Peteri, V., Lempiäinen, K. & Kinnunen, M. (2024). A break room as spatial and material order for interaction. *Culture and Organization*, 31(1), 46–63. <https://doi.org/10.1080/14759551.2024.2373744>
- Pfister, G. (2013). Outsiders: Female Coaches Intruding Upon a Male Domain? Teoksessa G. Pfister & M. K. Sisjord (toim.), *Gender and Sport: Changes and Challenges* (s. 71–102). Waxmann. <https://doi.org/10.31244/9783830978732>
- Pfister, G. & Bandy, S. J. (2018). Gender and Sport. Teoksessa R. Giulianotti (toim.), *Routledge Handbook of the Sociology of Sport* (s. 220–230). Routledge.
- Pfister, G. & Hartmann-Tews, I. (2005). Women's inclusion in sport: international and comparative findings. Teoksessa G. Pfister & I. Hartmann-Tews (toim.), *Sport and Women: Social Issues in International Perspective* (s. 266–280). Taylor & Francis Group.
- Pietilä, I. (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi* (s. 212–241). Vastapaino.
- Pietilä, I. (2013). Työmiehen vanhenneva ruumis ja sosiaaliset järjestykset. Teoksessa I. Pietilä & H. Ojala (toim.), *Miehistä puhetta: miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen kulttuuriset mallit* (s. 197–226). Tampereen yliopistopaino.
- Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori, & A. L. Aho (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 111–130). Vastapaino.
- Pietilä, I. & Ojala, H. (2011). Acting age in the context of health: Middle-aged working-class men talking about bodies and aging. *Journal of Aging Studies*, 25(4), 380–389. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2011.01.005>
- Pietilä, I. & Ojala, H. (2021). Inclusivity, Horizontal Homosociality and Controlled Participation of “The Others”: Negotiations of Masculinity and Ageing in Two Older Men's Communities. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 29(4), 316–329. <https://doi.org/10.1080/08038740.2021.1981997>
- Pietilä, I. & Ojala, H. (2024). A potential conflict between grandparenthood and the third age lifestyle in the Finnish countryside. *Journal of Aging Studies*, 71, 101270-. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2024.101270>
- Pietilä, T. & Poikela, S. (2016). Tutkijanaiset sukupuolistuneessa yliopisto-organisaatiossa. *Aikuiskasvatus*, 36(1), 24–36. <https://doi.org/10.33336/aik.88472>
- Piggott, L. V. (2022). “You only go from what you know”: the reproduction, resistance and evolution of gendered recruitment and selection processes in English sport governance. *European Journal for Sport and Society*, 19(3), 250–269. <https://doi.org/10.1080/16138171.2021.1941613>
- Pillow, W. (2003). Confession, catharsis, or cure? Rethinking the uses of reflexivity as methodological power in qualitative research. *Qualitative Studies in Education*, 16(2), 175–196.
- Pillow, W. S. & Mayo, C. (2007). Toward Understandings of Feminist Ethnography. Teoksessa S. N. Hesse-Biber (toim.), *Handbook of Feminist Research: Theory and Praxis* (s. 155–171). SAGE Publications.

- Pirinen, R. (2001). Naiseus nyrkkeilyhanskassa. Teoksessa M. Nikunen, T. Gordon, S. Kivimäki & R. Pirinen (toim.), *Nainen, naiseus, naisellisuus* (s. 142–156). Tampereen yliopistopaino.
- Pirinen, R. (2006). *Urheileva nainen lehtiteksteissä*. [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:951-44-6574-1>.
- Potrac, P., Mallett, C., Greenough, K. & Nelson. Lee. (2017a). Passion and Paranoia: An Embodied Tale of Emotion, Identity, and Pathos in Sports Coaching. *Sports Coaching Review*, 6(2), 142–161. <https://doi.org/10.1080/21640629.2017.1367067>.
- Potrac, P. & Marshall, P. (2011). Managed heart, feeling rules, and emotional labour: Coaching as an emotional endeavour. In R. L. Jones, P. Potrac, C. Cushion, & L. T. Ronglan (Eds.), *The Sociology of Sports Coaching* (s. 74–88). Routledge.
- Potrac, P., Smith, A. & Nelson. Lee. (2017b). Emotions in Sport Coaching: An Introductory Essay. *Sports Coaching Review*, 6(2), 129–141. <https://doi.org/10.1080/21640629.2017.1375187>.
- Poutiainen, E. (2024). *Feminismin henki? Naisten voimaantuminen ja yhteiskunnallinen muutos 2010-luvun feminiinisessä henkisyydessä*. [väitöskirja, Turun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9879-1>
- Pringle, R. (2016). Foucauldian Examinations of Sport, Gender and Sexuality. Teoksessa J. Hargreaves & E. Anderson (toim.), *Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality* (s. 397–405). Routledge.
- Purdy, L. G. & Potrac, P. (2016). Am I just not good enough? The creation, development and questioning of a high performance coaching identity. *Sport, Education and Society*, 21(5), 778–795. <https://doi.org/10.1080/13573322.2014.941795>
- Raatikainen, P. (2004). *Ihmistieteet ja filosofia*. Gaudeamus.
- Rannikko, A. & Rannikko, P. (2021). Autoetnografia ja vaikenemisen kulttuuri. Teoksessa S. Ryyänen & A. Rannikko (toim.), *Tutkiva mielikuvitus. Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä* (s. 57–81). Gaudeamus.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. (2017). Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvuori, J. & Aho, A. L. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 413–426). Vastapaino.
- Raudasoja, M. & Ryba, T. V. (2024). "Sport Belongs to Everyone... But Not During Pregnancy": Views of Finnish Sport Stakeholders on Pregnancy in Sport. *Sex Roles*, 90, 1681–1698. <https://doi.org/10.1007/s11199-024-01515-9>
- Raudasoja, M., Sorkkila, M., Laitila, A. & Aunola, K. (2022). "I felt many contradictory emotions": Finnish mother's discursive struggles with motherhood. *Journal of Marriage and Family*, 84(3), 752–772. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/jomf.12828>
- Ray, J. (2019). The Postqualitative Turn in Physical Cultural Studies. *Leisure Sciences*, 41(1–2), 91–107. <https://doi.org/10.1080/01490400.2018.1539681>
- Reade, I., Rodgers, W. & Norman, L. (2009). The Under-Representation of Women in Coaching: A Comparison of Male and Female Canadian Coaches at Low and High Levels of Coaching. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 4(4), 505–520. <https://doi.org/10.1260/174795409790291439>
- Reay, D. (2004). Gendering Bourdieu's concepts of capitals? Emotional capital, women and social class. *The Sociological review*, 52(2), 57–74. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2005.00524.x>

- Redelius, K., Fagrell, B. & Larsson, H. (2009). Symbolic capital in physical education and health: To be, to do or to know? That is the gendered question. *Sport, Education and Society*, 14(2), 245–260. <https://doi.org/10.1080/13573320902809195>
- Reeser, T. W. (2023). Around and Around: Affective Masculinity in Circulation. Teoksessa U. Mellström & B. Pease (toim.), *Posthumanism and the Man question: Beyond Anthropocentric Masculinities* (s. 44–55). Routledge.
- Riach, K. (2023). Feminist poststructural analysis. Teoksessa S. Katila, S. Meriläinen & E. Bell (toim.), *Handbook of Feminist Research Methodologies in Management and Organization Studies* (s. 157–173). Edward Elgar Publishing.
- Riach, K. & Cutcher, L. (2014). Built to last: ageing, class and the masculine body in a UK hedge fund. *Work, Employment and Society*, 28(5), 771–787. <https://doi.org/10.1177/0950017013506773>
- Richardson, L. & St. Pierre, E. A. (2018). Writing as a Method of Inquiry. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research*, (s. 818–838). 5. painos. SAGE Publications.
- Riitaoja, A.-L. (2013). *Toiseuksien rakentuminen koulussa: tutkimus opetus suunnitelmista ja kahden helsinkiläisen alakoulun arjesta*. [väitöskirja, Lapin yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7876-7>
- Rikala, S. & Korsberg, M. (2022). Liikuntatutkijoihin kohdistuva vaikuttaminen ja häirintä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2022:2. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/liikuntatutkijoihin-kohdistuva-vaikuttaminen-ja-hairinta/>
- Rodrigues, A. I. C., Banville, D., Marttinen, R. & Moreira Antunes, M. (2025a). Creating value with expert martial art instructors in a social learning space: A professional development initiative. *Sport, Education and Society*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/13573322.2025.2550506>
- Rodrigues, A. I. C., Marttinen, R., Banville, D. & Antunes, M. M. (2025b). A game-based approach to teaching combative activities for children in pedagogical context. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/17408989.2025.2505884>
- Ronkainen, N., Ryba, T. V., McDougall, M., Tod, D. & Tikkanen, O. (2022). Hobby, career or vocation? Meanings in sports coaching and their implications for recruitment and retention of coaches. *Managing Sport and Leisure*, 27(4), 381–396. <https://doi.org/10.1080/23750472.2020.1803108>
- Ronkainen, N., J., Sleeman, E. & Richardson, D. (2020). "I want to do well for myself as well!": Constructing coaching careers in elite women's football. *Sports Coaching Review*, 9(3), 321–339. <https://doi.org/10.1080/21640629.2019.1676089>
- Ronkainen, S. (1999). *Ajan ja paikan merkitsemät: subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus.
- Ronkainen, S. (2001). Naiseuden inho. Teoksessa M. Nikunen, T. Gordon, S. Kivimäki & R. Pirinen (toim.), *Nainen/naiseus/naisellisuus* (s. 63–89). Tampereen yliopistopaino.
- Rossi, L.-M. (2003). *Heterotehdas: Televisiomainonta Sukupuolituotantona*. Gaudeamus.
- Rossi, L.-M. (2010). Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa T. Juvonen, L.-M. Rossi, & T. Saresma (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 21–38). Vastapaino.
- Rossi, L.-M. (2015). *Muuttuva sukupuoli: Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Gaudeamus.

- Rossi, L.-M. (2022). Queer Studies. Teoksessa M. Lindroth, H. Sinevaara-Niskanen & M. Tennberg (toim.), *Critical Studies of the Arctic: Unravelling the North* (s. 227–246). Palgrave Macmillan/Springer Nature Switzerland.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. (2017). Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori & A. L. Aho. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*, (s. 427–444). Vastapaino.
- Ryba, T. V., Ronkainen, N. J., Douglas, K. & Aunola, K. (2021). Implications of the identity position for dual career construction: Gendering the pathways to (dis)continuation. *Psychology of Sport and Exercise*, 53, 101844. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2020.101844>
- Rönkkö, E., (2023). *Mukana ulossuljettuna: etnografinen tutkimus ulkomaalaistaustaisten naisten ohjatuista ryhmäliikunnasta*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9247-7>.
- Saad, T. & Carter, P. (2005). The entwined spaces of "race", sex and gender. *Gender, Place and Culture*, 12(1), 49–51. <https://doi.org/10.1080/09663690500082927>
- Saarinen, M. (2023). *Uncovering the Vulnerabilities of Female Student-Athletes in the Career Construction Framework*. [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9260-6>
- Saarinen, M., Ryba, T. V., Ronkainen, N. J., Rintala, H. & Aunola, K. (2019). 'I was excited to train, so I didn't have problems with the coach': Dual career athletes' experiences of (dis)empowering motivational climates. *Sport in Society*, 23(4), 629–644. <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1669322>
- Sagas, M., Cunningham, G. B. & Pastore, D. (2006). Predicting head coaching intentions of male and female assistant coaches: An application of the theory of planned behavior. *Sex Roles*, 54(9–10), 695–705. <https://doi.org/10.1007/S11199-006-9035-X>
- Saresma, T. (2018). Intersektionaalisuus – erot ja hierarkiat opettamisessa. Teoksessa A. Laukkanen, S. Miettinen, A.-M. Elonheimo, H. Ojala & T. Saresma (toim.), *Feministisen pedagogiikan ABC* (s. 26–34). Vastapaino.
- Sarı, İ. & Bayazıt, B. (2017). The Relationship Between Perceived Coaching Behaviours, Motivation and Self-Efficacy in Wrestlers. *Journal of Human Kinetics*, 57(1), 239–251. <https://doi.org/10.1515/hukin-2017-0065>
- Sartore, M. L. & Cunningham, G. B. (2007). Explaining the under-representation of women in leadership positions of sport organizations: A symbolic interactionist perspective. *Quest*, 59(2), 244–265. <https://doi.org/10.1080/00336297.2007.10483551>
- Sartore, M. L. & Cunningham, G. B. (2009). The Lesbian Stigma in the Sport Context: Implications for Women of Every Sexual Orientation. *Quest*, 61, 289–305. <https://doi.org/10.1080/00336297.2009.10483617>
- Schaeperkoetter, C., Mays, J. & Bass, J. R. (2017). "When There Was No Money in It, There Were No Men in It": Examining Gender Differences in the Evaluation of High Performance Coaches. *International Sport Coaching Journal*, 4(1), 95–100. <https://doi.org/10.1123/iscj.2016-0051>
- Schippers, M. (2007). Recovering the feminine other: Masculinity, femininity, and gender hegemony. *Theory and Society*, 36(1), 85–102. <https://doi.org/10.1007/s11186-007-9022-4>
- Schippers, M. & Sapp, E. G. (2012). Reading Pulp Fiction: Femininity and power in second and third wave feminist theory. *Feminist Theory*, 13(1), 27–42. <https://doi.org/10.1177/1464700111429900>

- Schlesinger, T., Ingwersen, F. & Weigelt-Schlesinger, Y. (2022). Gender Stereotypes as Mechanisms of Social Exclusion of Women as Football Coaches. Teoksessa L. Norman (toim.), *Improving Gender Equity in Sports Coaching* (s. 30–50). Routledge.
- Schlesinger, T. & Nagel, S. (2018). Individual and contextual determinants of stable volunteering in sport clubs. *International Review for the Sociology of Sport*, 53(1), 101–121. <https://doi.org/10.1177/1012690216638544>
- Scruton, S. (2018). Feminism and PE: Does Gender Still Matter? Teoksessa L. Mansfield, J. Caudwell, B. Wheaton & B. Watson (toim.), *The Palgrave Handbook of Feminism and Sport, Leisure and Physical Education* (s. 25–42). Palgrave Macmillan.
- Scruton, S. & Flintoff, A. (2013). Gender, Feminist Theory, and Sport. Teoksessa D. L. Andrews & B. Carrington (toim.), *A Companion to Sport* (s. 96–111). Blackwell Publishing.
- Seeck, H. & Kantola, A. (2022). The role of professional elites in shaping management practice: How the old mentalities condition the adoption of new management ideas. *Management Learning*, 54(5), 753–776. <https://doi.org/10.1177/13505076221111008>
- Sedgwick, E. K. (1985). *Between Men: English Literature and Male Homosocial Desire*. Columbia University Press.
- Şenel, E., Jowett, S., Adiloğulları, İ. & Kerr-Cumbo, R. (2024). Investigating the impact of coach behaviours and coach-athlete relationships on psychological safety. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2024.2369717>
- Sherry, E., Bowell, P., Symons, K. & Pankowiak, A. (2024). Researching women in sport development: an intersectional approach. *Sport in Society*, 27(5), 820–842. <https://doi.org/10.1080/17430437.2023.2278614>
- Shogan, D. (1999). *The Making of High-Performance Athletes: Discipline, Diversity, and Ethics*. University of Toronto Press.
- Shogan, D. (2002). Characterizing constraints of leisure: A Foucauldian analysis of leisure constraints. *Leisure Studies*, 21(1), 27–38. <https://doi.org/10.1080/02614360110117890>
- Siltanen, S., Blomqvist, M., Hämäläinen, K., Bottas, R. & Sääkslahti, A. (2025). Assessing perceived effectiveness of vocational coach education programme: Identifying COM-B based barriers and enablers of behaviour change. *International Journal of Sports Science & coaching*, 20(5), 1794–1803. <https://doi.org/10.1177/17479541251346731>
- Sinevaara-Niskanen, H. (2022). Intersectionality. Teoksessa M. Lindroth, H. Sinevaara-Niskanen & M. Tennberg (toim.), *Critical Studies of the Arctic: Unravelling the North* (s. 123–142). Palgrave Macmillan/Springer Nature Switzerland.
- Singh, A. (2024). Kickboxing with Bourdieu: Heterodoxy, hysteresis and the disruption of “race thinking”. *Ethnography*, 25(2), 169–186. <https://doi.org/10.1177/14661381211072431>
- Sisjord, M. K., Fasting, K. & Sand, T. S. (2021). Gendered pathways to elite coaching reflecting the accumulation of capitals. *Sport, Education and Society*, 26(5), 554–566. <https://doi.org/10.1080/13573322.2020.1732904>
- Sisjord, M. K., Fasting, K. & Sand, T. S. (2023). Combining coaching with family life. A study of female and male elite level coaches in Norway. *Sports Coaching Review*, 12(2), 232–250. <https://doi.org/10.1080/21640629.2021.1984047>
- Skebo, K. & Markula, P. (2025). Action Research and The Scholar-Coach: Learning to Coach More Ethically. Teoksessa N. Barker-Ruchti & L. G. Purdy (toim.), *Sports Coaching Education and Alternative Pedagogies: Approaches in Higher Education* (s. 141–163). Routledge.

- Skeggs, B. (1997). *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*. SAGE Publications.
- Skeggs, B. (1999). Seeing differently: ethnography and explanatory power. *Australian Educational Researcher*, 26(1), 33–53. <https://doi.org/10.1007/BF03219687>
- Skeggs, B. (2004a). *Class, Self, Culture*. Routledge.
- Skeggs, B. (2004b). Exchange, value and affect: Bourdieu and "the self". *The Sociological Review*, 52(2), 75–95. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2005.00525.x>
- Skeggs, B. (2007). Feminist Ethnography. Teoksessa P. Atkinson, A. Coffey, S. Delamont, J. Lofland & L. Lofland (toim.), *Handbook of Ethnography* (s. 426–442). SAGE Publications.
- Skeggs, B. (2010). The Value of Relationships: Affective Scenes and Emotional Performances. *Feminist Legal Studies*, 18(1), 29–51. <https://doi.org/10.1007/s10691-010-9144-3>
- Skeggs, B. (2011). Imagining personhood differently: person value and autonomist working-class value practices. *The Sociological Review*, 59(3), 496–513. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2011.02018.x>
- Skilde, E. & Chroni, S. (2018). Norwegian sports federations' organizational culture and national team success. *International Journal of Sport Policy*, 10(2), 321–333. <https://doi.org/10.1080/19406940.2018.1425733>
- Skilde, E. Å. (2011). The conventions of sport clubs: enabling and constraining the implementation of social goods through sport. *Sport, Education and Society*, 16(2), 241–253. <https://doi.org/10.1080/13573322.2011.540430>
- Smolović Jones, O., Smolović Jones, S., Taylor, S. & Yarrow, E. (2021). 'I wanted more women in, but...': Oblique resistance to gender equality initiatives. *Work, Employment and Society*, 35(4), 640–656. <https://doi.org/10.1177/0950017020936871>
- Soares Moura, E. (2022). "I Can't Because I Am a Man": Masculinity, Manhood, and Gender Equality in Sport for Development. *Sociology of Sport Journal*, 39(3), 231–239. <https://doi.org/10.1123/ssj.2020-0166>
- Soini, A. (2022). A gay reflection on microaggressions, symbolic normativities, and pink hair. *Gender, Work and Organization*, 29(5), 1594–1611. <https://doi.org/10.1111/gwao.12851>
- Soler, S., Hinojosa-Alcade, I., Serra, P. & Andrés, A. (2022). Gender Equity Policies in Sport in Practice: From Words to Action. Teoksessa L. Norman (toim.), *Improving Gender Equity in Sports Coaching* (s. 121–137). Routledge.
- Sotiriadou, P. & de Haan, D. (2019). Women and leadership: advancing gender equity policies in sport leadership through sport governance. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 11(3), 365–383. <https://doi.org/10.1080/19406940.2019.1577902>
- Spaaij, R., Knoppers, A. & Jeanes, R. (2020). "We want more diversity but...": Resisting diversity in recreational sports clubs. *Sport Management Review*, 23(3), 363–373. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.05.007>
- Stierncreutz, M. & Tienari, J. (2023). Shaped by resistance: Discursive politics in gender equality work. *Gender, Work, and Organization*, 30(4), 1178–1198. <https://doi.org/10.1111/gwao.12960>
- Stiliani "Ani" Chroni, Pettersen, S. & Dieffenbach, K. (2020). Going from athlete-to-coach in Norwegian winter sports: understanding the transition journey. *Sport in Society*, 23(4), 751–773. <https://doi.org/10.1080/17430437.2019.1631572>
- Stodter, A. & Cushion, C. J. (2019). Evidencing the impact of coaches' learning: Changes in coaching knowledge and practice over time. *Journal of Sports Sciences*, 37(18), 2086–2093. <https://doi.org/10.1080/02640414.2019.1621045>

- Stonebridge, I. & Cushion, C. (2018). An exploration of the relationship between educational background and the coaching behaviours and practice activities of professional youth soccer coaches. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 23(6), 636–656. <https://doi.org/10.1080/17408989.2018.1485143>
- Stride, A. & Flintoff, A. (2018). Girls, Physical Education and Feminist Praxis. Teoksessa L. Mansfield, J. Caudwell, B. Wheaton & B. Watson (toim.), *The Palgrave Handbook of Feminism and Sport, Leisure and Physical Education* (s. 855–869). Palgrave Macmillan UK.
- Surujlal, J. & Vyas-Doorgapersad, S. (2015). The glass ceiling in sport coaching: Perceived challenges of female coaches. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation & Dance*, 80–94.
- Symons, J. (2022). Shared experiences From the Margins: Culturally Diverse Women in Coaching in Aotearoa New Zealand, the United States and the United Kingdom. Teoksessa L. Norman (toim.), *Improving Gender Equity in Sports Coaching* (s. 159–176). Routledge.
- Taha, R. & Sailofsky, D. (2025). 'But she's not even trans!': A rhetorical analysis of 'liberal feminist' defences of Imane Khelif amid Olympic transvestigations. *International Review for the Sociology of Sport*. <https://doi.org/10.1177/10126902251371324>
- Tamburrini, C. (2016). Queer genes? The Bio-amazon project: a response to critics. Teoksessa J. Hargreaves & E. Anderson (toim.), *The Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality* (s. 358–366). Routledge.
- Theberge, N. (1993). The Construction of Gender in Sport: Women, Coaching, and the Naturalization of Difference. *Social Problems*, 40, 301–313. <https://doi.org/10.2307/3096881>
- Theberge, N. (2005). Doing Feminist Ethnography: A Report from the Rink. Teoksessa P. Markula (toim.), *Feminist Sport Studies: Sharing Experiences of Joy and Pain* (s. 83–100). State University of New York Press.
- Thorpe, H. (2009). Bourdieu, Feminism and Female Physical Culture: Gender Reflexivity and the Habitus-Field Complex. *Sociology of Sport Journal*, 26, 491–516. <https://doi.org/10.1123/ssj.26.4.491>
- Thorpe, H. (2010). Bourdieu, Gender Reflexivity, and Physical Culture: A Case of Masculinities in the Snowboarding Field. *Journal of Sport and Social Issues*, 34(2), 176–214. <https://doi.org/10.1177/0193723510367770>
- Thorpe, H. (2012). The ethnographic (i)nterview in the sports field: Towards a postmodern sensibility. Teoksessa K. A. Young & M. Atkinson (toim.), *Qualitative Research on Sport and Physical Culture*, (s. 51–78). Emerald Publishing Limited.
- Thorpe, H. & Marfell, A. (2019). Feminism and the Physical Cultural Studies Assemblage: Revisiting Debates and Imagining New Directions. *Leisure Sciences*, 41(1–2), 17–35. <https://doi.org/10.1080/01490400.2018.1539684>
- Thue Bjørndal, C. (2025). Education for Sustainable Athlete Development: Building More Critical and Reflective Coach Pedagogies. Teoksessa N. Barker-Ruchti & L. Purdy (toim.), *Sports Coaching Education and Alternative Pedagogies: Approaches in Higher Education* (s. 187–209). Routledge.
- Tiainen, M., Leppänen, T., Kontturi, K. & Mehrabi, T. (2020). Making Middles Matter: Intersecting Intersectionality with New Materialisms. *NORA: Nordic Journal of Women's Studies*, 28(3), 211–223. <https://doi.org/10.1080/08038740.2020.1725118>

- Tienari, J. (2019). One flew over the duck pond: Autoethnography, academic identity, and language. *Management Learning*, 50(5), 576–590. <https://doi.org/10.1177/1350507619875887>
- Tiihonen, A. (1994). Urheilussa kilpailevat maskuliinisuudet. Teoksessa J. Sipilä & A. Tiihonen (toim.), *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan* (s. 229–251). Vastapaino.
- Tiihonen, A. (1999). Oikeita miehiä – ja urheilijoita. Teoksessa A. Jokinen (toim.), *Mies ja muutos: Kriittisen miestutkimuksen teemoja* (s. 89–117). Tampereen yliopistopaino.
- Tiihonen, A. (2002). Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa: oikeita miehiä – ja urheilijoita? *Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja*, 134. LIKES.
- Tuncel, Y. (2019). *Emotion in Sports: Philosophical Perspectives*. Routledge.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Turtiainen, R. (2012). Nopeammin, laajemmalle, monipuolisemmin. *Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa*. [väitöskirja, Turun yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5176-5>
- Turtiainen, R. (2024). Helmarit idoleina ja influenssereina - Naisjalkapalloilijoihin kohdistetut sukupuolittuneet odotukset ja verkkohäirintä. Teoksessa J. Kokkonen (toim.), *Urheilun murros* (s. 73–93). Liikuntatieteellinen seura.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.
- Tähkä, I., Brunila, K. & Rossi, L. M. (2024). 'Everywhere you get models of what you should be like': ideals of masculinity and therapeutic culture constraining young men's mental health and gendered subjectivities. *Journal of Youth Studies*, 29(2), 190–206. <https://doi.org/10.1080/13676261.2024.2419094>
- Törmä, T. (2015). *Oma ruumis ja kerronnan kaari. Merkityksen muodostuminen Maurice Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologisen ja Paul Ricoeurin narratiivisen imaginaatiokäsityksen mukaan*. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Törrönen, J. (2017). Virikehaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori & A. L. Aho (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 233–255). Vastapaino.
- Valério, C., Farias, C. & Mesquita, I. (2022). Becoming an ethnographer in a Physical Education Teacher Education culture: a challenging self-knowledge journey. *Sport, Education & Society*, 27(9), 1035–1046. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1958773>
- Valtonen, A. (2004a). "You Should Wear High Heels": An Autoethnographic Account of Gendered Body Height Ideals. *Gender and Consumer Behaviour*, 7, 1–27.
- Valtonen, A. (2004b). *Rethinking free time: a study on boundaries, disorders and symbolic goods*. [väitöskirja, Helsinki School of Economics]. <https://urn.fi/URN:ISBN:951-791-849-6>
- Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa J. Ruusuvuori, L. Tiitula & T. Aaltonen (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (s. 223–241). Vastapaino.
- Valtonen, A. (2013). Height matters: Practicing consumer agency, gender, and body politics. *Consumption Markets and Culture*, 16(2), 196–221. <https://doi.org/10.1080/10253866.2012.662831>
- Valtonen, A. & Närvänen, E. (2022). Materializing the body: feminist perspective. Teoksessa P. McLaran, L. Stevens & O. Kravets (toim.), *The Routledge Companion to Marketing and Feminism* (s. 159–170). Routledge.

- Valtonen, A. & Viitanen, M. (2020). Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodina. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 118–130). Gaudeamus.
- Van Woezik, R. A., McLaren, C. D., Côté, J., Erickson, K., Law, B., Horning, D. L., Callary, B. & Bruner, M. W. (2022). Real Versus Ideal: Understanding How Coaches Gain Knowledge. *International Sport Coaching Journal*, 9(2), 189–202. <https://doi.org/10.1123/iscj.2021-0010>
- Veijola, S. (1997). Modaalisia suhteita pelissä ja keskustelussa. Teoksessa P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia: sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys* (s. 129–152). Gaudeamus.
- Veijola, S. (2004). Pelaajan ruumis. Teoksessa E. Jokinen, M. Kaskisaari & M. Husso (toim.), *Ruumis töihin!: käsite ja käytäntö* (s. 99–124). Vastapaino.
- Veijola, S. & E. Jokinen (2008) 'Towards a hostessing society? Mobile arrangements of gender and labour', *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 16(3): 166–181. <https://doi.org/10.1080/08038740802279901>
- Veijola, S. & Jokinen, E. (2018). Coding gender in academic capitalism*. *Ephemera*, 18(3), 527–549.
- Vilkka, H. (2018). Havainnot ja havainnointimenetelmät tutkimuksessa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkuonoita tutkimusmetodeihin 1*. 5. uudistettu painos. PS-Kustannus.
- Vuorikoski, M. (2005). Onko naisen tiedolle sijaa koulutuksessa? Teoksessa T. Kiilakoski, T. Tomperi & M. Vuorikoski (toim.), *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus* (s. 31–61). Vastapaino.
- Wacquant, L. (2004). *Body & Soul: Notebooks of an Apprentice Boxer*. Oxford University Press.
- Wacquant, L. (2011). Habitus as topic and tool: Reflections on becoming a prizefighter. *Qualitative Research in Psychology*, 8(1), 81–92. <https://doi.org/10.1080/14780887.2010.544176>
- Waling, A. (2019a). Problematising "Toxic" and "Healthy" Masculinity for Addressing Gender Inequalities. *Australian Feminist Studies*, 34(101), 362–375. <https://doi.org/10.1080/08164649.2019.1679021>
- Waling, A. (2019b). Rethinking Masculinity Studies: Feminism, Masculinity, and Poststructural Accounts of Agency and Emotional Reflexivity. *Journal of Men's Studies*, 27(1), 89–107. <https://doi.org/10.1177/1060826518782980>
- Walker, N. (2016). Cross-gender coaching: women coaching men. Teoksessa N. M. LaVoi (toim.), *Women in Sports Coaching* (s. 111–125). Routledge.
- Walker, N. A & Melton, E. N. (2015). The tipping point: The intersection of race, gender, and sexual orientation in intercollegiate sports. *Journal of Sport Management*, 29(3), 257–271. <https://doi.org/10.1123/jsm.2013-0079>
- Wasend, M. & LaVoi, N. M. (2019). Are women coached by women more likely to become sport coaches? Head coach gender and female collegiate athletes' entry into the coaching profession. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 27(2 Special Issue), 85–93. <https://doi.org/10.1123/wspaj.2018-0043>
- Watts, D. W., Cushion, C. & Cale, L. (2022). Exploring professional coach educators' realities, challenges and workplace relationships. *Sport, Education and Society*, 27(5), 632–646. <https://doi.org/10.1080/13573322.2021.1887115>
- Weedon, C. (1987). *Feminist practice and poststructuralist theory*. Basil Blackwell.
- Weedon, Chris. (1999). *Feminism, theory and the politics of difference*. Blackwell.

- Wellard, I. (2007). Introduction. Young people, gender, physical activity and sport. Teoksessa I. Wellard (toim.), *Rethinking Gender and Youth Sport* (s. 1–11). Routledge.
- West, C. & Zimmerman, D. (1987). Doing Gender. *Gender & Society*, 1, 125–151.
- Wicker, P. & Breuer, C. (2013). Understanding the Importance of Organizational Resources to Explain Organizational Problems: Evidence from Nonprofit Sport Clubs in Germany. *Voluntas*, 24(2), 461–484. <https://doi.org/10.1007/s11266-012-9272-2>
- Wicker, P. Feiler, S., & Breuer, C. (2022). Board gender diversity, critical masses, and organizational problems of non-profit sport clubs. *European Sport Management Quarterly*, 22(2), 251–271. <https://doi.org/10.1080/16184742.2020.1777453>
- Wikström, B., Ehrlén, V., Erdoğan, S., Tuunainen, S. & Ihalainen, J. (2023). *Naiset valmentajina Suomessa*. <https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/naiset-valmentajina> (Luettu 12.8.2023).
- Wikström, B. & Ihalainen, J. (2023). Valmentaa kuin nainen 10 vuotta. Yhteenveto Valmentaa kuin nainen -hankkeen vaikuttavuudesta palloilu- ja kamppailulajeissa 2013–2023. https://www.suomenvalmentajat.fi/site/assets/files/7681/vkn10vuotta_yhteenveto.pdf
- Woodward, K. (2007). Embodied identities: Boxing masculinities. Teoksessa I. Wellard (toim.), *Rethinking Gender and Youth Sport* (s. 23–35). Routledge.
- Ylöstalo, H. (2012). *Tasa-arvotyön tasa-arvo*. [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8656-2>
- Young, I. M. (2005). *On Female Body Experience: "Throwing Like a Girl" and Other Essays*. Oxford University Press.
- Zhao, C. & Jowett, S. (2023). Before supporting athletes, evaluate your coach–athlete relationship: Exploring the link between coach leadership and coach–athlete relationship. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 18(3), 633–641. <https://doi.org/10.1177/17479541221148113>
- Prastardóttir, B., & Kjaran, J. I. (2023). Girls Claiming Discursive Space within the Dominant Discourse on Gender Performativity: A Case Study from a Compulsory School in Iceland. *NORA – Nordic Journal for Feminist and Gender Research*, 31(4), 335–348. <https://doi.org/10.1080/08038740.2023.2224056>

Liitteet

Liite 1. Tutkimuksen tiedote

Tiedote tutkimuksesta

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan kamppailulajien (judo, nyrkkeily ja paini) valmentajia. Tutkimuksen perusteella halutaan selvittää, mitkä tekijät auttavat etenemään valmentajina ja mitkä tekijät vaikuttavat valmentajuuteen. Olen arvioinut, että sovellutte tutkimukseen, koska olette toimineet valmentajana tutkimukseen kohdelajeissa.

Tämä tiedote kuvaa tutkimustyötä ja osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus osallistumisesta.

Osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta mitenkään valmentajana toimimiseen. Voitte myös keskeyttää osallistumisen koska tahansa. Mikäli keskeytätte tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana aineistoa.

Tutkimuksessa etsitään valmentajana toimimiseen liittyviä tekijöitä ja mahdollisuuksia edetä valmentajana. Lisäksi tutkitaan, mitkä tekijät edesauttavat valmennustyötä ja mitkä voivat hidastaa tai estää valmentajana toimimista. Tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat judon, nyrkkeilyn tai painin valmentajia. Tutkimuksen tulosten avulla halutaan saada selkeyttä siihen, miten valmentajia valitaan ja mitkä seikat määrittelevät valmentajana toimimista.

Tutkimustyö on Sanna Erdoganin väitöskirjatyö Lapin yliopistossa. Tutkimukseen osallistuvilta kysytään perustietoja valmentamiseen liittyvistä taustatekijöistä. Tutkimuksen aineisto kerätään ryhmäkeskusteluina täydennettynä etnografisin havainnoin kamppailulajien toimintaympäristöistä. Tutkimus on osa tohtoriopintoja. Tutkimustietoja kerätään vuoden 2022 aikana ja tutkimus valmistuu vuoden 2025 loppuun mennessä. Tutkittavat saavat tiedon tutkimuksen tuloksista.

Lisätietoja

Tutkimuksen tekijä Sanna Erdogan, [serdogan\[at\]ulapland.fi](mailto:serdogan[at]ulapland.fi), (puhelinnumero)
Ohjaava Professori Kirsti Lempiäinen, [kirsti.lempiainen\[at\]ulapland.fi](mailto:kirsti.lempiainen[at]ulapland.fi)

Liite 2. Tutkimuksen suostumislomake ryhmäkeskustelujen osalta

Suostumus osallistua tutkimukseen

Tutkimuksen työnimi: Valta ja intersektionaalisuus kamppailulajien valmentajissa
Toteuttaja: Lapin yliopisto, Sanna Erdogan, väitöskirjatutkija, serdogan[at]ulapland.fi
Ohjaaja: Kirsti Lempiäinen, kirsti.lempiainen[at]ulapland.fi

Minua _____
on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jossa tutkitaan kamppailulajien valmentajia ja toimintaympäristöä.

Olen saanut tutkimustyön tiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot mahdollisesta henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tietosuojaselosteeseen. Minua ei ole painostettu eikä houkutteltu osallistumaan. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän osallistumiseni tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana aineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen. Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Päiväys _____

Allekirjoitus

Liite 3. Tutkimuksen suostumislomake kamppailulajien harjoitusten osalta

Suostumus osallistua tutkimukseen

Tutkimuksen työnimi: Valta ja intersektionaalisuus kamppailulajien valmentajissa
Toteuttaja: Lapin yliopisto, Sanna Erdogan, väitöskirjatutkija, serdogan[at]ulapland.fi
Ohjaaja: Kirsti Lempiäinen, kirsti.lempiainen[at]ulapland.fi

Seuran nimi _____

Paikkakunta _____

Laji _____

Harjoitusryhmä _____

Päivämäärä ja kellonaika _____

Yllä määritellyn harjoitusryhmän osallistujia on pyydetty osallistumaan tutkimustiedotteessa kuvattuun tutkimukseen, jossa tutkitaan kamppailulajien (judo, nyrkkeily ja paini) valmentajia ja valmennuskulttuuria. Harjoitusryhmään kuuluville henkilöille on annettu luettavaksi tutkimustyön tiedote, ja he ovat ymmärtäneet sen sisällön. Tiedote on antanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, tutkimukseen osallistuvien oikeuksista sekä tutkimukseen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Kohdejoukkoon kuuluvilla henkilöillä on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä, ja he ovat saaneet riittävät vastaukset kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiin.

Tutkimusjoukolle on kerrottu henkilötietojen keräämiseen, käsittelyyn ja luovuttamiseen liittyvät toimenpiteet ja heillä on ollut mahdollisuus tutustua tietosuojaselosteeseen. Ketään ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan. Kaikilla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumista. Tutkimuksen kohdejoukolta on pyydetty suullinen suostumus, jonka harjoituksen valmentaja vahvistaa omalla allekirjoituksellaan. Allekirjoituksen kautta vahvistetaan ymmärrys osallistuminen vapaaehtoisuudesta sekä mahdollisuudesta peruuttaa suostumus koska tahansa syytä ilmoittamatta. Allekirjoitus vahvistaa tietoisuuden siitä, että mikäli joku keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa suostumuksen, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana aineistoa.

Allekirjoitus vahvistaa harjoitusryhmässä olevien henkilöiden osallistumisen tähän tutkimukseen ja henkilötietojeni käsittelyyn.

Päiväys _____ Valmentajan nimi _____

Allekirjoitus

Liite 4. Ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden valmentajien taustatiedot

Taulukko 6. Ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden valmentajien taustatiedot

Sukupuoli	Lukumäärä
Nainen	11
Mies	23
Ikä	
Alle 20 v.	0
21–30 v.	1
31–40 v.	9
41–50 v.	16
51–60 v.	5
61–70 v.	3
Yli 70 v.	0
Laji	
Judo	10
Paini	8
Nyrkkeily	16
Koulutustausta	
Lukio	4
Ammattikoulu	14
AMK	12
YAMK	0
Maisteri	3
Tohtori	1
Valmentajakoulutustausta	
Ei valmentajakoulutusta	1
Aloittelevan ohjaajan-/starttikoulutus	1
Aikaisempi A, B, tai C-tason koulutus	5
Lajiliiton 1 taso	4
Lajiliiton 2 taso	8
Lajiliiton 3 taso	2

Liikuntaneuvoja (valmennus)	0
Urheilijasta valmentajaksi-koulutus	4
Ammattitutkinto (VAT, VEAT)	2
Alempi korkeakoulututkinto	0
Ylempi korkeakoulututkinto	1
Joku muu	6
Valmentajakokemus	
Ei valmentajakokemusta	1
Alle 1 v.	0
1-2 v.	1
3-5 v.	7
6-10 v.	2
11-15 v.	5
16-20 v.	9
21-30 v.	6
Yli 30 v.	3
Valmentajakokemus kilpa- tai huippu-urheilussa	
Ei valmentajakokemusta	3
Alle 1 v.	2
1-2 v.	4
3-5 v.	4
6-10 v.	6
11-15 v.	5
16-20 v.	6
21-30 v.	2
Yli 30 v.	2

Liite 5. Ensimmäinen projektiivinen tehtävä ryhmäkeskusteluissa

Vaihe 1. Tarinan kuuntelu

Ota mukava asento ja kuuntele seuraava lyhyt tarina. Pidä halutessasi silmät kiinni. Eläydy tarinan mukaisesti mahdollisimman aitoon tunnelmaan.

Astut sisään kilpailupaikalle. Kilpailut ovat jo käynnissä. Mieti, mitä ensimmäiseksi näet tilassa. Voit kuvitella olevasi tilassa urheilijana, valmentajana tai katsojana. Käy mielessäsi läpi, paljonko kello on, mitä tällä hetkellä tapahtuu, ja miten kilpailut etenevät. Aisti, millainen tunnelma kilpailutilassa tällä hetkellä vallitsee. Mieti, tuleeko sinulle muistoja mieleen tästä kilpailupaikasta tai vastaavanlaisista tilanteista. Pohdi, mikä muistoista tai tässä hetkessä tuo sinulle mieleen eniten ajatuksia ja muistoja. Punnitse, mitkä niistä ovat mieluisia ja iloisia asioita. Onko joukossa sellaisia asioita tai muistoja, joita et koe kovin mieluisaksi.

Kuvittele, että kilpailupaikka täyttyy oman lajisi valmentajista. Sijoita mielikuvassa valmentajat kilpailutapahtumalle luontaisiin paikkoihin. Seuraa, miten valmentajat liikkuvat tilassa, miten he ryhmittyvät ja kenen kanssa juttelevat. Mikäli olisit valmentajien vierellä, mistä he mahdollisesti keskustelvat? Miten valmentajat liikkuvat tilassa ja keiden kanssa he ovat yhteyksissä? Onko sinulla halutessasi mahdollisuus mennä juttelemaan muiden valmentajien kanssa? Mistä aiheesta haluaisit heidän kanssaan keskustella?

Kuvittele mielessäsi, miten poistut kilpailupaikalta pois. Voit avata silmät.

Vaihe 2. Ruksien merkitsemisen tehtäväksi anto

Saat seuraavaksi paperin, jossa on numerot 1–10 ja sarakkeet kyllä/ei. Näytän 10 valokuvaa ihmisistä. Tehtävänäsi on laittaa ruksi ruudukkoon sen mukaan, näitkö kuvitelmissasi kuvan kaltaista henkilöä valmentajana kilpailupaikalla. Mikäli näit kuvan kaltaisen henkilön eläytyessäsi tarinaa, merkitse rasti ”kyllä” -sarakeeseen. Mikäli kuvassa oleva henkilö ei vastaa näkemiäsi valmentajia, merkitse ruksi ”ei” -sarakeeseen. Laita ruksi heti kuvan näkemisen jälkeen, älä mieti liikaa.

Vaihe 3. Ruksien merkitseminen

Kuvat näytettiin valmentajille yksi kerrallaan ilman puhetta tai selitystä. Alla olevaan taulukoon on kuvailtu pääpiirteittäin kuvissa olevat henkilöt. En tutkijana kuvaillut heitä ryhmäkeskusteluiden aikana. Luettelo on tehty havainnollistamaan kuvissa olevien henkilöiden ominaisuuksia.

Kuva 1: noin 65-vuotias, hiukan pönäkkävärtaloineen, hymyilevä mies

Kuva 2: noin 25-vuotias, hoikkavartaloineen, suoraan kameraan katsova mies

Kuva 3: noin 55-vuotias, kädet suorana ja sormet ristissä pitävä nainen

Kuva 4: noin 40-vuotias, kädet lanteilla hymyilevä urheilullinen nainen

Kuva 5: noin 50-vuotias, suoraan kameraan katsova hoikkavartaloineen mies

Kuva 6: noin 30-vuotias, punaposkinen mies

Kuva 7: noin 25-vuotias, pitkähiuksinen nainen

Kuva 8: noin 30-vuotias, kädet selän takana ja ryhdikkäänä seisova nainen

Kuva 9: noin 50-vuotias, pyölevä ja tiukkailmeinen mies

Kuva 10: noin 65-vuotias, pyölevä ja hymyään pidättelevä naine

Vaihe 4. Keskustelu rukseista

Viimeisen kuvan jälkeen ryhmissä käytiin keskustelua siitä, kuinka monta ruksia valmentajilla oli sarakkeissa. Olen koonnut alla olevaan taulukkoon yhteenvedon siitä, miten valmentajat merkitsivät ruksit näytettyjen kuvien perusteella.

Taulukko 7. Ryhmäkeskustelujen ensimmäisen projektivisen tehtävän yhteenvedo

Suku-puoli	Urheilulaji	Ruksitehtävä									
		Nro 1	Nro 2	Nro 3	Nro 4	Nro 5	Nro 6	Nro 7	Nro 8	Nro 9	Nro 10
Mies	Judo	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Nainen	Paini	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Judo	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Paini	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Mies	Paini	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	EOS	EOS	Kyllä
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä
Mies	Judo	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Nainen	Paini	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Mies	Judo	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Judo	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Judo	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Nainen	Nyrkkeily	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Nainen	Judo	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Nainen	Nyrkkeily	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Nainen	Judo	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Nainen	Judo	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Nainen	Nyrkkeily	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Nainen	Paini	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Nainen	Paini	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Nainen	Nyrkkeily	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Mies	Paini	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei
Mies	Paini	Ei	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Paini	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Ei
Mies	Nyrkkeily	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Kyllä	Ei

Liite 6. Toinen ryhmäkeskustelujen projektiivinen tehtävä

Kerroin valmentajille kuvitteellisesta tilanteesta, että heidän seuraansa olisi kiinnostunut tulemaan kaksi valmentajaa kilparyhmään. He kumpikin tekisivät valmennusta vapaaehtoisina ja lähtökohtaisesti sitoutuisivat niin pitkäksi aikaa, kun olisi tarvetta. Valmentajien tehtävänä oli valita näistä kahdesta henkilöstä vain yksi.

Valinta piti tehdä seuraavien taustatietojen perusteella:

Henkilö A

- Omalla urheilu-uralla saavuttanut mitaleita EM-tasolla ja otellut myös MM-tasolla
- Ei valmentajakoulutuksia
- Toiminut kilparyhmän valmentajana urheilu-uransa jälkeen

Henkilö B

- Omalla urheilu-uralla otellut kansallisella tasolla
- 2.tason valmentajakoulutus käytynä ja lisäksi muita täydennyskoulutuksia
- Ollut ahkerasti mukana liiton leirityksissä

Ensin valintaa piti perustella annettujen tietojen perusteella. Sen jälkeen valmentajat saivat kertoa, että mitä lisätietoa he haluaisivat saada, jos kyseessä olisi arkielämän aito tilanne.

